MÜNCHEN 22 1985

SOCIETATEA ACADEMICĂ ROMÂNĂ

Revista Scriitorilor Români

22

MUNCHEN 1985

Copyright 1985 by
Societatea Academică Română
(Rumänische Akademische Gesellschaft)
Fritz-Meyer-Weg 47/I 8000 München 81

Für den Inhalt verantwortlich: Dr. Constantin Sporea

Druck: Danubia Druckerei GmbH, Ferchenbachstraße 88, 8000 München 50

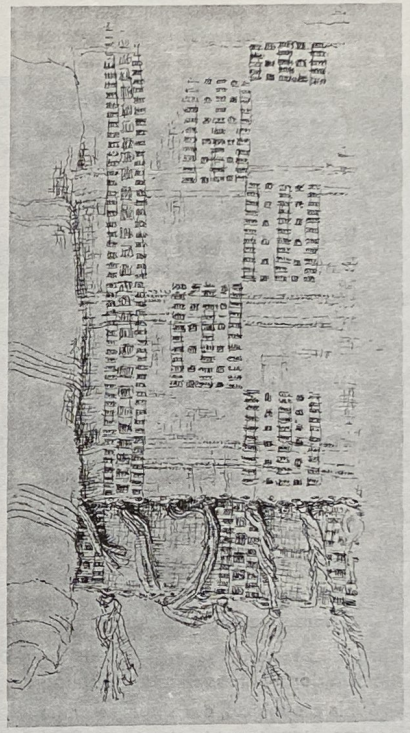

O INIMĂ, UN GÂND, O AMINTIRE

O inimă, cu bolți înfiorate
De gândul unor sfinte armonii,
Te-a presimțit, iubita mea, sau poate
Te-a dăltuit din așteptări târzii.

Un gând, cu așteptări neînțelese,
Din spuză te-a'ntrupat și amintiri:
Logodnică aleasă'ntre alese,
Mireasa unei singure iubiri.

O amintire, cu sclipiri de astru,
Îmi înflorește zâmbetul supus.
– Din ce trecut, cu orizont sihastru,
Ne-am întâlnit sub crucea lui Isus?

Un zâmbet, cu luminile aprinse
De-asupra colonadelor de dor,
Mi-arată vraja tainelor învinse
Și sensul van al farsei tuturor

Un dor, cu steaguri mari, fâlfâitoare,
Ne crește'ncet, dar sigur, pe-amândoi,
Din chilimbarul lacrimei ce moare,
Spre aurori și universuri noi . . .

6 Decembrie 1965

SERGIU GROSSU

TITUS BĂRBULESCU

SĂRUTĂRI DRAGI DIN UNGARIA

(Din „ȚARA DIN CEAȚĂ")

Drum de țară plăpând, întins pe șesul alb. Omăt mult din care îi mai scutura creasta ici-colo ca niște evantaie sunătoare bătându-se în vârtejuri de chiciură. Pe drumul săpat între troene înaintau în coloană oameni și cai; o căruță cu doi cai, încărcată cu lăzi acoperite de plocade și șube, peste toate o prelată legată vârtos, având o deschizătură în spate, un leagăn în care un soldat își bălăbănea pâslarii și picioarele, răsucindu-și în același timp o țigare din păpușa de tutun de trupă. Degetele înțepate de ger se învârteau anevoe peste foița în care se îndesase iarba cenușie cu cioturi gălbui, cu miros duhnit de buzunar, învelit de-acasă. În sfârșit, tutunul a fost prins în strânsoare. Soldatul lipi foița, gata! O bătu pe palmă, puse țigarea între buze. Se scotoci prin buzunare după un chibrit... N'avea chibrite. Un amnar, o iască. Avea. Scăpără de două ori, iască luă foc, fâșâind repede. Omul și-aprinse țigara, trase din ea un văl de fum, îl înghiți, apoi îl lăsă să iasă prin nări, pe sub ochi, printre firele mustății răvășite de vânt, țepi albi strălucind sub dogoarea fumului.

Înaintau după căruță cinci sănii trase și împinse de soldați, dintre care una ținea afetul și țeava mitralierei, deslegate, dar acoperite cu o foaie de cort: în caz de alarmă se punea în bătaie într'un minut. Pe marginea șoselei, un călăreț pe un cal roib. Era ofițerul șef al detașamentului de marș: vreo nouăzeci de recruți instruiți proaspăt, veniți de la P.S.-ul din țară, de la partea sedentară a regimului 3 Călărași din Ploiești. Erau încadrați de subofițeri de meserie sau mobilizați și de gradați: sergenții **Tomiță**, **Buzea**, sergentul-major activ **Trandafir**, vechiul caporal **Grigore Amariei**, un elev-plutonier **Decusară**, poreclit **Mustață** (acesta era basarabean, făcuse liceul militar la **Chișinău**, apoi, după invazia rușilor, fusese transferat la **Mânăstirea Dealului**; de-aci trimis în stagiu, înainte de a deveni ofițer, la 3 Cai – Ploiești, apoi pe front). Șeful detașamentului era un sublocotenent de rezervă, **Ion Florian**, în civil, avocat stagiar la București, în cabinetul maestrului R. Budișteanu... Toți veneau de la Ploiești, unde sublocotenentul Florian sosise anume, de pe front, cu misiunea de a-i aduce să'ntărească regimentul lor greu încercat în luptele din Ardeal,

la **Târgul-Mureș**, la trecerea **Crișului Repede**, peste **Tisa**, în pustă. Când, cu o lună înainte, ofițerul fu însărcinat să aducă rezerve proaspete, regimentul, din vreo 3500 de oameni cât avea la începutul campaniei contra nemților – efectiv redus de regiment de cavalerie – mai rămăsese cu vreo 2000 de oameni sdraveni, pe linia de atac...

– Ee! Grigore, strigă de pe cal sublocotenentul către caporalul care tocmai începuse să pufăiască tacticos din țigare, bălăbănindu-și pâslarii peste leagăn. Du-te și înlocuește-l pe Buzea, care-i bolnav. Vine în locul tău la ședere și tutun.

– Să trăiți, zise acesta, sărind jos și îndreptându-se spre coada coloanei. Zăpada scârțâia sub pașii caporalului Grigore Amariei. Ofițerul Ion Florian își împinse atunci calul într'un galop bătut ușor, depăși căruța, se depărtă în zarea albă să vadă încotro merge. Se opri la o răspântie, scoase harta, o puse pe șea și cătă peste întinderea albă. Era o dimineață aspră de sfârșit de Ianuarie (1945). Un soare palid străpungea aerul iute. Vântul bătea de la nord, scuturând crestele troienelor. Un cârd de rațe sălbatice zburau sus, desenând ovale de covor mișcător cu culori tocite și destrămându-se, prea sus ca să le poată atinge carabina!... Ionică Florian descălecă, se apropie de o placă obosită și acoperită de nea, pe care vântul o strâmbase în sensul bătăii lui. O netezi cu dosul mânecii dolmanului, citi inscripția înghețată: **Miskolc**, 70 km. Săgeata se răsfrângea spre dreapta, spre nord-vest. Cătă spre nord-vest. Cam la 2–3 km, o pădurice; printre siluetele albe și rare ale copacilor, parcă se vedeau niște așezări, la marginea din jos. Dar **Frumos**, roibul, își pierduse răbdarea, bătu cu copita lângă soclul inscripției fărâmând ghețușul de de-asupra, începu să necheze scoțând pe nas aburi calzi. Călărețul își mângâie calul, îi trase urechile, îl pupă între ochi: – Frumosule, îi zise el cu frăție, îți place să umbli prin străinătăți... Ți-e foame?... Îi dădu niște grăunțe din sacul legat de șea, punându-i sacul sub gât. **Frumos** forăi, bătu din nou din picior parc'ar fi spus: îmi place. Ridică ochii brumați spre stăpân, apoi își înfundă botul în sac ronțăind ovăzul cu satisfacție.

Coloana se apropia de răspântie. Așteptând-o, Ionică se mișcă pe jos, bălându-și mâinile în față, în spate, ca să se încălzească. Făcu chiar o tumbă pe ghețușul din marginea șoselii. Ridicându-se, se frecă cu zăpadă curată pe frunte, pe buzele puțin atinse în căzătură, umede, parcă setoase, parcă jinduitoare de-o caldă sărutare. Se sprijini de șeaua calului, uitându-se în jur și scrutând distanțele înconjurătoare. Cu mâna stângă continuă să

dezmierde, în sensul părului, coama Frumosului, privirea i se plimba peste țara din față. Singurătate, ger, zăpadă. Dar sub zăpezi, gândi el, prin beciurile caselor, prin bordeiele câmpului, trebuie să fie niște suflete de oameni. Furnici harnice care trebăluiesc pentru alții, în ciuda omului care vine și dă o lovitură de lopată peste furnicar. Nu-l iubesc, nu pot să-l iubească furnicile. Ce caută peste ele? Ce caută alții, la el acasă, cu pușca, cu tunuri, cu tancuri, cu bâta? Pentru ce, Doamne! trebue să te bați cu unii, cu alții? Să omori suflet de om – sau dacă nu, te omoară el! Sigur că trebue să te bați când vin hoții la tine acasă. Îți jefuesc casa, junghie vitele, sar pe nevastă, pe copii. Te aperi și mori, fiindcă nu știi să mânuești cuțitul mai iute decât știe el mânui arma automată. Dar dacă el gândește ca tine, însă nu are ce ai tu? I-e foame și are poftă de iubit, îl dor vintrele... Alții i-au pus arma în mână. Îl omori tu, cu cuțitul, pe el cu armă automată și baionetă de care nu vrea, sau nu știe a se sluji... Pe el, un nevinovat, pe care-l împinge din spate altcineva. Cine? Niște generali borțoși și gâfâiți ce stau la căldură și mănâncă dulce, pe care, la rândul lor, alții îi împing, alți burtoși în civil, ghiftuiți de bine, cu inima pe ducă, dar lacomi, hrăpăreți să ia de la alții, de la furnici, de la albine, ce n'au ei. Și ei, pe care i-a uitat moartea, te'mping pe tine, ție care ți-e drag de viață și de iubire, să omori sau să mori... la te uită mă, ce pacifist dulce am devenit! își zise Ionică, surâzând Frumosului, mângâindu-l în răspăr de astădată. Calul clătină din cap cu înțelegere, ronțăind grăunțele și mai tare. Apoi, mașinal, Ionică își pipăi tașca cu documente – și cu harta – pe care-o avea după gât, să fie sigur că nu s'a rătăcit, precum și pistolul automat **Orița,** încărcat, cu siguranța pusă, atârnat cruciș peste piept. Acum, ce să facă? Înainte, tot înainte, să ducă pe tinerii ăștia de 21 ani – numai el și gradații, subofițerii aveau peste 21 ani, iar în ce privește caporalul vechi Grigore Amariei avea 30 de ani bătuți!... – Să-i ducă pe toți până la focul cel mare, pe front, să ardă toți ca turta părpălită pe jar, pentru... Din fericire, n'au acceptat aliații ruși să le dea camioane de transport. Așa, pe zăpadă, nemotorizați, fără cai, au să alunece mai încet!

Din zori până acum străbătuseră vreo 10 km de pustă, alunecând ușor peste pârtia drumului. Liniște și pace, în teritoriu inamic. N'au întâmpinat nicio cursă de partizani, nicio opoziție armată. E adevărat că pe întinderea lineară, fără accidente de teren, n'au întâlnit până acum nici țipenie de om. Niște iepuri doar, cari au sărit dintr'o tufă înghețată. Mai multe carabine au tras îndată răsturnându-i în zăpada stropită deodată roșu. Soldații i-au pus în raniță; provizii bune, dar totuși insuficiente. Este timpul

să facă un popas, să caute ceva provizii. Le cumpără, i s-au dat destui florini în scopul acesta. Florini de ocupație, cu ștampilă pe ei!... Unde să se oprească? Acolo poate, în crângul din zare, o fi vreun sat, un cătun? Sigur că rușii n'au trecut pe acolo. Ei umblă pe șoselele mari, cu unități încheiate, armament greu, intendență, poliție politică... Pe unde trec, lasă amintiri rele: jaf, case incendiate după ce au fost cercetate, femei, fete violate... La poarta dispensarului din **Debreczin,** Ionică văzuse cu ochii lui o coadă nesfârșită de femei, fete de toate vârstele, aplecate cu mâna pe pântece, fața suptă, așteptând să intre la consultație și îngrijire medicală, în localul dărâmat pe jumătate de bombe... În Ardeal, la fel. Iar aici, în plus, se petrecea între aliați, fiindcă alături de ruși luptau români în războiul contra fasciștilor și pentru cauza națiunilor libere! Împreună cu aliații de la Răsărit fusese el încartiruit în casa fostului lui coleg de facultate blăjan, Niculiță, după trecerea Mureșului. Înmormântase morții, regimentul trecuse în rezervă și refacere, locuiseră un timp în case de oameni, frontul se deplasase. În casa lui Niculiță erau și ruși, un căpitan, un maior. Când a sosit Ionică cu ordonanța lui care știa rusește, aceștia i-au spus că n'are ce căuta acolo. Ei erau la masă, mâncaseră și băuseră, masa era răsturnată, iar vesela, paharele de cristal sparte. Beau din sticlă, vin de Târnave... Niculiță, invalid de război din Rusia unde-și lăsase un picior tăiat sub genunchi, a avut naivitatea să spună că știe rusește, că învățase rusește în Rusia, mobilizat în armata română... – **Curva rumanski!** a strigat atunci maiorul. Și cum știa să cânte din vioară, neferecitul Niculiță le cântase toată noaptea romanțe de inimă albastră, într'un picior, căci nu mai putea suporta proteza... Maiorul ținea pe masă pistolul îndreptat spre el. Cum sosi Ionică, în uniformă de ofițer aliat, sărmanul Niculiță s'a repezit șontâc-șontâc și s'a așezat în spatele lui, i-a spus să-l scape de ei, să scape mai ales pe mama și sora lui, care de 24 de ore erau ascunse în pivniță sub niște cartoane de boarfe. Maiorul s'a ridicat cu solemnitate, a luat pistolul, l-a îndreptat spre Ionică, zicând îngălat: – Pe toți vă împușc, curva rumanski și alte înjurături. Dar n'a putut continua, căci căpitanul de lângă el s'a trezit brusc, a făcut ochii mari, pe când cu picioarele pe sub masă i-a făcut vânt maiorului, viguros, răsturnându-l cât îi namila pe spate, pe podea. A căzut ca un trunchi retezat la rădăcină, nu s'a mai sculat, bolborosea înjurături cu gura strâmbă. Căpitanul, tovarășul lui, s'a ridicat, palid ca ceara, i-a luat pistolul căzut pe masă, l-a pus în buzunar, i-a rugat pe Ionică și pe ceilalți să-l ajute să-l ducă în camera de alături. L-au trântit în pat, au încuiat ușa cu cheia,

pe din afară. Apoi, apoi și mai palid, s'a dus cu pași legănați în coridor, unde era o laviță. S'a trântit la rândul lui pe laviță, cu capul jos, între mâini și a început să plângă cu hohote: – Ce rușine, zicea el printre sughițuri, eu, institutor al poporului în viața civilă, să văd cum se comportă un maior al armatei roșii!... Niculiță blăjanu, își luă din nou vioara, o puse sub bărbie și începu din nou să-i cânte romanțe cu lacrimi și iubire. N'a fost totuși ușor să-l consoleze. Curgeau lacrimile șiroaie... „La noi sunt cântece și flori, și lacrimi multe, multe", doinea mereu, obosit și oftând sincer când din vioară, când din gură, Niculiță.

Lumea, în Ungaria, fuge din calea lor. Se vede pe unde au trecut: drumul e bătătorit de cizme, de roți de căruțe, de cauciucuri de camioane; zăpada-i murdară și moinită. Pe aici, cugetă Ionică, uitându-se în jurul lui, este nea curată, două dungi paralele care se pierd în direcția crângului, venind din stânga răspântiei, arătau totuși că cineva a trecut pe acolo. Vreo sanie, un pândar pobabil care-a trecut nu de mult. O sanie țărănească, făcută tâmplărește din scânduri și stinghii îmbucate una într'alta, cu tălpigi late și șină de fier subt ele.

Coloana ajunse la ofițer. Se opri lângă crucea drumului. Ionică, șeful detașamentului, le ordonă să rupă rândurile. Repaos. Subofițerii și gradații veniră la dânsul.

– Domnule Sublocotenent, zice Grigore, poate facem un popas în seara asta, acolo unde-i fum... E un cătun acolo, vă spun eu.

– Unde vezi tu fum, bădiță? întrebă ofițerul. Poate văzuși și un cazan de rulantă aburind cald?...

– Uite colo, după copacul pieziș. Trei degete la stânga, în jos spre turla bisericii...

– Turla bisericii?...

– Ei, copacul care seamănă c'o turlă – ulm trebue să fie –, știe d-l Sublocotenent că unde-i biserică trebue să fie și fum, măcar de lumânare... Vechiul caporal Grigore Amariei zâmbea maliții printre mustățile lăsate să crească în neștire. Când era nevoit să ia o hotărîre mai importantă, privind soldații pe care-i avea în grijă, Ionică îl asculta pe el și-l consulta mai mult decât pe ceilalți. Deși doar simplu caporal, avea vechime în serviciu și omenie de țăran bătrân. Făcuse campania din Rusia, decorat cu Virtutea Militară – ca Buzea și Tomiță, de-altminteri, care băteau cam la 27 de ani. De mult era propus să fie sergent și uite că nu-i venise hârtia care se rătăcise probabil pe la cancelaria P.S.-ului. Sau poate fusese stopată, dată altuia, din ordinul vreunui superior de la oraș... El, Grigore,

era de la **Curmătura Buzăului,** țăran cu gospodărie, pământ, nevastă și copii. De trei ani de zile era mai mult pe front decât acasă.

Ceilalți erau toți de părerea lui Grigore. Iar elevul-plutonier Decusară, zis Mustață, fu și mai elocvent, cu vorbă moale, moldovenească:

– D-le Sublocotenent, am plecat pe mânecate, i-vremea de a mânca pe undeva. Să hălăduim într'o casă de oameni. Facem foc, ne spălăm, mâncăm ceva cald, pe plită fierbinte, vreo turtă, un iepure fript, o zeamă de carne – nu tot timpul pâine și brânză. De-almintrelea, caș nu mai avem în raniță. Iar pâine, cine mai are? Vreun coltuc, uitat în sân, poate nea Grigore, căci el nu mănâncă, ci oftează după muiere și prunci...

– Păi cum să nu oftez, sări cu gura Grigore. Știu eu cum o mai duc ei acum, cu păgânii peste ei? Poate nici mălai n'au... (**Păgânii** erau noii aliați, rușii, armata sovietică). Când se schimbase politica, în August trecut, adică în anul trecut (1944), Grigore fusese lăsat la vatră, la **Curmătura Buzăului.** Într'o zi s'au pomenit cu o ceată de dezertori din armata roșie, unii călare, alții pe jos, care căutau de băut și de iubit. S'a trezit cu ei în tindă, înarmați, cu cipilica ruptă și părul răvășit: – **Tovarășe, davai rachi, hazaika!...** (În clipa asta, Decusară schiță un surâs constrâns. Mustața lui bălaie, subțire, ca a lui John Barrimore, se ridică în sus. El știa rusește.) – Păi, bade Grigore, zise elevul plotonier Decusară, trebuia să le grăiești pe limba lor: trăiască armata eliberatoare! Jos fasciștii!... Atunci îți strângeau mâna să ți-o frângă, dar cu bună cuviință. Ba îți dădeau și ce-aveau în traistă, furat de la alții...

– Și dumneata ce făcuși, bre! caporalul Amariei? întrebă sergentul major activ Trandafir.

– Ce-au făcut alții, mai întâi... Femeile și copiii au tulit-o pe la vecini. Dezertorii au vrut să se ia după dânșii, prin porumbiște. Ca să câștig timp, i-am dus cu mine, făcându-le semne că-i de mâncat și băut, i-am dus cu mine în ogradă unde aveam un șopron cu fân pentru vite, o magazie, un coteț cu porcul de Crăciun, ceva păsări, un butoiaș cu țuică, o putină cu brânză. S'au pus să bea și să cânte. Am plecat și eu, prin porumbiște, la vecini. Către seară, am venit înapoi tiptil, să văd ce fac: unul înjunghiase porcul și dormea beat-turtă lângă râtul mânjit de sânge și glod... Alții sforăiau în fân. **Lăbuș,** câinele începu să latre și să se gudure după mine. Mi-am luat din casă ce-am putut, în grabă, și am plecat după ai mei, pe sub coastă, în satul vecin. A doua zi sosi o unitate de camioane, cu arme grele, cu ofițeri și soldați bine încadrați. La **Curmătura,** în curtea primăriei, nu mai erau decât bărbați în vârstă, care se tot învârteau în neștire. Unii

mai tineri, totuși, flăcăi din sat, copilandri, erau închiși în țarcul de vite, la obor. Noi ceilalți, fugiții, îi pândeam, de sus, de aproape, după dâmbul din spatele casei. O sentinelă îi păzea... I-am văzut și pe dezertorii de la mine: legați, vineți, burdușiți de jandarmii lor, zvârliți într'un camion mare, fără prelată. Se pârleau la soare. Din șopul cu fân și cotețul de porci ieșea fum greu. Ardea cum arde focul lui Sumiedru... Mi-am făcut traista cu de-ale mâncării, am încălțat bocancii și am pornit-o spre Ploiești, la regiment. Aici, am fost din nou mobilizat și dat la răcruți. Și de atunci nu mai știu nimic de dânșii...

Vremea se limpezise. Soarele începu să strălucească sus, în creștetul cerului. Razele lui se reflectau roze peste pusta curată. Se puteau vedea acum casele, după pădurice; case joase, aliniate una după alta, într'o vâlcea legănată, cam la 2 km distanță. Ionică se uită prin binoclu, îl potrivi, parcă văzu oarecare forfotă de oameni. – Mergem acolo, zise el. Știți rânduiala în caz de'ncăerare: ia comanda după mine elevul-plotonier Decusară; după el, sergentul-major Trandafir; apoi sergentul Tomiță, sergentul Buzea... Hai băeți! Direcția satul din față... Urmară îndată comenzi scurte și voioase: adunarea! încolonarea! înainte marș!...

Când au ajuns la prima casă, nimeni. O casă așezată, cu ogradă, pătul și grajd de vite. O vacă rumega, culcată pe-o rână, mișcându-și fălcile cu indiferență. Orătănii în curtea păsărilor, niște iepuri de casă o tuliră spre grajdul din fund. Mai încolo, de-a lungul liniei centrale a satului, alte case la fel, cu grajduri, orătănii și dobitoace blânde, ce se lăsau mângâiate. Numai un gâscan se supără văzând atâta oaste intrând la el, pe nepoftite și atacă întinzând pliscul în bătaie spre un ostaș care se uita la el cu plăcere – ba chiar cu poftă. Zburând apoi pe jos, dând din aripi și gâgâind sonor, se duse după cârdul cuprins de spaimă. – Asta-i inamic, nu glumă, don Sublocotenent! zise ostașul. Ne batem cu ei vitejește.

Niciun suflet de om, nicăeri. Mergând pe jos, ținând pe Frumos de dârlog, Ionică se îndreptă spre primărie, căci primăria trebuia să fie: o casă mai înaltă, cu intrare arătoasă, așezată într'o piață lată, cu un monument de piatră în mijloc; după ea, mai în fund și pe de-asupra ei se vedea turla bisericii; în față școala, probabil, cu o curte mare, pătrată, pomi dispuși câte cinci, dependințe cu acoperișuri joase.

In fine, la Primărie, la intrare, dădură de un aprod. Era un bătrânel uscat, cu o pereche de mustăți aduse până la urechi. Înăuntru, în vestibulul bine încălzit de o sobă de fier, cu ferestruica roșie de jar de cărbuni, un fel de Godyn. Ionică îi zise **bună ziua** pe ungurește (asta știa!). Aprodul

se sculă răspunzându-i printre mustăți. Ionică era însoțit de Decusară, care știa rusește și de Ionescu, un recrut care știa ungurește. (**Ionescu** era prahovean de obârșie, ca toți ceilalți recruți, dar își petrecuse copilăria, cu părinții lui, în Țara Săcuiască. Tată-său făcea oale, le vindea pe la bâlciurile din preajma Brașovului, pe la Schei, mai ales. Într'o zi se dusese cu căruța până la Tușnad, apoi la Lacul Roșu. Acolo vindea bine și lutul era bun de oale. S'a așezat acolo, între secui, care, la început, nu l-au văzut cu ochi buni. Apoi s'au împăcat, făcea oale frumoase, avea un strung minunat, cuptor bun – știa să fabrice culori din plante și frunze, în care punea și nisip alb de pe marginea lacului... Se împrieteni cu un vecin lemnar, își dură casă de lemn, ca la munte. Ionescu copilărise cu copiii din sat, a învățat ungurește. La școală vorbea românește, iar la joacă numai ungurește. Îi era chiar drag să vorbească; când suduia, ca ei suduia, cumplit, pe ungurește.)

– Întreabă-l unde-i primarul, zise Ionică lui Ionescu. Că vrem să stăm de vorbă. Avem gânduri pașnice. Detașamentul merge pe front, dar stăm noaptea la el în sat. Apoi îi lăsăm în pace... Suntem români.

Ionescu începu să spună pe ungurește că-s români nu ruși... Aprodul cu mustățile până la urechi plecă după primar.

Între timp soldații s'au și împrăștiat, câte patru, câte cinci, prin case. Unii știau rusește, gradații care fuseseră în Rusia. Alții o rupeau ungurește; unul chiar vorbea bine, ca Ionescu, un fruntaș Ciureș, mecanic din Ploiești, cu părinți unguri, așezați în Ploiești. Altul, fecior de sași pripășiți la Ploiești, lăcătuș de meserie, știa nemțește, dar o rupea și ungurește.

Trandafir, sergentul-major, nu era mulțumit de loc:

– Domnule Sublocotenent, zise el, suntem în țară inamică. Nu se poate să intrăm așa ca la noi, în vreun sat românesc. Oamenii nu știu limba... Dacă ne atacă partizanii pe la spate, la masa pusă?

– Bine dragă, răspunse Ionică (el, de-altfel, avea sentimentul că era într'un sat de creștini, români, unguri, parcă tot aia era. Frontul era departe, iar partizani nu văzuse până-acuma.) la faceți voi, niște patrule cu gradații. Ia-l pe Ciureș și vezi ce se petrece în toate casele. Materialul îl lăsăm păzit, aici în piața primăriei, ba, mai bine, îl băgăm în curtea școlii, cu pază bună: zece soldați sub comanda lui Buzea... Soldații să nu forțeze nicio ușă. Mai întâi bați, dacă-i deschisă, o deschizi...

Ionică ieși și el să vadă ce se petrece în sat. Era însoțit de Grigore și Ionescu. Prin sat începuse o forfotă curioasă, parcă se pregătea ajunul, un fel de ajun de sărbătoare. Ca la lăsatul secului! Ce-o mai fi și asta?

într-o casă cu curte mare, soldații erau în tunică, lăsaseră mantalele și puștile lângă zid. Unul tăia lemne, făcea surcele cu toporul, scuipa în palme înainte de a ridica și de a abate lama ascuțită peste bușteanul crăpat până la buză, dintr'o lovitură. Altul ducea în brațe o putină cu varză, din magazie pe prispa casei. Din bucătărie se vedea o femeie care-i făcea semn unde s'o pună. La altă casă, mai jos, se vedea un soldat înăuntru, în cămașă, sufla în foc cu niște foale; altul în curte, împreună cu o femeie, alergau după o gâscă. A prins-o el, mai iute decât femeia. Aceasta râdea, făcându-i semne s'o taie. Mare minune! Dispăruseră de pe drum patrulele lui Trandafir și ale gradaților.

Ionică reveni la primărie. Aici îl aștepta primarul, un om în vârstă, cu mustăți venerabile, cărunte și întoarse în sus. Toți ungurii pe care-i văzuse până acum purtau mustăți, dar nu barbă. (Mustăcioara lui Decusară era nimica pe lângă ele; iar mustața lui Grigore, deși lungă, căta în jos, cu perii răzleți.)

Primarul se ridică, îl salută pe ofițer și-l pofti să șeadă pe fotoliu, în fața lui. Ionescu îi spuse despre ce era vorba. Îi scăpă ca de obicei, de la început: – Noi nu suntem ruși, ci români... D-l comandant al detașamentului întreabă dacă ne puteți vinde niscai merinde. Le cumpărăm, dacă nu, nu-i bai! Rămânem noaptea... Ionescu vorbea o ungurească care-i plăcu primarului, poate cam țărănească, poate exotică. Avea și-o mutră de băiețandru isteț, ochi rotunzi și vioi, obrajii roșiți de vânt și zăpadă, statură legată, brațe vânjoase. Flăcău de la țară, luat la oaste, trimis la război, contra altor feciori... Mai bine și l-ar fi făcut ginere!... Ionică era de statură mai înaltă subțire, oacheș și el, dar cu pielea obrazului fină, deși și ea bătută de vântul din pustă. Se ținea drept în fotoliu, cu ochii în ochii primarului, parcă puțin jenat, așteptând răspunsul acestuia. El e domn de la oraș, parcă-și zicea el în sinea lui, primarul. Mai plăpând, așa tânăr și șef de oaste invadatoare!...

Fața primarului se luminase: – Ei, dacă nu vindem, luați. Așa-i războiul. E greu, bărbații sunt plecați, dar de culcat și de mâncare avem, har Domnului!... Pentru domnul ofițer, ordonața lui și însoțitori, e loc la el acasă, peste drum de primărie, după cotitură, la stânga. Are grajd pentru cai, nutreț. Căruța și săniile cu materiale erau deja intrate la școală, la adăpost. Sala mare de clasă era încălzită, cancelaria la fel, putea sta corpul de gardă. Ceilalți prin sat, pe unde și-au găsit rostul fiecare. Primarul își răsuci în sus mustața cărunță, zâmbind spre Ionică: – Domnule ofițer, noi vorbim ca în timp de pace. Și ai mei, ungurii mei, au făcut manevre pe

aici. M'au întrebat, însă au făcut ca ei. Soldații d-voastră la fel. Văd că sunt omenoși, dar războiul nu-i, blestematul ăsta de război!...

Pentru Decusară fu hotărît să se ducă în celălalt capăt al satului, în casa notarului. Nu era nimeni acasă. I-a trimis primarul niște femei să se ocupe de curățenie, de făcut focul, de aprovizionare. Ionică îl întrebă, parc'ar fi consultat un coleg din cabinetul maestrului Budișteanu, dacă știe ceva în legătură cu vreo escapadă pe la Săftica, pe la Țigănești: – Ce zici, dragul meu? Îți convine? Pui totuși un pândar cu schimbul, noaptea, să se uite pe șosea, după sat. – În regulă, domnule sublocotenent. Îl iau cu mine și pe Ciureș...

Ionică, împreună cu Grigore și Ionescu se îndreptară spre casa primarului. Era lângă biserică, o casă mare cu scară de piatră care dădea întâi pe o terasă cu geamuri înalte închise, printre care se vedeau glastre de flori și plante verzi. Sub scară, o ușă discretă, poate un gârlici care cobora spre beci. În jurul casei, venind din spate până la geamlâc, se desfășura un cerdac lat acoperit, cu streașina înclinată, cu stâlpi la colțuri, legând balustrada. În curte, spre dependințe și grajduri, mai era o căsuță de vară văruită, joasă, aparent cu două încăperi. Lângă ea, un foișor svelt, un fel de minaret cu mai multe deschizături la etajul de sus și gratii. Ce-o mai fi și asta? gândi Ionică. Castel de apă? Hulubărie „à la turca-bre", cum mai văzuse el prin părțile Blajului, modă sau amintire din vremea turcilor?... Portalul în lemn masiv, cu încheieturi și broască de fier lucrat, era larg deschis. Din casa mare ieșea fum prin hornul roșu, de cărămidă, peste care se topise zăpada. – Fumul, don sublocotenent, pe care l-am văzut eu la răspântie!... șopti Grigore.

Urcară scara de piatră. Fusese măturată și presărată cu cenușă să nu alunece. S'au scuturat de zăpadă, și-au șters cizmele și pâslarii pe un grătar de fier. Intrară într'o marchiză, verandă cu geamlâc și glastre de flori. O altă ușă se deschidea într'un fel de tindă, ca în casele românești. Cald și bine, se vedea după tindă un vestibul pătrat, cuier cu haine de iarnă, paltoane, căciuli cu blană; din el se deschideau spre stânga și dreapta niște încăperi; pe peretele din fund, o sobă lată la bază, înaltă, de teracotă roșie, horăia lin, răspândind căldură în toată casa. Își scoaseră mantalele, căciulile. În dreapta lor era sufrageria, apoi bucătăria. Erau acolo doi copii și mama lor: o femeie tânără, împlinită la trup, cu capul gol; părul bogat, blond-roșcat era împletit și strâns într'un coc de-asupra cefei subțiri, albe, aplecate peste mașina de gătit. Femeia își ridică ochii când Ionică le dădu bună-ziua. Răspunse, apoi îi coborî spre oala în care fierbea ciorba. În

toată casa mirosea frumos a aluat proaspăt, a ardei iute, a bucătărie înăbușită ce-ți gâdilă nările... Copiii începură îndată să sporovăiască în limba lor. Ionescu le zise ceva în ungurește. Mama râse. Copilul cel mare – cam de 5–6 ani –, se uită drept la Ionică, îi vorbi cu vivacitate. – Ce spune, Ionescule? întrebă ofițerul. – Spune că și tăticul lui e soldat. Are pușcă și un cal roșu. Și mustață... Mamă-sa se împurpurase; ochii ei verzi, tăiați oval, scânteiară spre copil, îl opri să continue. Ionică îl mângâie pe obraz: – Toți soldații sunt călăreți și voinici, micule; dar, tăticul tău e mai voinic decât toți. Uite, o să-mi las și eu să-mi crească mustața ca el... (Îl auzi pe Ionescu, zicând tot **voinic** și'n ungurește. Cuvânt comun, luat de la slavi, de-altfel...)

Apoi spuse mamei că nu vrea să-i stinghereaască; că ar vrea să se ducă în camera rezervată lui, să-și facă toaleta, să se spele pe față, să-și tragă cizmele. Are ceva de lucru... Își ceru scuze de a fi venit nepoftit în casa lor...

Primarul plecase la treburile lui, probabil să vadă ce e prin sat. Luase cu el pe încă un bărbat în vârstă, ieșit ca dintr'o pălărie de scamator. Avea și el mustăți răsucite în sus, avea și-o tobă. Plecă să bată toba în sat, după ce vorbi cu primarul. Curând se auzea bătaie de tobă, viguroasă, repetându-se. Apoi toboșarul anunță oamenilor – adică femeilor – din sat că sunt „ocupați" de un detașament de ostași români, în deplasare spre front. Primarul s'a înțeles cu ei ca șederea lor să se petreacă pașnic și cu bună cuviință...

Când se îngâna ziua cu noaptea, Ionică plecă și el prin sat, însoțit de Grigore, caporalul vechi, și de Ionescu.

Se făcuse noapte. Ionică se îndreptă spre casa primarului, însoțit de Ionescu. Grigore și soldatul din curtea casei au mai rămas pe la unii, pe la alții, urmând să vină mai târziu să doarmă în căsuța albă din curte. Drumul era bătătorit însă alunecos; o poiohiță bună de ghețuș se așternuse, durabil, peste șosea. Nu puteai ști cum era șoseaua: pietruită, asfaltată, drum cu pulbere? Acum era prăfuită de nea măruntă pe care vântul o împrăștia ușor ca niște pumni de făină și câteva boabe zvârlite la păsări. Pășeau pe potecuța din marginea drumului, printre casele aliniate în spatele unor portițe închise și înțepenite de ger, ocolite de gard; ici-colo, un pârleaz, care da în livada cu siluete livide de pomi rari, despuiați de frunze. Din mai toate casele țâșnea lumină, se zăreau umbre mobile deplasându-se după perdele. Soldații, câte patru, câte cinci, cu un gradat, ba chiar și-un fruntaș – n'avea detașamentul destui caporali și sergenți. Și un singur

ofițer, de rezervă. Aici la Tomiță, era lumină: după perdea se zăreau umbrele mișcătoare, parcă se auzea cântec și sunet de vioară. Sergentul Tomiță doinea frumos din frunză, când ședeau câteodată seara la petrecere. La el acasă în sat se țineau ședători. Dar cine o fi cântând la vioară? De unde vioara?

Mai încolo, de partea cealaltă, era sectorul sergentului major Trandafir: liniște și pace. Somn dulce, ca acasă. Pe elevul-plotonier Decusară îl lăsase în capătul satului, cu o mică unitate. Avea misiunea să supravegheze șoseaua și capătul satului. Când trecuse pe acolo, Ionică văzuse o sentinelă, sus pe cerdacul casei notarului, un soldat învelit în șuba lui Decusară cu căciula înfundată peste urechi, cu pușca în bandulieră, frecându-și mâinile pișcate de ger, cu ochii în patru. Ațipise de-atunci, probabil, așteptând schimbul, cu mâinile în buzunarele îmblănite ale șubei.

Dincoace, în sălișteа primăriei și bisericii, era sectorul sergentului Buzea. Căruța cu muniții și lada sanitară, săniile cu mitraliera, cu îmbrăcăminte, efecte, provizii intraseră în curtea școlii, la adăpost. Caii, printre care și **Frumos** iubitul, erau în gajdurile primarului. Să mă duc să-i văd, își zise Ionică; să-i trag urechile Frumosului, să-l întreb ce gândește. Poate nu-i place...

In curtea școlii, doi soldați în cojoc, cu căciula trasă peste urechi, sprijinindu-se pe armă, vorbind între ei, se uitau la stele. Din cancelarie străbătea o lumină vioaie; școala și primăria erau luminate cu electricitate. – Ioane, zise unul, ia du-te și vezi la don sergent, poate vii cu o pâne și ceva slănină. Și ceva pălincă, cum zic ei... Era sectorul lui Buzea: armamentul, aprovizionarea, echipamentul; „tătucul", majorul detașamentului, era sergentul major Trandafir, dar, în seara asta, îl înlocuia Buzea; sergentul major Trandafir avea însărcinarea să supravegheze tot cantonamentul și să avizeze, în caz de alarmă pe șeful detașamentului, sublocotenentul Ion Florian... De aceea se culcase devreme, să fie treaz dis-de dimineață. Ionică știa însă că nu va fi nici alarmă, nici motiv să fie avizat!... Îl întrebă pe Ionescu, plescăind din limbă: – De unde au si slănină și pâine și țuică? În proviziile noastre nu mai avem decât pesmeți și caș svântat... – Ei, d-le Sublocotenent, răspunse Ionescu, le-au dat de toate, femeile. – Le-au dat, sau au luat ei? – Le-au dat, să trăiți! Și primarele le-a spus să le dea. Că a plătit ofițerul, adică tale, dumneavoastră, să trăiți don Sublocotenent! ai plătit tale să le dea... (Recrutul tânăr, de-abia făcuse trei luni de instrucție. Nu știa să vorbească militărește.. Dar, Ionică înțelesese din conversația cu primarul că acesta era mulțumit să-i aibă pe români, nu pe ruși.

Să stea ei că astfel nu stau ceilalți, rușii. Dar asta însemna că vor sta mai mult. „Să hălăduiască și ei oleacă la hodină și trai bun", cum ar spune elevul-plotonier Decusară... Să hălăduiască, că sunt tineri, iar mâine, adică răs-răs-răs-poimâine, când vor fi pe front vor fi carne de tun, împinși de la spate de ruși, pentru gloria sovietelor și aliaților! Pentru cine, Doamne! pentru ce, muriseră atâția, acum o lună, la cotul Tisei de sus, înecați, înghețați, uciși de brandurile nemțești, de artileria rusă, bătând scurt din spate?...)

Frigul se întețise, era aprig. Cerul era limpede, cer senin, brăzdat de-a curmezișul pe **Calea robilor;** coborînd spre vale, pe două roți, de-a'ndăratelea și înclinat, se vedea **Carul mare,** cu oiștea proectată de mai multe ori până la **Venus,** luceafărul de noapte, care lucea rece. Indiferent, de peste lume. Luna – semi-luna –, intrase în faza întâia, palidă și tremurătoare, printre aburi, de-asupra casei primarului. – Mergem în casă de oameni, Ionescule... – Acasă, să trăiți! răspunse acesta, cu bucurie tânără și poftă de mâncare.

Troznea ghețușul sub pasul vânătoresc. În casa primarului era lumină în mai multe încăperi. Urcară treptele presărate cu cenușă. Ionică și ordonanța intrară în tindă; ofițerul bătu la ușă, tuși să-și dreagă glasul. Aci, în tindă, patul era făcut pentru ordonanță: pe laviță era pusă o saltea, peste saltea o plapumă de puf. – Ai potrivit-o din puf, Ionescule. Ca acasă. – Mai bine, d-le Sublocotenent, răspunse acesta cu ochii mari. Acasă dorm în fân... Câteva zile înainte, le lipseau proviziile; dar, trecând pe lângă o cazarmă ocupată de aliați Ionică obținu niște saci cu pâine bună, rotundă, de un kilogram: niște durgulii răscoapte, din făină oacheșă, din grâu cu coajă, neamestecat, măcinat întreg. Pe drum, cam la amiază, au făcut un popas. – Ce fac oamenii? întrebase Ionică pe Grigore de la **Curmătura Buzăului,** din Prahova. – Bine, don Sublocotenent. Mănâncă și ei ce au, uitându-se la păsările care zboară prea sus și gândindu-se la fasolea-iahnie și la lintea cu cârnați din cazanul de la regiment... O potrivesc din pâine. Cât o mai ține, că-i tare bună... Bună ca o muiere tânără, rotundă și durdulie, după măritiș, mai bună decât înainte!...

Ofițerul și ordonanța pășiră în vestibul unde durduia soba de teracotă, umplută cu lemne. Căldură se răspândea în camera de oaspeți în care se zărea, prin văpaia flăcărilor din sobă, un pat înalt cu multe pufuri, o măsuță, alături un scaun, un tablou cu fiare și câini de vânătoare, un scrin peste care erau așezate niște poze. În partea cealaltă se vedea, luminată de lămpi, sufrageria, apoi bucătăria. Aci, masa pusă și primarul stând

jos, răsucindu-și mustățile. Ionică și Ionescu își lăsară în vestibul mantalele și armele. Ofițerul tuși puțin, dregându-și glasul, apoi bătu la ușa deschisă. – Poftiți, parcă zise primarul pe ungurește, sculându-se și făcând un semn amical ca la niște oaspeți la cină. – Poftiți la masă, domnule ofițer. Să ne cinstiți casa!... Ionescu îi traducea din ungurește. Cam așa se petrecea și în timp de pace, în România. Poftiți să ne stea peițorii!... Anika, fata primarului, era ocupată cu o oală de ciorbă din care ieșeau aburi calzi. Într'o tigae țărâia un rântaș, se frigeau niște bucăți de șuncă. Cum îl văzu, femeia își aplecă repede ochii peste plită. Din profil, Ionică îi putu măsura silueta bine arcată la șolduri, dreaptă, umerii rotunzi. Din șorțul de bucătărie, de sub bluză, se ridicau și coborau două pâni dolofane de muiere tânără, după măritiș, cum ar fi spus Grigore... Pe un taler de lemn, creștea liniștit un bulz de aluat. Copiii ședeau la o masă scundă, pe scăunașe. Tocmai mâncaseră și acum se uitau curioși la noii veniți. Cel mare zise ceva celui mic, în limba lor. Mamă-sa îi mustră repede, roșindu-se. Ionescu râse. – Ce zic, Ionescule? întrebă Ionică. – Zic că tale te-ai lăudat că ai mustăți ca tăticul lor. – O să am mâine, poimâine. Întâi să crească... Îl mângâie pe cel mare, care se uită cu îndrăzneală la el, dar cu plăcere. Cel mic nu acceptă. Puse capul în fruntea mame-si, căreia, din nou, i se îmbujoraseră obrajii. Învârti încă o dată căușul în oala cu ciorbă.

Primarul îi arătă scaunul din capul mesei, invitându-l să stea. Se așezară. Începură să vorbească. Din fericire, Ionescu era acolo, știa afurisitul s'o dea când pe ungurește, când pe românește. Ionică înțelese că spunea mai mult în ungurește decât în românește, înfulecând cu poftă bucatele, spre hazul primarului. Dar hazul venea – pare-se –, nu din textul ofițerului, destul de scurt, ci din ce sporea el, pe de-asupra măscări, pușlamaua și mațe-fripte de ploeștean, dat dracului și pus pe șotii! Mâncarea era foarte bună: o ciorbă de bulion, cu zarzavaturi de iarnă, aduse din beci, dreasă cu ceapă prăjită și zeamă de varză; cartofi în coaja lor, copți la cuptor; slănină fiartă cu fasole, pastramă de gâscă, pălincă... Anika mâncase cu copiii. Acum îi servea, îndemnând pe fiecare să mai ia. Ionică gustase din toate cu plăcere. Când, la îndemnul ei, mai luă o farfurie cu ciorbă, femeia clipi din ochi, mulțumită. Îi puse în farfurie ce era mai bun, din fundul oalei. La sfârșitul mesei, Ionică le oferi țigarete cu stema regală, avea o lădiță în bagajele lui. Ea nu fumă, dar primarul primi cu plăcere, tapotă țigareta între degete, o aprinse, pufăi satisfăcut: – Tutun bun, zise el. De unde vine? – De-acasă. Din Dobrogea, probabil, unde crește tabac blond. – De la turci? glumi primarul, care cunoștea și el istoria turcilor. – Da,

de la turci, căci ei ni l-au lăsat, nu ni l-au luat. Nu de la ruși!... Și primarul și Ionică începură a râde cu prietenie și chef, însă unul după altul, întâi românește, apoi ungurește, la fel. Lăsă cutiuța de carton cu țigarete pe masă, apoi Ionică, după ce făcu complimente gospodinei pentru cina gustoasă, se scuză că trebue să se retragă în camera lui: avea ceva de lucru, de făcut raportul, de studiat itinerarul, deplasarea spre front... – Dară nu plecați mâine, zise primarul. Mai stați, că nu-i bai... Anika se făcuse rumenă de bucurie, puțin fâstâcită ca o fată mare, când Ionică îi spusese ce bună a fost masa. În ochii ei ovali a scânteiat verde-albăstriu parcă o dorință, parcă un dor de lume și de viață aromitoare de noapte tihnită cu bărbat și casă. Mirosea în toată casa a aluat crescut și rumenit în cuptor.

Ionică le-a spus noapte bună, apoi s'a dus în camera de oaspeți.

Avea ceva de scris: două cărți poștale pe care le va trimite prin poșta normală, poate vor ajunge ele vreodată la destinație. Una către **mătușa Melanica, la Sibiu;** alta, lui **Tanti Ica, tanti Aurelia, la Câmpulung.** Va avea grijă să pună timbre de-acolo, cu ștampila armatei de ocupație, timbre care vor deveni rare, mai târziu... Cât privește pe ai lui, la București, le trimite destul de regulat știri, prin poșta militară. Puse deșteptătorul pentru ora 7. Suficient pentru o dimineață de iarnă. Decusară și Trandafir sunt convocați la el, în casa primarului, la ora 8; pe ceilalți îi vor vedea împreună, adunați în curtea școlii pentru apel, nu pentru plecare... Vom vedea, în ce privește plecarea. Îi spusese primarul că linia ferată tocmai a fost reparată înainte de Miskolc, vreo 50 de km, în vederea transporturilor militare. Vom vedea...

Ionică se cufundă în patul adânc, cu pufuri. Era moale, cearceaful de bumbac era călcat proaspăt, fâșâia la încheieturi. Se scufundă într'un fel de somn lucid; știa că doarme, că trebue să doarmă, că visează, dar știe ce visează. Auzea, în același timp un zumzet de șoapte alături. Auzi ușa deschizându-se ușor, ușa de la tindă: Ionescu adunase resturile, le ducea la gunoaie. Se întoarse cu un coș de lemne; îl deșertă, se duse și reveni cu încă unul; umplu soba, scoase cenușa, mătură în jur, apoi dădu o mână de ajutor în bucătărie; chicoti de mai multe ori, râs înfundat, ca la un chef pe tăcute, să nu deștepte pe stăpânul sau pe stăpâna casei. Îl auzi și pe Grigore care sosi mai târziu cu soldatul tovarăș de cameră. Anika le dădu o oală de ciorbă, iar ei plecară cu ea în căsuța din curte. N'au mai înapoiat-o, o vor da înapoi, sigur, a doua zi.

Somnul nu se lipea de Ionică. În schimb, gândurile îi umblau pufoase când pe aici, când aiurea, acasă la **București,** la **Sibiu,** la **Câmpulung,** ba

dintr'odată, dezertor la el acasă? Să-i vadă pe „ocupanți", așezați la el chiar mai departe, la bunicii din **Domnești,** pe râul Doamnei, cald, vara, când învățase să înoate „câinește", la balta stăvilarului, în vâjoiul care se forma din pișoaia de sus, de la moară... Îl zvârlise fratele mai mare în plin vâjoi să învețe să dea din mâini și din picioare – oricum îl scotea curentul la mal după trecerea bălții răzvrătite și spumegânde: „A fost odată un mic copilaș / ce nu știa, ce nu știa / a înota... Dar după una, două, trei, patru săptămâni / a învățat, a învățat a da, a da din mâini"...

Multă apă înghițise întâia oară, dar ieșise roșu și viteaz spre mal, unde îl aștepta totuși fratele cu ochii în patru. Dacă nu ieșea? Intra el să-l scoată din baltă... Nu-l ajutase de loc, dar când a apărut peste ape, dând din brațe și picioare „câinește", l-a luat pe subt subțiori, l-a ajutat atunci să se așeze lung pe burtă, să-și ordoneze mișcările și să înoate lin, dus de apă către plaja de pietriș și nisip fierbinte: – „Așa, băiatule! Acum nu mai bate apa'n piuă. Ai învățat să înoți: respiră lung, fără grabă! Ține capul pe jumătate sub apă! Bate apa cu mâinile ca niște palete, cu picioarele de sus în jos, ca toaca... Așa..." Ce-o mai fi făcând fratele? Tot la București, în spitalul militar, cu piciorul frânt la tendonul lui Ahile, de un proiectil, refăcut, cusut de doctori, pus în scânduri și legat cu sfori care spânzurau din tavan? ...Iar celălalt frate și mai mare? Tot acolo, sosise în avion de la Stalino unde sărise în aer cu tancul aprins, adus din spital în spital, în fine tot la spitalul din Cotroceni, într'o fuzee lungă de vată și pansamente din care ieșeau doi ochi întregi și vorbă dulce, adresată mamei: – Sărut-mâna, mămicule... – Ei, puiul mamii! Uite că nu-i chiar așa de rău, zicea mama, sărutându-l peste ochii care clipeau...

La Tușica Melania era bine. Era ca o mamă bucuroasă să-l aibă în vizită, Sâmbătă spre Duminică, în permisie de la școala militară de ofițeri de rezervă din Sibiu. Iar Iulia, slujnica tânără – ce sâni frumoși avea și ochi căprui, roitori ce „înțepau lumina"! – care pândea la ușă tot deretecând prin casă, cu zgomot, așteptându-l să se trezească ca să-i aducă micul dejun. Nemăritată, mătușa Melanica îl prevenise: – Scumpule, e fată mare. Să nu-mi faci vreun păcat!...

Dar Anika nu era ca Iulia. Iulia avea busuioc sub iie, în sân. Nici ca Tușa Melanica, care-i era ca o mamă. Anika era bună de iubit: tânără și împlinită, ca o văduvioară tinerică!... Doamne iartă-mă! se mustră în sinea lui Ionică. De unde văduvă? Bărbatu-său, nefericitul, trebue să fie și el pe front. Pe frontul celălalt, din față. La inamici!... Ce-ar fi să apară așa acasă, în patul nevestii?! Ionică fu tulburat la gândul că...

Ionică se ridică să vadă ora. Era unu noaptea. Dormise visând cu ochii cârpiți. Se sculă. Unde să facă pipi? Afară, în fundul cerdacului. Își puse dolmanul peste pijama, încălță papucii bărbatului. Trecu în vestibul, tiptil, să nu trezească pe nimeni. În stânga era camera unde dormea Anika și copiii. Ușa era întredeschisă, Ionică o împinse ușor să vadă mai bine: copiii dormeau îngerește, ea parcă nu, veghea. Ionică zări doi ochi deschiși care luceau intens sub pâlpâiala candelei de pe scrinul cu rufe și umbre mototolite. Fu tulburat o clipă; se strecură repede spre tindă unde dormea Ionescu fără grijă, dar cu puşca în picioare, lângă pernă. Trecu pe lângă el, păși pe prispă, de-acolo spre fundul cerdacului unde era locul cu norocul. Curat, dar frig. Făcu pipi. În curte totul era stins, toți dormeau. – Unde o fi „domnul primarele", se întrebă totuși Ionică. O fi dormind în camera din fund, după bucătărie? Sau, poate, o fi plecat. Parcă-l auzise ieșind, pe când el scria la măsuță cărțile poștale... Trecu din nou prin vestibul, pe lângă ușa deschisă. Zvârli o uitătură spre patul Anikii: sigur, ochii femeii erau deschiși, străluceau albastru sub pâlpâiala candelei. Copiii dormeau mereu, îngerește. S'a mișcat puful peste corpul întins, a zvâcnit un foșnet de cămașă de in. I se păru – sau poate era aevea: un suspin izvorîse din așternutul cald. Trupul Iuliei zbătându-se și oftând sub iia albă, dată la o parte?... Ionică fu și mai tulburat. Se stăpâni cu greutate, mustrându-se rău, dar cu tristețe: – Hai băiatule, își zise el vorbindu-și tare, ca să se audă; hai, du-te și te culcă! Te dor vintrele și pe tine!...

Trecu în camera de oaspeți, adică în camera lui. Se afundă în puful dulce și atipi de astă dată de-a binelea. Dormi profund și fără vise. Mirosea a aluat copt, rumenit și a busuioc presărat în rufe.

Pe măsuță erau în vedere, ca să le pună a doua zi la poșta normală, cele două cărți poștale. Una era adresată lui Tanti Ica, la Câmpulung, cealaltă Tușichii Melania, la Sibiu, România. Amândouă cuprindeau un rând și o semnătură: **Sărutări dragi din Ungaria,** Ionică.

(Va urma)

TITUS BÂRBULESCU

*

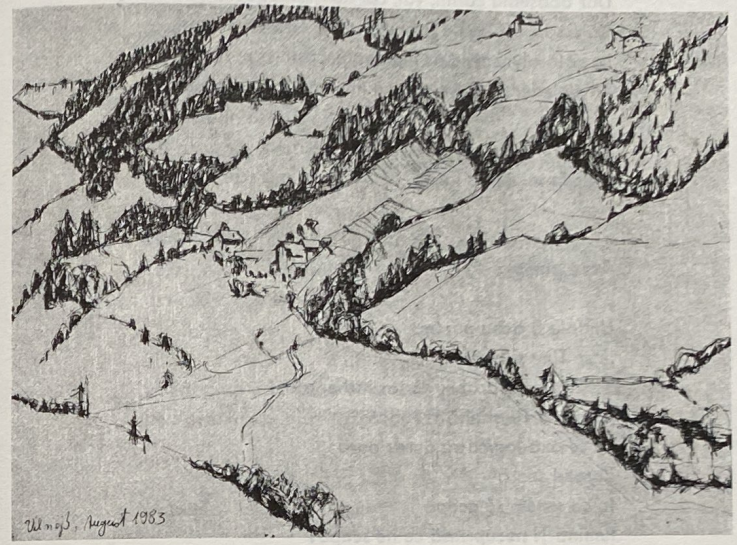

DIN SIHĂSTRIA DE LA PALMA DE MALORCA

Autobiografie

A fost pe ne-așteptate când m'ai luat de mână,
Mi-ai limpezit de tină obrajii amândoi,
Mi-ai pus lumină nouă în ochii-mi de țărână
Și mi-ai șoptit în suflet să nu dau înapoi.

Atâta'nseninare găsii la umbra-Ți sfântă
Încât păreau nimicuri toți monștrii ce'nspăimântă.
Umblat-am fără grijă printre scai și năpârce,
Des, printre fălci turbate ce cătau să mă mânce,
Și nicio zgârietură pe straiele-mi de har;
Mi-era ființa toată răsfrângeri de cleștar.

Dar oboseala cărnii, vai, cât de greu apasă,
Câte sofisme hoațe în creier ni se'ndeasă,
La câtă-alunecare ne'mpinge proasta fire
Să'mpiedece urcușul spre ultima'mplinire.

Coliba interioară proptită mi-e pe rund.
Întinde-mi mâna iarăși, că simt cum mă scufund.

Acea punte

Unde-o fi acea punte
între Tine și frunte?
Schelăria de probe, vârtos închegată,
poate să Te-atingă vreodată?
Pe ce axă logică să durez dară
dorului scară?
În ce sistem să'ncapă
lumina-Ți necuprinsă ce ne scapă?
Abisul taină, dincolo și dincoace,
cine l-ar strânge,
ca toată apa mării într'o găoace?
– Hai, lasă-te de gânduri și carte!
Doar inima te-o duce mai departe.

Coșmar

Mi-e inima casă părăsită,
îngerul bun nu mai stă de pază.
Printre fragmente de ispită
Ivan Karamazov argumentează
c'aș fi și eu coborîtor
din Marele Închizător:
Isus de ar descinde iară
ca'n sfânta euharistică seară,
blajin și singur,
străin în Cetate,

fără alaiuri și fără armate,
gratuitate pură să pretindă,
eu însumi aș trimite mercenarii să-l prindă.
Pe jumătate leafă
l-aș lua de ceafă
și l-aș vinde altui Caiafă . . .

Divina Bunătate
spre gâde-i îmbrâncită cu mânile legate,
când Iuda-turnătorul
din umbră-mi zice: frate!
. . . . . .
. . . . . .
În noaptea asta de urît
pe Karamazov l-am strâns de gât.

Îndoiala

Îndoiala se-agață de gând ca o lipitoare,
Uscată de rezonări, fruntea cojită mă doare,
Sufletu-mi, nemâncat-nedormit,
Abia se mai ține'n picioare.
Întrebări agresive mă iau bivolește în coarne,
Ultimile certitudini să răstoarne.
Cămara inimii, răvășită, rămasu-mi-a goală . . .
Știți voi care-i leacul la asemenea boală?

Iov nou

Învață-mă să nu milogesc nimic,
bolind, dintre gunoaie singur să mă ridic,
amărăciunea-amară
s'o port dosită'n sân,
nenorocul păgân
să mi-l urlu pe-ascunse în deșertul uscat.
Cui să-i pese pe lume că sunt nevinovat?

La margine să stau
cu pumnu'nfipt în gură
când mahalaua ingrată
clevetește și'njură.
Singur să mă apăr de hoți,
de prieteni fățarnici,
de lingăii toți.

De-o fi să-mi ardă grajdul,
de mi s'o nărui casa,
de-mi va fugi cu altul mireasa,
de-or croncăni în juru-mi cu stringente dovezi
că-i nebunie stearpă să iubești și să crezi,
că absurditatea firii e peste tot stăpână,
un firav fir de rază vertical să mă țină.

Cândva, discret, ieși-mi-va în pustiita cale
mult așteptata Față a frumusetii Tale.

Oarecum blagiană

C'ai fi gelos, se pare, de îndrăzneala noastră,
că'n ochii Tăi ar fi necuviință,
prin artă, poezie și știință
să vrem cumva a semăna cu Tine.
Dar setea asta acută cine-a lăsat-o în noi?
Ce Te-ar mâna acuma să Te dai înapoi?

In singurătatea cosmică ce'ngheață
doar Tu ne poți lua cu drag în brață.

Nădejde ultimă

Incotro s'o apuc, unde m'oiu duce?
Hienele cărnii trag toate de mine,
riscurile gândului mă țin pe cruce,

lunecări cu abisul vecine.
In ceața interioară nici șoaptă de glas,
nici cărare clară, nici loc de popas.
Pășesc printre-argumente ca prin noroi de smoală,
mă'ntorc pe loc ca prostu, calc fără socoteală
și'n mâzga lor cleioasă mă'mpleticesc și cad.
Rariștea ce se'mbie, mi-e cursă sau e vad?

Aștept prezența-Ți sfântă să treacă ca o boare,
negura s'o ridice, să mă scol în picioare.

Limite

Din bețișoare de chibrite
utopii mi-am clădit, aiurite,
râvnind să mă agăț de stele . . .
Cad, unul după altul,
castelele mele.

A harului clipă
curmă amara risipă
și-mi plouă pe suflet petale
din milele Tale.

Fragil

Mă simt mai fragil ca fulgul de nea,
cât țin,
atât aș vrea:
să mă topesc în bunătatea Ta.

Existențialistă

Aeru-i vânăt.
Armonii metafizice tânjesc să moară,

pe mare nesigură luntrea gândului, plecată-ne'ntoarsă.
ăla careva a mutat din loc steaua polară.

Tristețea umedă, vâscoasă,
nonsensuri bolnave, pasiuni inutile,
tot jurul, pomii și dragostea
a mucegai și stătătură miroasă.

Omul subteran își scurmă în creier,
se tot întreabă cu greață,
care-o fi de l-a aruncat prostește'n viață,
îngustime ghimpată,
– ce anume te-apasă ai să știi vreodată?
– ce trai blazat o să-ți cadă'n soarte? –
o singură ieșire, neghioabă, spre moarte,
enigme, între timp, nicicând dezlegate,
să'nvârtă pe deget,
să le întoarcă zadarnic pe față, pe spate.

Sucita aventură, saltu'n nemărginit
din rostu-i de pigmeu strivit
la ce naiba ajută
când bolta înstelată e scandalos de mută.

La ce bun, dară, ispita de a fi
când a trăi ți-e silă
și a muri nu știi.

Ca să-ți alunge spaima niciun heruv nu vine
că stinsu-s'a în fașă teandricul din tine.

Semnele vremii

Extrema zare-i fumărie și smoală,
Axa lumii spre haos se'ndoaie,
Icoanele's uitate în lada de gunoaie,
Muma pământului gestează spasmodic
Suprema răscoală.

Lugubru, dinspre Răsărit,
Vânt de ghiață, anticristic,
Urlă că Dumnezeu a murit.

Poeții dispar.
Yoga-i ucis de Comisar.
Prometeu, vindicativ, cu ochi de scântei,
În frunte izbește crezuri și dumnezei,
Ca sub boltă de dom
Pontifical să'nalțe statura lui de om.

Cer profan,
În loc de curcubeu, seceră și ciocan.
Peste pustiul golit de altare
Impudică-și lățește scârba
Spaima cea mare.

Dar Mefistofel, spectator, culcat într'o rână,
Privește'n jur ironic și'ngână:
„De-ar ști proștii ce-adună'n mână . . . "
„Bulgări de țărână!"

Ești dus undeva, Doamne?
Ești sătul de noi oare?
Sau nostalgia divină, de prea greul sorții,
Se ofilește și moare?
Știuții, cu duiumul, îți cântă de'ngropare . . .
– Dar nu! Ajunge doar o clipă,
Ușoară tremurătură de aripă,
Sperata dimineață din mormânt se ridică.

ALEXANDRU MIRCEA

VINTILĂ HORIA

MEMORIILE UNUI FOST SĂGETĂTOR

II. În plin Ev Mediu

O biografie bine scrisă, ca și o viață bine trăită, ar trebui să constitue un adevărat itinerar inițiatic. Cu atât mai mult cu cât perioada de timp pe care am să încerc să o cuprind în acest capitol am numit-o Ev Mediu, vreau să spun perioada de mijloc, sau dintre două epoci, cea a copilăriei și cea a primei tinereți. Între școala primară și Universitate omul trece printr'o selva oscura pe care o străbate, întâmpinat de fiare sălbatece și de piedici de tot felul, cu scopul precis de a ieși la lumină, cândva și undeva. Fiecare pas are însemnătatea unei inițieri. Valoarea de bază a sarcinei genetice va fi supusă unor permanente încercări, de înfrângerea cărora va depinde chipul definitiv al încercatului, așa cum pe vremuri, în Grecia antică, tinerii treceau prin procese de inițiere ca să fie

supuși altui fel de probe, a căror finalitate, însă, era mai mult sau mai puțin aceeași: ieșirea din copilărie și așezarea fiecăruia în fața temelor adulte ale vieții, teme terestre și prozaice și teme cerești și nemuritoare. Timpurile de decădere în care am intrat după umanism și în special după secolul al XVIII-lea, ne-au îndepărtat de temele esențiale și ne-au coborît din religios în laic, din poesie în proză, din cultură în tehnică, din esențial în existențial, cu urmările pe care astăzi le putem observa cu atâtă ușurință, pentrucă din ele facem parte, în tristele sudori ale secolului al XX-lea. N'am fost deci inițiat la nimica în timpul celor șapte ani petrecuți pe băncile dela Sfântul Sava, însă inițierea era acolo, prezentă pentrucă era indestructibilă pentru cine știa sau numai era predispus să o trăiască. Iată cum Evul Mediu coincide din nou cu felul lui autentic de a fi, pe deasupra sau pe dedesubtul deșerturilor moderne din care era făcută în fond educația, la noi ca și în restul lumii occidentale. Învățătura nu mai era decât o siluire a minții, o răsplată sau o pedeapsă trimestrială, un act obligatoriu executat în silă de profesori ca și de elevi, într'o atmosferă de permanentă amenințare și de pierdere a privilegiului de a băga în cap superficialele atingeri cu știința ale altora, crescuți și ei în aceeași alunecare tangențială față de adevăr. Erorile optimiste ale secolului al XIX-lea, introducerile la un progresism fără cap nici coadă, falimentar și desuet, binefacerile Revoluției franceze și ale liberalismului, independența și fericirea României Mari ca și a celei mai mici de dinainte de războiu, vagi noțiuni de fizică și de chimie care nu țineau socoteală de revoluția quantică întâmplată la începutul secolului, o istorie a culturii bazată pe exaltarea Renașterii și a umanismului și pe ignorarea Evului Mediu, european și românesc, ținând seama de teoriile istoricilor francezi în această privință, în special Jules Michelet și Edgard Quinet, în sfârșit un fel de imagine colonialistă a lumii pictată după felul francez, materialist și pozitivist de a vedea lucrurile, în cultură ca și în politică, poziție destul de arierantă și periculoasă, ne-au fascinat ca o lumină, care era de fapt, apusul unei întregi civilizații. Din fericire, repet **din fericire,** toate aceste calabalâcuri culturale erau tangențiale esenței noastre, care ne-a ținut treji, vreau să spun neprihăniți în fața realității fundamentale, numai datorită literaturii și în special lui Eminescu. Dela poesie și dela basme, până la articolele politice, trecând prin toată gama de apropieri și de adânciri pe care acest geniu autentic, unul din geniile cele mai profund înrădăcinate în omenesc și în ceresc pe care le-a dat vreodată omenirea, Eminescu ne-a menținut departe de eroare. Cultul lui

pentru Evul Mediu românesc, pentru Maica Domnului, pentru voevozii și zenta chiar și din punct de vedere al vieții de toate zilele, ne-au păstrat sensurile intime ale **goticului românesc,** cu tot ceea ce acest cult repre-neatinsă legătura cu trecutul făuritor de viitor. Ne-au permis să trăim **separați,** în stare de disidență (dela **dissidere** care înseamnă a trăi sepa-rat, îndepărtat), față de un interludiu politic, falsificator de valori româ-nești și de orice fel de valori naționale sau tradiționale, fără de care nu se poate. Eminescu a fost o sursă de lumină din care s'au hrănit, adică au fost ajutați să nu cadă în întunerec, alți scriitori și alte grupări literare, după moartea poetului. Mă refer la **Sămănătorul** și la **Gândirea** ca și la scurta încercare soteriologică dela **Meșterul Manole,** între 1939 și 1941. Voiu reveni asupra acestei duble și paralele încercări de înlocuire și de salvare.

Sistemele educative sunt pretutindeni falimentare și împotriva lor s'a ridicat Nietzsche la sfârșitul secolului trecut, acuzând Universitatea ger-mană, socotită drept cea mai evoluată pe vremea aceea, de a se fi transformat într'o instituție contrară geniilor în cadrul unui „sistem de non-cultură", și de a se opune astfel oricărui fel de progres. De asemeni acuza pe colegii lui de a fi făcut din Universitate o fabrică de diplome. Cam așa era și la noi după Primul Război Mondial. Liceele încercau să transmită o învățătură care, repet, se salva și ne salva numai în măsura în care profesorii de literatură știau să capteze și apoi să transmită mesajul fundamental, vreau să spun învățătura poeților. Noi am redevenit un neam – și nimeni niciodată nu va trebui să uite acest lucru – pen-trucă am avut niște scriitori demni de trecutul și probabil și de viitorul nostru. Au fost Văcărești, Eliade Rădulescu, marele Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Costache Negri, Kogălniceanu, Alecsandri, Ion Ghica, Bolintineanu și inegalabilul Eminescu, cei care au retrăit autentic istoria Românilor și au transformat-o în lecție vie. Întoarcerea la surse a fost la noi, datorită scriitorilor, o luare aminte, o reintrare în ceea ce real-mente eram și de care fuseserăm separați, timp de secole, de mistificările slavone sau de fanfaronadele fanariote. Românii, la fel ca și Irlandezii, au fost probabil poporul cel mai tare al Europei, supus celor mai in-umane, brutale sau subtile atacuri de tip religios, militar, social, econo-mic și politic cu gând clar de a fi distruși, sau cel puțin eliminați din orice fel de posibilitate de a reacționa și de a redeveni un popor. Toate neamurile din jur, afară poate de Polonezi, s'au năpustit într'un fel sau într'altul asupra noastră și au încercat să ne anihileze. Și în special

Turcii, Rușii și Ungurii. Reintrarea noastră în ciclul occidental, în care ne-am situat în secolele pe care îmi place să le numesc „goticul româ-nesc", am făcut-o împotriva tuturor, sau cu ajutoare neesențiale, minime, marginante dintru început. Forța poporului român și dorința lui evidentă de a fi, de a se restructura în jurul unei „ființe românești", a fost hotă-rîtoare în secolul romantic, când și alte popoare, datorită intervenției ultime a scriitorilor (mă gândesc la Italieni, la Polonezi, la Germani, la Irlandezi) au izbutit să reia dialogul cu trecutul și să se autoînțeleagă, realizându-și din nou unitatea, uneori pierdută, ca a Italienilor, cu cinci-sprezece secole în urmă, în momentul în care Roma cădea sub barbari și se ștergea ultima urmă a unității. Românii fac parte din acea epopee romantică. La 1859, la 1878, la 1913, la 1918, România a revenit la supra-față, grație forței originare pe care oamenii ei au păstrat-o în străfun-durile sufletelor și pe deasupra prigonirilor de tot felul, și grație mesajului de reînviere pe care scriitorii au știut să-l lanseze la momentul potrivit. Iată de ce am citat aici pe Eminescu. Și iată de ce, cu aceeași intenție voiu încerca să pun problema literaturii deșteptătoare, ca și pe aceea a literaturii adormitoare, în paginile ce vor urma, ca un **Leit-Motiv** al aces-tor memorii, care nu sunt numai ale mele.

Liceul m'a pus în fața unei tragice posibilități de alegere. Erau multe materii și din toate nu-mi plăceau decât câteva: literatura, științele natu-rale, istoria, limbile. Restul mă lăsa indiferent și, fără să-mi dau seama, am alunecat cu încetul către disciplinele care-mi rimau pe dinăuntru, în-depărtându-mă astfel de celelalte. Nu umblam după premii și deci nici premiile după mine. Munceam din greu ca să fac la timp problemele de matematică sau ca să înțeleg cum trebue fizica și chimia. Citeam cât puteam, pe delături.

La unsprezece ani nenea Ionel mi-a dăruit un ceas de buzunar, găsit în lada lui miraculoasă, cu care m'am făcut o după-amiază întreagă la Șosea, scoțându-l și băgându-l în buzunarul dela pantaloni, pentru ca a doua zi, în prima recreație, să sar peste un gard viu, în curtea liceului, și să cad cu șoldul pe ceas, în așa hal încât nimeni nu l-a mai putut repara vreodată. Era turtit de parcă îl călcase un buldozer. La treispre-zece ani, la Poiana Țapului, am primit dela părinți o minge de fotbal cu bentițe, cadou tot atât de exaltant pentru mine ca și ceasul pierdut. Am așezat mingea în fundul curții, ca la un corner, i-am tras un șut din fundul inimii, mingea a șburat departe, peste poartă și a căzut drept într'un automobil decapotat care în acel moment trecea spre Sinaia pe

șoseaua din fața casei. Și dusă a fost pentru totdeauna. Acestea au fost marile dureri ale primei mele copilării, indicații poate de a nu mă lăsa convertit la frumusețea fără viitor a bunurilor pământești. Era prima învățătură în perspectiva exilului, profund creștină în fond, a cărei morală abia mai târziu am sezisat-o.

Timp de șase ani m'am sculat la șase și jumătate dimineața, mă uitam în fugă peste lecțiile învățate în ajun, îmi luam micul dejun și porneam pe strada Costache Negri, cu fratele meu alături, traversam podul dela Elefterie, mergeam îndelung printre maidanele care separau pe atunci Dâmbovița de sfârșitul străzii Știrbey Vodă, apoi de-a lungul acesteia, până lângă Strada Berzei, unde, la școala Cuibul-cu-Barză îl lăsam pe cel mic și mă îndreptam, singur, către strada General Berthelot. Treceam în fiecare zi prin fața Marelui Stat Major, cu un bust de general în grădina din față. De multe ori mă întâlneam cu nenea Ionel care devenise maior între timp și lucra în acel loc. Îmi surâdea sau mă mângâia pe față și astfel eram gata să înfrunt ziua, plin de forța nouă pe care mi-o dădea de câte ori îl vedeam și mai ales de câte ori își manifesta față de mine sentimente de prietenie sau îmi spunea un cuvânt ori îmi povestea o glumă. Făceam aproape o oră până la liceu. Drum lung pe care pașii mei, din ce în ce mai cuprinzători, l-au scurtat în timpul anilor. Uneori, foarte arare, când era prea frig și viscolul amenința să ne trântească sau să ne treacă peste marginile podului, tata ne dădea bani să luăm un taxi. Foarte adesea ne întâlneam cu grupul de elevi interni care venea din fundul aleii Regnault, unde se afla internatul dela Sfântul Sava, grup lung și milităresc care se înșira ca o companie sgribulită pe strada înzăpezită, condus de unul din meditatori. La colț, după chioșcul de ziare dela pod, se desprindea uneori pe furiș un elev înalt și slab și își desfăcea numărul de pe braț, apoi o întindea agale pe cheiu, către centru, spre aventurile lui de adolescent literat. Era Horia Roman. Alteori îl surprindeam pe Șerban Tasian, la colțul cel mai apropiat de liceu, aproape de intrare, lipindu-și cu grijă numărul, pe care și-l scosese probabil în noaptea dinainte, la vreun chef. Erau elevi dintr'a opta, pe care nu aveam nici măcar îndrăsneala de a-i saluta. Printre ei, Constantin Fântâneru și Constantin-Lucrețiu Vâlceanu, care începuseră să scoată pe atunci o revistă de avantgardă intitulată, dacă nu mă înșel „X, Y, Z", unde, sub influența suprarealismului, publicau tot felul de năsbâtii, din care, din nefericire sau din fericire, n'a mai rămas nimic. Despre rolul avantgardelor am spus tot ce era de spus în cartea mea **Introducere la**

literatura secolului al XX-lea, însă voiu reveni, mai pe scurt, într'unul din capitolele viitoare ale acestor memorii.

In acei primi ani din strada Costache Negri, strâns legați de intrarea în liceu, s'au produs în mine lămuriri definitive. Am început să știu cine sunt. Această luare de contact cu propria ființă se face utilizând două tehnici: una izolantă, deci singuratecă și care înseamnă, mai înainte de orice, o introvertită cunoaștere prin delimitare, alta obiectivantă, întoarsă către lumea din afară, destinată fărâmițării extravertite. Eu sunt eu, echipat cu arme ofensive și defensive proprii, strict destinate mie însumi; dar eu sunt și ceilalți, într'un fel sau într'altul; voiu fi cine voiu fi pe o linie ofensivă, care începe să se schițeze din adolescență, și chiar din ultima fază a copilăriei, sau pe o linie de apărare, la care aderă dintrù începuturi, de pildă, viitorii funcționari de Stat, securiștii existenței, vreau să spun lumea care tinde să se apere de viață refugiindu-se în primul port care le iese în cale, în cel mai comod și mai sigur. Linia ofensivă implică, evident, numai riscuri, însă tinde să preia asupra ei ceea ce defensivii abandonează fără arrière-pensée-uri: posibilitatea de sacrificiu, sub flamuri de risc permanent, care face posibil progresul fără de care nu se poate. E vorba de un sfârșit de călătorie, imediat dorit și realizat, sau de un permanent început de călătorie, fără prea multe șanse de a găsi vreodată un port prielnic, adică o încetare de a fi. Portul acesta eu nu l-am găsit niciodată, probabil pentrucă, sub semnul călătoriei fără oprire, nici nu l-am căutat.

Iată-mă deci destinat, pe de-o parte, ofensivei către un punct cardinal făcut din toate celelalte patru, ceea ce ar vrea să fie, în fond, cunoaștere fără frontieră specializantă, în primul rând lectură fără sfârșit, nebunească poftă de a ști totul despre toate, dramă teribilă, de care mi-a dat seama mai târziu Papini, dar în care am găsit implicați, după intrarea la **Gândirea,** aproape pe toți reprezentanții ei de frunte. In al doilea rând, pre-conștiința că a scrie înseamnă a dori o schimbare, în tine însuți și în ceilalți, un salt către mai bine, în sensul etic și religios al cuvântului. Aceste două trepte către superior, implicau la mine o posibilitate de plecare din estetic, pentru a folosi aici sistematizarea acestei tehnici, pe trei trepte, pe care o face Kierkegaard. Primul roman l-am scris la unsprezece ani și se chema **Aventurile căpitanului Rémy.** Avea vreo douăzeci de pagini (copiate la mașină de Tanti Amelița, soția lui nenea Gheorghe, pe atunci funcționară la Teatrul Național). In roman era vorba de un grup de copii, condus de Rémy, care furau un vapor într'un port pe

Pacific, ajungeau într'o insulă, se luptau cu băştinaşii şi liberau, cred, pe alţi copii, gata să fie devoraţi. Era Jules Verne pus în cheie de un poet cu spadă. Foarte târziu, la douăzeci şi patru de ani, am înţeles dintr'odată cine eram, când Giuseppe Scottese, mi-a făcut la Roma un portret în care apăream sub chip de cruciat, cu o spadă în formă de cruce, pe al cărei mâner îmi sprijineam amândouă mâinile, ca un cavaler medieval. Iar apoi, în vara lui 1978, când Fritjof Schuon, la sfârşitul unei lungi conversaţii lângă Lausanne, mi-a spus: – „Vous combattez l'épée à la main." La sfârşitul lui 1960, un grafolog dela Bruxelles, care-mi ceruse o pagină manuscrisă ca să-mi analizeze felul de a fi, îmi spunea printre altele: – „Quelqu'un qui combat à visage découvert." Iată două feluri foarte clare de a defini pe cineva, înscris în linia ofensivă de care vorbeam mai sus. Intreaga mea viaţă a fost făcută din această participare, din ce în ce mai limpede, la o bătălie, probabil fără sfârşit.

Bătălia a început, deci, în Costache Negri, unde am organizat o armată proprie cu care nu ştiam contra cui voiu avea de luptat, însă inamicii stau întotdeauna la pândă. E de ajuns să ridici mâna, cu o spadă sau cu o pană la capăt, ca să afli imediat dinainte inamicul, inconştient dorit şi aşteptat. Iată dece, în astfel de situaţii vitale, starea pe loc este imposibilă, cu putinţă fiind numai aventura permanentă din care mi-a fost ţesută viaţa de până acum.

In al treilea rând, începutul bătăliei a fost marcat de două prezenţe substanţial definitorii pentru mine de ale căror fire animatoare sunt încă întreţesut. Lulu şi Dodo. Fratele şi vara primară. Alexandru îşi spusese de mic Lulu şi aşa i-a rămas porecla schimbată în renume până acuma. Dodo esta Dora Adela, însă pasiunea autodefiniţiei i-a pecetluit şi ei dela început numirea, atât de muzicală şi întemeietoare (de două ori **Do,** prima notă din solfegiu, dublu bătută pe propria ei viaţă ca şi pe a noastră, Do pentru mine şi Do pentru Lulu), atât de legată de tot ceea ce am fost de atunci încoace, peste spaţiu şi timp. Literatura şi ofensiva erau auto-delimitări, însingurări în personalitate, din ce în ce mai puternic situate în omul care eram pe punctul de a deveni prin fiecare an şi leghe, mersuri unite înainte, – şi împreunări sufleteşti adică concesiune la social, la ceea ce şi ceilalţi trebuiau să fie într'o permanentă acţiune de alăturare în antagonic şi complementar. Eu şi ceilalţi, cum spuneam mai sus, deveneam destin molecular, ca o rază de soare, de pildă, care e **corpusculară,** adică individualizantă, şi **ondulatorie,** adică societală (ca să nu zic socializantă, care ar însemna aici cu totul altceva,

într'un sens inacceptabil astăzi pentru niciun fel de efort iluminant). Singur şi împreună, însă alegându-mi încă de atunci împreunarea, vreau să spun starea alături de cineva care îmi semăna şi mă completa.

Lulu a fost zi de zi alăturea de mine, până când ne-a separat războiul şi exilul. Dodo a fost imaginea sărbătorii şi a vacanţelor. Mersul la teatru şi la cinematograf, vacanţa mare la Eforie, sau la Sinaia, ieşirea din comun, Crăciunul în familie, cu mulţi invitaţi, cu jocurile secrete pe scări ascunse, pe după perdele, pe sub mese, prin cămară, pe oriunde simţul misterului care ne lega ne lua cu el într'o sarabandă infinită şi ameţitoare care a fost, fără întrerupere, viaţa noastră conjugată, viaţa noastră de veri primari, o fată cu câte un băiat într'o parte şi într'alta, ca într'o fotografie pentru eternitate, din care niciodată nu ne-am clintit, deşi suprafaţa absurdă şi neînţelegătoare a vieţii ne-a obligat uneori să fim aproape, fiind în acelaşi timp foarte departe în sensul vulgar al cuvântului. In sensul în care existenţa se bucură de tristeţile oamenilor pe care în van încearcă să-i chinuiască. Pe noi trei s'a străduit să ne separe, să ne tortureze despărţindu-ne superficial, calendaristic şi geografic, aşezându-ne până la urmă în trei ţări deosebite, însă ce au fost altceva aceste ţări decât locuri în care fiecare dintre noi trei şi-a adus aminte de ceilalţi doi, într'o magică şi fermecătoare **restitutio in integrum?**

Când Dodo a intrat în viaţa noastră eu aveam nouă ani, ea deci patru. Era o fetiţă brună şi ochioasă, purtând încă de atunci în priviri şi în felul ei de a fi, întregimea de mai târziu. Prima oară când am întâlnit-o la ea acasă, am fost fascinat şi aşa am rămas până acum, cu toţi anii de deprindere care n'au făcut decât să ne unească şi mai mult, să ne facă mai dornici de a ne cunoaşte, de a şti într'adevăr unul despre celălalt, şi cu toţi anii de desprindere care au încercat în van să ne rupă, să destrame ceea ce anii de adunare făcuseră pentru totdeauna din noi, o unitate în care nu încăpea niciun fel de posibilitate de fisură, pentrucă, după cum se spune, fuseserăm făcuţi unii pentru alţii şi acţiunea de alipire începuse de mult, de cine ştie câte zeci de milenii, când nişte strămoşi începuseră să lucreze spiritual şi genetic la viitoarea noastră întâlnire. Ceva deosebit, vreau să spun ceva deosebit de omenesc, ceva făurit ca să fie de folos tuturor oamenilor, un fel de văl protector, ţăiat în frumuseţe, înţelegere, poesie, întrepătrundere, armonie, joc, echilibru rimând cu echilibrul cosmic, bunăvoie în numele unei bunăstări sufleteşti din care poate va fi făcută cândva această ciudată suferinţă în comuna

neînțelegere care e omul și lumea, însă care, din fundul ei de disperare, tinde către ceea ce noi ne-am închipuit și am întruchipat la București între două războaie, în semn de profeție și deci de speranță. Cred că acest nucleu profetic pe care îl concepeam între noi fără să ne dăm seama și de care abia acum încep să am o cunoaștere din ce în ce mai clară, în special scriind aceste rânduri, face parte din promisiunea secretă, din acea sămânță de speranță pe care omenirea a păstrat-o întotdeauna în suflet cu gând de întruchipare, în momentele ei cele mai umilitoare și mai dureroase. În alte colțuri de lume, sau de suflete, oamenii au adunat, paralel cu noi, tot felul de sâmburi de speranță. Pacea universală, cucerirea spațiului exterior, înțelegerea absolută între oameni și între aceștia și restul realității vizibile și invizibile, trecerea dincolo de foame și de violență, tot ce contrasta cu prezenturi contrarii, în străfundul cărora omul s'ar fi pierdut dacă n'ar fi păstrat undeva o lumină care-l ajuta să vadă în întunerec și în sclipirea căreia reușea să-și scruteze viitorul, îndepărtat, dar promițător. Noi trei am fost acolo, din totdeauna. Cred că acesta e sensul unității care s'a ivit între noi și care a fost întotdeauna la fel, fără căderi, nici apusuri. Un suflet din trei, un fel de fruct rar, pus pe creanga de dincolo de cronici. Mai târziu lucrurile s'au complicat, fiecare s'a unit altei ramuri, însă înmulțirea, creșterea și mersul către ceva n'a făcut decât să întărească nuanțele. Unui anumit fel de amor a fost adăugat altul, așa cum vom vedea mai departe.

Iată-ne deci în strada Costache Negri, în centrul unor lucruri grăitoare ca toate întâmplările din viață, sortite întodeauna unei posibile interpretări de care nu toți suntem capabili. Vreau să spun că toate evenimentele din care suntem edificați, oglindesc în același timp trecutul care le determină și viitorul din care se desghioacă într'un singur fel, în acord perfect cu trecutul. Fiecare eveniment în parte oglindește fără cusur tot ceea ce vom fi, după cum microcosmosul e o imagine perfectă a universului cel mare. E de ajuns o corectă cetire. La capătul străzii Costache Negri, începea, către stânga, strada Carol Davila, care drept înainte, deși în unghiu drept, se chema la fel și curgea în curbă neregulată, pe lângă **Tenis Club,** până în Izvor și intrarea la stadionul ONEF. La stânga, din aceeași încrucișare și aproape paralel, pornea strada Kogălniceanu, care se termina în cheiul Dâmboviței, mai jos de Elefterie, aproape de Facultatea de Medicină Veterinară. Un univers întreg, o lume aproape fără frontiere, atât de vastă ni se părea, în micimea noastră de copii însetați de descoperiri. Pe unde ne duceam încercam să descoperim, să trecem dincolo, la țară

sau la oraș. Pe Carol Davila era un maidan. În colțul făcut de cele trei străzi se afla băcănia lui Caralulis, cu portretul lui Costache Negri deasupra intrării. Peste drum se întindea, între stradă și **Tenis Club,** fabrica de ciocolată Alexe Popovici, de pe ferestrele căreia, în special primăvara și vara, parfumul de ciocolată invada cartierul într'un fel amețitor care și acum mă îmbată. Cred că fiecare bucată de ciocolată pe care o mestec, peste atâția ani, îmi aduce în minte fabrica de pe Carol Davila și acel parfum nu știu de ce legat în special de așa zisele „napolitane", fragmente minuscule de ciocolată îmbrăcate în hârtie roșie, pe care, când o desfaci, te prindea de nas acel parfum exotic și tropical, din care era făcută și ființa nevăzută a lui Dodo. Din depărtările din totdeauna, în Bucureștii de atunci, sau din cele, inaccesibile, de acum, amintirea acelei a treia părți din mine a mirosit întotdeauna a ciocolată, a „napolitană" misterioasă, dulce, puțin amară, topită și reîntregită din vanilie, cacao, zahăr și miracol. Tot ce a fost mai târziu pentru mine femeie, amor, mister și farmec legat de justificarea cea mai trainică de a fi și de a nu dispera, a avut acest gust, s'a învârtit în jurul aceluiași parfum, rămas credincios primei lui revelații.

Mai departe, pe mâna dreaptă, se afla maidanul de care vorbeam mai sus. Imens loc viran, cucerit de bălării din Aprilie până'n Octombrie, separat de stradă de un gard de scânduri prin care treceam fără greutate, ca să ajungem, în fund, la o căsuță fără uși nici ferestre, un fost coteț probabil, sau chiar și un loc în care poate că trăise cineva, cine știe când, a constituit centrul nostru de acțiune. Armata fiind pusă pe picioare, căsuța din fundul maidanului, dincolo de bălăriile uriașe, peste vârful cărora nu trecea capul nostru, a devenit sediu și stat major. Acolo puneam la cale stratageme, bătălii, planuri de luptă, făceam arme din scânduri și crengi de tot felul, în timp ce Dodo, consacrată acțiunii noastre salvatoare — toate acțiunile organizate de copii sunt salvatoare — ne făcea de mâncare. Armata era compusă din căpitanul ei, care eram eu, Lulu, Dodo, Păsărel și Cărăbuș Ionescu, Bebe Nicolau și Titi zis Lumânărarul, vom vedea apoi de ce. Toți purtam săbii, prăștii în buzunare, câte o suliță, câte un pumnal. Și eram gata de orice. Una din teribilele bătălii pe care le-am dat pe acea vreme într'o seară de lunie probabil, la un început de vacanță, când am umplut cartierul de zgomot de arme copilărești și mi-am urmărit dușmanul prin curți, maidane, străzi de tot felul și, când am dat de el, l-am iertat (ce era să-i fac?), le-am descris cu destule amănunte în **Journal d'un paysan du Danube,** carte de mult

epuizată în toate cele trei limbi în care a fost publicată prin 1966. Vreau să spun că frumusețea acelor bătălii, care după aceea s'au transformat în **matchuri de fotbal** stătea în bătălia însăși, nu în sfârșitul care-i urma după victorie. Era pură artă pentru artă, acțiune pentru acțiune. Pacea nu avea niciun sens pentru noi. Pacea e o minciună a celor mari, de care noi n'aveam nici gând nici nevoie. De ce ne băteam? Din simpla nevoie de a ne bate, de a întreprinde ceva de valabilitate universală, având în vedere că acel maidan, acele uliți cu câte un salcâm sau cu câte un dud pe margini, cu case scunde, cu parfumul geopolitic al ciocolatei la capăt, constituiau într'adevăr un simulacru ecumenic.

Acele crâncene bătălii fără scop, gratuite acte de prezență în **polemos,** continuau și în timpul vacanțelor. Cea mai demnă de amintit din aceste veri războinice a fost cea de prin 1927, petrecută la Călimănești. La hotelul unde locuiam – era de altfel prima dată când mergeam la un hotel – am întâlnit pe Vladimir Ionescu, băiatul unui colonel, cu care am legat imediat o trainică prietenie, începută parcă pentru toată viața și care s'a stins odată cu ultima căldură a verii. Era un băiat drept și viteaz, cu care am organizat imediat o armată **ad hoc.** Străbăteam pădurea din spatele hotelului, construiam întărituri, adunam în ascunzișuri bine pitite conuri de brad și pietre, astfel încât nimeni n'ar fi putut veni dinspre vale fără să dea peste aceste redute și fără să piară sub tirul artileriei noastre, ale cărei unghiuri erau foarte abil calculate. Și podul atârnat, care se clătina în spațiu ca un leagăn uriaș, punte numai pentru pietoni, făcea parte din planurile noastre tactice, așa încât apărarea lui intra în proiectele de defensivă. Contra cui? Speram să se ivească de undeva dușmanul dorit, însă până la urmă, cu toate încercările de a organiza o oaste dușmană pe care să o putem învinge cu toată gloria și cinstea, această oaste nu s'a încumetat să ia ființă. Fragmentar am avut câteva întâlniri neînsemnate, însă care nu corespundeau nici pregătirilor, nici speranțelor noastre. Într'o după masă – după masa mi-a fost întotdeauna prielnică, la vise, aventuri, rătăciri înnebunite de soare și căldură, timp singuratec de adolescent, când toată lumea dormea după perdele, iar eu și Lulu rătăceam pe cărările Ostrovului, fugind de obiceiu de la hotel, așa cum la București sau la țară fugeam de acasă, atrași de marea liniște a lui Pan, cocoțat în culmea amiezii, pândind pe cei care, de vârsta mea, tindeau către el, cel puțin în parte, însă acea parte era pe atunci mai arzătoare chiar decât amiaza; într'o dupămasă, zic, în timp ce vagabondam prin pădure, o piatră izbi trunchiul unui brad,

chiar lângă mine, o piatră asvârlită de cineva cu gând să mă nimerească. A doua mă izbi drept în tâmplă. O clipă mă clătinai pe loc, însă avui timp să zăresc, ascuns după un trunchiu, silueta unui băiat, unul din inamicii **in spe,** care se pregătea să-mi azvârle altă piatră. Mă aruncai către el, dintr'un pumn îl trântii la pământ, el se ridică, îl izbii încă o dată, în timp ce îi puneam și o piedecă, astfel încât contactul cu pământul să fie cât mai contondent, îl auzii icnind. Rămase nemișcat, îndurerat de pumni și de căzătură. Era la voia mea. Tâmpla mă durea destul de tare. Știam, din cultura mea războinică, cât de periculoasă putea fi o astfel de lovitură, însă rămăsei și eu neclintit, prinvindu-mi victima, care se văita încet, devenit dintr'odată un copil, ca și mine, înfrățiți în durere. I-am dat mâna și l-am ajutat să se ridice. Nu știu ce ne-am spus. Nu l-am mai întâlnit niciodată. Când ploua, ne jucam subt un fel de acoperiș, în curte, construit anume pentru astfel de ghinioane meteorologice.

Poate că la Cozia am avut, în acea vară, un fel de revelație a goticului valah. Cu câțiva ani în urmă văzusem la Național **Vlaicu Vodă,** primul meu contact cu teatrul. Când se stingea lumina, bătea gongul și se ridica cortina desvăluind cu încetul misterul de dincolo, pădurea care căpăta, rând pe rând, formă și culoare, cavalerii cu săbiile trase și ostașii nemișcați, gata să înceapă dialogul sau bătălia, toată acea atmosferă de poveste necitită, ci văzută, mă infiora din cap până'n picioare. Trăiam agățat de momentul unei profunde revelații care trebuia să fie piesa, drama sau comedia, din care vocile actorilor făceau o altă viață, mult mai puternică și mai sugestivă decât cea așa zis reală. Și la cinematograf, unde mă duceam cât mai des, abia intrat în întunerec tremuram timp de câteva minute și cu greutate mă calmam pe scaun. Lulu îmi dădea câte un ghiont ca să-mi aducă aminte **unde** și **când** eram. Vreau să spun că Vlaicu Vodă a fost o introducere sensibilă la problemele pe care mi le puneam pe atunci. Desigur că organizam armate și bătălii ca să imit într'un fel istoria Românilor. Lucrul ăsta abia acum îl înțeleg, pentrucă atunci toate se perindau dincolo de critica rațiunii pure, în adâncimile rostuite ale inconștientului. Mircea cel Bătrân, căruia întotdeauna i-am spus „cel Mare", a fost modelul meu prezent și palpabil, cavalerul dela Odesa și din alte locuri, tot atât de importante în fond, ca și Rovine sau Posada, pentru istoria pe care eu mi-o povesteam după felul meu de a fi, o istorie ideală pe care și acuma o scriu, înainte de a adormi uneori, alteori în plină zi, răsfoind pe Iorga sau pe Giurescu, pe Xenopol sau

cine știe ce altă istorie sau monografie. Nimic nu m'a îmbătat mai tare, nimic nu m'a îndurerat mai mult, după cum se întorcea soarta armelor, decât istoria Românilor, dela Decebal încoace. La Cozia, deci, am putut pipăi chipul Domnului și urma săgeților turcești rămasă pe frescă. Poemul lui Grigore Alexandrescu, ani după aceea, m'a ajutat să scriu undeva, pe memoria care nu se duce la fund, un adevărat roman istoric la care, bine înțeles am luat parte, clipă cu clipă, săgeată cu săgeată, până când, la Madrid, în 1959, am scris realmente despre eroii mei și despre acel eu însumi dela Cozia, în **Le Chevalier de la Résignation,** cartea cea mai profund dătătoare de seamă de isprăvile mele închipuite, însă venite din aceiași permanentă grijă de trecut, pe care-l corectam cum puteam mai bine. Asta e probabil una din îndatoririle cele mai etic valabile ale unui scriitor.

Undeva, aproape de malul drept al Râmnicului, între pod și râpile dela Dărâmați, se aflau ruinele unei biserici, clădită de Ștefan cel Mare, după cum se spunea în sat. De fapt marele voevod a ridicat o biserică în oraș, lângă primărie. Însă mie îmi plăcea să cred că și acele ruine aveau același autor. Îmi era mai comod să visez lângă ele decât dacă le-ar fi clădit un credincios oarecare. Ștefan a fost și el omul meu, ca să zic așa. Și de acolo au răsărit mult mai târziu scene de roman. Ba chiar, pe vremea studenției, cred că am scris o nuvelă a cărei acțiune se petrecea pe lângă ruinele bisericii domnului Ștefan. Uitam să spun că peisajul spațiului mioritic eu l-am cuprins în mine întâi pe valea Siretului, în special la Aldești, dar apoi a fost pe valea Râmnicului unde legătura a devenit fără cusur, făcătoare de om și de literatură. Mai înainte chiar de a ne stabili penații văratec la Bălțați, am petrecut o vacanță la Buda, mai încoace de Dumitrești, la vreo douăzeci de kilometri de oraș, către munte, între pruni cât vedeai cu ochii, case albe și prisăci. Împreună cu Costică, băiatul primarului, a cărui curte era plină de stupi de toate mărimile, măsuram în lung și'n lat văile, livezile, fânețurile; ba chiar, înghesuiți într'o căruță de un cal, cu hulubele peste cap și mânuite întâi de Costică, apoi de mine, ne lăsam pe drumul plin de curbe care, într'o viteză de competiții, ne ducea până la podul din vale. Conduceam căruța ca pe o mașină utilizând hulubele ca pe un volan și țipam toți trei de entuziasm, la cotiturile primejdioase și amețitoare. Mâncam prune cu gât, adunam raci de pe fundul unui eleșteu, trăgeam cu arcul (un arc, ca o pușcă, pe care mi-l făcuse un țăran, al cărei unică săgeată purta în vârf capătul unui glonț adevărat, astfel încât ușurința săgeții, crestată din

trestie, ducea proiectilul la înălțimi neatinse de arcurile primitive pe care le fabricasem eu până atunci). A fost arma cea mai sofisticată pe care am avut-o vreodată, împreună cu un baston, cadou dela bunic, pe care un fierar îl tăiase la capătul de sus, ca să-i pună în loc un baltag nichelat, care mie mi se părea de argint, furat de cineva un an mai târziu. Și soarta arcului a fost tragică, pentrucă într'o zi am pierdut săgeata, dusă în cer sau rătăcită într'un nuc. Arma a devenit de atunci inutilă. Am regăsit la Paris acel ciomag militar de pe vremea Francilor, care se numește „francisque". Ca o secure într'o parte, ca un cuiu mai gros în cealaltă. Și-acuma râvnesc să găsesc una pe undeva, la vreun anticar, însă n'am avut noroc să dau de ea. După cum n'am găsit încă acea piesă de cristal ovală, cu un peisaj pictat pe fund, și pe care, dacă o mișcai într'o parte și'ntr'alta, începea să ningă peste copaci și acoperiș. O ninsoare liniștită și foarte romantică, dintr'odată purtătoare către iernile copilăriei și către poveștile de mine închipuite în fața unui foc sau numai alături de focul care bubuia sub teracota albastră din camera noastră din Costache Negri, unde am invocat într'o noapte, lipit de căldura ei, spiritul lui Mircea cel Mare și mi s'a părut că soba începuse să se clatine cu mine.

La Olănești am fost un an după Călimănești și am locuit o lună într'o vilă, la primul etaj, în timp ce la parter locuia profesorul Ramiro Ortiz, șeful catedrei de italiană dela Facultatea de Litere din București, post pe care avea să-l ocupe câțiva ani mai târziu profesorul Alexandru Marcu, dela „Gândirea" și el, și de care m'a legat un fel de prietenie ca dela maestru la discipol, aceeași pe care am întreținut-o cu Nichifor Crainic, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Ion Pillat, Tudor Vianu, O. W. Cisek și alții din aceeași generație. Ortiz avea obiceiul să petreacă lungi ore subt un pom, în fața casei, în special dimineața, când noi ieșeam din casă ca o trombă și ne începeam cercetările prin pădurile din jur. Odată m'am oprit în preajma lui și, deși nu aveam decât treisprezece ani, a binevoit să stea de vorbă cu mine. Era un om jovial și, ca bun Italian ce era, vorbăreț și simpatic, plin de umanitate și înțelepciune. Am început să discutăm, despre războiul dintre Daci și Romani, nu știu cum, a venit vorba despre el, poate că îl interesa în mod special reacțiunea unui adolescent ca mine, pentrucă m'a întrebat: – Tu cu cine țineai în acel război, cu Dacii sau cu Romanii? La care am răspuns fără un moment de șovăire: – Cu Dacii! El a surâs ușor, cu mâinile bătrânește rezemate în mânerul curb al unui baston. Cred că i-a plăcut răs-

punsul. Oricum, în toamna lui 1940, fiind eu încă atașat de presă la Roma, m'am dus să-l vizitez la Padova, în casa lui, unde se retrăsese și unde a murit câțiva ani după aceea. Mi-a dat o carte tradusă în românește, cu autograf, și am evocat acel moment îndepărtat, de care mă legau și mă leagă atâtea suferințe, privind problema din punctul de vedere pe care l-am schițat mai sus.

După amiază închiriam doi cai dela țăranii care-și duceau roibii în centru ca să-i încalece copiii viligiaturiștilor. Porneam la trap, apoi la galop nebunesc pe drumurile și cărările pline de soare, de umbre, de ape și de parfumuri ale pădurilor. Era o adevărată beție, unul din sentimentele cele mai întregi și mai satisfăcătoare pe care le-am încercat în viață, comparabil numai cu rătăcirile pe skiuri, în Bucegi, însă în altă pădure, calmată, uniformizată, convertită la misticismul alb și rece al iernii. Viteza îmi era de pe atunci înfrigurată apropiere de ceva situat dincolo, într'un loc pe care calul, skiurile sau automobilul mă ajutau să-l caut sau să mi-l apropiu într'un fel. Nu știam exact ce căutam, însă cred că pasiunea pentru viteză, sau pasiunea pentru orice, pentru femeie, de pildă, sau pentru băutură, are pentru oricine același sens de căutare metafizică. Orice ființă umană, chiar cea mai decăzută și chiar cea mai disprețuitoare sau indiferentă față de orice fel de problematică, este în fond victima unei îndoieli metafizice. Facem metafizică fără să știm, întocmai personagiului din Molière care era autor de proză și nu-și dădea seama.

Trecând peste o punte, în cursul aceluiași galop exasperat care ne împingea în fiecare zi tot mai departe, calul s'a împiedicat, a căzut cu botul înainte și m'a proiectat peste capul lui, cu mâinile și cu bărbia într'o baltă. N'am avut nimic, nici eu nici el, însă a trebuit să cobor la pârâu și să mă spăl până'n fundul ochilor. Noroiul intrase până și prin geamul dela ceasul de mână. Unde drumul era drept ne aruncam în întreceri nebunești, așa încât seara când aduceam caii în centrul Olăneștilor și-i redădeam pe mâna stăpânilor, erau acoperiți de spumă. Și noi doi cu ochii scoși de alergătură și entuziasm. Femei din împrejurimi vindeau dulcețuri și șerbeturi, de mure, de prune verzi, de smeură în special, pe marginea drumului, printre vilele și hotelurile de pe strada principală. Șerbetul mirosea a smeură zdrobită în palmă. La un moment dat a sosit nenea Ionel, încă necăsătorit pe vremea aceea și ne-a scos dintr'o mare încurcătură. N'aveam cu ce plăti caii în fiecare zi, pentrucă tata era foarte măsurat cu banii, însă tot speram să aranjăm într'un fel lucrurile

și să ne achităm datoria. Într'o zi, către seară, am văzut patru–cinci țărani, cu caii lor de frâu, urcând către vila unde locuiam. Eram cu toții pe terasă și jucam table. Când am dat cu ochii de ei, am înțeles imediat că se apropie o tragedie. Veneau după bani. Cine ne-a salvat a fost nenea Ionel, care a plătit imediat datoria, însă cavalcadele noastre n'au mai urmat același ritm ca înainte. Nici noi nu mai îndrăsneam să cerem bani, nici țăranii nu mai aveau încredere probabil și nici prin cap nu ne mai trecea, după spaima trăită, să le cerem caii pe veresie.

La schitul Rogoz, în vara lui 1929, dacă nu mă înșel în socoteli, ne-am petrecut vacanța următoare. Era o așezare mânăstirească de maici, cu case scunde care înconjurau biserica, clădită pe la 1636 sau 1637 de Matei Basarab, în mijlocul pădurilor subcarpatice ale Râmnicului și se afla la vreo cincisprezece kilometri de noi, la Est de oraș. Ca să ajungi cu trăsura, o luam pe șoseaua Focșanilor de unde se făcea un drum la stânga, în spre dealuri, către Slobozia, de unde se trăgeau ai mei din partea tatei. Am locuit în casa unei maici, în două odăi, separate una de alta de un fel de salonaș sau de antreu, iar sufrageria era afară, subt un nuc, ca și bucătăria. În fund, în spatele arhondaricului, se întindea livada de meri, peri și pruni, păzită de vânturi de un șir de nuci uriași, unde pălăvrăgeam în după mesele de căldură, când părinții își făceau siesta în camera lor, la umbră și răcoare. Frunzele de nuc foșneau uscat și lucios de-asupra noastră, lăsând să cadă peste noi parfumul greu, îmbibat de esența puternică, vrăjitorească, emanând din ființa atât de ciudată a acestui pom deosebit de toți ceilalți. O nucă în sine, atât de perfect construită, atât de bine apărată de două haine, una pentru vară și alta pentru iarnă, una umedă și parcă otrăvitoare, plină de tot felul de calități medicale, adică magice, cealaltă tare și lustruită ca o cetate, m'a făcut întotdeauna să meditez, ca toate fructele de altfel, secrete pentru mine mai demne de a fi studiate decât cele animale. Când am înțeles fotosinteza, mi-am dat seama de rolul intermediar, între lumină și alimentație, între esență și exigență, pe care-l are verdele vegetal în lume.

Ocupația principală la Rogoz a fost construirea unei colibe, într'o poieniță ascunsă în pădurea de stejari, unde am descoperit pe atunci cărările înalte și secrete ale păsărilor printre crengile și frunzele copacilor. Erau la fel ca ale oamenilor, numai că puse mai sus. Veveriețele aveau și ele căile lor, însă mai modeste și mai limitate. Le urmăream sborul, în special în amurg, când se întorceau acasă. Păsările sburau la sigur,

cu aceeași viteză ca în plin cer, știind pe dinafară, după repere mai certe decât stâlpii de telegraf și pietrele kilometrice, calea fiecăreia către cuib. Iar veveriţele săreau din cracă în cracă, întocmai unor acrobaţi, în salturi adesea atât de spectaculare încât exclamam de entuziasm ca în faţa unui film sau a unui foc de artificii, în reîntoarcerea către scorbura lor, plină de alune pentru iarnă. Târziu, am regăsit în pădurea elveţiană, în special la Gryon sau de-asupra Montreux-ului, parfumul pădurilor de la noi, codrul dela Rogoz sau pădurea dela Sinaia sau dela Buşteni, cu ciupercile sclipind roşu printre tufe de smeură, lângă fragii îmbătaţi de propriul lor parfum, printre tufănicile înnegrite la gură de zeama din afine. Carpaţii sunt o prelungire a Alpilor, locuiţi de aceeași vegetaţie, îmbibaţi de aceleași esenţe.

Construcţia unei colibe a fost, timp de ani în şir, una din ocupaţiile noastre predilecte. Era poate un fel de presimţire. Nevoia de a ne şti legaţi de un pământ pe care aveam să-l pierdem, mai întâi eu, fratele meu mult mai târziu, însă distanţa în timp, faţă de zidul exilului, nu mai are acuma niciun fel de importanţă. Lucrul în sine mă loveşte peste timp, ca o revelaţie. Construiam colibe ca să facem case adânc înfipte într'un pământ pe care aveam să-l părăsim şi care încerca şi el să ne reţină cum putea mai bine. Oricum, sensaţia de a sta de vorbă în faţa intrării în colibă, mâncatul ritual al ştiuleţilor de porumb pe care-i prăjeam la focul de lângă noi, aprins cu artă din vreascuri şi frunze uscate adunate sub poalele pădurii, fumul care se ridica printre crengile înalte ale stejarilor care formau de-asupra poenii un fel de întâlnire de ogive gotice, cum ar fi spus Chateaubriand, liniştea caldă, zumzetul frunzelor, ideea care ne cuprindea fără voie că acel loc şi acea hrană erau opera ştiinţei noastre de a fi, mă fac şi acuma să socotesc acele clipe drept darul cel mai preţuit pe care mi l-a făcut pădurea înainte, mult înainte de a a nu mă mai întoarce. Poiana cu colibă, cu foc şi fum, cu porumb copt, cu zgomotul şi liniştea alcătuite din mişcarea ei fără preget, mi-au rămas, alături de rudenii şi prietenii, amintirea cea mai pură a acelor ani de aşezare din care aveau să-şi ia zborul, ca o pasăre dintr'un ou fermecat, „die Wanderjahre" care au urmat, nebănuiţi, deveniţi profetizabili abia acum, în lumina trecutului care, fără ştirea şi fără voia noastră, ne îndruma către ei.

Uneori îmi puneam o toporişcă la brâu, pe sub cingătoare, îmi luam puşca **Flaubert** în spinare, cu câteva gloanţe minime în buzunar, şi plecam peste dealuri într'un fel de încercare de a învinge spaima pe care

mi-o inspira acea imensă singurătate, dar şi mânat de dorul de a da peste ceva de nedescris, ştiu eu, peste un castel necunoscut locuit de cine ştie ce fată care mă aştepta, legată de un farmec pe care numai eu eram în stare să-l desleg, sau poate, chiar, dus de dorinţa nemărturisită de a înfrunta o primejdie, de a mă întâlni cu un hoţ sau poate cu un posibil aliat care ar fi putut fi Iancu Jianu sau Tarzan. Cred că, în fond, umblam după propria mea singurătate şi făceam astfel fără să ştiu. Dealul cel mai ridicat se numea Cetăţuia şi lui i-am dedicat primul meu poem, pe care tata, întors într'o Sâmbătă dela Bucureşti, l-a cetit cu o admiraţie pe care nu şi-o putea ascunde. A fost prima întâlnire cu publicul. Verile următoare, aproape toate, una după alta, le-am petrecut la Bălţaţi, în casa şi în grădina care deveneau din ce în ce mai bine puse la punct şi mai primitoare, în timp ce livada cocea, la adăpostul frunzelor, fructele cele mai prielnice viselor şi amintirilor.

Nu, nu mă înţelegeam deloc cu învăţătura. Nu eram un elev prost şi aveam note foarte mari la materiile preferate, însă la altele mă împiedicam ca un cal legat de picioarele de dinainte şi care încerca în zadar să sară peste un zăplaz. Săream totuşi, însă cu ce efort! Matematica şi chimia mă scoteau din sărite. Abia într'a şaptea, când am dat de astronomie, m'am simţit într'ale mele şi am căpătat câte un şapte şi câte un opt în fiecare trimestru. Cărţile didactice mă deprimau. Nici istoria şi nici literatura nu le învăţam din lectura lor, ci din lecturi paralele şi heterodoxe. Sau din ceea ce profesori ca Scarlat Demetrescu, de geografie, pasionat de spiritism, Mihai Popescu de istorie, G. Lefteriu şi mai târziu Ştefan Pop şi în special Raul Teodorescu, de literatură, sau Flavian de germană şi Fotino de franceză, ne spuneau pe marginea lecţiilor, în momente de uitare sau de nevoie de a împărtăşi idei dincolo de datoria lor profesorală, atât de încurcat înţeleasă de programele analitice de pe vremuri. Adevărate canoane pentru mediocrizarea celor inteligenţi şi pentru promovarea celor mediocri. Toţi elevii trebuiau, în mod egal, adică democratic, să sugă învăţătura în acelaşi fel, dela aceleaşi surse, utilizând aceeaşi metodă pentru a deveni acelaşi lucru, un instrument mijlociu al unei societăţi mijlociu structurate după un model, mijlociu şi el, cu scopul evident de a demonstra în mod permanent principiul fundamental al egalităţii, utopie poate bine intenţionată în propriile ei începuturi, însă destinată unei lente şi sigure descompuneri.

Alături de profesorii citaţi mai sus, cred că a fost Madame Comte, care a urmat lui Madame Chitic, persoana care m'a smuls din negura egali-

tății. Mai târziu Mademoiselle Pradier a dus la capăt drumul către libertate. Limba franceză devenea astfel, alături de lecturile românești extrașcolare, un fel special de a ieși din rutină. Citeam clasici și romantici de-a valma, iar banii adunați cu mare greutate într'o pușculiță de pământ, legată la gură cu o hârtie albastră găurită ca să facă loc monedelor agonisite, îi cheltuiam pe cărți. **Biblioteca pentru Toți,** pe românește, și tot felul de colecții ieftine pe franțuzește mă scoteau din lume și mă odihneau de orele petrecute pe băncile dela Sfântul Sava și, acasă, în jurul cărților de școală și al caietelor. După amiezi întregi, în special în lungile seri de iarnă, le dedicam învățăturii. Scriam, făceam socoteli, ajutat de Domnul Antonescu, meditator dela internat, care venea de două ori pe săptămână ca să mă scape de teroarea matematicei și încerca în van să mă convertească la limbajul cifrelor, apoi învățam ce aveam de învățat și o căutam pe mama prin casă ca „să-i spun lecția". Libertatea începea Sâmbăta după masă, când mergeam cu săniuța la dealul dela Cotroceni sau ne puneam patinele și ne dădeam la vale în căutarea vitezei și a beției de aer și de spațiu înfrânt. Sau mergeam la cinematograf ori la teatru, în timp ce Dumineca dimineața, tata ne ducea fie la biserică, la Sfântu' Elefterie, fie în vizită prin oraș, ca să ne arate muzeele sau câte o clădire importantă, ca Ministerul de Externe, fostul palat Sturdza, pentru care avea o neînțeleasă pentru mine predilecție și să ne povestească despre rege și regină, despre Take Ionescu, despre generalul Averescu, despre bătălia dela Mărășești sau despre cărți pe care el le cetise în timpul săptămânii sau cine știe în ce depărtare tinerească. Alteori ne ducea la Parcul Carol și ne arăta, în palatul construit în spatele flacării nestinse din fața mormântului eroului necunoscut, numele fratelui Alexandru mort la Turtucaia, printre alte nume de eroi, lucru care mă umplea de o ciudată mândrie care mă mișca până la lacrimi. Acel unchiu necunoscut mie lua proporții de Ștefan cel Mare și de Decebal și mi-l închipuiam, cum mi-l închipui și acuma, trăgând cu tunul în Bulgari și apoi prăbușindu-se peste țeava fierbinte, ciuruit de gloanțe, însă neînvins. Cum va fi fost acea moarte, la ce se va fi gândit în acea clipă în care își dădea seama că nu mai are nicio șansă de a supraviețui? Îmi plăcea să cred că se gândea la mine și că, deci, se formase de atunci un fel de trăsătură de unire între acel ofițer tânăr și copilul care abia se născuse la Segarcea. Alteori, când am mai crescut, am fost inițiați în taina conferințelor la Fundația Carol, unde l-am ascultat într'o zi pe profesorul Ion Petrovici, despre care tata îmi spunea

că era continuatorul lui Maiorescu, alt model pe care eu nu-l acceptam așa cum se cuvenea pentrucă susțineam că nu l-a ajutat în deajuns pe Eminescu. În vacanțele de Crăciun ascultam corul „Carmen" la Ateneu, sau de Paște, și adesea, Dumineca dimineața, mergeam la Teatrul Național, unde, după o conferință literară, asistam la reprezentarea câte unei comedii într'un act, interpretată de Ion Sârbu, sau la recitaluri de poesie, ședătoarea încheindu-se cu cântece interpretate de Folescu, a cărui voce de bas îl entuziasma pe tata. El cumpărase un gramofon și discuri cântate de Amelita Galicurci, Caruso, Miguel Fleta, John Mac Cormack sau de cântăreți români dela Opera din București unde vedeam pe atunci operele preferate ale părinților mei și în special **Traviata, Balul mascat, Seara cea Mare** (cred că de Brediceanu) sau **Carmen** și **Pagliaccio.** Ariile cele mai celebre din aceste opere le ascultam noaptea înainte de a adormi, când, în cămașa de noapte, ne prezentam în fața mamei și-i spuneam: „Noapte bună și dă-mi te rog ceva dulce". În timp ce ne luptam cu somnul, tata învârtea manivela gramofonului, auzeam acul căzând pe disc și apoi vocea lui Caruso: „Vesti la giubba...", care mi se părea tot ce se scrisese mai frumos în muzica universală. Beethoven, Mozart și muzica simfonică în general au urmat în mod logic acestei uverturi, care și-a avut rostul și valoarea ei, ca și tot ce părinții s'au sbătut să facă pentru noi, încercând să ne dea o educație cât se poate mai completă și mai asimilabilă, fără să bănuiască pe atunci că poetul din mine avea să scoată din acele arii, din acele cântece și conferințe, acele vizite la palate și muzee, tot ce-i trebuia ca să poată continua drumurile atât de precar și totuși atât de sigur indicate de o educație care nu avea drept scop decât o formație de cetățean corect și mai bine pregătit decât alții. Această iluzie de diferențiere cred că făcea parte din sistemul, nu știu cum să-i zic altfel, al tatei, în biblioteca căruia se aflau și câteva cărți scrise de marii pedagogi de pe atunci, de unde se vedea preocuparea pe care o avusese dela început de a ne crește cum trebuie.

În orice caz, cu sau fără muzică, în vacanță și în timpul școlii, lumea în care mă mișcam părea destinată eternității. În timp ce trecutul apărea, prin prisma însăși prin care ne învățau să-l vedem profesorii de istorie, tot mai supus unor variante insuportabile din punctul de vedere al culturii în care eram învățați să ne facem oameni. România Mare, cu regii care apăreau la 10 Mai pe Calea Victoriei, ca un simbol al unui vis împlinit pentru totdeauna, după două mii de ani de încordată și tragică așteptare, cu orașele și cu satele ei, cu sălile de conferințe, cu bibliotecile,

teatrele, muzeele și cinematografele, cu magazinele de pe Lipscani, cu tomurile de noutăți dela „Cartea Românească", cu colegii mei dela Sfântu' Sava, lua aspecte de bloc de granit, atât de bine așezat pe bazele monarhiei parlamentare încât singurul pericol care eventual o păștea era sclerozarea în propria ei eternitate. Până pe la șaisprezece ani am fost convins că mă născusem într'o lume de neclintit. Când, pe la douăzeci de ani, am înțeles că nu era așa, m'am ridicat contra ei.

VINTILĂ HORIA

*

PIATRA CENTRULUI

În jurul pământului e pământul.
În mijloc – focul.
Deasupra focului e focul.
În mijloc – cuvântul.
Deasupra cuvântului e cuvântul.
La mijloc – apa.
Deasupra apei e apa.
La mijloc – omul.
Deasupra omului e tot omul
pentru că mijlocul e omul omului.

*

Se face noapte din noapte.
Se face pământ din pământ.
Se face foc din foc.
Se face cuvânt din cuvânt
că am rămas singur
ca o făclie în mijloc de ocean,
sau poate singurul arbor
în mijlocul de stepă,
atât de singur că însăși mărginirea
a adormit. Și doarme
pe propriul ei năvod.
Atât de singur singurătății ei
că aud
pasărea izvoarelor clipind aripă cu aripă
prin ramurile mele.
Își face veacul cuib. Pe o creangă.
Într'o clipă.

DUMITRU ICHIM

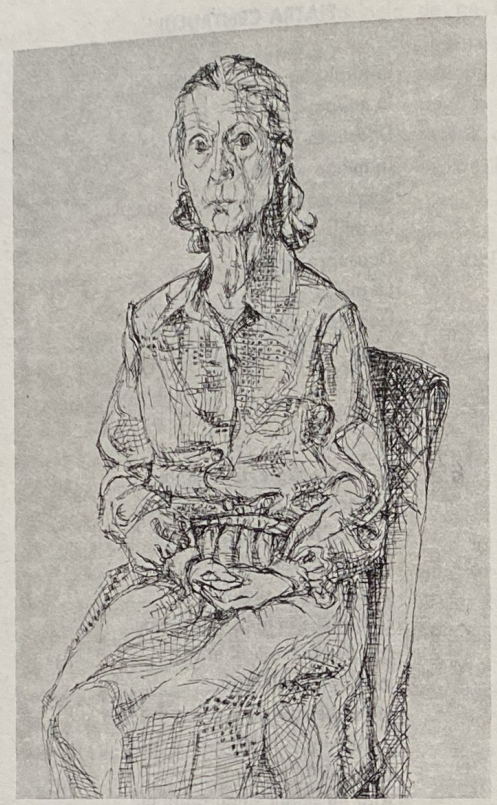

ALEXANDRU BADIN

CĂINELE DOAMNEI

Mă gândesc la ei numai atunci când simt că mor de plictiseală. N'aș putea spune că amintirea lor nu are un efect puțin provocator și iritativ, dar rezultatul este comparabil cu desvelirea unui monument, care chiar dacă îmi este dinainte cunoscut, tot desvelit se cheamă.

Desvelit sau nu, sunt anumite întâmplări asupra cărora ne oprim atenția

sau curiozitatea și care ne apar mari și importante, iar altele, deși complet neimportante sunt reținute de memorie ca praful în căptușeală.

Problema este că nu știu cui să atribui treaba asta. Capriciozitatea memoriei este printre noi un defect selectiv, iar selectivitatea ei este o calitate, uneori capricioasă și eu sunt primul care să recunosc că ceea ce ne mișcă nu ne face să stăm impasibili.

Domnul Nickols era vânzător într'un centru de articole electrice, unde pentru o perioadă de timp, mă duceam destul de des, pentru a-mi completa confortul recomandat de normele moderne.

Mister Nick, pentru că așa i se adresa toată lumea, era un om mic de statură, cu o față cutată multiplu de trăsături adânci și penetrante, iar pielea dintre ele, ca într'o reacție de revoltă, părea să fi produs excese de țesuturi care parcă își părăsiseră locul lor natural și pe care în mod vădit nu aveau să-l mai regăsească niciodată.

Mister Nick nu mai era un om tânăr, dar nu arăta nici bătrân. Fuma țigară după țigară, era amabil și cucerea clienții sfârșind prin a-i convinge că prețurile lui erau cele mai convenabile de pe întreaga insulă. La asemenea argumente nimeni nu rămâne insensibil și Mister Nick nu a trebuit să depună prea mari eforturi cu mine: am devenit clientul lui.

Cumpărând astăzi un televizor și mâine un aparat de prăjit pâinea, eu devenisem un familiar al magazinului, iar Mister Nick era acolo întotdeauna pentru a mă servi cu promptitudine și a mă asigura de unicitatea prețurilor și produselor lui. De asemenea îmi oferea din când în când o țigară, în acele perioade grele pentru mine, când încercam să abandonez fumatul și începusem, mai întâi, prin a nu le mai cumpăra. La una dintre vizite, Nick părea puțin supărat și parcă absent. Fără să-l întreb de două ori, îmi spuse:

– „Doctore, sunt foarte supărat; câinele meu este bolnav, are o infecție și nu știu ce să fac."

– „Foarte simplu" i-am răspuns, „du-l la veterinar".

– „Imposibil. Veterinarul la care de obicei îl duc, este în Florida pentru două luni. Întotdeauna de când îl cunosc, pleacă iarna pentru două luni în vacanță."

– „Du-l la un alt veterinar."

– „Să-ți spun sincer, nu cunosc pe nimeni. Nu poți dumneata să-mi dai o rețetă?"

– „Imposibil, eu nu sunt doctor veterinar și nu am dreptul."

– „Numai niște antibiotice", insistă el, „are o infecție urinară".

– „Vrei să-mi spui cum de-ai descoperit treaba asta?"

– „Doc, îți jur, sărmanul câine plânge de durere atunci când se ușurează."

– „Și mie îmi pare rău Mister Nick, dar nu te pot ajuta."

L-am lăsat îngândurat și am început să fac câțiva pași pe un culoar străjuit pe ambele părți de televizoare portative care, toate în mod simultan proectau imaginile unei reclame pentru un aliment canin.

Veni după mine să-mi spună că rețeta ar fi un serviciu personal pe care l-ar aprecia foarte mult, mai ales că o vizită la un veterinar, adică la un alt veterinar, l-ar găsi acum într'o situație bănească precară, dar dacă cumva m'ar interesa un televizor portativ, pentru dormitor de exemplu, l-aș putea cumpăra în condiții excepționale.

– „Mister Nick" – i-am spus cu voce gravă, întorcându-mă spre el puțin indignat și privindu-l de sus, – „încerci cumva să mă corupi?"

Televizor portativ nu am luat nici până în ziua de astăzi, dar i-am dat o rețetă de antibiotice în doze umane, după ce mi-a spus că greutatea câinelui era de aproape 50 kg. Avea acasă probabil un monstru.

După câteva săptămâni mi-a dat un telefon să-mi spună că medicamentul avusese efecte excelente, dar că simptomele au apărut din nou și mă ruga să dau un telefon la farmacia din cartierul lui pentru a reînnoi rețeta. Îmi amintesc și acum vocea lui rugătoare:

– „Hei Doc, nici nu știi ce minuni ai făcut cu câinele meu. S'a simțit minunat după pilulele acelea. Nu poți să-mi refuzi așa ceva. Sunt atât de atașat de acest animal. Dumneata nu iubești animalele? Sunt sigur că le iubești."

Am sfârșit prin a chema farmacistul la telefon și a-i reînnoi rețeta.

La mai puțin de două săptămâni dela această întâmplare, într'o noapte, am primit un telefon dela camera de urgență a spitalului, care mă chema să văd o pacientă cu semne de abdomen acut. M'am dus și am văzut-o.

Era un chist mare, probabil infectat, care aparținea unui organ pelvin, și care crea o presiune asupra tuturor organelor vecine. Pacienta mi-a explicat că toată povestea începuse cu săptămâni în urmă.

„Și dece nu ai venit să fii examinată mai devreme?" – am întrebat-o îngrijorat.

– „Pentru că urăsc spitalele... și doctorii" – îmi spuse în modul celor care nu tolerează întrebările.

Am internat-o imediat urmând să o operez la prima oră a dimineții.

Când am ieșit din camera de examinare, am fost extrem de surprins să-l văd pe Domnul Nicklos, care se apropie de mine cu brațele deschise. Cu

ochi mari și aproape înlăcrimați, mi se adresă cu o voce tremurată, care nu putea să fie decât de emoție.

– „Numai Dumnezeu poate să aranjeze lucrurile atât de minunat."

– „Ce faci aici, Mister Nick?" – l-am întrebat cu oarecare suspiciune.

– „Sunt aici cu soția mea pe care tocmai ai examinat-o." Părea speriat și parcă terorizat. „Ce părere ai doctore, are să se facă bine.?"

Era în el o neliniște și o turburare care depășeau gravitatea situației și pe care atunci nu le puteam urmări, invers și cauzal. Stătea în fața mea fâstâcit, alternându-și greutatea corpului de pe un picior pe altul, ca un copil care se luptă cu continența. Dar nu mi l-am putut lămuri și atunci l-am ignorat. I-am dat toate informațiile și lămuririle și a doua zi i-am operat soția. Totul a decurs foarte bine.

Vreau acum să mă explic în legătură cu doamna Nicklos și dacă nu am făcut-o până acum este numai din cauza precipitării lucrurilor.

Doamna Nicklos era o femeie destul de grasă și scundă, chiar foarte scundă. Cu defecte dentare tragice, dar ilariante, care o făceau să pronunțe ușor defectuos, și cu un păr răscolit și multicolor, colorat probabil în grabă și fără convingere, ea manifesta în tot o vădită neglijență față de sine atunci când tăcea și o ostilitate ofensatoare atunci când vorbea.

Era o femeie autoritară căreia îi plăcea să dea ordine celor din jurul ei și avea calitatea celor care știu ce vor și nu vor să știe de nimic altceva. Într'un cuvânt, era de o vulgaritate incontestabilă, care o făcea să fie greu de tolerat atunci când erai în preajma ei și greu de uitat după aceea.

În fiecare zi când făceam vizita și intram în camera ei, nu aveam timp decât să-i spun bună ziua. Eram supus imediat unui torent verbal care se extindea dela reclamații mici la întrebări care nu-și așteptau răspunsul, iar interjecțiile exagerate cu care își presăra textul îi dădeau numai un pitoresc plin de animație. Nu puteam decât să o ascult resemnat, în mirosul acela de convalescenți fumători care nu și-au reluat încă obiceiul de a se spăla singuri, dar care refuză și califică de incompetență serviciile personalului auxiliar.

După trei zile însă era din nou pe picioare, gesticulând și fumând. Avea o energie exasperantă.

În comparație cu ea sau pe lângă ea, Nick părea un sfânt, un martir și pentru mine mai ales, un erou. În mod cert, nu--i înțeleg pe unii oameni. Știu de ce se iau, dar nu înțeleg de ce se țin.

În ultima zi, când urma să-i aprob ieșirea din spital, l-am reîntâlnit pe Domnul Nicklos. Era în camera soției și amândoi mă așteptau nerăbdători,

cu lucrurile împachetate, gata de plecare. M'am așezat pe marginea patului ei, să-i dau instrucțiuni asupra convalescenței, iar Mister Nick s'a retras politicos și condescendent câțiva pași în spatele meu.

Fusese un caz destul de greu și totul decursese cât se poate de bine. Eram mulțumit și am încercat să fac și eu conversație cu Doamna Nicklos, nu numai ea cu mine și pentrucă tratasem pe doi din cei trei membri ai familiei, am întrebat-o:

– „Ce vă mai face câinele? Are să se bucure să vă vadă din nou acasă."

Cu o figură inexpresivă și totuși dezagreabilă, îmi răspunse cu vocea ei răgușită, de câine lăsat afară peste noapte:

– „Câine? Care câine? Nu am nici un câine. Eu îi urăsc, urăsc câinii, urăsc..."

M'am întors spre Mister Nick, hotărît să fiu necruțător, dar el dispăruse ca prin farmec.

Curând după plecarea ei din spital, am aflat că familia Nicklos se mutase pe neașteptate într'un alt stat, al cărui nume simt că mi-a alunecat din memorie ca o scufiță de pe un cap chel, și spre perplexitatea mea, și-au lăsat în urmă, nerezolvate, obligații de onoare pentru ei și de valoare pentru mine.

Nu i-am mai văzut niciodată, și nici ei pe mine.

ALEXANDRU BADIN

*

FAPTE DIVERSE

corespondent brașovean al ziarului MIȘCAREA
Aducerii aminte a lui Grigore Marchidan

Se-aude o trompetă în deal la Micloșoara
și la Abrud looping the loop încearcă-un cărăbuș
se rupe'n dou' la ora trei vioara
și cad insecte mari de gumă pe arcuș

la Mănăstirea dintr'un lemn se cântă **aliluia**
!a Bazargic adoarme-un vechi comitagiu
în pomi la Bretcu'ngălbenește'n zori gutuia
și-un piccolo se'ntoarce acasă trist, târziu

fără bacșiș, fără nădejde, fără de busolă
o caterincă'ncearcă jos la colț un vals
cămăși de frac ies tainic din consolă
și-un clarinet răsună'n ceață fals

e un amestec de provincie și de zgură
păianjeni scriu hai-kaiuri clandestin pe geam
când spaima pune lumii degetul la gură
un mandarin își taie vinele'n Vietnam.

*

CÂNTEC ROMÂN ÎN RIME

Cu Valle Inclán
în Pontevedra departe
călărind pe-un divan
să plec înspre Marte

visez că sbor ca
'ntr'un simplu desen
García Lorca
în fantasticu-i tren

ca Octavio Paz
să fiu concis
– lacrimă pe obraz
nu pica pe manuscris!

Într'o carte de cetire
încerc să caut o stea
cu Manolo Altolaguirre
în tiparnița sa

La Paloma să cânt
în grădini în Habana
în șopot de vânt
când se coace banana

un plâns de caval
aș vrea să-l ascult
cu Gabriela Mistral
în al zilei tumult

solitar vagabond
fără pașaport și destin
cu Carlós Drummond
o cupă să'nchin

cu Carrera Andrade
aș merge între curcubee
– luminoase cascade –
caleidoscopuri și zmee

spre Pasárgada seara
să trec frontiera
când își înstrună ghitara
Manuel Bandeira.

SINGUR ÎN SINGAPUR

Cu parașuta mea cobor
din înstelat și transparent azur
moșier cu un pogon de nor
pe o stradelă'n Singapur

mă'ntorc din Kona și din Molokai
într'o caleașcă fără de cusur
sub ficuși'nalți în verdele alai
pe o stradelă'n Singapur

o, bun-rămas păpuși din Indochina!
o, bun-găsit curenți de aer pur
la gât bufanda, 'n mână violina
pe o stradelă'n Singapur

îmi scriu pe piele'n noapte epopea
cununi de laur cresc pre împrejur
îmi luminează casa'n taină Casiopea
pe o stradelă'n Singapur

din Transilvania mi-am mânat Pegasul
un vânt năuc străbate evu-acesta dur
când urc de unul singur Anzii și Parnasul
pe o stradelă'n Singapur.

Singapur, 1982

CARNET DE IDENTITATE

Sunt ultimul averescan
între atomi și turbojeturi
pe umăr floarea de castan
brodează finele-i fireturi

sunt ultimul averescan
și-s abonat la „Îndreptarea"
când papagalii – vin la geam
și curcubeul trece marea

sunt ultimul averescan
cântând în ritm de ukulele
pentru o turtă de susan
sub cer ca un afiș de stele

sunt ultimul averescan
între Macuto și Aruba
departe sboară-un cormoran
ce vine exilat din Cuba

în port spre sud la Baranquilla
un yaht pe-un val minulescian
mi-aduce mangos, bougainvillia

sunt ultimul averescan.

ȘTEFAN BACIU

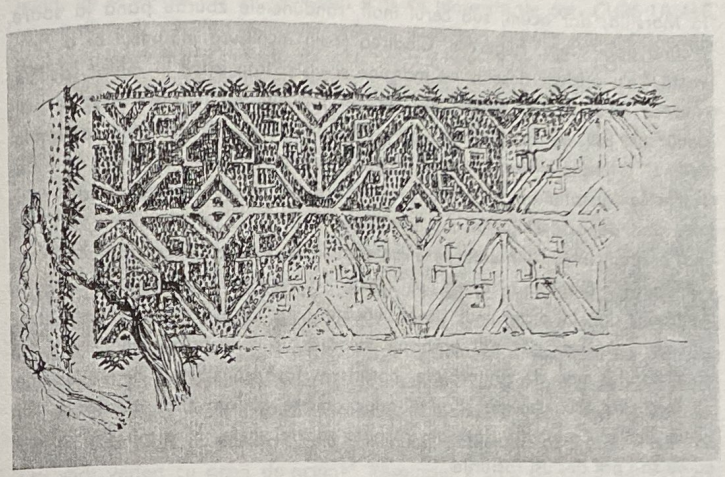

MIHAI NICULESCU

IEȘIREA LA MARE

(Jurnal de vacanță)

Datele memoriale din perindarea vieții mele sunt însemnate de fântâni și izvoare, de gârlele în care m'am scăldat și de Dunărea copilăriei. Aveam 12 ani când am văzut prima oară marea; dar mi-aduc bine aminte mai de demult, din școala primară, cât mă întristasem de soarta unei țări care se tot războia cu altele, ca să-și cucerească ieșire la mare. Închipuirea copilului de odinioară atribuia acestei împărecheri de cuvinte – **ieșire la mare** – o promisiune tainică pe care i-o recunosc și astăzi, cu'n suflet neînduplecat de restriștea pribegiei . . .

*

Școala în care se adăpostise „Hanul Tinerimii („Auberge de la Jeunesse"), pe răstimpul vacanței, se afla aproape de gara St. Charles, unde trenul opri către amiază, pe o căldură stâmpărată. Aflai că plouase și

la Marsilia; dar acum, sub cerul înalt, rândunelele zburau până la soare, picând apoi drept, fulgerate. Clădirea şcolii înconjura înăuntrul ei o curte vastă, cu'n pridvor deschis pe margine şi un castan uriaş în mijloc, acoperind cu pădurea frunzişului său tot cerul acelui loc. Mi-am ales numaidecât un pat de campanie, subt pridvorul deschis. De dragul castanului aş mai fi întârziat la şcoală; dar cum vacanţa mi-era măsurată şi ajunsesem la Marsilia abia a treia zi după ce plecasem din Paris, hotărîi să plec mai departe chiar în cea următoare, ca să-mi pot întinde cortul cât mai curând. Însă nu înainte de-a mă opri la Aix-en-Provence.

Numai întâmplarea făcuse să rămân o noapte la Reims şi alta la Avignon, dar în programul acelei vacanţe, pe care socoteam s'o petrec sub cort, undeva, cât mai aproape de ţărm, în tovărăşia cerului, a mării şi a dorului meu de singurătate, hotărîsem fără să fi ştiut de ce anume, să trec prin Aix. Acuma ştiu: mi-aduc aminte că am ştiut îndată ce am ajuns acolo. Ca şi alte dăţi, am răspuns soartei mele, care mă ştie înainte ca eu să-i pot desluşi rosturile . . .

Cercetând cum aş putea ajunge la Aix, aflai că mai la îndemână şi mai ieftin decât cu trenul era să iau un autocar ce pleca la fiecare jumătate de oră, din apropierea vechiului port. Pornii întins de la şcoală, iar pe la 4 priveam din fereastra autocarului la copiii care se hârjoneau pe trotuarele bolovănoase de mahala bucureşteană, din marginea Marsiliei şi la prăvăliile cu şiraguri de mărgele colorate atârnând în loc de uşi, la intrare, printre movile de pepeni şi tarabe vârfuite cu legume şi fructe, până sub acoperiş.

Apoi drumul ieşi dintre case şi rămas el singur începu să urce până ajunse pe-o culme de unde se întindea priveliştea unor dealuri păduroase, cu linii domoale scrise'n aurul luminii şi umbră deasă pe fundul văilor, subţiindu-se într'o ceaţă vânătă, la zare. Dorul meu de artă se făcuse pictor – şi amăgit de-o amintire, sau de închipuire, mi se păru că profilul singuratic al unei femei se încadrează aevea, mângâiat de blândeţea locurilor, ca în portretele Renaşterii . . .

De la o vreme şoseaua se întovărăşi cu două şiruri de platani, până ce pătrunse într'o piaţă cu fântână de piatră la mijloc, din care apa ţâşnea pe gurile unor delfini încălecaţi de copilaşi, înconjurând patru femei ce purtau deasupra capetelor o tipsie largă, uşor adâncită. Autocarul opri într'o margine a pieţii; coborînd, zării de cealaltă parte un chioşc pentru muzică, aşa cum se văd prin orăşele de vilegiatură, scaune şi mese de grădină vopsite'n alb, pe sub copaci, iar între doi stâlpi de

lemn, pe o pânză cât un cearceaf, scris cu litere de un cot: CURE UVALE. Inscripţii mai mărunte îndemnau trecătorii să bea suc de struguri, lăudându-i virtuţile nutritive şi medicale.

Întorcându-mi privirea către dreapta, în partea opusă celei dincotro venisem, deodată mi se păru că nu mai eram pe lumea de pân'atunci. Drumul, întrerupt de piaţa rotundă, se afunda la umbră printre trunchiurile platanilor seculari, ale căror ramuri din creştet se îmbinau atât de sus, că numai lăsându-mi capul pe spate le puteam zări. Frunzişul acoperea tot cerul dintre case, iar lumina cernută avea culoarea mierii.

Intrai cu sfială pe sub copaci, părându-mi-se că trec pe tărâmul celălalt, din basme. Totuşi, de-a-lungul trotuarului pe unde mergeam – exaltat de o simţire pe care n'o puteam cuprinde nici numi – se alăturau cafenele şi prăvălii cu tot felul de vitrine, iar trecătorii aveau înfăţişarea obişnuită a omului de pe străzile oricărui oraş. „Aş putea să trec vreodată nepăsător pe sub platanii aceştia?" mă întrebam; şi numaidecât: „Dar revenind, i-aş mai vedea cu ochii de-acum?" Răspunsul îl ştiu, de când am revăzut, după vreo opt ani, locurile copilăriei mele olteneţene, de care mă despărţisem îndată ce am terminat clasele primare, mutându-mă cu toţi ai mei la Bucureşti, ca să urmez învăţătura mai departe, la liceu. Atunci am înţeles că amintirile mor desfermecate ca şi dragostea, zicându-mi că e mai bine să nu te întorci pe locurile unde ai fost odinioară fericit . . .

Ieşind de sub platanii vestitului **Cours Mirabeau**, la o fântână cu statuia în bronz a regelui René d'Anjou – după ce trecusem pe lângă alte două – mă întorsei pe trotuarul celălalt, ca să văd mai de aproape faţadele clădirilor cu porţi sculptate şi balcoane în fier forjat: locuinţe patriciene din veacurile XVII şi XVIII, a căror eleganţă aristocratică şi sobră îmi părea că se încadrează firesc în solemnitatea misterioasă a decorului. Fără să le cunosc istoria, simţeam înăuntrul acelor ziduri închise peste taina lor o viaţă, pe care nu aveam nevoie să mi-o închipui din amănuntele atâtor vieţi câte se vor fi perindat pe acolo, pentrucă era aşa cum o recunoşteam, după felul emoţiei mele din acele clipe: ca atunci când ascult muzică de Mozart . . .

Despărţindu-mă de aleea cu platani, apucai pe o străduţă cu linişte veche, fără să ştiu încotro mă îndrept şi fără să iau seama la ce văd, mirându-mă prosteşte că respir, că merg, atâta-mi păream de nefiresc. Mi-adusei aminte, o clipă mai târziu, că trecusem pe dinaintea unei biserici, după ce cotisem câteva colţuri de străzi; apoi, ocolind încă unul,

intrai într'o piață mică, pustie și mă rezemai, închizând ochii, de lespedea caldă a scării de sub ușa unei case, ce cădea de-a-dreptul afară.

... Parcă-mi suna în ureche râsul șoptit al unui izvor de munte sărind peste pietre – și, vrând să alung o părere, deschisei ochii, cu gând să mă ridic și să plec; dar în fața mea apa curgea pe patru guri de delfini ale unei fântâni. „Cum e cu putință așa ceva?" – mă gândii – și-mi simțeam lacrimile curgând pe obraji. Vroiam ceva care era, și nu-l puteam cuprinde: „dar ce?" – mă întrebam, tot fără vorbe; și nemaiputând răbda, îmi ascunsei capul în palme. Un timp amețitor de lung, dintr'un început fără capăt, mi se părea că m'a ajuns din urmă, iar eu uitasem de când trăiesc și mi se făcu frică să nu mă scutur, ca un scrum de țigară, în aer. „Dar eu?" – mă rugam zadarnic de mine, ca de nimeni, înspăimântat că s'ar putea să nu fiu... Nu mai știu când mi se alese în auz, din ropotul scăzut al apei, ca dintr'un glas înțeles fără vorbe, ceva neînchipuit de blând și întremător, care-mi umplu sufletul cu'n dor de viață nouă, ca după o boală învinsă – și ridicându-mi ochii către fântână o privii înlăcrimat de recunoștință...

Am rămas, rezemat de lespedea caldă, până se făcu seară, iar când mă ridicai ca să plec – dar tot neîndurându-mă – auzii cum se resfiră liniștea povestită șoptit, într'un șirag de note limpezi, pierdute câte una, ca dintr'un flaut pe apă. Cu o claritate ca a notelor acelea știu de atunci că dintre felurile prin care m'am tot încurcat, mințindu-mă că pot fi, numai într'un fel mă simt în viață și sunt **în** ea iar nu alături, într'o lume de zădărnicii: acela în care mă simt deopotrivă și împreună cu semenii mei. Iar dacă le cer ceva, e ca să le dau în schimb tot ce le pot da, numai așa simțind că mi-e drag să fiu. Cu toate vorbele mă rog de ei să fie și să-mi spună, întorcându-mi-le, că și eu sunt. Iar dacă scriu, e ca să fiu – și de la o vorbă la alta mă apăr cu toată viața pusă rămășag împotriva unui gând de nimicnicie...

(Londra, 1951)

MIHAI NICULESCU

*

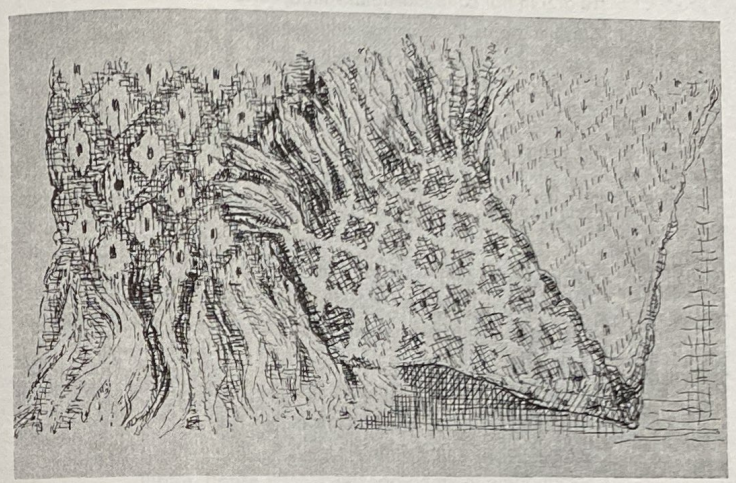

IUBIRE

I

Iubire, tu ești viața noastră toată
Că numai tu făclia-i poți aprinde,
Ființa ei din tine se desprinde.
Tot ce visăm în tine se cuprinde,
Ne'nalți în sbor spre bolta luminată.
Iubire, tu ești viața noastră toată,
Că numai tu făclia-i poți aprinde.

Pe draga mea o'mbraci ca'ntr'o văpae.
De cum e-o stea făcând-o mai frumoasă,
De cât e primăvara mai duioasă.
Pe draga mea o'mbraci ca'ntr'o văpae.
Ne smulgi cu valul tău, vijelioasă,
Ca ale primăverilor șuvoae.
Pe draga mea o'mbraci ca'ntr'o văpae,
De cum e-o stea făcând-o mai frumoasă.

Tu arzi în noi când îndrăgim știința,
Când ea ne aprinde'n unde de lumină,
Spre raza-i ce pe toate le'nsenină.
Tu arzi în noi când îndrăgim știința.
În lumea ei de armonie plină
Tot una'i adevărul și credința.
Tu arzi în noi când îndrăgim știința,
Când ea ne prinde'n unda-i de lumină.

Frumosul tot prin tine dă în floare
Chemându-ne în limba poeziei,
Ca un ecou din lumea armoniei
Frumosul tot prin tine dă în floare.
Ne dai să bem din vinul veșniciei,
Ca dintr'un șipot viu de inspirare.
Frumosul tot prin tine dă în floare,
Chemându-ne în limba poeziei.

Jilava, 1951

II

Ce om nu te-a cântat, iubire,
În cine tu nu ai cântat?
Pân'la suprema fericire
Pe cine nu l-ai înălțat,
Pe cine nu l-ai fermecat
Să creadă-o clipă'n nemurire?

În noaptea vieții-aprinzi scântei,
Aprinzi în noaptea vieții soare,
Faci să răsară ghiocei
De sub linșoliul de ninsoare,
Înalți pe lujeri clopoței
Albaștri ca și ochii ei
În care-ți afli întrupare.

Ce om n'a înflorit prin tine,
În cine tu n'ai înflorit?

Furtună'n tine și senin e,
Și cer noros și însorit,
Și plâns și zâmbet fericit,
Și cântec vesel și suspine.

În viață ne ești Prometeu,
Și ea lui Prometeu se'nchină.
Întinzi deasupră-i curcubeu,
Arc de triumf în spre lumină.
Să-ți cânt un imn, cât mi-i de greu!
Etern să ardă'n gândul meu
Ca'n torță flacăra-ți senină.

Aiud, 1952

III

Iubire, floare albă, gingașă-a primăverii,
Putând în toamnă înflori din nou;
Iubire, floare-aprinsă ca mac de foc al verii,
Etern al înfloririlor ecou;

Tu care poți răsbate sfioasă de sub neaua
Ce-acoperă un suflet resemnat,
Tu ce'n grădina vieții împrăștii ca și steaua
Scântei din ochiu-ți luminat;

Tu care, neclintită, înfrunți biruitoare
Arșița soarelui într'un pustiu,
Sau, dimpotrivă, cauți doar umbra lină'n care
Firav e totu'n aer albăstriu;

Tu care nu te turburi când buciumă furtuna
Și'n sbuciumu-i te'nalți și înfloreși,
Sau ceri doar pacea'n care se mișcă tainic luna
Și stelele pe căile cerești;

Tu care crești în taină și nimeni nu te știe,
Și nu te știe uneori nici **ea,**

Tu care-ți strigi chemarea ca și o vijelie
Ce duce peste vremi cântarea ta,

Iubire, ți se'nchină natura'nfiorată,
Te preamărește'ntregul univers,
Puterea ta ucide, cutremură, îmbată,
Dar poate fi cuprinsă într'un vers.

Un vers pe care cine să-l mlădieze poate
Îl leagă de iubirea tuturor,
De suflete mi-l prinde, cu visurile frate,
Iubirilor etern tălmăcitor.

Încerc și eu în vorbe să-ți caut întrupare,
În piatra lor ca sculptorul săpând,
În versuri ce se'nșiră ca valurile'n mare
Să te'ntrupez cum îmi trăiești în gând.

S'arunc culoarea vieții pe fața de statue
În care toți pe tine te-ar vedea,
Din flori nepieritoare parfum suav să sue,
Părând că-i însăși respirarea ta.

Ca floarea de Agave să te înalți deodată,
Crescând așa ca'n basme Făt-Frumos.
Cum cântă'n scoica goală o mare depărtată,
Să sune'n versu'mi cântul tău duios.

Ocnele Mari, 1953

ȚI-ADUCI AMINTE

Ții minte? Se lăsase seara
Pe parcul ca în basme, înflorit,
Ce'n mantie de umbre'nvăluit
Strângea la pieptu-i primăvara.

Cum brațul tău frumos l-am prins ușor,
Ne-a salutat privighetoarea,
Și-au desfăcut salcâmii floarea,
Turnând pe noi parfum îmbătător.

Amețitor ne'nvăluia parfumul
Suav cum încă nu l-am cunoscut
În nicio clipă rară din trecut.
Spre basm suia agale drumul.

În brațe ne-am căzut atunci în gând:
Iubeam din nou ca'ntâia oară
Și'n cald amurg de primăvară
Mai tineri ne-am crezut decât oricând.

În armonia lină-a serii
Triumfător iubirea'n noi creștea.
Mireasma ei unică ne'mbăta
Mai mult decât a primăverii.

Iar din beția care-atunci m'a prins
N'aveam să mă trezesc vreodată,
Iubită binecuvântată
Ce-ai scăpărat în mine foc nestins.

În noi sbucni apoi furtuna
Și în vârteju-i ne învălui,
Lărgindu-și răsuflarea zi de zi,
Legându-ne pe totdeauna.

Când va sosi cel de pe urmă-apus,
Când ne vom stinge'n întuneric,
Spre bolta cerului chimeric
Să înălțăm paharul ultim sus.

Salut vieții și iubirii,
Și cântului și visului etern
Ce'n clipa depe urmă ne așternă
Pe fruntea moartă trandafirii.

Salut acelor care rămâneți
Și duceți mai departe visul
Și nu vedeți sub voi abisul,
De siguranța biruinții beți.

Salut suprem și amăgirii
Ce ne înalță'n sbor spre cerul ei,
Când ning salcâmii'n floare funigei
Plini de parfumul amintirii.

Doar amintirea-i pururea cu noi
Și ne rămâne pe sub pleoape,
Când, și departe, și aproape,
Și'ntinde marea noapte de apoi.

Dar pân'atunci a noastră'i viața.
Ne'mbete al salcâmilor parfum.
Cel de atunci învie'n cel de-acum
Ca'ntreg trecutul dimineața.

A noastră-i încă viața și iubim
Cu focul vechi din tinerețe.
Norocul încă ne răsfețe
Cât credem și sperăm și ne-amintim.

Jilava, 1951

FLORI TÂRZII

I

Un liliac în toamnă a înflorit și'n mine,
Și'n parcul galben care muri-va în curând.
Pe-alei pustii colindă doar vântul suspinând
Și trece peste ziduri și înapoi nu vine.

O creangă e'nfloritǎ și-i înflorit un gând,
Și toată floarea nouă e numai pentru tine.
E-așa de dulce toamna când cerul tot senin e
Și când iubirea încă mai speră așteptând.

Fiorul primăverii a tresărit în noi,
În liliacul frate cu dorurile mele
Și'n sufletu-mi ce cată ca soarele'napoi.

Stă cerul să'nfloreascǎ'n grădina lui de stele:
În ochii tăi, ca'n vremuri, și-acum căta-le-voi
Și'n ochii mei sclipi-vor și-acuma numai ele.

– Ca flori târzii pe urmă ne-om risipi și noi,
O, liliac, în toamna în care păsările
Mai ciripesc stinghere și'n ochii de mărgele
Nici n'aud să mă mai vadă cu ea trecând, în doi.

II

În dar ți-aduce toamna'n panerele ei pline
Pometul din livadă, și'n linuri foc de vin.
Sub bolta ce'nflorește din nou în lan de in
Împrăștie pe ramuri topaze și rubine.

Tot cu sfiala-mi veche mă'ndrept tăcut spre tine
Și dându-mi de iubire te'nvălue senin.
Prin frunzele rărite, trecând ca un suspin,
Ascultă cântul toamnei și'ncrede-te în mine.

Ca dragostea mea veche'nflorind a doua oară,
Înalță liliacul parfum de poezii.
Ascultă-le chemarea; în seara asta rară

Primește floarea care atât de dragă ți-i.
Ecou din alte vremuri de stinse duioșii
Palpită'n ea iubirea-mi ce nu putea să moară.

III

A re'nflori! A crește din propria-ți cenușă,
A învia ca Phoenix din bietul vieții scrum,
A mai deschide încă a visurilor ușă,

A mai porni odată pe neuitatul drum,
Pierdut de mult în ceața decepțiilor crude,
A regăsi grădina cu'mbătător parfum

În care de departe urechea ta aude
Cascadele-armoniei, cânt de privighetori,
Curgând în orice noapte'ntre foi de rouă ude,

De diamante pline în revărsat de zori,
Când stropi de sunet încă aruncă în cascade
Poeții primăverii, mereu risipitori;

Cu visul tău de mână, a trece sub arcade
De flori de primăvară ce-au înflorit din nou,
A nu simți cum viața în noi cu'ncetul scade

La fel cu undele-unui îndepărtat ecou.
A re'nflori! Triumful vieții efemere,
Punând în pieptul nostru un suflet cald și nou.

Ca liliacul care în galbena tăcere
La înflorire nouă în taină-a fost chemat,
Deși în noi e toamnă, deși'n noi totul piere,

Iubirea-mi fără moarte cânt nou ți-a închinat.

Ocnele Mari, 1953

APRIL

În ziua când ne-am întâlnit
Era senin și era soare,
Dădeau glicinele în floare;
În ziua când ne-am întâlnit
Pluteau miresme-amețitoare.

Pluteau miresme-amețitoare
În parcul verde și'nflorit –
Și cântece și ciripit,
Miresme vii, amețitoare,
Sub ceru-aprins în asfințit.

Pe ceru-aprins în asfințit,
Treceau aripi fâlfâitoare –
Și cântec de privighetoare
Sub ceru-aprins, în asfințit,
Se înălța de prin frunzare.

Se înălța dintre frunzare
Ca nufăr galben, aurit,
Pe lac albastru, liniștit,
Se înălța dintre frunzare
Și luna mare'n răsărit.

Și luna mare'n răsărit,
Pe-albastra cerului splendoare;
Ca și a nufărului floare
O lună mare'n răsărit –
Când noaptea prinde să coboare.

Și noaptea'ncepe să coboare
Ca o perdea din infinit.
Ce diamante au sclipit
Ca pe o haină de serbare
Pe catifeaua din zenit!

Pe catifeaua din zenit
Ard stelele scânteietoare
Prin noaptea lină-aromitoare,
Privind ca ochii din infinit;
Și noaptea trece, gânditoare . . .

Și-April în lume a sosit.

1963

ETERNITATE

Pe urma pașilor de altădată
Te caut dibuind prin amintiri.
Ești peste tot și nu ești nicăiri,
Te văd, dar nu te-ajung, vai, niciodată.

Din flori de liliac și trandafiri
Răsai în amintirea'nfiorată,
Și-mi ești la fel cu visul de curată
Și basmul fericirii mi-l înșiri.

Văd iar privirea de lumină-a ta
Ce-ascunde'n fund adâncul duioșiei,
Și ce n'a fost, dar nu mai pot uita,

Că mă'neca în unda reveriei.
Să te'ntrupez, ca dar suprem, aș vrea
Cândva'n eternitatea poeziei.

Să sap în stânca ei de piatră vie
Statuia'n care te voi întrupa,
Când, răsărită din iubirea mea

Eternitatea ți-o voi da.

Pitești, 1955

P. P. STĂNESCU

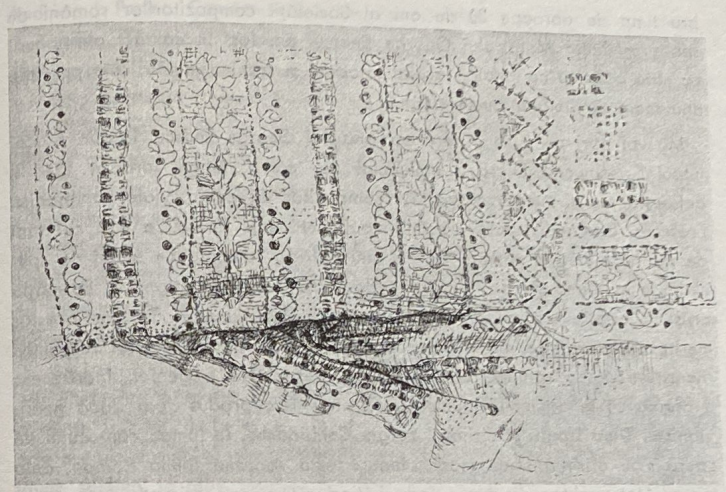

J. N. MANZATTI

GÂNDURI MUZICALE

Dispersiunea involuntară provocată de părăsirea forțată a patriei de origine după instaurarea comunismului de tip sovietic, mă îndeamnă a semnala celor mai tineri aflați în libertate unele aspecte ale culturii muzicale românești. După un secol de libertate, ea și-a pierdut din nou identitatea, trecând dela obscurantismul musulman la autoritarismul sovietic. Nu se poate însă nega că imperiul țarist a contribuit în mod strălucit la marea muzică a lumii, alături de popoarele de origine germanică. Compozitorii și interpreții ruși au dominat un vast sector al umanității. Nu e locul de a-i enumera aici. Îmi permit doar a mă ocupa pe scurt de începuturile muzicii noastre culte naționale după 1880.

Am avut în copilărie privilegiul de a studia programul de violină al Conservatorului din București, cunoscând apoi pe mai toți fruntașii artei naționale, în ciuda faptului că personal am compus așa zisa muzică ușoară, siropoasă, romanțată, ce nu aspiră a trece dincolo de veac. Ca fost mem-

bru timp de aproape 30 de ani al Societății compozitorilor români de sub președinția Maestrului George Enescu, am fost în contact permanent cu elita artistică națională, făcând totodată și cronica muzicală în paginile unui mare săptămânal bucureștean.

Mă voi opri pe scurt asupra personajului George Enescu. Într'un articol intitulat „Minunea Enescu", eminentul său coleg Mihail Jora în 1940 îl definește pur și simplu **miraculos:** compozitor de geniu, violonist, pianist, profesor. Este indiscutabil că în timpul vieții sale Enescu a fost cel mai de seamă muzician român. Dela 7 ani a făcut remarcabile studii de specialitate la Viena și Paris –, Franța devenind patria sa adoptivă. Formația artistică este excepțională, bagajul său muzical, uluitor. Tuturor acestor merite extraordinare, nu a corespuns însă proporțional **talentul** respectiv. Maestrul Enescu rămâne un eminent profesor. Nu e genial. Îndrăznesc a afirma că în domeniul muzical țara noastră a produs doar două genii: pianistul **Dinu Lipatti** și dirijorul **Sergiu Celibidache.** În lumea cântecului de operă s'au afirmat două mari talente: fosta soprană Stella Roman, dela teatrul Metropolitan din New York și Viorica Ursuleac, primadona teatrelor germane de operă.

Cât despre „Oedip" la care Enescu a lucrat o bună parte din carieră, ea e cunoscută mai ales la Paris, unde am ascultat-o la rândul meu. Adevărate exemple în compoziția dramei lirice rămân marii Wagner, Verdi (a scris 28 de opere) și Puccini. Toate teatrele de specialitate ale lumii trăiesc depe urma acestor titani. În ce privește Poema Română, ea este doar o excelentă armonizare a unor teme folcloristice.

Violonistul Enescu a fost foarte bun. Nu a fost însă nici Paganini, Jascha Hefitz, Bronislaw Hubermann sau actuala senzație italiană Ugo Ughi. L-a depășit elevul său Yehudi Menuhin și românul Ion Voicu. Rămâne totuși o ilustră personalitate a tinerii muzici culte românești, un deschizător de drumuri. Acei cari se pierd în elogii superlative nu trebuie să uite că Mozart compusese la 12 ani prima sa operă, urmată de alte geniale compoziții, terțete, quartete, quintete, simfonii, concerte, 18 opere între care celebrele Don Giovanni, Nunta lui Figaro, Flautul fermecat și nemuritoarea Missa de Requiem. Ca și pe Wagner l-a atras și inspirat Italia. Din nefericire a trăit doar 35 de ani, ucis de tuberculoză la Viena în 1791.

Alți compatrioți cari constitue clasicismul muzicii noastre au fost între mulți alții: Alfred Alessandrescu, Sabin Drăgoi, Tiberiu Brediceanu, Mihail

Andricu, I. Perlea, Constantin Brăiloiu, Nonna Otescu, Mihail Jora, George Georgescu, Theodor Rogalski. Compozițiile lor pe teme îndeobște românești au avut doar o circulație locală.

Marea podoabă a muzicii naționale o constitue folclorul, splendid, universal admirat, atât de iubit chiar de Béla Bartok. Am strălucit și în muzica religioasă, precum și în cea corală. Formațiile „Carmen" și „Cântarea României" au cucerit lauri în toate colțurile lumii.

Spre sfârșit voi semnala că avem în lumea liberă o minunată voce de bas. Posesorul e un inginer electrotehnic, Marcel Nicolau. Împrejurările politice cu răsturnările istorice l-au împiedicat să facă o carieră demnă de predecesorii săi: Folescu și Niculescu-Basu. Totuși la 62 ani, cântă sporadic în Spania, după apariția în teatrul Colon din Buenos Aires.

*

În încheiere o scurtă observație de ordin linguistic. Termenul românesc **a cânta la vioară, la pian,** etc. este cu desăvârșire impropriu, **Cântecul este o emisiune de sunete vocale, cu gura, pieptul, gâtlejul.** Termenii străini **jouer, spielen, to play, toucher** sunt ceva mai adecvați. Cel mai fericit este italienescul **sonare** sau **suonare,** care înseamnă – între altele – **a emite un sunet dintr'un instrument.**

J. N. MANZATTI

*

KING KONG

Când pe cupola arămată
Din vârful unui turn de piatră mată
S'a cățărat King Kong
Fiindc'a iubit o fată,
A fost cinstit de oameni,
Drept răsplată,
C'un roi de plumbi scuipați de-o mitralieră,
Purtată de-o gigantă coleopteră,
Ce-au stins pe veci o inimă mizeră.

Și prăvălindu-se'n abis maimuța 'namorată
Străvede printre lacrimi un chip zâmbind de fată . . .

O, rege Kong,
Podoaba de-odinioară a junglei africane,
Tu ai căutat amorul
Iar ei ți-au dat . . . banane.
N'ai știut că'n astă lume
Clădită din baloane,
'Surzită de tromboane,
Femeia-ți soarbe amarul
Cu buze de antil'opă
Și ochi de peruzea,
Când îmbibat de whisky
Și fermecat de ea,
În punga-ți hămesită
Tu zornăești Dolarul . . .

JUSTIN LIUBA

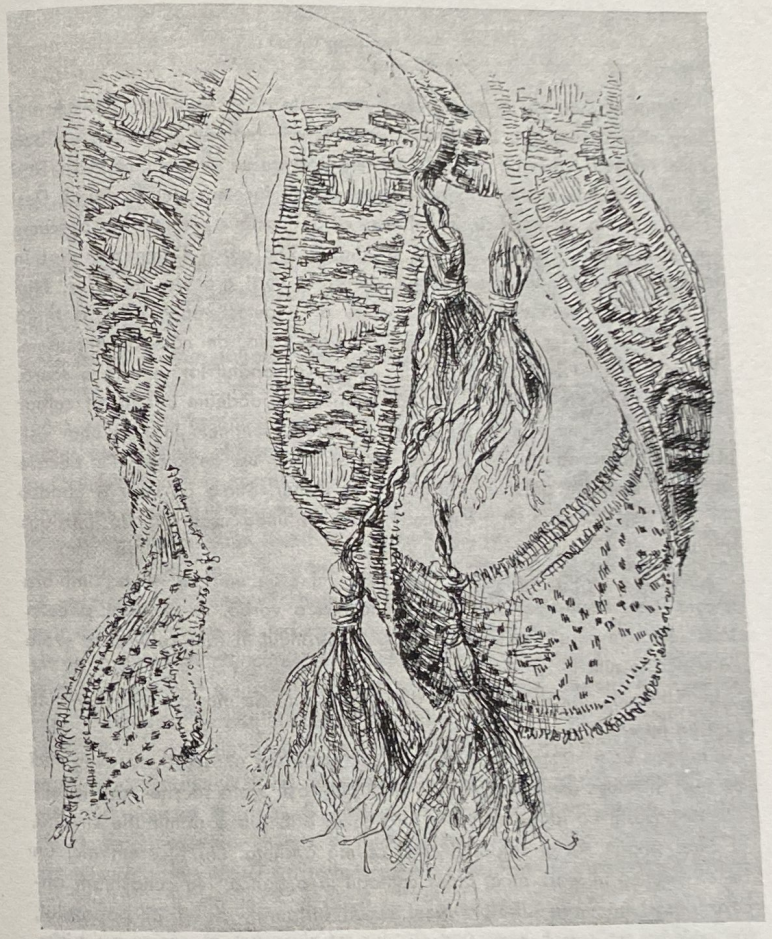

RENÉ THÉO

OAMENI FĂRĂ IDENTITATE

Nuvelă

Înaintam lent, cu un pas greoiu, între cele două sentinele, pe culoarul larg și prost luminat. La distanțe regulate era atârnat de plafon un bec, care revărsa o lumină palidă. Umbrele noastre se profilau când în fața când în spatele nostru. Era a câta noapte că făceam același drum? Deși eram tare în matematică, pierdusem cifra exactă a drumurilor parcurse pe acest culoar lugubru. A 15-a, a 20-a, a 30-a oară? Dumnezeu știe! În dreapta și în stânga noastră, porți ferecate. Porți greoaie de stejar. Nici o fereastră, nici o deschizătură, pentru a se putea vedea dacă o ființă vie e în dosul lor. Le numărasem de fiece dată, de câte ori trecusem. Erau în total 40 de porți de fiecare parte. La capătul lor se afla o scară. Erau 28 de trepte de beton. Odată ajunși „sus", dădeam într'un alt culoar mai luminat și nu atât de lung. Aci se zăreau sentinele în fața unor uși. Ușile nu semănau de loc cu cele de jos. Erau uși de birou. Pe fiecare din ele se găsea prins un carton cu un număr. Știam că voiu fi condus în fața ușii pe care era imprimat Nr. 9 și unde eram să fiu introdus din nou.

Capul mă durea îngrozitor, picioarele îmi erau umflate, limba îmi era uscată. Cele două sentinele nu scoteau nici o vorbă, ca dealtfel și celelalte sentinele care m'au condus nopți de-a-rândul în fața celui care vroia să știe „cine sunt".

În minte îmi reveni ca un film de cinema, scenele memorabile petrecute în acest Birou Nr. 9.

Am spus dela început tot adevărul, căci știam că a rezista nu avea nici un rost. Și totuși, omul cu uniformă și chipiul roșu vroia să știe „cine sunt"

I-am povestit că fugisem dintr'o țară ce se află sub o dominație străină, al cărei stăpân era și stăpânul celui ce mă ancheta. Nu făcusem nici un fel de politică în viața mea. Eram contabil la o bancă. Nu cunoșteam altceva decât mânuirea cifrelor. Noul regim instaurat, zis și al poporului, îmi schimba tot cursul vieții. Soția mea își luă copilul și mă părăsi într'o bună zi. Era o fervență admiratoare a „noului regim". Eu devenisem un refractor, ca unul ce nu înțelegeam noua schimbare socială.

Fiind concediat ca reacționar, am fost asvârlit în stradă. Devenisem un „vagabond". Acesta era titlul pe care îl dădea celor din categoria mea, noul regim popular. Am vândut tot ce mai aveam de preț, pentru a nu crăpa de foame. Am muncit în hale, la tăiatul lemnelor, dar peste tot eram „vagabondul" și „reacționarul". Nu aveam dreptul la cartele, cu care alimenta noul regim social populația sa.

Auzisem că în lumea „de dincolo" cei aflați în situația mea sunt apărați. Într'o bună zi mă hotărîi să trec „dincolo" în lumea liberă, acolo unde dreptatea și ordinea socială îmi vor lua apărarea.

Am fost prins prostește la granița celor două lumi.

„Lumea" din care vroiam să evadez mă cerceta într'una, de săptămâni de zile, vroind să afle adevărul.

Pentru ei eram un spion imperialist, care nu vroia să fugă din „lumea lor", ci din contră, încercasem să pătrund în acest paradis social, cu un anumit scop și anumite ordine.

Mi se vorbea de sabotaj, de spionaj, de atentate. Ceva mai mult, mi se găsise și un nume. Un nume cu rezonanță anglo-saxonă.

Am protestat, arătând cine sunt; de unde viu, cum mă chiamă. Am arătat actele mele. Nu am fost crezut nici o secundă. La început am fost luat cu binișorul, de către omul cu uniformă și chipiu roșu. Apoi, la fiecare interogatoriu, devenea mai brutal. Înainte de a părăsi biroul său, vorbea sentinelei într'o limbă străină, aceea pe care o auzisem vorbind ocupantul în țara mea, care semăna cu un ordin. Mai târziu am priceput că se referea la mine, căci odată ajuns în celula mea, sentinela îmi făcu cunoscut prin semne să mă dezbrac. Apoi își făcu apariția un alt individ cu un biciu în mână, care mă obliga, să alerg în costumul lui Adam, în vârful picioarelor mele, în jurul celulei. De câte ori înfrângeam această regulă, simțeam pe corpul meu gol, pocnitura biciului. Alergam ore întregi, ca într'un manej, până când cădeam leșinat, cu răni pe spate, pe față, datorite dresorului meu. O căldare cu apă înghețată asvârlită peste capul meu mă aducea la viață. Și apoi jocul începea din nou. Câte 8–10 ore pe zi. Noaptea eram chemat la interogatoriu. Apa și hrana mi se dădeau cu măsurătoarea. Exact cât trebuie pentru a nu muri de sete sau de foame.

Într'o noapte, omul cu uniformă și chipiu roșu dădu un alt ordin, căci când am ajuns în culoarul din subsol, am trecut prin fața celulei mele, până în fundul culoarului. Era pentru prima dată că făceam acest drum. În fața unei uși ne-am oprit. Când ea fu deschisă, zării în mijlocul ei o

gaură neagră. Sentinela îmi făcu semn că trebuie să mă dezbrac, apoi când am fost complect gol, mi se ordonă să cobor în gaura neagră.

Pe pereții puțului era o scară verticală de fier. Când am ajuns în fund, scara fu ridicată. Din fundul găurei betonate m'am uitat în sus. Erau încă trei metri până la deschizătură. Nu înțelegeam ce vroiau să facă cu mine. Deodată simții la picioarele mele o apă rece, înghețată, care urca mereu, oprindu-se la gâtul meu . . .

Simțeam cum membrele îmi amorțesc. Nu puteam însă cădea jos, căci gaura era făcută în așa fel, încât putea adăposti un om doar stând în picioare. Totul era calculat ca victima să nu se înnece. Am leșinat de frig. Când mi-am revenit în fire, cineva mă trăgea cu o frânghie ce mi-a fost legată de subțiori.

. . . Retrăiam aceste scene de groază, în timp ce înaintam pe culoarul prost luminat. Am ajuns la trepte. Le număr din nou. Sus pe culoar ne oprim în fața ușei ce purta Nr. 9. Începusem să cunosc această ușă, parcă eram un funcționar de a' ei, așa cum cunoșteam ușa biroului meu dela bancă. Am intrat escortat de paznicii mei.

Omul cu uniformă și chipiu roșu stătea în fața biroului său. Interogatoriul începu din nou, invariabil, cu aceeași întrebare: „Cine sunt". I-am repetat pentru a nu știu câta oară, numele, adresa, țara, orașul și funcțiunea mea.

– Minți, îmi azvârli în obraz omul cu uniformă și chipiu roșu. Minți și am dovadă. Iată, am întrebat în țara dumitale, în orașul dumitale. Cel care susții că ești, a murit. Îmi cita o dată fixă. Și „ai fost" îngropat în cimitirul cutare.

Cei cari te-au angajat pentru a pătrunde la noi știau toate aceste amănunte. Dar ordinea noastră socială e vigilentă. Te-am demascat! Spune-mi „cine ești"?

Dintr'odată înțeleșem tragedia în care mă aflam. Auzisem că regimul dela care încercasem să evadez, odată ce a aflat că vreunul din cei ce încercau să fugă era prins de autorități, îl declarau decedat. Era mai comod și nu avea decât „stăpânul cel mare" să se descurce cu cel evadat.

Am protestat din nou, dar omul cu uniformă și chipiu roșu mă întreba într'una: „cine sunt". De ce caut să-mi iau o falsă identitate? De ce nu recunosc că am fost trimis de imperialiști în „lumea lor" pentru a spiona? În fața lui era un dosar. În el se aflau actele mele cu adevărata mea identi-

tate. Dar se arăta negru pe alb în hârtiile din acest dosar că eram în realitate cel care îmi spunea că sunt, omul cu uniformă și chipiu roșu. Am cedat și am recunoscut că sunt acest om. Începusem și eu să o cred.

II

De câteva zile mă aflu în acest port din marea Nordului. Posed hârtii pe un alt nume decât cel pe care l-am avut când eram funcționar la bancă. Dece îmi schimbasem numele? Dece devenisem „altcineva"?

Așteptând deschiderea birourilor serviciului de imigrare, în fața căruia mă găseam, închid ochii și retrăiesc clipe de groază.

După ce am semnat toate hârtiile pe care mi le întindea omul cu uniformă și chipiul roșu, prin care recunoșteam că eram un „spion imperialist" ce vroia să pătrundă în lumea lor, am fost tratat omenește. Am fost condus într'o încăpere elegantă, cu pat, cu apă curgătoare.

Mi s'a dat un costum de haine și frizerul mi-a făcut toaleta. Mi se dădea o hrană suficientă. Apoi veni un ordin să fiu transferat în altă parte. Am fost scos noaptea din închisoare și urcat într'o mașină. Un paznic mă însoțea. Cu șoferul eram trei inși în mașină. Goneam pe șosea, în plină noapte, când deodată se produse minunea. Bara de direcție a mașinii se rupse și automobilul se prăbuși cu viteză într'un șanț. Când îmi revenii în fire era tot noapte. Șoferul și paznicul meu erau morți. Eu scăpasem ca printr'o minune cu viața. Aveam câteva mici leziuni superficiale. Am stat câteva minute uitându-mă îndobitocit la mașina distrusă, la cele două cadavre. Apoi deodată mă aplecai și căutai în buzunarul paznicului. I-am luat portofelul. M'am uitat în el. Avea o sumă frumușică de bancnote. Cu acești bani puteam să mă salvez, să trec „dincolo", în lumea liberă. Am luat portofelul și l-am băgat în buzunarul hainei mele și apoi, cu pași repezi, m'am îndepărtat de locul accidentului.

Am ales la întâmplare sensul drumului de unde venise automobilul. Am traversat păduri și am ocolit sate. Într'o bună zi fui prins de niște sentinele. După uniforma ce purtau am recunoscut că aparțineau lumi libere. Am fost condus la un șef militar. I-am povestit cele prin care am trecut. Autoritatea lumei libere a dat din cap și s'a uitat în portofelul meu. În el a găsit un act de identitate, fără nici o fotografie. Se uita la mine cu neîncredere. Apoi, sub escortă, fui trimis într'o altă localitate. Aci fui cercetat din nou. Povesteam, pentru a nu știu câta oară, peripețiile prin

care trecusem. Mi s'a răspuns categoric, dar politicos, că nimic nu-i de crezut din cele povestite. Eu sunt acela ale cărui hârtii de identitate le posedam. Am protestat și am cerut să fiu înregistrat sub adevăratul meu nume. Protestele mele nu aveau nici un efect. Eram cel ale cărui hârtii le-au găsit asupra mea. Anchetatorii mi-au spus că înțeleg foarte bine că această identitate îmi repugnă, că am vrut să evadez din „lumea cealaltă" și că prin schimbarea identității mele, vreau să capăt un nou nume. Dar acest lucru nu se poate. Am primit deci o nouă identitate pe un nume slav. Și apoi am fost lăsat liber. M'am înclinat în fața soartei și am adoptat noul meu nume. M'am prezentat la oficiul de emigrare, pentru a pleca într'o țară dincolo de ocean. Complectasem un formular cu noul meu nume și cu datele noii mele identități.

Mi s'a spus să trec astăzi după rezultat și așteptam cu nerăbdare deschiderea birourilor.

O coadă lungă se formase în fața clădirii. Erau de toate naționalitățile. Erau „vagabonzii" regimurilor de unde au fugit.

În sfârșit, ușa se deschisese. Mă urcai la etaj și în fața biroului unde urma să se decidă soarta mea, mă oprii o clipă. Inima îmi bătea cu putere. După ce mă liniștii, bătui la ușă și după ce fui poftit, intrai.

Un domn între două vârste, purtând ochelari, se uita la mine. Îi întinsei hârtia pe care mi-o dăduse când am depus actele. Mă pofti să iau loc pe un scaun din fața sa. Deschise un dosar și începu să-l cerceteze.

Căutam să ghicesc pe obrazul omului cu ochelari vreun reflex oarecare, pentru a-mi putea forma o idee despre rezultatul care mă aștepta. Omul cu ochelari însă, nu clipi, nu se trăda prin nici un mușchiu al feței. Trecuseră câteva minute de când consulta dosarul meu și în sfârșit zise:

– Regretăm foarte mult, dar Dv. nu puteți emigra în țara noastră.

– De ce, am întrebat eu uimit, simțind că îmi fuge pământul de sub picioare.

– Fiindcă Dv. ați fost în serviciul poliției regimului de „dincolo". Cercetările făcute de către serviciile noastre au stabilit acest lucru. D-ta ne-ai mințit când ai scris pe formularul nostru că ai fost funcționar de bancă, când în realitate ai fost un agent al poliției din „lumea" cealaltă.

Omul tăcu și se uită fix la mine. Într'adevăr, necunoscând adevărata funcție a celui căruia îi dădeam actele, am trecut pe formular funcția mea adevărată. Din nou auzii vocea omului cu ochelari.

– Noi avem legi speciale, care apără țara noastră de virusul ideologiei D-tale! D-ta porți un microb care poate contamina populația noastră.

D-ta te situezi în categoria A.Z.5, adică în categoria celor ce au avut „dincolo" funcții oficiale periculoase. De unde putem ști noi că D-ta nu ai fost trimis în țara noastră, pentruca apoi să te dedai la acte ce sunt condamnate de legislația noastră? V'am admis să vă refugiați în lumea liberă, dar în lumea liberă europeană! La noi nu puteți emigra, cu tot regretul.

Omul tăcu din nou. Simțeam că mă sufoc. Începui să vorbesc încet, măsurat, povestindu-i tot adevărul. I-am spus adevărata mea identitate. I-am spus cine sunt. Omul din fața mea zâmbi. Am făcut apel la omenie, la generozitate, la iubire de aproapele său.

Omul se uita din ce în ce mai neîncrezător la mine și în fine zise:

– Ceea ce îmi spuneți Dv. e foarte frumos, dar nu vă cred. Nu vă cred, fiindcă este absurd. Dosarul Dv. pe care l-am în fața mea, dosarul K.R. 10.879, știe tot despre Dv. Cum pot crede că cine a încăput pe mâna „lor" poate scăpa cu viața. Numele D-tale a fost dat spre știința tuturor polițiilor din țările libere, spre a se ști cu cine au de a face.

Rămăsesem împietrit. Încet simții în mine o revoltă surdă. Îndurasem atâtea și am scăpat de două ori dela moarte, pentruca omul din fața mea, pentru care eram un număr, să-mi vorbească așa cum o făcuse.

– Cu ce vă deosebiți Dv., de „ceilalți"? îi strigai în obraz. Admițând cazul că sunt cel care spui că sunt, dece nu-mi dați șansa să deviu un om liber ca toți oamenii liberi? De ce ați inventat legi care nu numai că nu sunt omenești, dar contravin însuși spiritului și ideii libertății? Dece sunt periculos unei lumi libere, unde teroarea, dictatura, forța, asasinatul în masă nu sunt practicate de guvernanții Dv.? Dece să fiu catalogat în niște litere absurde și reci, când eu sunt un om ca și D-ta? Dece căutați a aluneca pe panta celor din lumea din care am fugit? Dece admițând cazul că sunt așa cum mă descrie faimosul D-tale dosar K.R. 10.879, nu îmi dați posibilitatea de a mă răscumpăra, de a deveni folositor societății lumii libere? Oare prin aceste legi nu vă dați seama că fabricați în serie oameni din lumea din care viu eu, din lumea care caută salvare în lumea Dv.? Este drept? Este uman?

Tăcui, înnecându-mi revolta într'un plâns nervos.

Omul cu ochelari rămăsese impasibil. Se sculă în picioare, vroind să arate că întrevederea noastră luase sfârșit, și îmi aruncă în obraz, cu o pufnitură de țigare ce mă înnecă:

– Pentru mine D-ta ești un spion al „celorlalți".

III

Mergeam cu pași măsurați de-alungul cheiului fluviului ce întretăia orașul în care mă aflam de câteva zile. Trecusem granița clandestin și mă aflam într'o nouă țară. Câte granițe oare trecusem, de când părăsisem țara mea, spre a veni și căuta scăpare în lumea liberă?

În buzunar purtam convocarea poliției, care mă invita pentru cercetarea actelor mele.

Ceasul nu era încă patru, ora pentru care eram convocat. M'am oprit lângă parapetul fluviului și mă uitam la apa care curgea lin. Revedeam în ea cum, ieșind dela biroul de emigrare din portul Mării Nordului, mergeam pe stradă ca un om beat. Eram deci semnalat tuturor polițiilor și aceasta datorită numelui blestemat pe care îl purtam fără voia mea. În urechi îmi răsunau, ca un vânt vijelios, cuvintele omului cu ochelarii:

– Pentru mine D-ta ești un spion al „celorlalți".

Trebuia făcut ceva. Trebuia să scap de actele acestea blestemate. Trebuia să-mi caut o nouă identitate.

Banii pe care îi găsisem în portofelul aceluia căruia îi luasem identitatea, mă vor ajuta. Auzisem, pe când mă aflam în acel port al Mării Nordului, că există o oficină, care, contra unei sume îți fabrică o nouă identitate. Începui să caut zile întregi prin oraș, prin port, prin taverne, prin cafenele. În sfârșit găsi ceea ce căutai. Un omuleț scund și gras se oferi, pentru o sumă, să-mi procure o nouă identitate, pe numele unui refugiat venind din zona ocupată de „ceilalți".

Aveam acum hârtii pe un alt nume, pe un nume cu rezonanță germanică. Voiu putea acum, trecând în altă țară, să mă prezint la un alt birou de emigrare și sub acest nume nou să caut a pleca dincolo de ocean. Am trecut granița clandestin și în acest nou oraș în care mă aflam, am găsit mulți compatrioți de ai mei, dar nici unul din orașul meu, care să mă fi cunoscut. Am vorbit limba noastră. M'am prezentat la poliție și am aranjat șederea mea ca străin. Și iată că vine această convocare care mă turbură. Mă uitai la un ceas public și văzui că se apropie ora convocării. Porni alene spre Prefectură. Mă urcai cu un ascensor până la etaju! unde eram convocat. Mă prezentai la un ghișeu. Un funcționar îmi luă convocarea și mă pofti să aștept.

După un sfert de oră, un ușier îmi strigă „numele". Mă sculai și îl urmai. Mă pofti într'un birou, unde un tânăr de vreo 35 de ani îmi făcu semn să iau loc într'un fotoliu. După ce deschise un dosar, pe care îl cercetă atent, scutură scrumul țigării într'o scrumieră și adresându-mi-se zise:

– Așa dar, susțineți că vă numiți „cutare" – și îmi pronunță numele noului mele identități.

Omul se uita lung la dosarul din fața lui și îmi spuse:

– Dv. susțineți că sunteți refugiat din zona ocupată de „ceilalți". Atunci cum se face, că întâlnindu-vă cu compatrioții Dv., ați declarat că sunteți de naționalitatea lor, că sunteți originar din . . . (aci pomeni orașul în care mă născusem). Apoi Dv. vorbiți la perfecție limba lor, pe când pe aceea a țării al cărui refugiat vă dați, abia o cunoașteți.

Simții în creștetul capului ca o lovitură de măciucă, simții că tot universul se prăbușește cu mine, simții că toate eforturile mele, de a fi un om liber, au fost în van.

Mă uitai cu ochi de fiară încolțită la interlocutorul meu. Căpătasem probabil o culoare cadaverică, căci auzi pe omul din fața mea spunându-mi:

– Vi-e rău, luați un pahar cu apă, și îmi întinse un pahar. Luând paharul, mâna îmi tremura și l-am dus la buze, bând întregul conținut dintr'o înghițitură.

Luai o hotărîre și spusei încet:

– Am să vă spun adevărul . . .

Și începui să depăn povestirea mea, pe cât de neverosimilă, pe atât de adevărată. Omul din fața mea mă asculta fără a zice o vorbă, fără a mă întrerupe. Când isprăvi de povestit, se făcu în încăpere o liniște mormântală. Cel ce mă ascultase se sculă, își aprinse o țigară și începu să se plimbe prin birou. Nu-mi aruncă nici o privire și se vedea, după felul cum fuma țigara, că era în prada unei mari nervozități.

Se opri în cele din urmă în fața mea și zise:

– Eu, amice, te cred! Sunt convins că tot ce mi-ai spus e numai adevărul. Am o lungă experiență și mulți ca tine au trecut pe aci. Sunt un bun psiholog! Autoritatea și Legea nu te vor crede însă. Pentru ei ești un om „fără identitate". În ochii acestor autorități și legi ești un suspect. Un suspect venit din lumea de dincolo. Aș vrea să te ajut, dar nu pot. Povestea D-tale, cu mici variante, am auzit-o și dela alții.

Lumea liberă caută însă să se apere de flagelul ce bântuie dincolo. Ea nu poate detecta la fiecare individ, unde începe și unde sfârșește adevărul.

Oamenii fără identitate, cum ești D-ta, sunt catalogați pur și simplu cu un singur cuvânt: „SUSPECT".

Chiar dacă ai avea pe cineva, care te-ar recunoaște, te-ar identifica

că ești cel ce afirmi că ești, ar deveni instantaneu și el suspect, fiindcă i-ai transmite „suspectarea" de care ești bănuit D-ta.

Iată în acest birou, am avut cazuri când oameni, pentru a nu se contamina de a deveni „suspecți", au refuzat să identifice pe un ins, pe care îl cunoșteau chiar foarte bine. Nu vroiau să fie compromiși. Le era frică să nu devie și ei „oameni fără identitate" în lumea liberă. Nu știu exact cine ești. Dar D-ta afirmi că mi-ai spus adevărul și eu te cred, dar Autoritatea și Legea nu te vor crede.

Nu vei putea să te miști nicăieri, întotdeauna vei fi suspect, din cauza identității D-tale, care nu-ți aparține. Chiar dacă ai putea să-ți recapeți adevărata D-tale identitate, pe care ai avut-o în țara D-tale, pentru noi vei fi totuși un suspect, căci ai avut prea multe identități.

Căci noi avem datoria de a transmite tuturor polițiilor din lumea liberă, cazurile tuturor acestor „OAMENI FĂRĂ IDENTITATE".

Vorbele ce mi le spunea omul din fața mea, îmi pătrundeau adânc în creer, ca un burghiu, ce caută a se înfige din ce în ce mai adânc în materia pe care o găurește.

Când am ieșit dela Prefectură, era noapte! O noapte cu stele, caldă, de vară. Lumea trecea pe lângă mine veselă, râzând, glumind. Ea avea o identitate, cum am avut-o și eu cândva, când țara mea nu era ocupată de „ceilalți".

Mecanic, pașii mă conduceau involuntar spre fluviul care tăia orașul. M'am oprit din nou în fața parapetului. Am scos ca un automat, din buzunarul hainei, actele „Omului fără identitate". Le-am rupt pe toate în sute, în mii de bucăți. Apoi am deschis palma și am dat drumul hârtiilor, care au zburat în apa râului... Acum într'adevăr nu mai aveam nici o identitate.

Mi-am adus aminte de cuvintele înțelepte ale lui Rabindranath Tagore, care a spus:

„Parce que j'ai aimé la vie, je sais que j'aimerai autant la mort."

*

Astfel se încheie spovedania omului „fără identitate", însemnări adresate într'un plic lipit omului cu o „adevărată identitate", care deși îl înțelesese nu-l putuse ajuta.

Iar ziarele locale au semnalat a doua zi întâmplarea ca pe un fapt divers:

„Un om fără identitate s'a aruncat în apa râului și s'a înnecat."

Garmisch, 2 Martie 1953

RENÉ THÉO

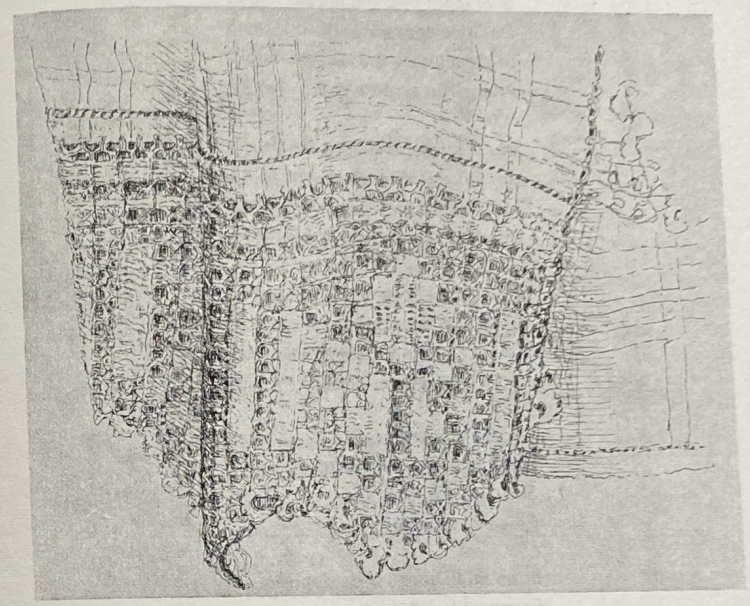

DRUM DE ȚARĂ

Drum de țară singuratec
Ce te-așterni peste câmpii,
Printre ierburi pari sălbatec
Și mereu spre mine vii.

Diminețile pe tine
Treceau vite'n pas greoi,
Mai târziu vedeam cum vine
Stârnind praf turma de oi.

Duci în tine tot trecutul
Astăzi plin de întristări,
Văd sfârșitul și'nceputul,
Toate dincolo de zări.

Sunt legat cu-o amintire
De-orice cotitură porți
În șărpuitoare fire
Adâncite'n praf de roți.

Știu și locul cel în care
Un biet ciot de rădăcini,
Tot sălta căruți și care
Lângă niște mărăcini.

Știu și locul la fântână
Cu salcâmi înveșmântat;
Drum cu roșia-ți țărână
Nici o zi nu te-am uitat.

Unde-s timpurile cele
Când tu pașii mi-i purtai
Și cu maci și imortele
Calea tu mi-o presărai?

Basm mi-ai spus iar de departe
Farmecul l-ai dăltuit.
Eu, neștiutor de carte,
Stam în umbra ta ferit.

Farmecul casei pe coastă,
Un șirag de miniaturi
Cu pădurea la fereastră
De smarald în picături.

Cu cât drag și voioșie
Mă grăbeam s'ajung la ea!
Dar sunt timpuri ce nu'nvie,
Clipe ce n'oi mai avea.

Azi, așa ca altă dată,
Drum aidoma-i rămas,
Toate iar mi se arată
În nostalgicul popas.

Le privesc pe rând pe toate:
Pomi și praful de pe drum,
Cioturi vechi, tufe'ncurcate,
Mi se par străine-acum.

Drum, mă porți azi înainte
Pe cărare de dureri,
La bătrânul meu părinte
Trist și fără de puteri.

Îl găsesc. Parcă nu-i pasă
C'a ajuns simbol de trudă,
Casa lui nu-i a lui casă
Și-i lovit de răi cu ciudă.

Doamne-i timpul să te mânii!
Ocrotește un moșneag
Și cu el pe toți românii
Și o Țară și-un drumeag.

Poate voi ajunge-odată
Să mai văd pe-al Țării drum
Vreme nouă, minunată,
Peste ani și ani de scrum.

București, 1949

SCRISOARE DE-ACASĂ

Clipă de clipă, zi de zi, același dor m'apasă
Dorul de tine, cel plecat, de ani și ani, de-acasă.
Paharul meu de suferinți e astăzi un ulcior
În care lăcrămi am ascuns și dorul de fecior.

M'aș da bătută ca să pot să plâng cum se cuvine,
Și nu numai în gând să fiu alături de tine.
Dar ne-a fost scris, ca peste lumi, să semănăm dureri
Prin neputința noastră de-azi și-a zilelor de ieri.

Sau poate Domnul ne-a'ncercat. La cel? Doar Domnul știe!
Să îndurăm dela păgâni batjocuri și urgie.
Să-mi văd căminul pustiit, în lume tu plecat
Iar tot ce'n jur a mai rămas de urâ'ntunecat.

Fără să vreau, răul crescu în mine îndârjire
Să pot să rabd și să îndur ce'ntrece-o'nchipuire;
Căci nu mai sunt dureri și nu-i neînfricat blestem,
Scornit de-o mână de nebuni, pe care să-l mai tem.

Când fruntea din pământ mi-o salt și îi privesc, întruna
Cer să m'alunge mâniați: „Luați de-aici nebuna!"
Eu îi privesc însă zâmbind cu gândul dus în zbor
Ce-mi poartă peste mări și țări și dragoste și dor.

New York, 1970

NIMICURILE

În râs printre fapte și nume,
Sfaturi, vorbe sau glume,
Nimicurile,
Umplu hârtia și plicurile.

Când umbrele negre de noapte
S'afundă în murmur și șoapte,
Nimicurile,
Se întrec cu șiretlicurile.

Cu clipele grele de mâine
Și roua pe frunți pentru pâine,
Nimicurile,
Golesc toate polonicurile.

Când picură'n suflet durere
Din dorul albastrelor sfere,
Nimicurile,
Își pierd vremea cu tipicurile.

New York, 1972

RAZE ÎNTUNECOASE

Seara înserează, vremea vremuește,
Vântul poartă pe-aripi șoapte ne'ncepute,
Ochii culeg noaptea, fruntea strânge cute,
Gând de ieri te'mbată și te amăgește.

Urci puține clipe, ore curg la vale,
Te resfiri, se'mparte sfânta dăruire
Și frânturi în tine află găzduire
Pe câmpii de trudă și pe munți de jale.

Clipe de speranțe, ghes de bucurie,
Când învingi uritul, te topește dorul,
Sufletu-și strivește în picioare zborul
Și se'neacă'n mlaștini de durere vie.

New York, 1985

DE ZIUA TA

Aș vrea un vers scăldat în har
Să-ți fie încântare,
Și să-ți închin un plin pahar,
Să-ți dăruiesc o floare.

Și poate un nimic, simbol
Să-ți spună în tăcere
O cuvântare, vorbe stol,
De drag și mângâiere.

Iar gândurile ce n'ajung
Să'ncapă pe hârtie
Ți le doresc și ani de-a lung
Să ai doar bucurie.

Să-ți fie viața precum ești,
Seninul te'ncunune
Ca în legende și povești
Și'n doinele străbune.

New York, 1975

DO, RE, MI

Mi bemol. Se sparge rece
Cheia'n Sol și alte chei,
Ton minor ce te petrece
Prin ce vrei și ce nu vrei.

Do La Fa, allegro'n vânturi
Ton major cândva ai fost,
Și La Sol printre mormânturi,
Mi Fa Re lipsit de rost.

Do Mi Sol, stacatto'n viață,
Mâzgâleli pe-un portativ
Suflete vândute'n piață
În pianissimo activ.

Plânge Sol și Si Fa Re
Peste cerul stânjenit
Și pe lăcrămi de mirare
Oglindite pe zenit.

Sol Mi Do în simfonie
Fără tonuri, fără chei,
Pe gherghef de nebunie
Clipele să le închei.

Si La Re de legi brodite,
Unii cozonac, rasol,
Alții în dureri tacite
Înecați în Re La Sol.

New York, 1975

S. G. THEODORU

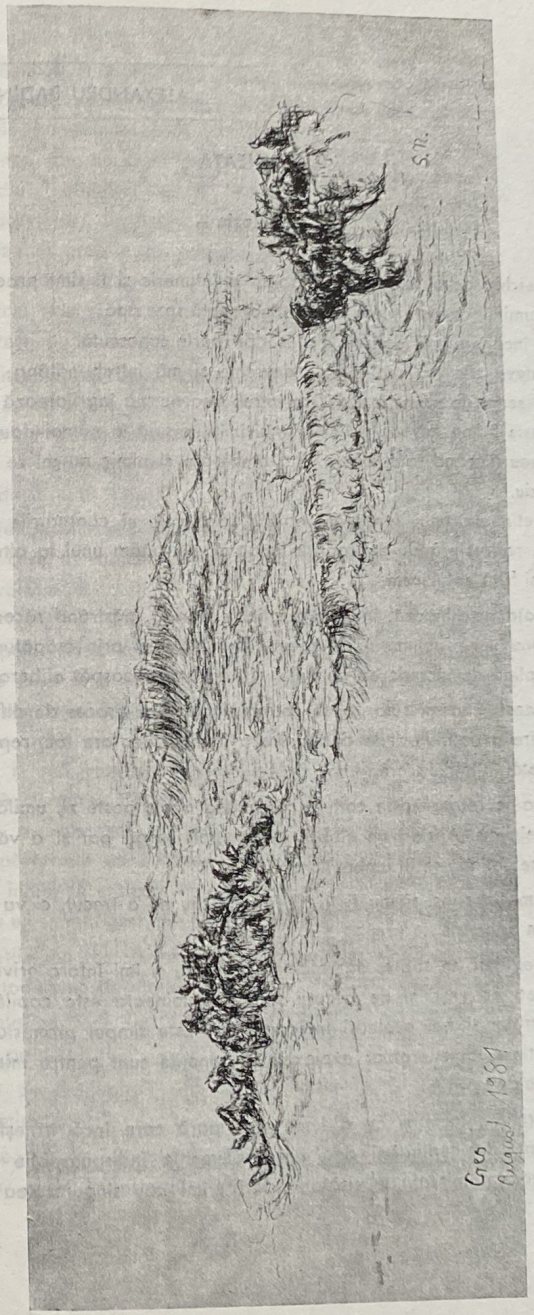

ALEXANDRU BADIN

DIMINEAȚĂ

– Fantezie –

Îmi deschid ochii scufundați în somn și întuneric și îi simt proectându-se în spre lumină, ca niște melci care se îndreaptă spre apă.

Văd o încăpere încă greu de distins, dar foarte cunoscută.

De câteva zile mă scol foarte devreme și mă întreb nătâng: o fi asta oare, un semn de prea târziu? Dar întrebarea nu mă îngrijorează deoarece știu că este numai un joc de cuvinte și în plus sunt la numai douăsprezece ore de seară, când totul are o altă amploare și nimic nu mi se mai pare prea târziu.

Cu încetineala unui fenomen morbid, obiectele și contururile apar din întuneric, restructurându-și propriile imagini. Ne uităm unul la altul în mod familiar și fără entuziasm.

Dimineața gelatinoasă, în embrion, încă hibridă, păstrând răceala nopții și anunțând venirea luminii, se strecoară insidioasă prin crăpăturile de la perdele, plină de încrederea de nestăvilit a celor proaspăt eliberați.

Încet, încet, apar și culorile; un întreg și complex proces de diferențiere, de lămurire a detaliilor, de dobândire a identităților are loc, repetând de fiecare dată, în mic, facerea lumii.

Noaptea se retrage prin colțuri, rămânând acolo peste zi, umilă, supusă, dar de neînvins. Aprind un chibrit într'un colț lângă pat și o văd fugind speriată, refugiindu-se în umbra luminii.

Oh tu, mister sfios, să nu fi tristă; timpul tău nu a trecut, ci va veni din nou. Să fim optimiști.

O las neglijată în spate, dar niciodată uitată, și îmi întorc privirile spre aducătoarea de vești și de bucurii senine. Dimineața este copilăria zilei și cu ea trăim și noi aceleași metamorfoze. Este timpul promisiunilor, al aripilor întinse, al energiilor explozive. Diminețile sunt pentru mine experiențe unice de viață.

Cu energiile intacte și cu o lume exterioară care încă trăiește parcă sub pământ, diminețile îmi dau acele elemente indispensabile libertății mele de voiajor mintal, de visător îndârjit; îmi dau singurătatea și liniș-

tea, prospețimea și elanul, pe care atunci când ziua se maturizează, le pierd cu aceeași ușurință cu care le-am câștigat.

Diminețile au avântul care urmează schimbărilor radicale, au avântul inerțiilor noi. Ele au ceva din accelerația pe care o întâlnim la fenomenul căderii solidelor sau al dezvoltărilor ascendente și explozive, al lansării rachetelor; dimineața are și ea formula ei de creștere, de accelerație, viteza ei proprie de desfășurare, ca să se oprească la un platou, ca să se amortizeze apoi în ritmul plat al zilei. Ea este o escaladare a unui ciclu nou și în comparație cu fenomenul lui de bază, agitațiile noastre firești, au un caracter minor, elementar și subordonat.

Toate începuturile de viață au ceva înălțător, nu atât prin ce va fi, cât prin ceea ce ne așteptăm să fie. Atribuim viitorului potențiale de nejustificat și îl încărcăm cu farmecul frustrat al trecutului, încât prezentul devine de multe ori o decepție și o victimă a altora; dar ce s'ar întâmpla dacă nu ar fi așa?

Însuși fenomenul redeșteptării este ca o întoarcere dintr'un mare necunoscut, care la rândul lui este vecin cu ceva despre care nouă nu ne place să vorbim.

*

Primii pași îi fac spre cafeaua rece care mă așteaptă în frigider. O beau așa cum este, amară ca o otravă. Toate lucrurile bune au prețul lor. Am rămas cu obiceiul dela „caffe freddo" din Roma. Cafeaua îmi limpezește ochii și îmi redă aproape instantaneu acuitatea pierdută sau atenuată și mă sustrage somnului încăpățânat și tembel, care încă se mai luptă cu mine. Cafeaua îmi stimulează acea stare de bine pe care optimiștii o stimează, iar pesimiștii o invidiază. Ea mă eliberează de ideile supărătoare care uneori mă stăpânesc în cursul nopții și pe care acum le inhib, le stâlcesc, le elimin, temporar. Le râd în față și le îndepărtez cu un simplu gest, din nou în mod temporar.

Diminețile mă fac să mă simt un om liber; gândesc ceea ce vreau, dar nu fac întodeauna ce gândesc.

Prudența ne face lași și lașitatea ne protejează, ne păstrează intacți, cel puțin pe dinafară.

– „Iar pe dinăuntru?" îmi spune o voce care nu poate să fie decât cea a dimineții.

– „Ceea ce nu se vede nu există" îi spun, ca și cum ceea ce știm noi este mai puțin important decât ceea ce știu și alții. Am văzut-o întor-

cându-şi faţa, ferind-o parcă de privirea mea, încercând să mă protejeze ascunzându-şi decepţia. Dimineaţa este atât de bună cu mine.

Da, mă simt liber, dar orice telefon, orice întrebare simt că mă scoate de pe un făgaş propriu.

*

Mă duc încet la baie şi încerc să mă fac neauzit, lepădându-mă de ceea ce aseară mi-a făcut bucurie, mi-a plăcut şi am iubit. Ce pot să fac? Mă pregătesc să mă bucur din nou.

Trec prin hall şi mă văd în oglindă buhăit, dar asta nu mă indispune, şi trec mai departe puţin rănit, dar încă optimist. Uneori cu ceaşca de cafea în mână, intru în salonul în care de câteva săptămâni nu a mai intrat nimeni în afară de mine; aprind luminile şi mă uit la tablourile pe care le-am adunat cu ani în urmă, aventuros dar zgârcit.

Imi face plăcere mereu, deşi mă întreb ce anume îmi face plăcere. M'a surprins faptul că uneori un tablou minor de-al meu îmi place mai mult decât o pictură de prestigiu dintr'un muzeu. Este o deşertăciune cunoscută şi un păcat vechi, dar m'am obişnuit, atâta timp cât nu mă doare.

Trec prin faţa fiecărui tablou, cu luminile aprinse a giorno, ca un comandant care-şi trece trupele în revistă sau ca un acuzat care trece prin faţa juriului. Diferenţa dintre cele două situaţii nu este atât obiectul la care ne uităm, cât modul în care o facem, felul în care ne simţim faţă de el, deoarece obiectul impresionează receptorul, iar receptorul modifică obiectul.

Tablourile mele sunt efectele secundare ale unui succes material pasager sau efectele primare ale unor dorinţi neînţelese, ori vice versa.

In spatele fiecăruia din ele văd parcă omul, truditul care le-a voit şi zămislit. Ridic uneori ceaşca de cafea şi îi salut pe toţi cu cinste, şi pânzele îşi capătă un grad de transparenţă, ca şi cum o sclipire de emoţie şi de lumină ar pâlpâi undeva printre ele.

Cunosc destul de puţin din viaţa acestor pictori care au trăit greu şi au visat mult, ca să sfârşească acum lamentabil şi căzut într'o casă de om avut. Dar nu pot fi prea generos nici cu ei, deoarece ştiu şi mai mult decât atât, resimt faptul că produsul fanteziei lor va supravieţui şi îmi va supravieţui, iar valoarea lor va creşte mereu, dar asta în detrimentul meu şi spre meritul lor. De aceea nu mai cumpăr tablouri, ca să rămân insaţiabil, iar fraza „şi nu-ţi face ţie chip cioplit" îmi fuge prin minte cu viteza unui tren accelerat care trece printr'o staţie necunoscută din Bărăgan.

Nici acum nu ştiu de unde ne vine tăria: dela imaginile concrete ale unor elemente abstracte sau dela atribuirea unei aureole abstracte unor obiective concrete, dar îndepărtate. Ceea ce credem şi în ceea ce credem sunt numai forme superioare de reprezentare a unor identităţi personale sau de grup, care, cu cât sunt mai abstracte, cu atât devin mai absolute: ca şi dorul de ţară, ca să mă explic, sau amintirile, trecutul – trecutul care le cuprinde pe toate.

Suntem făcuţi parcă din paradoxuri.

*

Câinele meu, un Doberman negru şi elegant, mă aşteaptă mereu iubitor şi supus. Ar face totul pentru mine, dar din păcate nu poate nimic.

Mă opresc şi îi ating vârful capului. Se uită la mine cu ochi de credincios, ca şi cum ar vedea în mine o figură dumnezeiască. Il invidiez, este norocos; cel puţin el îşi cunoaşte stăpânul şi ştie unde să-l caute.

Oh tu, abstracţie a abstracţiilor, dece nu am trăit şi eu acum cinci mii de ani, în Egipt, când aveai o figură de sfinx? Aş fi vrut atât de mult să ştiu cum arăţi.

Mă uit pe terasă şi văd două veveriţe căutând ceva de mâncare şi mai în spate un iepure. Ce mult i-ar place câinelui meu să le fugărească puţin. Ar fi mulţumit măcar să latre la ele, să le sperie, să le arate mânia şi dinţii prin uşa de sticlă care dă spre terasă. Deocamdată însă este încă într'un hall unde doarme peste noapte şi de unde nu poate vedea terasa şi curtea; stă liniştit pe covorul lui, protejat de deşertăciunea oricăror iluzii.

Acum câţiva ani era virgin, iar acum este deadreptul virtuos. I-am explicat că în casa aceasta priorităţile au fost deja stabilite. Nu ştiu dacă m'a înţeles, dar suferă consecinţele. Timpul nu înseamnă întotdeauna bani, şi asta cu atât mai puţin pentru el.

Domesticitatea l-a făcut laş şi răsfăţat. Are o graţie de căprioară şi un caracter de pisică. Este un câine decorativ, dar funcţia de protector al casei îi este cu totul necunoscută. Solicită mângâierea tuturor, fără să facă nici o distincţie între prietenii casei, străini, delicvenţi sau hingheri. Intr'o zi am venit acasă şi am găsit uşa deschisă. Am intrat în casă şi am văzut un necunoscut, un tânăr îmbrăcat foarte neglijent, care îl mângâia şi se juca cu el. Am rămas surprins şi mut; îndată însă ce m'au văzut, câinele a venit la mine, iar hoţul s'a strecurat la repezeală şi a dispărut.

Ce lume minunată şi ce criminali blânzi!

Afară grădina invadată de radiații electromagnetice, bombardată de particule solare și atrasă de promisiunea căldurii, se desface toată, exaltată, arătându-și în plină lumină, dedesubturile, secretele arborescenței și mirajul diviziunii. Natura are în general reacții previzibile, este docilă în răspunsuri și măsurată în reacții; îi atribuim frumuseți pe care ea însă nu și le cunoaște. Își urmează destinul profetic, de neclintit.

Păsări roșii, cardinalii, și păsări albastre, gaițele, apar agile și îndrăznețe să completeze festivalul dimineții. Sub ochiul lor scrutător, cei ce se ascund în pământ, viermii și gândacii își dau zeciuiala.

Viața mi se pare mereu a fi un permanent transfer de energii, marcat uneori de fenomene de sacrificiu, în care, în mod ordonat, o parte devine o energie de consum pentru alta: și de câte ori vărsăm lacrimi, nu facem altceva decât să ne împlinim menirea.

Pentru un ochi cu multe dimineți pe retină, sacrificiile zilei, ale vieții, au și început, iar jaful a atins deocamdată pe cei mici. Cine a spus că jungla este locul unde animalele se mănâncă între ele? Nu mai știu, dar nu are nici o importanță. Eu cred pe cei care spun că jungla este locul unde unele animale mănâncă pe altele și niciodată altele pe unele.

Dau drumul la sistemul de stropit și totul, toată grădina apare acum parcă dezlănțuită, într'o furtună de soare, de apă și de bucurie.

Frumosul se adresează unei valențe proprii, deschise și operante, iar ceea ce ne bucură, ceea ce ne emoționează, este într'un fel o imagine apropiată, o relație strânsă a ceea ce avem deja în noi.

Iar dacă în ceea ce privește artele, mimetismul și sugestia operează printre noi minuni de falsitate, numai în fața naturii devenim mai puțin imitativi și încetăm să absorbim părerea altora, pentru a ne convinge că ceva ne place atunci când nu ne place, ca și cum natura ne-ar desfolia de toate acele artificii nenaturale, cu care nouă ne place atât de mult să ne împodobim.

Îmi duc câinele afară în curtea lui. Îl țin cu un lanț mai puternic decât ar putea el vreodată să-l rupă sau să-l roadă. Merge înaintea mea, săltăreț și automat, iar lanțul face o buclă între mine și el, ca o burtă lată și răsturnată. După atâția ani cred că l-aș putea duce și cu o ață. A învățat și nu se mai opune singurătății. În drum, cu coada ochiului se uită la câte o veveriță sau la un iepuraș, și îi aud încet și stăpânit plămânii răsculați de atavism.

Într'o jumătate de oră va trebui să-l aduc înapoi în casă. Îl las numai să-și înceapă și el dimineața cu renunțări înviorătoare.

Mă întorc și fac câțiva pași prin iarba udă și proaspătă, ce-și caută și ea, gingaș și curios, drumul spre cer. Grădina nu are rațiune, dar crește atât de rațional și atât de sigură de ea însăși; mă uit la ea admirativ și resemnat. Numai noi, atât de raționali, trăim mult mai irațional decât ea. Dealtfel întreaga natură, frumoasă și naivă, crudă dar benignă, își țese permanența, după criterii în care morala nu are nimic de spus. Numai noi ne-am desvoltat o morală pentru a ne proteja de propria noastră natură.

Soarele se înalță pe cer dominator și dominant, și aerul în jurul nostru vibrează parcă sub pulsul lui generos. Cândva a fost un zeu, acum este numai centrul unui sistem planetar.

Dimineața crește cu dinamismul inconștient al ființelor foarte tinere, cu spiritul simplu al tabulei rasa și ca toate ființele imature, se luptă și se grăbește să-și atingă maturitatea, sfârșitul, pierzându-și frumusețea efemeră de început de viață. Poate de aceea în fiecare zi, ne naștem parcă și noi cu ea, cu dimineața, și cu fiecare dimineață, creștem, ne maturizăm, și îmbătrânim cu ea.

*

Mă întorc în dormitor cu pași înceți și timizi de fluture în adorație și mă uit la ea ca la o minune.

Nora, eternă enigmă, eroina perpetuă din drame nordice, sudice și de pretutindeni, respiră ușor și regulat cu liniștea unei ființe acvatice. Câteodată o mână, altădată un picior sunt dezvelite, sunt proectate de sub cearceaf, expuse fără energie, cu o delăsare și un abandon vecin cu veșnicia și cu provocarea. Contractura și efortul le-ar lua din frumusețe, dar așa, fără, mișcare, în pacea odihnei, a bucuriei de repaus și a lenei, fiecare parte a trupului ei desvălue acea feminitate perfectă și nedeformată de comenzile stridente ale vieții cotidiene. Mă uit la ea cum doarme, așa cum mă uit la o floare în vază. Nemișcarea acumulează calități picturale pe care mișcarea le nărue, iar lipsa de contractură îi dă Norei ceea ce un pictor i-ar da unei flori, o calitate artistică.

Când însă acest trup își va recuceri conștiința existenței lui și își va părăsi orizontalitatea, când sângele își va schimba poziția față de gravitație, și va năvăli în venele ei, acum colabate și invizibile, când mușchii ei, acum alungiți și eleganți, se vor agita și vor deforma contururile suple și liniile lungi ale pielii, primele ei mișcări pentru a învinge inerția șederii, vor precipita ușor patul și liniștea dormitorului, așa cum vântul precipită apele și așa cum prima revoluție a motorului cutremură garajul.

Semihipnotică și fără coordonare, prima mișcare a trupului ei are ceva din prima clipă din haos, dar în fracțiuni de secundă, contacte interioare vor opera și vor transforma fenomenul; sub pasul ei înviorat, mătasea cămășii ei de noapte se zbate neputincioasă, trepidând sub presiunea vârtejului de aer care o destinde, și cu un foșnet de frunze bătute de vânt, Nora se îndepărtează de pat, lăsând visul meu în urmă.

*

Aud la bucătărie zgomotele metalice ale unei lumi de reminiscență legendară, dar nu este Alberich, niebelungul, făurarul, este cafeaua Norei, care în curând va fi gata, și odată cu ea, toate acele zgomote, străine și amenințătoare, ne vor învălui și fura ziua.

Aud pași ce se apropie din ce în ce mai mult, sacadat, ce-și dobândesc o dârzenie și o forță care ne va alinia pe toți unul lângă altul, din nou, într'o nouă ordine, a zilei, a trudei, a uitării și a speranței, ca un val de nebunie ce se ridică în fața noastră pentru a fi deslușit din nou, încă odată, repetitiv.

Ziua vine cu tăișul în sus și pleacă cu tăișul în jos, puțin tocit. Mă supun și îmi ascut și eu tăișurile mele, deoarece cui pe cui se scoate.

Mă alin la gândul că numai cei care vor să câștige, pierd; contemplativii și visătorii au clubul lor, care asigură continuitatea și monogamia, liniștea și monotonia.

Ziua ne tratează cu speranțe și noaptea cu visuri, amândouă înșelătoare, de necrezut.

Suntem cu toții sclavii lor, ziua suntem sclavii altora, iar noaptea sclavii noștri, și suntem ceea ce suntem pentrucă nu suntem lucizi. Tot ceea ce știm este specific mijloacelor noastre de cunoaștere și disecăm și ne apropiem natura și realitatea după măsura propriilor noastre arme și mijloace, ca și cum descoperim și redescoperim ceea ce știm, dar nu știm. Mă îndrept spre mașină cu conștiința unei sentințe și intru în cârdul de ulii, intru în furnicarul zilei; mă duc la războiul permanent, mă duc pe baricade, să lupt eroic și să trăesc încă o zi, neeroic, și să mă întorc la sfârșitul ei, acasă, pasiv și amorțit. Mă alătur colectivității sociale și devin subit mai puțin sociabil.

Zilele ne aparțin atât de puțin încât îmi apar ca purtând patina cauzelor pierdute, dar încerc să iau problema sub aspectul ei cel mai ușor de tolerat. Dimineața ne sărută, ziua ne absoarbe și seara ne consolează, iar gândul subtil încearcă să extragă, să rețină și să exploateze slăbiciunile, avantajele și tentațiile acestui sistem ciclic.

Ținta acum este seara, și odată ce piciorul a apăsat pe pedala mașinii, farmecul neprețuit al dimineții s'a sfârșit.

Intru în rândul mașinilor ce duc spre Babilon, intru în coloana de gladiatori ce duce spre Colosseum.

Adio, și pe curând, primăvară a zilei, ce îmi înlocuești ceva din fluiditatea primăverii vieții, tu surogat al fericirii inocente, balsam periodic al existenței.

Te aștept mâine din nou, și indiferent de modul de interpretare, cine se mai poate îndoi de fenomenul de reîncarnare?

ALEXANDRU BADIN

*

TRENURI

Ce plin de trenuri e'ntunerecul!
Trenuri aleargă prin Germania,
Trenuri prin Spania, Norvegia, Sicilia,
Trenuri aprinse, trenuri grele,
Fulgere târîtoare spintecând priveliști oarbe.
– Unul din trenuri fuge cu sângele meu.

Roțile țăcăne regulat ca bătaia inimii,
Noaptea le'mprăștie glasul prin pomi și văgăuni.
Trenurile se fac atunci ca șerpii tăcuți de lumină,
Ca șerpii iuți ai depărtărilor mușcând
Din carne de'ntunerec.
– Unul din trenuri trece pe inima mea.

Țipă locomotivele cu deznădejde,
Noaptea le-astupă gura, milostivă.
Stâlpii de telegraf ajung în goană,
Clipele de cristal mă lasă'n goană,
Unul din trenuri fuge cu sângele meu,
Unul din trenuri fuge cu legenda mea.

Umple-ți plămânii de țipete, noapte neagră,
Noapte cu șerpi de aur.

DAR ARDERILE . . .

Dar arderile florentine?
Mai știi ce foc ușor erai?
Râdeai din mine, eu din tine.
– Așa ne vom pricepe'n rai.

De Botticelli ne miram
Pe alte ceruri cum ne scrie.
Ca pletele ne răsfiram
Din Nașterea prea străvezie.

Iar Tițian vărsa'n privire
Ospățul muzicei vecin:
Din chipul palid de răpire
Ghiceam un soare'n clavecin.

Și flori ne sărutau curat
Din vânt, din aurul prezenței.
Tu repetai zâmbind furat:
„Dar unde's florile Florenței?"

O, ceas de revărsări plenare!
Ce domuri ne țineau cununi?
Pe multa noastră 'ngemânare
Ardea cetatea de minuni.

SINE MUSICA

Sora mea umbră,
chip fără față,
fel ce-mi îngână
veșnic lumina . . .

Sora mea mută,
sora mea taină,
schimbă-mă'n umbră,
fă-mă ca tine!

Spune-mi cum caut
să fiu și să nu fiu,
cu lumea prin mine,
cu mine prin lume.

Să trec peste fiare,
să-mi treacă deasupra,
să nu fiu, să nu fiu! Să fiu
doar față cu soarele.

Să-mi pipăie razele,
razele rănile,
vântul și cerul
să-mi ude pleoapele.

Soră ușoară,
umbră din umbră,
te știu fără știre,
mă știi fără știre.

De asta, preabuno,
îți picur tăcut
din floare ce doare
un suc de lacrimi.

CEAS

Floarea mea pierdută, mai surâzi și-acuma?
Mai trezești în râset păsări lăcrămând?
Cum să-ți chem privirea? Cum să sfârtec bruma?
Tremurul uimirii nu se face gând.

O tăcere 'naltă ne 'mbracă 'n sfială,
Nu știai ce dărui, nu știam ce dau.
Năpădea pe lume noaptea fluvială,
Sufletele mute, mute cuvântau.

Fulguia pe gânduri neaua-necuvântă.
De voroava tainei troieniți eram.
Pasăre străină bănuiam cum cântă:
Prorocea de valuri, țărmuri și balsam.

Și ce vrăji mortale dulce ne'nșelară!
Nu le lămurirăm, nu le lămurii.
Noaptea tăvălită 'n pulberea stelară
Ne plimba pe umbre, fluturi aurii.

– Smulge-te din umbre, floare de genune,
Fă-te glas anume, zicere, icoană.
Spune-mi-le'n șoaptă câte nu pot spune:
Pasărea străină, valul, vremea 'n goană . . .

FLOAREA RĂSPUNDE:

Nicicând nu vei traduce
din străfund de tăcere
geana ce'n suflet luce.

Numai unda te cere:
lasă-te'n legănare,
alean, apropiere.

Vorbe sufletul n'are,
are numai lumină,
lumină, lumânare.

Noima tremură lină . . .
Fă-te fulg, înțelege
dănțuirea mălină.

Vezi? Nezisul e lege;
ci de'ntrebi lung tu tremuri
o lacrimă s'alege

ce'nchide țări și vremuri.

NICU CARANICA

COGNITO

Te-am căutat
în sensuri de plus și sensuri de minus
din cifră în cifră
și în literă iar,
te dibui în luturi
te bănui altar,
pentru floare de tine m'am oprit întru sânt
te-am căutat în viață,
te caut mormânt,
arată privirilor mele un chip,
atingerii mele îi-e foame atingeri,
sau dă-mi măcar sunet,
sau dă-mi măcar semn . . .

AUTOPORTRET

Sferă lumină
tremurând în făcliile mele,
sferă lumină
curgând
în linii,
în lut . . .

NEVOIA DE TU

Nu există sensul de minus
nu există direcția minus,
eu vin dinspre plus și merg înspre plus –
există undeva un simetric în negru,
există undeva un drum dela minus la minus,
dar nu, drumul nostru, drumul celor ce suntem
e drumul de plus venind dintr'un plus
– dar eu pot să cred
și eu pot să nu –
e atâta de'ntreg balansul de sensuri și fiecare cumpănea cumpăniri și fiecare balansa balansări, dar sensul e sens fără posibil de poate
el e, el nu e, și pot să-mi aleg.
Și este cu totul atât de'n afară . . . frunze și nu, copaci și cărbuni . . . albastru de cer, albastru de mare și eu . . . eu . . . culori și copaci și sensuri și sensuri . . . totul este atât de în afară, făclii se aprind în teamă de eu – mă aplec înspre alge, m'aplec înspre bulgări – aceasta sunt eu – totul coboară în mine: copacii de eu, iarbă de eu și albastru și nu, și da înfloriri . . .
Și regăsesc toate sensurile reversate în mine – plusul de eu spre plusul de eu, minus de eu spre minus de eu și iar mă iubesc și iar mă urăsc –, dar cum să-mi ajung spre plusul de plus, dar cum să-mi iert iară negări spre negări – e'atâta'ntrebare'n balansul de eu,
și, eul de eu se temea, se iubea,
mi-e atât de teamă, îmi sunt întrebare și iar îmi răspund
și iar întrebări
– dar unde și când voi găsi echilibru? –
Există un plus,
dar cum să'nțeleg?

FLORICA BAȚU

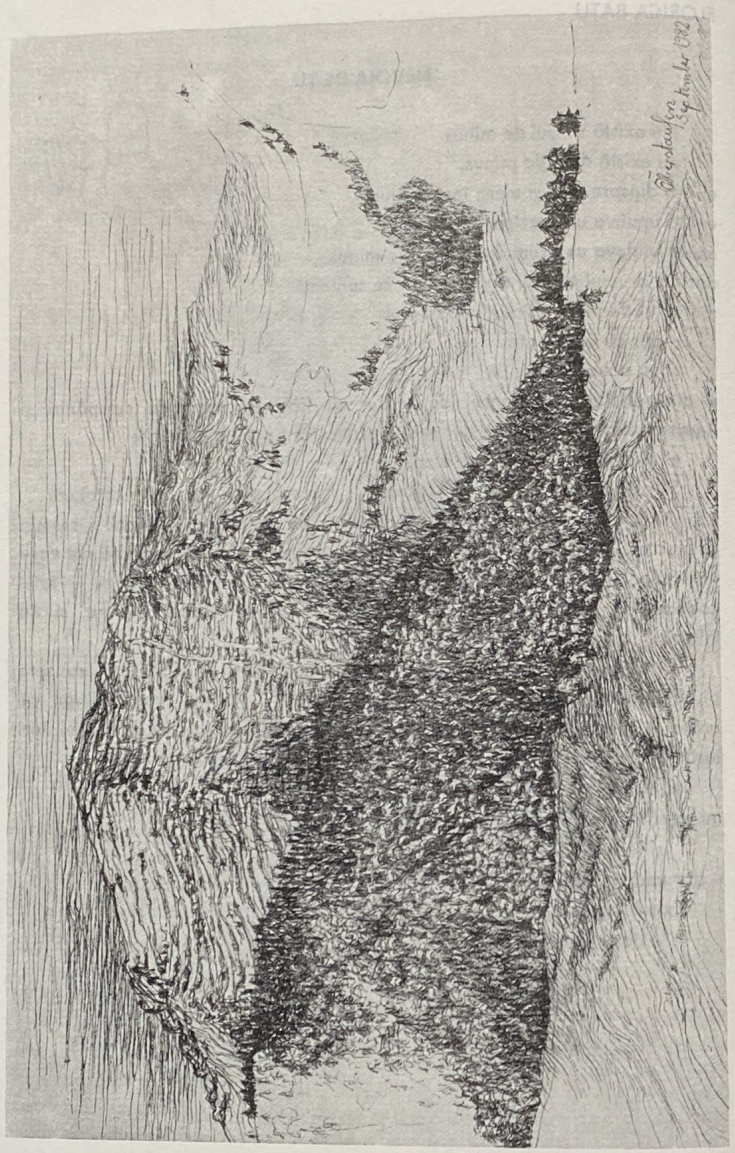

TE CÂNT ÎN VERS DULCE DE-ATUNCI

Trec toate ca vântul.
Ca gândul.
Ireversibil se scutur' cuvintele'n cântec de toamnă
de anul trecut
de anțărț de atunci din lumină.
De când ne-am ivit.
Și împlinit
în umbra tăcerii de cald așternut.
Doamnă!

Nu-i lung pământul
ci reavăn aievea cărunt
în scutece învăscut.
Arsă de soare stropită de ploaie elipsoidă oală
bulgăre rupt în care aleargă cete flămânde
să-l are
să-l samene
să-i cânte în poală
odată iubit și frământat de brațe plăpânde.
Rotund!

Ba-i negru pământul
arat: cuvântul.
Iar frunzele lui galbene pale
sboară cu vântul tomnatec agale.
Oh vai! robustă tristețe a cailor galopând în neștire
pe țărmul alb fără lună și zorile
care s'au stins în lacrima picurată din fire.
Desfermecatul

Te cânt în vers dulce de-atunci.
Ți-aduci aminte iubito?
Nerostito!
Dulce-i durerea ruptă din raiul sărutului.
Dulce-i dorul de ducă
când te apucă

– mai dulce decât dorul de-acasă –.
Dar și mai dulce ne fuse părerea care luci în apa puțului.
Miei erau ochii umezi și proaspeți de prunc
ochi cârpiți de somnul și bruma din crâng
când amândoi băurăm lumea aleasă
și toată turma.
Adânc!

Te cânt în vers răsucit de mătase și aur.
Cine te-a făcut pe tine
mă făcu și pe mine
din humă dospită crescută ca un semn de'ntrebare.
Galop apoi trap scurt și molcom.
Acum frumosule hai la pas cuminte
să stea aurora pe loc pe cărare
pe când urmează în patru una după alta aduceri aminte
și fum de copite bătute cu ținte
ale calului graur.
Laur!

Pământu-i o stea
dogoritoare de nea.
Însă tăria – ea – miroase a aluat
a merinde astrale pentru dincolo – oare?
Iar noi uitării suntem de dat.
Lumânare!

Frunză-ofilită căzută în cale!
Mi-e dor de matale
ca de o răcoare
pe drum de seară
și bătătură de lut.
Moale-așternut
de frunză-aromitoare
pâine foame neostoită.
Ducă-se dusul! Vino-apoi părere dulce!
Te-aș frânge.
Te frâng în vers dulce de-atunci. Împletită.

Vis
învins plictis
munci ce s'au mistuit în sămânța prunciei.
Copilăria sburdă și țipă'n ograda vecinei
pe la Nefârtatul dându-i ocol.
Taci nebuno – nu plânge!
Acum du-te spre desfătare la turci . . .
Căci dacă nu încă te-aș frânge
în vers legănat și cântec de pasăre călătoare
o aripă strânsă din ceață domol
coborînd să se culce în paie peste câmpul cu furci!
Rănită
menită
să farmece ființa de-apoi.
Vino'napoi
ursitoare!

ZIUA JUDECĂȚII DE APOI

(Dies Irae)

Adaptare după un text medieval occidental
– în 20 de trepte –

1. Soarele negru va arde în noapte!

2. Zi de mânie ziua aceea
   Lumea cenușă se va preface
   Precum David a proorocit-o

3. De plâns și de lacrimi tăria lucește
   Pe când coborînd arhangeli'n ceată
   Peste strugurii copți din cramă se miră

4. Surle și trâmbițe vor răsuna clar
   Călcând cercetând în fund de morminte
   Pe cei supuși împărăției de veci

5. Viață sucită smintito! Firea
Se'nfricoșează văzând făptura
Înfruntând judecata din urmă

6. Iar când Tatăl nostru rosti-va județ
Cuvântul lui va aprinde căi de sulf
Păcate toate amarnic plătite

7. La cine să strig? unde să-mi cânt dorul?
Apocalipsa-i despecetluită
Chiar și cel drept e pradă neliniștii

8. Hristoase! adu-ți aminte de mine
Tu care-ai suferit pentru noi crucea
Nu mă lăsa în acea zi de mânie

9. Măria Ta Doamne! nu mă uita pe
Mine ce fui cărarea pașilor tăi
Bunule nu mă uita în acea zi

10. Nu pentru sufletul meu te-ai făcut om?
Și patima crucii ai îndurat-o?
Zadarnice fost-au atâtea tristeți?

11. Mărită dar și prea milostivă față
Iartă-ne nouă greșalele noastre
Dă-ne părinte mare bogată milă

12. Cu fruntea plecată vișină neagră
La Tine rod gustos mă rostogolesc
Îndură-te Doamne! de pomul vieții

13. Maria din Magdala a aflat în-
durare de tâlhar te-ai milostivit
Gunoi al creației în tine respir

14. Tu prea bunule Iisuse ți-aduc
Rugăciunile mele în clipa d'apoi
Nu mă lăsa să pier în focul Ghehenei!

15. Fă-mi loc de păscut printre mioarele
Albe ovale în strunga ta asin
Să pășescc în sânul frumuseții dintâi

16. Iar când nimici-vei pe cei blestemați
Svârlindu-i flăcării curățitoare
Cheamă-mă Doamne! în rai de verdeață

17. Ascultă-mi iubite ruga-mi smerită
Inima mi-e căinită ca de catran
Dă-mi iubitorule redă-mi ce mi-ai dat

18. Zi a lacrimilor în ziua de-atunci
Pulbere omenească se va stârni
Mistuindu-se în foc de pucioasă

19. O Doamne! O Doamne! pâinea și vinul!
Mântuitorule fătul fecioarei
Făpturii tale dă-i veșnic repaos

20. Și viața cu moarte pre moarte călcând!

TITUS BARBU

*

S. G. THEODORU

DIRECTORUL GENERAL GAURĂ ȘI PLANUL

Inginerul Doru a descoperit, nici el nu știa cum, că Planul nu trebuie îndeplinit prin realizări, ci prin cifre. La cifre era tare. Nu rămânea decât să ai puțină imaginație și el avea destulă, născocind mereu ceva care să vină în ajutorul calculelor necesare pentru a „scoate" Planul.

Într'una din zile, inginerul Doru i-a spus secretarei sale că se duce la directorul Drăgușescu. Secretara știa că aceasta înseamnă că nu trebuia nimeni să-l deranjeze pe șeful ei decât în caz de mare urgență. La fel știa secretara prietenului Drăgușescu că în decursul unor astfel de convorbiri nici unul nu trebuie să fie deranjat pentru nimic în lume. În felul acesta, cei doi prieteni aveau posibilitatea să se gândească în liniște cum să facă față dispozițiunilor de „tip nou" cât și „circălărilor" și îndrumărilor tovului Gaură.

– Ce spui de perla asta? Inventează până și norme de timp pentru suflatul nasului, a spus directorul Drăgușescu arătându-i inginerului Doru hârtia ce o avea în fața lui.

– Cine se uită la ele? Nici nu le citesc. Le repartizez serviciului tehnic.

– Pe cine ai la serviciul tehnic?

– Pe Barbu, a răspuns inginerul Doru citind hârtia ce i-a întins-o prietenul său.

– E un inginer bun. Al meu e cu „origine foarte sănătoasă" și, deși are multă bunăvoință, nu-i în stare de nimic și nu-l țin decât ca decor. După o scurtă pauză continuă: De ce nu-l pui pe Barbu să selecționeze toate aceste minunății?

Două săptămâni mai târziu, inginerul Barbu a pus pe masa șefului său un dosar. Fiind un om înzestrat cu humor a scris frumos pe coperta dosarului: „Norme pentru Construirea Socialismului cu o zi mai devreme". Inginerul Doru nu a prea gustat gluma, dar i-a prins foarte bine faptul că n'a insistat să se schimbe titlul de pe dosar. Câteva zile mai târziu, șeful Cadrelor împreună cu oamenii lui și sub supravegherea Secretarului de Bază, a făcut un control prin birouri și mai ales în cele ale „tovarășilor de răspundere", ca să vadă dacă nu găsesc ceva compromițător, vreo dovadă de lipsă de „vijâlență" sau vreo urmă de legătură cu capitaliștii.

Când au dat peste dosarul cu norme ce stătea pe un colț al biroului inginerul Doru, întâi au fost încântați citindu-i titlul. După aceea au pierdut o bună parte din noapte discutând între ei dacă faptul că acest dosar stătea „afară" și nu „năuntru" adică în dulap sub cheie, nu contravenea vigilenței ce trebuie s'o aibe orice conducător. Se întrebau dacă nu cumva dușmanul de clasă ar fi fost în stare, dacă ar fi aflat despre aceste norme, să saboteze măreața „construire a socialismului". Ca să poată întocmi un raport mai concludent, au trecut a doua zi „pe teren" și au intrat în biroul inginerului Doru sub un pretext atât de bine ales încât acesta și-a dat imediat seama despre ce este vorba și nu i-a fost greu să aducă el mai întâi în discuție dosarul cu norme de lucru. În cuvinte „populare" și „pe linie", i-a convins ușor că această „inovație în muncă" a socialismului trebuie să stea la căpătâiul oricărui muncitor, că normele trebuie citite zilnic atât individual, cât și în colectiv și astfel cu ele să se distrugă dușmanii de clasă și capitaliștii care dacă le-ar citi ar muri de necaz și invidie.

La puțin timp după aceea, pe „Tabloul de Perete" a apărut un articol în care inginerul Doru era dat ca exemplu pentru „vigilență tehnică în construirea socialismului". Nu se pomenea nimic despre norme ca nu cumva să se bănuiască recentul control prin birouri. A doua zi după control însă, atât unii funcționari cât mai ales secretarele, „mirosiseră" controlul „secret" și toată lumea vorbea despre el.

Pentru inginerul Doru acest dosar de norme precum și cele câteva încercări de cărți ce apăruseră în acest domeniu au început să devină o obsesie. Întrezărea în ele salvarea, adică îndeplinirea Planului. Erau norme care îi veneau în ajutor, dar mai erau și altele imposibil de realizat. Normele erau încă în fașă. Ca să se creeze norme pentru muncile care nu erau încă „normate", sau ca să existe o justificare și o dovadă că unele nu erau „normate" bine, s'au trimis „normatori" pe șantiere. Toți cei care aveau câteva clase de liceu au putut să devină normatori. Erau și licențiați printre normatori, dar aceștia erau dintre cei cu origini nesănătoase și care au ajuns pe șantierele la care nimeni nu voia să se ducă. Membrii de partid nu doreau să fie normatori fiindcă toată ziua trebuiau să folosească cele patru operații matematice elementare, iar numerele le arătau atâta dușmănie și se încurcau așa de tare între ele încât, cu toată bunăvoința și dorința de a construi socialismul, bieții oameni s'au dat bătuți.

Să ne întoarcem însă la inginerul Doru și la dosarul său care, de la

inițialele 20–30 de foi, a crescut din ce în ce mai mult, până când a trebuit să facă un al doilea dosar fără titlu. Era doar o notă mică pe un colț: „Norme 2". Acest dosar cuprindea toate normele ce trebuiau neapărat schimbate ca să nu se ajungă vreodată cu „Planu' piriclitat".

În perioada aceea, jumătate din activitatea inginerului Doru era legată numai de norme. Cum prindea un „tovarăș de răspundere", un „tovarăș de la Raion", sau un suspus „tovarăș de Partid", cerea lămuriri despre o normă sau alta și-l ruga să-l ajute să o schimbe oficial ca să poată „construi socialismul" și „omorî capitalismul".

Toată lumea aflase despre activitatea inginerului Doru care ajunsese atât de bine cunoscută și apreciată la Direcția Generală și în minister încât ieșise vorba: „lasă normatoru' și te du la Doru". Iar inginerul Doru, în naivitatea lui, s'a luptat cu morile de vânt, până când un tovarăș de la „nivel înalt" l-a adus la realitate:

– Degeaba tovarășe! Nu ai pregătirea necesară. Dumneata n'ai decât școala de ingineri. Noi avem școala de Partid.

Și poate cuvintele suspusului tovarăș nu l-ar fi pus atâta pe gânduri, dacă directorul Drăgușescu nu ar fi fost și el de acord cu „suspusul".

Trebuie să recunoaștem însă că inginerul Doru avea o calitate. De câte ori „cădea", stătea o clipă iar după aceea „se ridica" și pornea la drum cu și mai multă energie. După „căzătura" despre care am vorbit, clipa a durat vreo două săptămâni. După acest interval de timp, nici măcar directorul Drăgușescu nu i-a putut schimba hotărîrea.

– Ți-o spun ca un om în vârstă și un bun prieten. Îți pierzi vremea! i-a zis directorul Drăgușescu.

A doua zi însă inginerul Doru s'a dus la Sindicatul ministerului și a declarat că el vrea să ajute „clasa muncitoare" să se încadreze corect în „directivele Partidului". Deși inginerul Doru nu era membru de partid, știa că dacă vrei să obții ceva, trebuie să vorbești fiecăruia pe limba lui și cu puțin exercițiu ajunsese să vorbească noua limbă fără să se „demasce" cu vreun cuvânt burghez sau capitalist.

Primirea la Sindicat a fost bună. I s'a arătat apreciere și i s'au adus laude și fie că au vrut să-l ajute, fie că au vrut să scape de el, i-au dat în afara scrisorii pe care o ceruse drept „trimitere oficială" și un „tovarăș".

Cu scrisoarea și „tovarășul", inginerul Doru a ajuns la Direcția Generală Sindicală. Acolo a dus lupte grele timp de trei săptămâni vorbind, vorbind și vorbind. La început era cât pe ce să fie învins și era normal,

căci nu avea școala de Partid. Dar prost să fii, noroc să ai. Și norocu inginerului Doru a pornit de la tovul Gaură. De fapt, nu se poate ști exact dacă de la acesta din urmă sau de la ministru.

Lucrurile s'au petrecut cam în felul următor: undeva la un nivel „foarte ridicat" s'a pus problema „combativității" și s'au „trasat sarcini" în acest sens.

Isprăvile inginerului Doru, prin informatorii secreți care mișunau peste tot, au ajuns nu numai la urechile tovului Gaură, dar și ale ministrului cât și la alte urechi suspuse, totdeauna gata să primească informații. Venind de la o mulțime de informatori, informațiile ajungeau pe o vastă gamă ce atingea de multe ori ambele extreme. Urechile de la nivel înalt, datorită înălțimii lor, alegeau totdeauna informațiile care le conveneau.

Prin cine știe ce informatori, tovul Gaură a fost încondeiat cu o mulțime de „lipsuri în muncă". Ca să-l salveze, ministrul l-a evidențiat pentru „combativitate" pentru că toată lumea știa despre „combativitatea" inginerului Doru care n'ar fi avut cum să-și câștige această calitate dacă n'ar fi existat tovul Gaură care să-l îndrumeze. Mai bine zis inginerul Doru s'a molipsit de „combativitatea" tovului Gaură căci, cum era și „logic", nu se putea molipsi din altă parte. Și la fel ca la decorații, tovul Gaură a fost evidențiat clasa întâi iar inginerul Doru, clasa a treia.

Tovul Gaură a fost la început uimit și zăpăcit. „Combativitatea" ce i se atribuise îl „pănicase". Pe de o parte, mult mult decât țipase nu putea țipa. De făcut mai mult iar nu putea, deoarece el făcea exact ceea ce i se spunea. Pe de altă parte, denumirea aceasta nouă trebuia învățată, după aceea ținută minte și în sfârșit plasată ori de câte ori era cazul.

Inginerului Doru i-a venit însă tocmai la timp această „evidențiere" clasa a treia mai ales că ministrul i-a trimis un ajutor, un „tovarăș din ilegalitate", ca să nu-l „mănânce" cei de la Sindicat. Astfel, la ședințele devenite acum de „înalt nivel", inginerul Doru era flancat atât de vechiul tovarăș cât și de cel nou „din ilegalitate". Rolul lor era să tacă, să asculte și să aprobe din cap tot ce spunea inginerul Doru și numai el.

Când s'a încheiat a treia săptămână, un „tovarăș care asistase tot timpul la discuții, dar nu a deschis niciodată gura", s'a ridicat în picioare și grav, de la nivelul său foarte ridicat, a spus:

– Noi am văzut că ești un tovarăș combativ. După aceea a continuat timp de zece minute cu o înlănțuire de fraze tip în care accentua pe cuvinte ca vigilență, plan, sarcini, etc. și a încheiat cu:

– Căci Sindicatul este cureaua de transmisiune între clasa muncitoare

și Partid. Noi toți în unanimitate (deși nu ceruse votul celorlalți), suntem de acord cu dumneata dar nu putem să-ți aprobăm normele fiindcă nu este treaba noastră. Te vom ajuta însă și vom lua legătura cu Confederația Generală a Muncii unde te vom trimite cu un tovarăș de al nostru care să te ajute în combativitate.

Au urmat aplauzele de rigoare iar inginerul Doru a înțeles că pierduse trei săptămâni și că trebuia s'o ia de la început, în altă parte. A mai priceput de asemenea de ce se spunea că cei care „se bagă la Sindicat" se „învârtesc".

Când inginerul Doru mi-a povestit cele ce urmează el nu-și mai aducea aminte dacă această Confederație Generală a Muncii care a fost în apropierea pieței Sfântul Gheorghe era și atunci acolo, iar el a fost trimis în altă parte pentru problema lui „combativă" sau, acolo unde a fost el trimis era primul sediu unde se născuse această instituție. Ceea ce-și amintea însă bine era faptul că la ora aceea, tovarășii cu nivel ridicat denumeau piața mai sus numită, Piața Gheorghe. Era un lucru cât se poate de firesc, căci Partidul și Guvernul, ca și diavolul, nu voiau să aibă de a face în nici un fel și nici măcar să audă de sfinți sau lucruri sfinte.

În sfârșit, în ziua indicată, urmat de trei „tovarăși", inginerul Doru a ajuns în fața unei clădiri vechi dar, încă frumoasă cu parter și etaj și păzită de doi milițieni. Aceștia i-au oprit la intrare. Cei trei „tovarăși", la început pe rând, apoi toți odată au încercat să-l lămurească pe milițianul care vorbea stricat românește, pentru ce au venit. Cel care tăcea și care părea că nu știe românește, era un fel de dihanie în uniformă și, după cum se uita la colegul său, dădea impresia că acesta îi era subaltern. Văzând insistențele celor ce doreau să intre în clădire, cei doi milițieni s'au retras deoparte. După ce au discutat în ungurește, au luat „delegația" prin surprindere. „Dihania" i-a împins înapoi pe „tovarăși" iar celălalt milițian i-a spus inginerului Doru că poate să intre. Degeaba a încercat inginerul Doru să-i explice că dacă pe lista lui apare numai un nume în loc de patru, este datorită faptului că a fost trecut numai el ca șef al delegației în fruntea căreia venise. I-a arătat chiar că avea scris pe hârtia lui clar: „Delegația tovarășului Doru". Dar milițianul s'a încăpățânat zicând că delegația e un nume și nu o delegație și cu toate explicațiile primite, ungurul s'a dovedit turc și până la urmă s'a înfuriat, l-a apucat pe inginerul Doru de braț, l-a tras până la ușa clădirii și l-a împins înăuntru nedându-i timp decât să arunce o privire în urmă.

Doi dintre „tovarăși" stăteau în mijlocul străzii. Al treilea ajunsese la un telefon public.

Inginerul Doru a intrat într'un hol imens. La o masă, vreo cinci persoane duceau o discuție amicală în ungurește. Pe cât a fost de strictă intrarea în clădire, pe atât de liberă era circulația în interiorul ei. Se părea că inginerul Doru trecea pe lângă cei de la parterul clădirii, iar uneori printre ei, ca o fantomă a cărei prezență nu atrăgea atenția nimănui. Holul era mărginit de camere. Într'una din ele, la un birou, stăteau doi bărbați. Erau elegant îmbrăcați și purtau o discuție în ungurește. După câteva minute de așteptare lângă biroul lor, văzând că nu este onorat nici măcar cu o privire, inginerul Doru a plecat și a intrat în altă cameră unde a găsit trei persoane discutând tot în ungurește. Nici acolo n'a reușit să atragă atenția și atunci a început să intre prin toate camerele unde vedea pe cineva. Peste tot se vorbea doar ungurește. În câteva rânduri a încercat să se facă remarcat adresându-se cu rugămintea de a fi îndrumat la persoana care se ocupă de norme. Spre uimirea sa a descoperit că nici o persoană căreia i se adresa nu cunoștea limba țării. A ajuns din nou în marele hol unde s'a oprit uimit și zăpăcit. I se părea că visează. Era ca într'un coșmar în care nu se putea înțelege cu semenii săi.

La un moment dat a avut impresia că o umbră trece pe lângă el și a întors capul. O fată tânără i-a aruncat un zâmbet înainte de a intra într'unul din birouri. Încă sub impresia „coșmarului" său, inginerul Doru a rămas pe loc. Când fata a ieșit din birou, s'a îndreptat spre ea zâmbind și o discuție româno-ungară a început. Nici unul nu înțelegea ce spunea celălalt, dar tinerețea i-a făcut pe amândoi să bufnească în râs și, într'un fel sau altul, inginerul Doru a aflat că fata nu știe limba franceză, iar ea a înțeles că el cunoaște limba germană și atunci l-a luat de mână și l-a dus într'o cameră unde moțăia la un birou un bărbat elegant îmbrăcat, dar fără cravată. Acesta, după ce a ascultat ce i-a spus fata, a schimbat cu ea câteva cuvinte în ungurește care au făcut-o să râdă. După aceea fata a plecat și, din mers, i-a făcut inginerului Doru cu ochiul.

Din convorbirea care a urmat în limba germană, inginerul Doru a aflat că nimeni de la parter nu-i cunoștea problema și chiar dacă i-ar cunoaște-o nu l-ar fi putut ajuta fiindcă ei, cei de la parter, așteptau niște directive de la Partid, pe baza cărora să formuleze noi regulamente. Nu s'a menționat despre ce regulamente era vorba, iar inginerul Doru nu l-a între-

bat. A fost însă bucuros să afle că la etaj erau alți unguri printre care doi bărbați și o femeie care știau limba germană. Tot acolo mai putea să încerce și la francezi, care erau într'un grup mai mic, dar despre care respectivul nu știa decât că sunt „buni tovarăși veniți de la Paris să ajute". Nu știa însă nimic mai mult despre ei, nici ce fac și nici cum anume ar putea ajuta.

Când a ajuns la etaj, inginerul Doru s'a îndreptat în direcția în care a auzit vorbindu-se franțuzește. A intrat la întâmplare în prima cameră. O femeie care stătea cu spatele la el s'a întors încet și l-a cercetat fără grabă. Era scurtă, voinică și i-a vorbit zeflemitor dar inginerul Doru i-a răbdat felul de a vorbi în speranța că va primi vreo informație. Nu era însă persoana de care avea nevoie. A luat birourile la rând și a constatat că francezii veniți de la Paris să ajute nu erau dispuși nici măcar să-l asculte. Doi dintre ei l-au invitat chiar să vină altădată, în așa fel încât bietul inginer a simțit că i se roșesc obrajii.

Când a ajuns din nou în holul de la etaj, indignarea i se cetea pe față. Din celălalt capăt al holului, o femeie s'a oprit să-l privească apoi s'a îndreptat spre el. Încercând să-și stăpânească supărarea, inginerul Doru a făcut un pas spre ea și a întrebat-o, căutând să fie cât mai amabil, cine este șeful grupului francez. Femeea a părut întâi mirată, apoi l-a întrebat:

– Qu'est que c'est passé?

Inginerul Doru începu să-și spună păsul. La invitația ei, el a urmat-o în camera unde își avea biroul. Tot timpul cât a vorbit, inginerul Doru a stat în picioare în fața franțuzoaicei care se așezase pe colțul biroului și mai mult îl cerceta decât îl asculta. Deși și-a dat seama că cei de la etaj nu-i pot fi de folos mai mult decât cei de la parter, totuși s'a considerat norocos căci respectiva franțuzoaică i-a spus că știe cine l-ar putea ajuta și l-a dus într'un birou vecin unde un tânăr urma să-i scrie o scrisoare de recomandare, iar ea a promis că din biroul ei va lua legătura telefonică cu persoana la care urma să meargă inginerul Doru. După plecarea franțuzoaicei, probabil neputând suferi prezența inginerului Doru, tânărul l-a poftit să aștepte afară.

Inginerul Doru a ieșit în hol și a așteptat. Cu această ocazie a auzit fără să vrea, parte din convorbirea franțuzoaicei care după ce a râs un timp destul de lung, a continuat:

– Voyons! C'est une bête charmante... non, c'est un jeune ingénieur, un peu naïf qui veut aider les travailleurs... Il a des idées... non, je

n'ai rien compris mais fait quelque chose pour lui... tu vas le voir. Je t'assure que c'est justement ce que tu cherches.

A urmat o pauză în care tânărul a ieșit din biroul lui și i-a înmânat un bilet cu adresa și libera trecere respectivă. Când inginerul Doru și-a exprimat dorința de a mulțumi franțuzoaicei, pe un ton pe cât se putea de neplăcut, tânărul i-a spus că nu este nevoie și aproape cu forța l-a condus până la scara ce ducea la parter.

În mai puțin de o oră, inginerul Doru stătea în fața altei femei căreia i s'a adresat la început în românește. Văzând că nu e înțeles, a schimbat limba română cu cea franceză. Franțuzoaica îl privi lung, tăcută, cântărindu-l din ochi, dându-i și lui răgazul să o privească. Era o femeie între două vârste, bine făcută, frumoasă chiar, cu un nas luat parcă de pe picturile egiptene. În timp ce vorbea, și-a adus aminte de felul cum a fost descris la telefon și acest lucru l-a făcut să nu se simtă în largul lui. Se părea că franțuzoaicei îi plăcea aparența de timiditate a tânărului din fața ei și din senin a început să râdă. Când a terminat, l-a invitat pe inginerul Doru, într'o frumoasă franceză să ia loc și i-a cerut să-i mai spună o dată ce dorea. Inginerul Doru nu avea nici o dificultate de a vorbi limba lui Voltaire. Cu siguranță însă că și Voltaire ar fi tradus cu greutate toți termenii care după „eliberarea" României apăruseră în limba urmașilor daco-romani. Ce-l încurca însă mai mult era faptul că tot timpul îi simțea franțuzoaicei respirația, brațul sau uneori șoldul. Cu sau fără poticneli, inginerul Doru a vorbit încontinuu. Deodată a simțit pe față mâna franțuzoaicei care i-a întors delicat capul spre ea. Ochii lui s'au oprit în decolteul larg deschis al bluzei. Era o priveliște ce ar fi încântat pe orice bărbat, dar nu în clipa aceea pe inginerul Doru. Franțuzoaica a trebuit să repete întrebarea ca să poată primi un răspuns. Era însă cu siguranță îngerul păzitor al inginerului Doru pe undeva prin apropiere, căci numai așa se explică cum a reușit să termine tot ce avea de spus și să ceară aprobarea oficială a normelor propuse de el.

Ceea ce a urmat a fost ca într'un vis. Franțuzoaica a chemat pe cineva, telefonul a sunat, a fost o convorbire, apoi alta, o persoană străină a venit și a plecat, s'a semnat o hârtie apoi altele. Franțuzoaica i-a spus s'o aștepte. După aceea a urmat un du-te-vino de persoane, apoi franțuzoaica s'a înapoiat, i-a spus că trebuie să plece urgent pe un timp oarecare la Paris, i-a dat numărul ei de telefon de acasă și l-a rugat să-i telefoneze peste o lună. Au urmat alți funcționari, alte hârtii

și alte telefoane. În sfârșit, inginerul Doru a rămas singur. Se simțea istovit. Liniștea din birou a început să-i dea puteri noi. Își revenise aproape complet, când un bărbat a intrat în birou și vorbindu-i în românește, i-a dat niște hârtii. Inginerul Doru avea impresia că aude o limbă străină. Cel ce stătea în fața lui l-a privit lung și după o scurtă așteptare a repetat ce spusese și a plecat. Inginerul Doru și-a aruncat ochii pe hârtii. Era exact ceea ce dorise. Bucuria l-a înviorat, totuși a simțit nevoia să se mai odihnească. Nu și-a dat seama cât timp a trecut până când ușa s'a deschis din nou. Era franțuzoaica. Era grăbită. Inginerul Doru s'a ridicat repede. Ea i-a mulțumit că a așteptat-o, el că l-a ajutat. Și-au luat rămas bun și ea i-a reamintit să-i dea telefon peste o lună. El i-a promis, a făcut câțiva pași și din ușă i-a mulțumit încă o dată. Ea l-a privit lung, cu vădit regret și cu mângâiere în glas a spus:

– Tu es bien charmant! C'est vraiment dommage que je dois partir.

Trebuie să recunosc că a fost un lucru urît din partea inginerului Doru că nu s'a ținut de cuvânt. De atunci au trecut peste 35 de ani și el nu s'a ostenit să-i dea franțuzoaicei nici măcar un singur telefon.

Să uităm însă de francezii care au venit anume de la Paris ca să ne ajute și să ne întoarcem la tovul Gaură și la inginerul Doru. Acesta din urmă și-a revizuit normele după placul inimii sale și a urmat altă ședință care, deși nu a avut nici un răsunet, a fost, cel puțin pentru el, destul de grăitoare.

Cea mai mare parte dintre directorii și șefii de unități nu-și depășiseră „sarcina dă Plan". De aceea toți „conducători' dă răspundere" au fost adunați într'o ședință în care mai întâi, timp de două ore, tovul Gaură, vociferând mereu, analizase, amenințase, îndrumase, dar cel mai mult din toate, se supărase tare rău.

Inginerul Doru a reușit să scoată din condei, nu numai Planul „sâtă'n sâtă", dar chiar să dovedească cu cifre și o depășire de 11%. Mai mult încă, arăta în raportul său, o serie de „economii" și anume 6,35% la cherestea, 0,02678% la cuie și 0,0121698% la ciment, de asemenea o economie la manoperă de 2,4%. Față de ceilalți era o performanță de invidiat și de aceea stătea liniștit, îngropat într'unul din fotolii, cu gândul departe. Colegii lui stăteau pe scaune, drepți și nemișcați, rugându-se în gând lui Dumnezeu „să termine nebunul". Dar „nebunul" avea o capacitate de enervare nelimitată. Spre norocul lor a urmat o pauză și liniștea care s'a așternut i-a trezit pe toți cei care erau cu gândul în altă parte. Inginerul Doru, care de mult nu mai era atent la vociferările

ce păreau că nu vor mai avea sfârșit, a tresărit și mișcându-se în fotoliu, a atras privirea superiorului său care pentru prima oară, ceva mai calm, i s'a adresat:

– Și dumneata, măi tovarășă, puteai s'o scoți la păste 20% că să ies și io cu obrazele curate la tovarășu' ministru.

După aceea și-a amintit că inginerul Doru a venit cu un minut întârziere, s'a înfuriat din nou și pe un ton ridicat, i s'a adresat:

– Altădată să fi' desceplenat, măi tovarășe, că-mi bagi un gol în producție și strici prăgresu' socialist. După aceea s'a adresat celorlalți cărora le fixase mai înainte pentru trimestrul viitor o depășire de 15 la 20%, a ridicat mai tare tonul și le-a cerut ca toți, prin muncă voluntară sau cum i-o duce capul, să aibă o depășire de 25%. Altminteri îi va „cănsedera icapabili" și-i va pune „pă dispănibil", iar dacă începe să-i „miroasă", îi va da la „săbataj" să intre la „pârnaie". Inginerul Doru s'a răsucit din nou în fotoliu, iar tovul Gaură, crezând că vrea să plece, a strigat la el:

– Stai jos, măi tovarășe!

– Tovarășe Director General..., a început inginerul Doru care avea mâncărime la limbă.

– Da ce ești surd, măi tovarășe?

– Nu știu, n'am băgat de seamă... a spus inginerul Doru, dar tovul Gaură i-a retezat-o scurt:

– Atunci bagă și stai jos!

– Și cu Planul cum rămâne?...

Atât i-a trebuit tovului Gaură. A început din nou să vocifereze. Toți cei de față așteptau dintr'o clipă în alta să-l vadă că se prăbușește la pământ. Dar școala de Partid s'a dovedit că săvârșește adevărate minuni. Nu a făcut decât să răgușească și înainte de a se așeza în fotoliul său a atras atenția că nimeni nu mai are cuvântul și că ședința e „termenată". Toți au răsuflat ușurați și s'au grăbit să se înapoieze la birourile lor. Inginerul Doru era printre ultimii. Când a ajuns la ușă, s'a pomenit apucat de braț. Era tovul Gaură care i-a spus:

– Dumneata, măi tovarășe, să stai! După ce au rămas singuri, a urmat mai întâi o pauză lungă. Primul care a vorbit a fost tovul Gaură care a spus încet și pe un ton plângăreț:

– Dă ce n'ai scris, tovarășe, în raport că ai depășit Planu' cu doștrei la sâtă că să ies și eu pă linie dă producție pă tăt răportu' cu obrazele curate la tovarășu' ministru?

Inginerul Doru a dat din cap în semn că nu se poate. După aceea s'a așezat în fotoliu din care abia se ridicase și s'a adresat Directorului General:

– De ce nu stați jos că n'o să puteți gândi în picioare.

Tovul Gaură, convins de spusele subalternului său, s'a grăbit să se așeze și a început:

– Acu hai să gândim că..., dar inginerul Doru nu l-a lăsat să termine și, privindu-l în ochi, l-a întrebat:

– Ce sarcină v'a fost trasată de tovarășul ministru?

– E sicret cănfidănțal, măi tovarășe, a spus tovul Gaură și a întors ușor capul ca și cum s'ar fi temut că inginerul Doru îi va citi „sicretu" în privire. A urmat o altă pauză lungă în care au stat amândoi față'n față nemișcați ca niște statui. Până la urmă inginerul Doru a rupt tăcerea:

– Cu cât vi s'a cerut să depășiți planul general?

– Sâtă'n sâtă și cât o fi păste.

– Și altceva?

– Să fie barem o unitate cu dăpășire dă zăce la sâtă.

– Care e problema? Aveți o unitate cu o depășire de 11%.

– Nu am, măi tovarășe, că pă una mi-am luat io angajămăntu' dă dozăci la sâtă.

– Douăzeci la sută?... Dece ați făcut această imprudență tovarășe Director General?

– Ca să mă ividențiez, că a spus și tovarășu' ministru că e bășicată rău dacă nu mă ividențez cu de-adevăratelea barem odată.

A urmat o nouă pauză lungă. Inginerul Doru ar fi putut recalcula depășirea lui de plan sau mai corect, calcula altfel și ar fi putut într'o zi două de încercări să ajungă la o depășire a Planului chiar de 30%. Îi era însă teamă să arate că poate la cerere să schimbe valoarea depășirilor de plan. El voia să lase toată lumea, adică pe șefii lui să creadă, sau să accepte drept bune cifrele ce le dădea din capul locului. Cu fiecare clipă care trecea, tovul Gaură se agita mai tare în fotoliul său. Deodată a izbucnit:

– Dacă nu, îi dau la săbotaj. Da, tovarășe, la săbotaj și pă unu' am să-l dau dă izemplu să nu creadă că fac băşcălie cu mine! Îi dau la săbotaj, am să...

Știind că superiorul său, ca să rezolve proasta situație în care se află, nu s'ar fi dat la o parte să caute un țap ispășitor, inginerul Doru a intervenit:

– Cine sabotează tovarășe Director General?

– Cum cine? Dor nu io! Aia dă nu fac Planu' sâtă'n sâtă și păste.

– Nu-i tocmai așa, tovarășe Director General, deoarece...

– Ce, adicătelea ești cu ăi dă săbotează?

– Nu tovarășe Director General, eu sunt de partea dumneavoastră; și fiindcă tovul Gaură a rămas pe gânduri, a continuat:

– Dacă îi dați la sabotaj e foarte bine, o să-și ia pedeapsa, dar lucrurile se vor întoarce împotriva dumneavoastră ca un bumerang. Veți fi acuzat de neglijență, de delăsare în muncă, de lipsă de vigilență.

Tovul Gaură nu știa ce-i aceea bumerang, dar neglijență, delăsare în muncă și mai ales de vigilență auzise în toate ședințele la care luase parte. Deoarece tovul Gaură continua să tacă, inginerul Doru prinse și mai mult curaj menționând și alte lucruri despre care, pretindea el, că ar putea fi acuzat superiorul său. De exemplu că a lăsat să se infiltreze dușmani de clasă, că a patronat reminiscențe burghezo-moșierești, că nu a luat „măsuri la nivel înalt" de a împiedica neîmplinirea Planului și altele. În treacăt a menționat și cuvântul spion. Aceasta a pus vârf la teama și deznădejdea bietului Director General. Cuvântul buclucaș i-a amintit cum a fost judecat un alt membru de partid care, după ce acuzase el pe alții (fără să știe, chiar pe un fiu și pe o altă rudă a unui marcant comunist), s'a pomenit la rândul său judecat fiindcă lăsase o ușă deschisă prin care ar fi putut pătrunde nu numai dușmanul de clasă, dar chiar și un spion. În cursul judecății s'a pomenit despre cazul unui spion prins recent, dar despre care nu s'a dat nici o informație. Nici măcar nu i s'a pomenit numele.

– Da, da... Vasile Crăcănatu, așa a pățit-o, a spus tovul Gaură îngrozit.

– Nu vă gândiți la alții, ci numai la dumneavoastră. Vom încerca noi să aranjem ceva, a spus inginerul Doru căutând să pară cât mai convingător.

– Zău?! A întrebat tovarășul Gaură cu o urmă de speranță.

– Da, însă nu promit nimic. Întâi va trebui să chemați directorii și șefii serviciilor de planificare.

– Și ce să le zîc?

– Nimic. Dumneavoastră rămâneți aici. Vom face convocarea în sala de conferințe și în trei ore termin.

– În trii?! s'a minunat tovul Gaură. Dacă răușești, să știi' măi tovarășe că te trec la premiere.

– Îmi voi da toată osteneala. Vă rog să dați ordin de convocare a directorilor și... Înainte de a termina însă, tovul Gaură a sărit de pe scaun ca aruncat de un resort, s'a repezit la ușe și deschizând-o larg, a strigat:

– Să se prezănteze imidiat la tovarășu' inginer toți derectori'!

– Și șefii serviciilor de planificare, îi șopti inginerul Doru.

– Și toți șefi', imidiat!, a completat tovul Gaură închizând ușa în nasul Secretarei Mari.

– N'am nevoie de toți șefii de serviciu, i-a spus inginerul Doru.

– Lasă, măi tovarășe, să fie. Și să tragi pă ei până scoți Planu'.

Înainte de a se împlini cele trei ore, inginerul Doru a intrat în cabinetul tovului Gaură cu o notă în mână și cu zâmbetul pe buze.

– Ei, cum ai scos-o?, întreabă acesta cu emoție.

– Binișor! Planul Direcției Generale pe trimestrul încheiat a fost realizat 100%.

– Bravo! Dar după o clipă, tovul Gaură a întrebat cu voce scăzută: Chiar așa?

– S'au strecurat în scripte niște greșeli și le-am corectat, a spus inginerul Doru privindu-și superiorul drept în ochi. Acesta a înțeles și, ca să-și arate consimțământul, spuse:

– Mai greșește și ei, măi tovarășe, că e oameni, și arătând nota cu degetul a adăugat: Cu dăpășirile cum îi?

– Trei unități au...

– Trii? se minună tovul Gaură.

– Una cu 11%.

– Pă asta o știu.

– Alte două cu respectiv 0,17% și 0,61%.

– Șapșpe și șăișuna?

– Nu, tovarășe Director General, am spus cu 0,17 și 0,61.

– Păi nu-i tot aia?

– Firește că nu. 0,17 și 0,61 sunt mai mici de un procent, mai mici ca unu.

– Cum să fie șapșpe și șăișunu mai mici ca unu?

– Fiindcă e zero, când se scrie...

– Dă-l încolo dă ziro, se înfurie tovul Gaură.

– Nu se poate! Zero-i zero, a spus cu hotărîre inginerul Doru. În fond pe dumneavoastră vă interesează să aveți un număr de unități cu depășire de plan. Atât și nimic mai mult și aveți trei.

– Just măi tovarășe, just, a spus tovul Gaură vrând să arate că a înțeles.

– Că e 0,17% sau 17% tot depășire de plan este, a continuat inginerul Doru, dar tovul Gaură a sărit bănuitor:

– Ia stai, măi tovarășe, că spuneai că șapșpe ăla cu ziro și ăl fără ziro nu-s totuna.

– Așa am zis, a spus inginerul Doru dar știind că oricât s'ar osteni, nu-l va putea face pe superiorul său să înțeleagă, s'a gândit să tragă cel puțin un folos și să-l lase să creadă că raționamentele și calculele acestor depășiri de plan sunt ceva atât de complicat încât e mai bine să le accepte așa cum i se prezintă, fără a mai cere explicații și de aceea a continuat:

– Căci, tovarășe Director General, interesul dumneavoastră primordial pe linia sarcinilor trasate de Partid și Guvern este realizarea și depășirea Planului. În ceea ce privește valorile depășirilor, indiferent că sunt realizări subunitare, supraunitare sau multiunitare, indiferent dacă valoarea intrinsecă obținută este realizată în concordanță cu efortul muncitorilor sau sunt realizări neraportate dintr'un trimestru anterior depășind planul cu o cantitate infimă sau cu o valoare majoră, toate acestea trebuie trecute prin ciurul unei analize care să ne indice dacă se poate găsi un coeficient constant sau realizările s'au obținut prin salturi și atunci trebuie aprofundată analiza și eventual reluate calculele, lucru ce este foarte complicat, știind că Planul numai în aparență se poate realiza prin forțe de muncă și o planificare justă a materialelor. Dacă nu ținem seama de indicele de productivitate..., și inginerul Doru a continuat în felul acesta câteva minute, bucurându-se de înmărmurirea Directorului General care îl aproba dând din cap ca un măgar ce se apără de muște. Nu înțelegea nimic, dar era bucuros că inginerul Doru îi explică lucruri atât de complicate. La prima pauză pe care a făcut-o inginerul Doru, tovul Gaură a spus, dându-și importanță:

– Crezi că eu nu știu, măi tovarășe, că e greu? Nu se construiește socialismu' cu una cu două.

– Just, tovarășe Director General, a spus inginerul Doru folosind cuvântul la modă și a continuat: Doresc să vă aduc la cunoștință, în legătură cu realizările planului pe trimestrul încheiat, că în comparație cu trimestrul respectiv al anului trecut, avem o depășire, pe Direcția Generală, de 9,5%.

– Nouă și cinci măi tovarășe? s'a bucurat tovul Gaură.

– Nouă virgulă cinci față de anul trecut.

– Adică cum vine asta, măi tovarășe, că eu anul trecut n'am fost acilea.

– N'are nici o importanță.

– Ba are măi tovarășe, că nu pot să răportez la Plan ce am făcut anu' ăsta cu ce n'am făcut anu' de-o trecut, mă înțelegi, măi tovarășe? Eu trebăie să răportez date precise că dă nu, o bășicăm cu toți'.

– Tovarășe Director General, trebuie să priviți problema prin prisma întrecerilor socialiste. Adică . . .

– Care pă care, arătă că înțelege tovul Gaură.

– Acum mai am o surpriză pentru dumneavoastră: departamentul de Construcții, în raport cu planul de acum doi ani, are o depășire de 23%.

– Cu virgulă? a întrebat tovul Gaură.

– Fără!

– Cu ziro? a întrebat din nou Directorul General din ce în ce mai bucuros.

– Fără!

– Adicătelea în cap!

– În cap tovarășe Director General.

– Va să zică la sarcina dă plan mi-am îndăplinit angajamentu' cu doștrii la sâtă.

– Da, cu 3%.

– Păi ai zâs cu doștrii.

– Da, 20 și cu 3 fac 23.

– Asta o știu da' ce-i cu trii ăla? a întrebat tovul Gaură începând să se supere.

– Douăzeci e depășirea de care v'ați luat dumneavoastră angajamentul, iar trei este depășirea la depășire, la care v'ați angajat.

– Aha! Adicătelea e păste păste, a spus Directorul General care s'a bucurat în voie în pauza lungă care a urmat. După aceea i-a spus inginerul Doru:

– Eu fac răportu', că-i sicret dă plan, îl fac io . . . Dă-l tovarășei sicritare să mi-l dea mie, da' vezi dă-l scrie așa bine cu numiri.

Și, ca întotdeauna, lucrurile au decurs după îndrumările tovului Gaură, care a ieșit cu „obrazele curate" la ministru, cu un „bravo Ghiță" și un plic plin de bani de la Partid și Guvern. Cei care depășiseră planul, cu sau fără virgulă, au primit și ei ceva, onoarea să le apară numele la „Ziarul de Perete" la care nimeni nu se uita.

Acesta nu a fost ultimul trimestru în „construirea socialismului" și nici ultima ședință de producție sau de Plan, în care sarcinile sau îndrumările și atâtea altele au fost transmise prin tovul Gaură clasei muncitoare. Iar „lumina de la răsărit" care se revărsa rază cu rază, se descompunea în inteligența tovului Gaură, de unde emana într'un splendid curcubeu, simbol al unor timpuri mai bune și, sub arcada lui, orice Plan nerealizat, cu puțină bătaie de cap nu numai că se realiza, dar uneori avea și depășiri și de undeva, din bolta cerului cădeau stropi minunați care transformau în economii de materiale și manoperă, în munci voluntare și dragoste pentru „eliberatorii" sovietici pe de o parte și de Partid și Guvern pe de alta.

Să nu vă închipuiți însă că inginerul Doru era singurul care știa cum să facă dintr'o nerealizare o depășire și în același timp să facă economii din lipsuri. Erau zeci și sute și de aceea mai peste tot, Planul se făcea, se depășea și Republica înflorea spre nedumerirea și necazul capitaliștilor.

Dar oricât de pricepuți erau inginerul Doru cât și ceilalți în întocmirea realizării Planului, au fost cu toții întrecuți de un anonim de la o mică întreprindere care fabrica albii de lemn. A apărut și un articol în ziarul „Scânteia", care nu-i dădea numele, ci denumea numai mica întreprindere și realizarea ei de Plan de peste 500%. Anonimul aflase, nu se spunea cum, câte albii de lemn s'au fabricat în acel an în Statele Unite ale Americii și numărând albiile de lemn fabricate în mica lui întreprindere, printr'un calcul simplu a arătat că datorită socialismului-comunist care l-a îndrumat și luminat, mica întreprindere a reușit să depășească cu peste cinci ori numărul albiilor de lemn fabricate în Statele Unite. Sau, pusă în mod „tehnic", realizarea planului de producție a unei singure întreprinderi a tinerii Republici, reușise să depășească cu peste 500% planul pe toate Statele Unite la albii de lemn.

A fost o grea lovitură pentru Statele Unite ale Americii care de atunci, nu numai că nu și-au revenit în producția de albii de lemn, dar, așa cum scria și în „Scânteia", toată lumea s'a convins că dacă astăzi Statele Unite trec prin grea criză economică, acest lucru se datorește numai faptului că n'au fost în stare să țină pas cu mica întreprindere din Republica Populară Română la fabricarea albiilor de lemn.

S. G. THEODORU

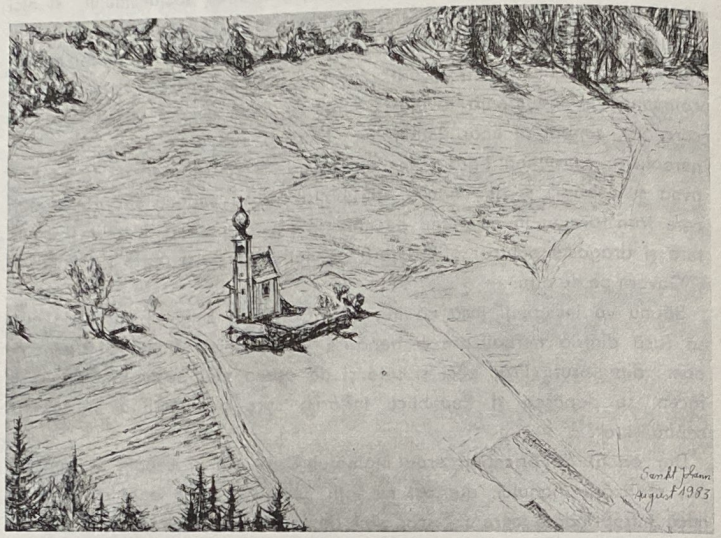

ÎN CĂUTAREA PATRIEI

(după Johanna Brucker)

Te caut adesea prin câte-un oraș
Cu uliți strâmte, întortochiate,
Prin curți țărănești cu tei în floare,
Te caut pe-a livezilor cărare,
Prin câmpii binecuvântate cu roade
Unde lumina florilor arde.

Te visez adesea, în tainice locuri,
Unde dangăt de clopot abia că străbate
La ora când simțurile mă lasă pe jumătate . . .
Sau când norii albi peste mine plutesc
Când fetele se prind în joc tineresc
Când clare păraie vioi șușotesc.

Te caut la culesul de vii, când strivesc
Câte-o boabă de strugure pe buze,
Setea dorului s'o potolesc.
O, patrie, patrie nouă, de mine aleasă,
Cu ce dureri lecuitoare
Îmi primești sufletul Acasă.

UNDE-I ȚARA?

(după Johanna Brucker)

Copilul meu întreabă, nu o dată,
Unde-i Țara minunată
Despre care adesea îi vorbesc
Ca de un rai pământesc?
Unde-i Țara dorului?
Unde-i Țara de omenie?
Mă uit în ochii feciorului
Și văd că misterul ar vrea să-l știe.

Țara unde dorm strămbunii
După o viață de muncă și chin,
Țara aceea, o poți vedea, fiule,
Dar asta e cam puțin.
Cununi de munți înalți, bogați,
Păduri de fagi, păduri de brazi,
Podgorii, sate, câmpuri verzi,
Toate poți ca să le vezi.
Însă Țara minunată,
Țara-dor, Țara-iubire,
Patria de altădată
A rămas doar amintire.

PĂRINTELUI FLORIAN MULLER*)

Departe, lângă țărm de mare
– de antici Euxin numit –
în Dobrogea scăldată'n soare
acolo'n lume ai venit.

Mergând cu turci, tătari la școală,
și cu-ai tăi șvabi, cu românași,
nisipul cald, cu talpa goală,
de mic copil îl frământași.

La sânul mamii'n legănare
ai prins al neamului tău cânt,
iar tatăl te-a'nvățat, călare,
să zbori ca pe-aripe de vânt.

Părinții tăi plini de credință
ți-au ridicat privirea'n sus
ca tu cu'ntreaga ta ființă
să lauzi pe Bunul Domn Isus.

Când vocea sfântă, nefirească,
ți-a zis: „Urmează-mi", tu n'ai stat,
desprins de casa părintească
în lumea mare ai plecat.

La București, în capitală,
ai devenit seminarist,
să prinzi cu râvnă și-osteneală
învățăturile lui Christ.

Și după ani de studenție
când ziua harului sosi,
supus intrași în preoție
în slujba Domnului a fi.

---

*) Cu prilejul împlinirii vârstei de 75 ani.

Din sfânta glie creștinească
ai scos atâta rod bogat!
și-apoi, în țara strămoșească
ca teolog ai promovat.

La revenire'n România
semnele vremii s'au schimbat . . .
Curând a și'nceput urgia,
dar Turnul nu s'a clătinat:

„Creștini, să fim tari în războaie,
– îți îndemnai frații cu foc –
că trec puhoaie ca puhoaie
dar pietrele rămân pe loc".

Și ani de chin, de disperare,
cu trup și suflet ai răbdat,
dar nici căzut în închisoare
de Domnul nu te-ai lepădat.

Apoi când ceasul dezrobirii
și pentru tine a sunat,
jurat apostol al iubirii
pe alte drumuri ai plecat.

Peregrinând din loc în loc,
serveai pe oameni, pe Isus,
când o chemare, un noroc,
până'n Brazilia te-a dus.

Ah, timpu-acela ni se pare
o Odisee că era,
când rătăceai ca pe o mare
căutând un port spre-a acosta.

Și iarăși ai trecut Oceanul
fugind de continentul cald
ca'n fine să-ți găsești limanul
pe-o luncă dulce în Schwarzwald.

Acuma, la plinire de-ani,
la marea ta aniversare,
din inimă-ți cântăm: Mulți Ani!
și-o rugă zicem la altare:

În pace Domnul să te ție,
de Cer fii binecuvântat,
căci tu ne ești o pildă vie
de creștinism adevărat.

ION CICALĂ

*

PRIMĂVARA DIN VIS

Am visat o primăvară,
O minune pe pământ.
Mugurii creșteau în taină
Și în adieri de vânt.

Peste țarini aurite,
Picurau stele aprinse,
Reînviind o nouă viață
În atâtea inimi stinse.

Peste tot un câmp de flori,
Ca'ntr'un rai fără sfârșit.
Rânduri, rânduri de cocori,
Se'ntorceau spre răsărit.

Pajiști verzi de Bucovine,
Sfinte praguri basarabe,
Numai lacrimi și suspine,
Plaiuri dragi, plaiuri mo'dave.

Dulce sfântă primăvară,
Înflorită'n visul meu,
Strânge-ne de prin străini
Și ne du'n freamătul tău.

Brasília, 21 Martie 1985

D. PAULESCU

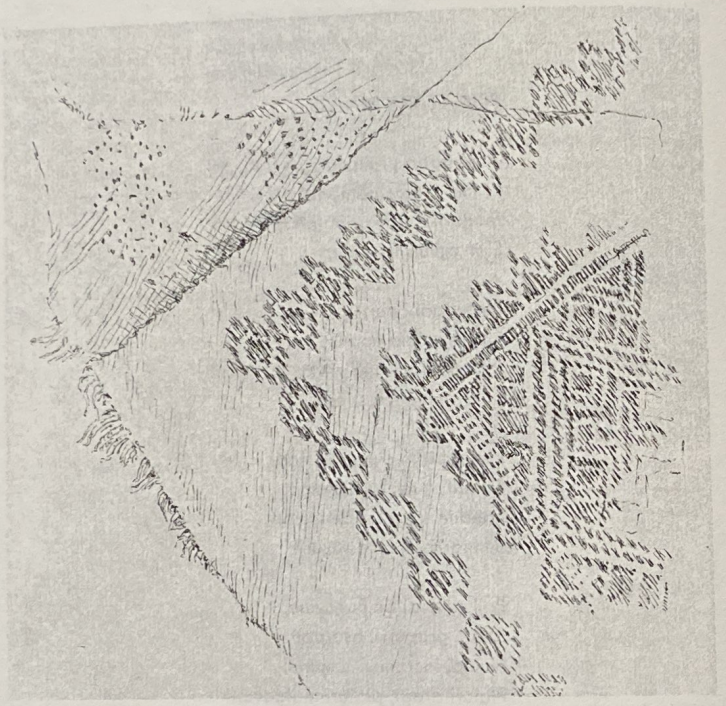

NICOLAE NOVAC

MĂRȚIȘOARE

DOUĂ DESTINE

Ne mutaserăm de curând în noua noastră casă, când, într'o dimineață, o aud pe mama strigându-mă:

– Copile, vino să-ți arăt ceva... O s'avem noroc în casa asta... Uite, își fac cuib sub streașină rândunelele... Să nu-l strici!... Și când vei avea și tu copiii tăi, să-i înveți și pe ei la fel... Casa sub streașina căreia își fac cuib rândunelele, e binecuvântată de Dumnezeu!...

În câteva zile, cuibul a fost gata. Și-au depus ouăle. Le-au clocit împreună, cu aleasă dragoste părintească... Au venit apoi puișorii... Au crescut prinzând pene și au fost instruiți în arta sborului de către cei doi părinți ai lor...

La sosirea toamnei, au plecat cu toții, spre alte orizonturi și țări mai calde, pentru a împlini ciclul ereditar.

Și, an de an, ciclul s'a repetat. Sosirea, odată cu primăvara și plecarea, odată cu toamna.

Apoi, într'o primăvară, rândunelele de sub streașina casei părintești, n'au mai venit și cuibul lor a rămas pustiu...

– E târziu, zice mama, și rândunelele noastre n'au sosit încă... Or fi murit săracele de ele în cine știe ce țară străină...

*

In fiecare primăvară, când văd sosind păsările, mi-aduc aminte de rândunelele de sub streașina casei copilăriei și-mi zic: ca ele, o să sfârșesc și eu, într'o țară străină cu cerul sulițat de zgârie-nori...

Două destine...

... Două rândunele... Și-un om...

*

CEAS CU CUC

S'a deschis portița ceasului de lemn, adus din Pădurea Neagră a Germaniei, sub Zgârie Norii Americii.

Aștept să iasă cucul, să-mi cânte cât e ora...

Aștept în zadar. Cucul nu iese!...

S'o fi pus în „grevă"?

O fi murit?...

Nu!... nu se poate. Cucii de lemn nu mor, ei vin pe lume morți din cuțitul cioplitorului. Vocea le este falsă, pițigăiată, mecanică. Nici chiar cucii adevărați n'au suflet, căci de-ar avea nu și-ar pune ouăle în cuiburi străine – să le clocească alte mame, iar pe pui să-i hrănească alți tați.

Stau în fața ceasului cu cuc și a portiței deschise și-i strig, ca pe vremea copilăriei mele bănățene din satul natal de pe malul Dunării:

– Cucule, câți ani îmi dai?

Dar cucul nu-mi răspunde.

Să-mi fi sunat oare, ultimul ceas?

Să-mi fi sosit moartea?

Ei bine, să vie! O aştept să-i frâng sperietoarea-i coasă! Odată şi pentru totdeauna, ca să nu mai sperie pe alţii în viitor . . .

*

GHIOCEI

Mi-au înflorit sub fereastră trei ghiocei, scoţându-şi clopoţeii albi prin zăpada proaspăt căzută.

Îi privesc cu duioşie, amintindu-mi că în fiecare an, cât a trăit, mama îmi trimitea de acasă, în scrisoarea ei, câte un ghiocel presat, din grădina casei noastre. Mi-i trimitea ca să-mi dau pasă-mi-te şi eu seama, fiul ei de peste mări şi ţări, că a sosit Primăvara, în ţara'n care m'am născut . . .

Şi ochii mi se împăienjenesc de lacrimi . . .

Plâng? . . .

Da, plâng şi nu ştiu de ce.

Plâng pentru că nu-mi mai vine, ca în fiecare an, ghiocelul mamei? . . . Sau plâng pentru că nu-mi mai este dat să privesc ghioceii din grădina de acasă, din care mama rupea în fiecare an unul şi mi-l trimitea, presat, în scrisoarea ei? . . .

Străină străinătate: mâncate-ar pustia! . . .

*

MĂTĂNII

Soarele îşi şterse gura cu batista unui nor alb ca o petală de ghiocel. Apoi zâmbi florilor din grădină, sărutându-le cu raze de aur.

Fascinat, priveam cum o albină îşi umplea pungile cu polen din cupola unui crin.

Peste sat, băteau mătănii negre de clopote şi mă întrebam: cine o mai fi murit! . . .

– „Doamne, Doamne, umblă moartea cu coasa prin sat, ca hoţul printr'un sat fără câini", mi-am zis în cele din urmă . . .

Clopotele îşi încetară în sfârşit mătăniile negre şi tăcerea coborî iarăşi. Grea ca o piatră de moară în repaos. Pesemne, clopotele îşi bătuseră singure glasul amar ca pelinul.

Albina adormise îmbătată de parfumul dulce-otrăvitor al florii de crin. Sau, poate murise şi de aceia bătuseră clopotele neagra lor melodie.

NU! Pentru moartea albinelor nu se trag clopotele în dungă. Ele mor nejelite de limbă de clopot, ca şi când n'ar fi făcute şi ele de către acelaşi Dumnezeu, care l-a făcut şi pe OM! . . .

*

SĂRUT-MÂNA, PRIMĂVARĂ

Bun venit, Primăvară! . . . Bun venit! . . .

Mi-ai bătut la geam cu o rândunică şi cu o ramură înflorită de măr, crescut dintr'o sămânţă trimisă de mama din ţara pe care n'am să o mai văd niciodată . . . Ţara naşterii, a copilăriei şi a adolescenţei mele bănăţene . . .

Sărut-mâna Primăvară . . . sărut-mâna . . .

La sânul tău îmi odihnesc azi capul de străin într'o lume străină.

Fii binecuvântată Primăvară! . . . Din umbra Zgârie Norilor Americani, îţi trimit astăzi, o românească salutare . . .

*

NĂDEJDEA NOASTRĂ

Spus'a Isus: „Cercetaţi scripturile, pentru că socotiţi că în ele aveţi viaţa vecinică, dar tocmai ele mărturisesc despre Mine". (Ioan, 5:39) . . . „şi tot ce a fost scris mai înainte, a fost scris pentru învăţătura noastră, pentruca, prin răbdarea şi mângâierea pe care o dau Scripturile, să avem nădejde". (Romani, 15:4) . . . „Aceste lucruri . . . s'au întâmplat ca să ne slujească drept pilde, şi au fost scrise pentru învăţătura noastră, peste care au venit sfârşiturile veacurilor" (Corinteni, 10:11) . . . „Astfel dar, fraţilor, fiindcă prin sângele lui Isus avem o intrare slobodă în Locul prea sfânt, pe calea cea nouă şi vie, pe care ne-a deschis-o El, prin perdeaua din lăuntru, adică trupul Său; şi fiindcă avem un Mare preot pus peste casa lui Dumnezeu, să ne apropiem cu o inimă curată, cu credinţă deplină, cu „inimă curată" şi cu o „credinţă deplină", de El, cel născut din Fecioara curată". (Evrei, 10:19–22).

Aceasta este şi rămâne nădejdea noastră, a celor ce ne apropiem, cu o „inimă curată" şi cu o „credinţă deplină", de El, ce-l născut din Fecioara Maria, care s'a jertfit şi a murit, răstignit pe cruce, între doi tâlhari, pentru a spăla cu sângele Lui, păcatele noastre, şi a înviat apoi, spre a ne asigura şi nouă învierea.

NICOLAE NOVAC

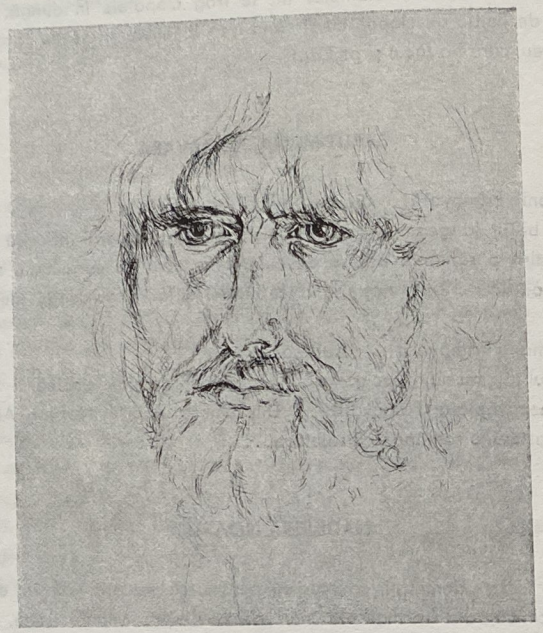

EPISTOLĂ CĂTRE
GRIGORE ALEXANDRESCU

Recitesc a tale versuri
Pline de gânduri senine
Și îmi par deapururi nouă,
Deși vechi sunt pentru mine.

În viața-mi ne'nsorită
Strălucești ca și un soare
Tu, ce-ai dăruit cuvântul
Lumei necuvântătoare.

Dar, maestre, dacă 'n viață
Te-ai certat cu al tău duh
Fiindcă prea fugea de lume
Prea plutea mult în văzduh,

Dacă oamenii din jurul-ți
Ți-au părut ades bizari,
Biciuindu-i prin satire
Și pe mici, ca și pe mari,

Dac'ai ignorat în viață,
Numeroasele atracții
Care îmbătau o lume
Și serveau doar drept distracții,

De ți-ai arătat disprețul
Când, câțiva bărbați de seamă,
Etalau patriotismul,
Ca să-și facă lor reclamă,

Azi, de ți-ai deschide ochii,
Bucuria ta pripită,
Că te afli într'o țară
Mare și reîntregită,

S'ar preface, dintr'odată,
În durere mult amară
Fiindcă lumea e și astăzi
Cum a fost odinioară.

Să mori iar ai vrea atuncea
Dar aflând cu ce mult dor
Te așteaptă să te ardă
Domnii dela cremator

Ai rămâne în viață
Și reînviindu-ți lira

Ai lupta, având drept armă
Contra celor răi, satira.

Azi maestre, fiecare
Vrea să bată un record:
Să ajungă până'n lună
Sau măcar la polul nord,

Sau sburând cu-aeroplanul,
Până când s'aterizeze,
Să se'nsoare, să boteze,
Ba să și mai divorțeze.

Peste tot s'aleg într'una
Astăzi, fel de fel de misse;
Toate cred că sunt frumoase,
Toate se cred Mone-Lise.

Astăzi, sportul e la modă,
Chiar femeea e sportivă
Și-a pornit să-și cucerească
Dreptul ei, prin ofensivă.

Astăzi, nu mai mergi la teatru,
Cum era în vremea veche,
Asculți radio acasă
Punând casca la ureche.

Și poeții se schimbară,
Vrând originali să fie,
Poezia o 'nțelege
Numai cel care o scrie.

Iar de vrei să 'nveți pictura
Azi, să mânuești penelul
Să nu semene tabloul
Niciodată, cu modelul.

Și de-aceea, cred, maestre,
Că de-ai reveni în lume,
Și-ai vedea că sunt aevea
Câte par a fi doar glume,

Și când ai vedea că dansul
Vechiu, azi pare monoton,
Și că 'n locul lui, la baluri,
Se dansează charleston,

Să mori iar ai vrea mai bine
Dar aflând cu ce mult dor
Te așteaptă, să te ardă,
Domnii dela cremator,

Ai rămâne în viață,
Și reînviindu-ți lira,
Ai lupta, având drept armă
Contra celor răi, satira.

Deva, 1930

IMN CREATORULUI

După Goethe. (Din Faust)

Se 'mbină-a soarelui cântare
Cu-al sferelor senine cor
Și-aprinsul glob pe-a sa cărare,
Se-avântă 'n sbor fulgerător.

Tu îngerilor dai viață
Dar ei nu pot să te 'nțeleagă;
Ca 'n ziua cea dintâi, măreață
Și azi ți-e opera întreagă.

Și 'n jur, splendoarea pământească
Se 'nvârte iute de nespus,
Ca ziua să se împletească
Cu noaptea sumbrului apus.

Ale lumii valuri înspumate
Isbesc în stânci la ori ce pas
Și mări și stânci târîte-s toate
În sferele fără popas.

Și vâjâesc furtuni în ropot
Din mare 'n țărm, din țărm în mare
Se 'nlănțuesc în groasnic clocot
Și 'n sguduiri fără 'ncetare.

Croind a trăsnetului cale,
În slavă fulgerul s'avântă;
Însă puterea zilei tale
Deapururi solii tăi o cântă.

Tu îngerilor dai viață,
Dar ei nu pot să te 'nțeleagă.
Ca 'n ziua cea dintâi, măreață,
Și azi ți-e opera întreagă.

GLOSSA

Din păcat ne-am smuls ființa,
Spre păcat ne'ndeamnă firea;
Mântuirea e credința,
În credință-i nemurirea.
Toate pier ce ne'nconjoară,
Totul e deșertăciune;
Pentru noi rămâne doară
Amintirea faptei bune.

Primii oameni, cum se pare
Au gustat din poama sfântă
Și de-atunci fără 'ncetare
Omenirea se frământă.
Oamenii se înmulțiră
Fiindcă s'a călcat voința

Celui ce îi zămisliră:
Din păcat ne-am smuls ființa.

Din îndepărtata vreme,
Patimilor surde roabă,
Omenirea plânsu-și geme;
Sufleteasca ei podoabă
Și-a 'mbrăcat-o 'n giulgiu de ură;
Azi își plânge fericirea
Căci mereu, fără măsură
Spre păcat, ne'ndeamnă firea.

Dar zadarnic ne e plânsul;
Un Isus ne-a dat exemplu,
Să-l urmăm cu toți pe dânsul
Făurind credinței templul;
Printre clipele sfielii
Ce răsfață neputința,
Pentru robii îndoielii
Mântuirea e credința.

În credință, fericire,
Vom găsi prin haru-i darnic.
Chiar dorita nemurire
O căutăm în slăvi zadarnic;
Nimbul ei de-l vrem pe frunte
Să plecăm smeriți privirea;
Prin credință salți un munte,
În credință-i nemurirea.

Tot ce'mbată firea noastră
Din splendoarea slăvii pure
Până'n larg de mare-albastră,
Din înalt de piscuri sure,
Dela sori, ce'n zări s'aruncă,
La rubin de-apus de vară
Și la alb de crin de luncă,
Toate pier ce ne'nconjoară.

Tot ce astăzi, fericire,
Noi numim, e doar ispită
Căci ne-atrage în neștire
Patima neîmblânzită.
Fără suflete curate,
În zadar dorim minune,
În zadar clădim palate,
Totul e deșertăciune.

Împărțind cu dărnicie
Suflet, celor ce ni-l cere,
Am avea pentru vecie,
O supremă mângâere.
Însă nimănui vre-odată
Să nu-i spunem fapta rară;
Mulțumirea cea curată,
Pentru noi rămâne doară.

Numai năzuind spre bine
Din păcat ne-am smulge iară,
Iar prin jertfa cea de sine,
Am vedea, întâia oară,
Că există fericire,
Și că-i singura minune,
Ce se naște din iubire:
Amintirea faptei bune.

Amintirea faptei bune
Pentru noi, rămâne doară;
Totul e deșertăciune,
Toate pier, ce ne'nconjoară.
În credință-i nemurirea,
Mântuirea e credința;
Spre păcat ne'ndeamnă firea,
Din păcat ne-am smuls ființa.

NICU SPOREA (1908–1985)*)

*) În anii 1930—1944, N. Sporea a colaborat la diferite periodice culturale (Revista Fundațiilor Regale, Plaiuri Hunedorene, etc.). Apoi a încetat orice activitate publicistică.

NEGRU PE ALB

Reflecţii privind imaginea Românului în scrierile unui German)*

> Cine vrea să cunoască omenirea în adânc — aceeaşi în toate manifestările şi dezvoltările — după ideile ei, aceluia îi vor prezenta operile poeţilor o imagine mult mai fidelă şi mai clară, decât sunt capabili istoricii s'o facă.
>
> Arthur Schopenhauer (1788—1860)

Invitaţia primită prin surprindere, de a alege imaginea românului în creaţia mea literară ca temă a expunerii din această seară, am primit-o mai întâi cu scepticism; apoi însă am acceptat-o cu un interes mereu crescând. Mi-am dat seama că a sosit timpul ca, în faţa culiselor schimbate ale epocii, să se pună întrebarea „cum" şi „de ce" se înfăţişează fiinţa Românului în cărţile unui german. Răspunsul are un caracter simptomatic al timpului. Chiar în cărţile scrise de generaţia tatălui meu imaginea era alta.

Atât în prima mea carte publicată în Republica Federală Germană cât şi în cea din urmă, Românul joacă un rol esenţial ca dimensiune spirituală şi istorică. Dar îl găsesc chiar şi în alte volume scrise de mine şi tipărite între anii 1969, când a apărut monografia „România, portretul unei naţiuni" şi 1977 când a apărut romanul „Dansul în lanţuri". Chiar şi în scrierile mele încă nepublicate este prezentă imaginea Românului. Sigur că nu sunt profet, dar afirm totuşi că el va apare şi în viitoarele mele lucrări, oricât de mult m'am îndepărtat în timp şi spaţiu de ţara mea de baştină, România, şi deşi — nu trebuie trecut sub tăcere — mă atrage prea puţin să mă înapoiez acolo. Îmi dau seama că noi toţi suntem zilnic produsul trecutului nostru şi nu fac parte dintre aceia, care se leapădă de trecut ca de o pălărie sau de încălţăminte. De ce aş face acest lucru? A putea trăi în pace cu tine însuţi şi cu ceilalţi este totdeauna şi o chestiune de calitatea prelucrării a ceea ce a fost ieri în viaţa noastră, după cum şi de afirmarea originii noastre.

Chiar la acest punct, daţi-mi voie să constat inevitabilul înlănţuirii şi a înrădăcinării imaginii românului în creaţia mea literară. Căci se pare că nu e vorba numai de o lege care ne obligă la o confruntare permanentă cu trecutul, ci de mai mult, că tot trecutul, ca viaţă trăită, numai atunci îşi capătă sensul şi forţa dinamică pentru viitor, când devine parte organică a eului nostru, în aşa măsură încât îl putem purta în noi în fiecare moment ca prezent conştient, ca individualitate şi personalitate, ca atitudine şi comportament. În sensul acesta, doresc să consider invitaţia ce mi s'a făcut de a ţine astăzi această conferinţă drept o ocazie de a-mi răspunde mie însumi la câteva întrebări.

În legătură cu aceasta remarc imediat cel mai important amănunt în ce ne priveşte şi anume că Românul nu apare în cărţile mele doar ca un subiect de anatomie sau colorit, ca un actor sau figurant pentru a împestriţa paleta, nici măcar numai ca o experienţă istorică a vieţii mele. Nu, el nu apare în niciun caz în acest sens, ci el este — să-mi fie permisă îndrăzneala afirmaţiei — o

parte din mine însumi fiind ca atare, prezent în lucrările mele. Cu nouă ani în urmă constatam în prefaţa cărţii „România, portretul unei naţiuni", că eu ca german după origine, casă părintească, educaţie şi şcoală, care am văzut lumina zilei în România, consider întâlnirea cu dimensiunile spirituale ale acestei ţări, ca o îmbogăţire a propriei mele existenţe sufleteşti. Pentru mine nu există vreun motiv ca să văd astăzi lucrurile altfel. Este tocmai ceea ce am gândit când am spus: Românul este în lucrările mele literare mai mult decât un figurant, el este o parte a individualităţii mele.

Pentru a se înţelege cât mai exact, adaug: dacă popoare, naţiuni, comunităţi ar întreţine legături între ele doar în forma experienţei istorice reciproce de suprafaţă, a relaţiilor lor istorice nemijlocite, atunci ele ar sta, cu mici excepţii, faţă în faţă numai cu mânie, ba în cele mai multe cazuri chiar cu ură. Nu vreau să ascund că în cazul de faţă lucrurile nu ar fi mult diferite. Însă, în afara acestui raport de suprafaţă unul faţă de altul, noi avem la dispoziţie posibilitatea unui contact cu mult mai bogat, mai adânc, mai cuprinzător şi chiar mai ales, ce se desfăşoară pe planuri multilaterale ale spiritualităţii. Şi, natural, pe cât de cunoscut îmi este, pe de o parte, vulnerabilitatea spiritului, iar pe de alta, dominarea brutală a forţei sadice în decursul istoriei, pe atât de puţin văd eu, cu toate acestea, o alternativă: ce ne mai rămâne altceva decât să ne cramponăm cu toată forţa de posibilitatea unui contact spiritual peste ceea ce ne desparte? Faţă de nenorocirile pe care le-am pricinuit şi le vom mai pricinui nu avem altă alegere. Pot, îmi este permis oare să vorbesc altfel eu, cel care aparţin unui popor în a cărui limbă s'a scris „Înţeleptul Nathan"? Aşa şi numai aşa doresc să fie înţeleasă frăţietatea mea cu imaginea Românului, cum apare el în scrierile mele literare.

Am considerat că este necesar, pentru a fi înţeles mai bine, să dau această lămurire, înainte de a mă referi în detaliu la constatările mele: cum că imaginea Românului în scrierile mele este înţeleasă şi folosită de mine, ca fiind o parte a individualităţii mele. Iar pentru a vă prezenta aceasta sugestiv, voi proceda ca cineva care păşeşte pe propriul său ogor, ca şi cum acesta ar fi fost abia descoperit.

Ceea ce remarc mai întâi este faptul că Românul este prezent nu numai în literatura mea beletristică — în nuvelă, povestire şi roman —, dar de asemenea în monografia cultural-istorică şi spiritual-istorică, în sensul filozofic, în studiul portretistic. Deci, el nu apare doar în prezentare socială, ci cel puţin tot atât de diferenţiat în manifestarea lui spirituală. Imaginea lui o găsesc astfel prezentă în proza mea epică, de la cioban şi ţăran, trecând la ofiţer, şi la profesor universitar, de la plutaş la tehnician până la secretar de stat sau prinţ. Am încercat — şi aceasta mă stimulează şi azi — să reproduc, să modelez această imagine; şi pe lângă străduinţa de a prinde fenotipul mai este şi aceea a elucidării genotipului. În special în monografia amintită am cercetat rădăcinile spiritualităţii acestui popor şi specificul ei lăuntric. În alte lucrări, m'am străduit să arunc o privire asupra minunatei iniţiative a filozofului şi poetului Lucian Blaga de a scoate la iveală — prin traducerea operei „Faust" — o sinteză a spiritualităţii germane şi române; sau am încercat într'o carte apărută recent să lămuresc fenomenul coloritic

existent în opera pictorului Johannes Schreiber reflectat în copilăria lui trăită, nu întâmplător, în mediul românesc, ş. a. m. d. Mă preocupă aşadar în lucrările mele, de la caz la caz, atât imaginea, cât şi componenţa fiinţei Românului.

Trecând de la constatările generale la detalii, socotesc că merită a fi examinate trei aspecte.

Primul aspect ar fi: ceea ce nu mi-ar fi fost posibil vreodată să aflu în domeniul culturii poporului german, căruia îi aparţin, ceea ce mi-a fost însă posibil să cunosc nemijlocit, doar prin familiaritatea cu poporul român, este întâlnirea cu arhetipul istoric al existenţei umane: cu păstorul. In cartea mea „România, portretul unei naţiuni" am numit păstorul „tipul iniţial al Românului", referindu-mă prin aceasta la caracteristicile esenţiale ale arhetipului care determină până azi felul de a fi al acestui popor. Capitolul cel mai pătrunzător al cărţii amintite este dedicat imaginei ciobanului. Dar şi în romanul meu apărut opt ani mai târziu „Dansul în lanţuri", nu numai portretul unui cioban imprimă cărţii titlul, ci titlul provenit din dansul ciobanului Gordon dă întregii acţiuni a romanului fundalul lămuritor şi devine simbol pentru toată atitudinea şi comportarea omului — căci ce altceva este viaţa noastră decât un permanent dans în lanţuri? Dar nu numai aceasta din cărţile mele, ci şi o alta poartă un titlu care — după cum am constatat oarecum cu surprindere când am început să mă gândesc la această conferinţă — nu s'ar fi realizat fără imaginea ciobanului. Mă refer la volumul de povestiri „În cercul de foc", întitulat de mine după o povestire în care trei ciobani din Carpaţi şi un vânător prind un urs într'o încercuire de foc; şi închişi în acest cerc de foc, din care fiara sălbatecă nu poate scăpa, se găsesc faţă în faţă, pe moarte şi pe viaţă, Mara şi bărbatul ei Crai. Şi acest titlu de carte îl datoresc astfel ciobanului, a cărui armă străveche de apărare împotriva animalelor sălbatece este focul.

S'ar putea crede că, fascinat de figura ciobanului, doar coloritul exotic al imaginii mi-a inspirat aceste titluri. Nu! De arhetipul ciobanului pe mine mă leagă ceva mai profund. Mă refer la următoarele: nu aş fi un scriitor — un om al fanteziei, al intuiţiei, al setei de cunoaştere spirituală şi de observaţie — dacă pe mine, provenind dintr'un popor al cărui noţiune de cultură se bazează pe forma de existenţă sedentară, nu m'ar fi impresionat o altă formă de existenţă, devenită de mult necunoscută poporului meu, şi anume aceea a existenţei care se scurge — în adevăratul sens al cuvântului — după schimbarea anotimpurilor şi în cadrul acestora: a ciobanului deci, aşa după cum o aveam vie în faţa ochilor mei din frageda copilărie, în ciobanul carpatin, în ciobanul român. Când, copil fiind, ieşeam din casa părintească cu ziduri masive şi poarta grea, asemănătoare unei cetăţi, construită parcă pentru veacuri şi care, de departe, amintea de cele mai vechi arhitecturi megalitice, şi, alături de bunicul meu, mă găseam, doar câteva ore mai târziu, în mijlocul peisajului stâncos al Carpaţilor sudici, în faţa colibei graţioase a ciobanilor, adesea construită din crengi şi tufiş doar pentru câteva zile, a ciobanilor care păzeau o turmă de oi într'o vale de gheţar, îmi apăreau atunci în faţa spiritului şi a simţurilor cu o claritate de neîntrecut aceste două forme de existenţă: pe de o parte forma aşezării fixată puternic în permanenţa legăturii de loc, pe de altă parte cea bazată pe transhumanţă în

succesiunea anotimpurilor, de unde şi fixarea ei în ritmul acestora. Mulţi ani mai târziu, pe coastele muntelui Ida din Creta, cu strălucirea metalică în lumina egeică, în faţa intrării în peştera lui Zeus cu privirea peste Kampos tis Nadis, mi-am dat seama că primul zeu occidental pe care îl cunoşteam, Zeus, a fost un zeu al păstorilor. Toate acestea s'au întipărit în mine ca o trăire fundamentală a copilăriei mele în farmecul Carpaţilor de sud. Ar fi putut oare, altfel, să mă preocupe această temă atât de mult, încât să revin asupra ei după vreo patru decenii în câteva din cărţile mele şi — dacă va vrea Dumnezeu, aşa cum şi astăzi mai spun ţăranii şi păstorii pe acolo — să mai revin şi în viitor?

Despre cele două forme de existenţă s'ar putea vorbi mult şi din ele s'ar putea conchide multe. În sensul temei mele, pot să mă extind aici doar asupra unora dintre acestea — bine înţeles mai ales asupra a ceea ce şi-a găsit la mine o prezentare literară. Aleg din acestea ceea ce este mai caracteristic.

Dintre toate popoarele pe care le-am cunoscut oarecum, am găsit dansurile cele mai frumoase şi mai pline de viaţă la popoarele sudesteuropene, deci la cele aparţinând acestui vast teritoriu, celebru pentru cultura lui legată de glie. Bineînţeles nu mă refer la dansul din disco-baruri, nici la acela cu înşiruire de figuri, pe un parchet lustruit al unei arene sportive elegante pregătit mecanic de mai înainte. Mă gândesc mai ales la un astfel de dans, ca acela, de exemplu, pe care Kasantzakis îl pune pe Alexis Zorba să-l joace pe o plajă nisipoasă din Creta. Mă gândesc la jocul, aşa cum este el dansat sub cerul liber pe colinele muntenegrine sau în munţii Rhodope. Mă gândesc la jocul Sirtaki la care în munţii Argolidei nişte greci m'au invitat să particip. Şi mă gândesc la dansul pe care, într'o noapte de Ianuarie, pe un ger teribil, la peste două mii de metri înălţime, pe platoul masivului Bucegi, l-am jucat cu ciobani români. Mă gândesc deci la dansul care este în acelaşi timp chiot şi declaraţie de dragoste, răbufnire şi scufundare voită în adânc, exaltare şi în acelaşi timp evocarea rădăcinelor arhaice —, mă refer la dansul omului magic. Aceste dansuri lin adormitoare, ca şi cele vulcanic de sălbatice se joacă de mii de ani în acele ţinuturi sudestice, totdeauna spontan, atunci când omul ajunge la limita capacităţii sale interne de înţelegere. Şi acest dans s'a născut la toate aceste popoare printre ciobani — şi a supravieţuit până în zilele noastre acolo în tagma ciobanilor. Cine nu-l cunoaşte, nu cunoaşte o latură esenţială a Europei. Am văzut încă din copilărie asemenea dansuri, fiind mişcat până în adâncul sufletului; ca om matur le-am jucat cu prieteni. Cum ar fi fost deci posibil şi mi-ar fi permis să las neamintit acest dans în ceea ce am scris până acum?

Privind în urmă, întâlnesc acest dans într'o întreagă serie din lucrările mele. În eseul „Jocul şi agresiunea haosului sau dansurile de foc ale încătuşaţilor", ideea dominantă o constituie descrierea şi explicarea obiceiului unui dans ritual, într'un sat de munte din Carpaţii meridionali. În romanul „Dansul în lanţuri", ciobanul Gordan joacă, strâns la picioare cu lanţuri de puşcăriaş în temniţa subterană: act reprezentativ al întregii acţiuni. În povestirea „Răzbunarea", trei sute de bărbaţi aflaţi în galeria unei mine de plumb la adâncime de opt sute de metri, în munţii Apuseni, încep să danseze în momente de grea cumpănă.

Adaus la pagina 157:

„Dorul, badeo, de la tine
Peste văi şi dealuri vine,
De nu-l poate opri nime:
Nici cioban cu fluierul,
Nici voinic cu cântecul,
Nici popa cu cartea,
Numai eu cu inima."

(Redarea versurilor în limba germană a fost făcută după textul apărut în volumul „Flori alese din cântecele poporului", publicat în 1929 de Ovid Densuşianu, p. 19.)

În cartea despre România urmăresc jocul popular ca o posibilitate de a înţelege specificul Românului.

Toate acestea constituiesc prezenţa imaginei Românului în lucrările mele literare.

Trebuie remarcat în mod deosebit când este vorba de cioban ca arhetip al acelei forme de existenţă, că abia cunoştinţa cu aceasta m'a făcut, prin comparaţie, să-mi dau seama în mod clar de bogăţia şi sărăcia, de extinderea şi limitarea propriei îndemânări şi de natura ei. Permiteţi-mi să adaug, că spun aceasta cu recunoştinţă, deoarece astfel am primit unul din acele daruri, care se obţin în decursul vieţii doar atunci când omul este dispus să se destăinuiască altuia fără rezerve. Cine este în sinea lui echilibrat, nu are de ce să se teamă că ar pierde ceva, dacă îşi deschide astfel sufletul.

Cel de-al doilea punct pe care mi l-am propus să-l tratez în legătură cu imaginea Românului în creaţia mea literară se referă la tipul femeii române.

Pe acesta îl găsesc, căutând printre cele ce am scris, în Mara, din povestirea amintită „În cercul de foc", soţia vânătorului Crai, care dintr'un sentiment adânc de dragoste rănită îndreaptă arma, prin flăcări, spre bărbatul ei iubit. El îmi apare în faţă în povestirea: „. . . chiar dacă el este fără prezent", în Ruxandra, soţia frumoasă şi bolnavă de moarte a unui arivist politic, înzestrată cu un fatalism caracteristic pentru multe române. Apare apoi în nuvela „Gâsca sălbatecă", în persoana Marilenei, ca o viziune din stepa Bărăganului apărând şi dispărând iarăşi, în ea, omorîtă fără vină, ea cauzând uciderea. El apare în Venera — calificat de un critic drept „cel mai feminin şi mai enigmatic" tip de femeie din cele înfăţişate în romanul „Dansul în lanţuri" — şi el învăluit de aerul acelei supuneri, liniştit-calme destinului, a omului din sud şi, mai ales, din sudestul Europei, aşa cum l-am cunoscut în Egeea, în Peloponez, pe insula Creta sau în Apulia. Există o poezie populară română în care amploarea feminină a acestei calmă, matriarhală aşteptare în faţa destinului a devenit proverbială.

„Von dir, Liebster, kommt das Bangen
über Berg und Tal gegangen,
ach, und niemand kann es fangen,
nicht der Hirt mit Flötenklang,
nicht der Bursch mit hellem Sang,
nicht der Pope mit den Kerzen —
nur ich fang's mit meinem Herzen . . . "

Înşiruind câteva din aceste personaje feminine, bine înţeles că nu am în vedere doar semnalarea lor; ele trebuie să mă ajute, mai înainte de toate, a releva esenţialul şi anume constatarea că în relaţiile mele sociale cu Românca — mai mult şi mai vizibil decât cu Românul — mi-am dat seama, în mod clar, de existenţa unei componente — prea puţin luată în considerare — a firii poporului român: caracterul oriental. Vorbind de imaginea Românului în lucrările mele literare şi considerând în acelaşi timp drept un câştig pentru mine asemenea contact, ţin categoric să se ştie că mă refer totodată şi la imaginea Româncei; căci la toate popoarele şi rasele există şi astăzi minunatul avantaj al femeii, de a purta im-

primat oarecum pe frunte, mai vizibil decât ar fi posibil vreodată la un bărbat, chiar şi cele mai ascunse caracteristici esenţiale ale individului. Ea întruchipează mai direct şi mai evident decât bărbatul specificului neamului şi al rasei. Flexibilitatea Românului, mult pomenită, în bine şi în rău, supleţa în atitudine şi capacitatea de adaptare se găsesc în mod deosebit la Româncă; iar dacă la aceasta se mai adaugă educaţie, cultură, tact şi personalitate, toate se pot contopi într'o sinteză de romanitate şi orientalism care apare doar la poporul român şi în mod special la femeile române. Într'un eseu publicat cu zece ani în urmă întitulat „Tema libertăţii sau Transilvania ca spaţiu vital spiritual" notam că, încă din copilărie, din întâlnirile cu femeile acestui popor am simţit această iradiere rasial caracteristică a feminităţii accentuate.

Nu este oare de la sine înţeles — trebuie să mă întreb şi acum — ca în lucrările mele de mai târziu, acest popor să câştige profil, că din întâlnirile cu el m'am simţit mereu stimulat din nou să-i remodelez şi să-i animez imaginea?

Ajung în fine la al treilea punct în legătură cu cele expuse. Mă voi exprima repede: mă refer la prietenii şi cunoscuţii români, care aşa după cum i-am cunoscut, au depăşit sfera particularului şi au pătruns în cadrul încercărilor mele literare, cărora eu — în măsura în care se poate atribui lucrărilor mele o valoare artistică relevantă — le-am înălţat un „monument literar", cum se spune într'o veche expresie. De sigur, nu este datoria scriitorului de a evidenţia o figură sau alta din cărţile lui şi a indica pe cine reprezintă un personaj sau altul. Hotărît, nu am o asemenea intenţie. Totuşi, în treacăt, trebuie să ating acest punct. Figura Românului, despre care este vorba aici într'un anumit sens, rezultă în mare măsură din experienţele şi observaţiile mele, pe baza relaţiilor concrete avute separat cu diferiţi Români. Astfel era inevitabil ca în portretele respective din scrierile mele să intre, cuvânt cu cuvânt, neschimbate, trăsături esenţiale de caracter şi de spirit, aşa cum le-am aflat individual; chiar mai mult: uneori am procedat în lucrările mele la transpunerea integrală a unor personaje din viaţa reală, chiar fără a schimba vreun nume: ca individ particular rămân îndatorat acelora dintre ei, legaţi de mine cu prietenie şi dragoste omenească. Ca scriitor le datorez mulţumiri tuturor, fără excepţie. Această legătură deosebită se explică în felul următor:

Cei ce îşi amintesc de unele personaje româneşti din lucrările mele literare — cum ar fi ciobanul Gordan, inginerul Toma Panduru sau profesorul Stavaride şi soţia lui Lucia, ori femeile Venera şi Stella din romanul „Dansul în lanţuri", muzicianul Brig din povestirea „Răzbunarea" sau pe Sandu din nuvela „Jonas şi demnitatea omului" şi alţii — vor recunoaşte imediat că este vorba de astfel de persoane, ce înfăţişează, fără îndoială, destine caracteristice româneşti ale epocii, care în mod paradoxal nu figurează totuşi nicăiri în literatura română postbelică. Căci, din cauză că ele reprezintă componente tragice, de suferinţă şi călcate în picioare ale acestui destin, din cauză, aşa dar, că nu au stat şi nu stau de partea celor ce deţin puterea politică, ci din contră s'au găsit şi se mai găsesc cu aceştia într'o luptă surdă şi imperceptibilă, disperată şi fără şanse, fără să fie lichele, reacţionari sau criminali — adică ce ar trebui ei să fie după versiunea oficială impusă acolo —: din toate aceste motive deci, în literatura românească din ţară nu există şi potrivit ideologiei nu-i permis să existe astfel de figuri tragice în sensul de oameni cu structură intelectuală şi de caracter.

Ei bine, eu cunosc mulţi dintre aceşti oameni şi pentru că asta e realitatea, unii dintre ei se află în cărţile mele. Dumnezeu ştie că nu i-am inventat. Ei au existat şi există, eu am făcut doar ceea ce mă obligă profesiunea mea de scriitor: am relatat despre ei, pentru ca să afle şi generaţiile viitoare, care a fost situaţia. Că asemenea persoane există, aşa cum le-am descris, mi-a confirmat-o — dacă mai este nevoie de confirmare — recenzentul uneia din cărţile mele într'unul din importantele cotidiene germane. Recenzentul relatează că a vorbit la Bucureşti cu scriitori români, care între patru ochi i-au mărturisit fără ocol, invidia lor pentru faptul că în cărţile pe care le-au scris şi tipărit în România nu le era permis să amintească asemenea personaje tragice ale poporului lor din epoca postbelică, aşa cum apar ele în cărţile mele, în cărţile unui german din Apus.

Nu este oare, făcând abstracţie de aceasta, surprinzător că în scrierile unui german imaginea Românului ocupă un astfel de rol, prezintă un asemenea grad de intensitate, încât să se poată vorbi despre aceasta o seară întreagă? Dacă examinez literatura scriitorilor germani, născuţi ca şi mine în Transilvania, aparţinând generaţiilor mai vechi, constat că figura Românului apare doar sau — chiar dacă ocupă vizibil un loc central — ea este prezentată aproape numai în măsura în care se deosebeşte de cea a conlocuitorilor germani. Vreau să menţionez hotărît că aceasta avea pe deplin raţiunea, deoarece aşa erau pe atunci raporturile.

Pentru generaţia mea însă s'a schimbat fundamental totul sau aproape totul din acest punct de vedere. Căci atunci când în acel stat multinaţional România, noi toţi la un loc — români, germani, unguri, evrei — am fost aruncaţi de către noul sistem totalitar, fără menajament, în *acelaşi* cazan, ne-au fost distruse şi răpite şi unora şi altora odată cu libertatea şi minunatele, vulnerabilele particularităţi create în epoci mari istorice, ce nu mai pot reveni. Aşa se face că eu, german, spre deosebire de generaţia tatălui meu, am învăţat să cunosc nu în primul rând pe Români, ci pe oamenii cu care mă aflam aruncat dintr'odată, împreună, în baia de oţel a aceluiaşi prăpăd, oameni buni şi răi, puternici şi slabi, distinşi sau ticăloşi, aşa cum sunt şi vor fi totdeauna oamenii pe pământ. Orbiţi de ura formată în decursul istoriei, unii dintr'o parte sau alta au omis până azi să recunoască aceasta.

Îngăduiţi-mi să închei scurta expunere în felul următor: nu trebuie să ne cunoaştem doar după felul diferit de a fi, ci să avem în vedere, în aceeaşi măsură şi trăsăturile comune, acestea constituind o problemă vitală a existenţei noastre istorice.

Ca europeni, noi toţi împreună, nu avem o altă alternativă.

HANS BERGEL

———————

*) Conferinţă ţinută la 25 Octombrie 1979 în cadrul reuniunii româno-germane din München. (V. Revista Scriitorilor Români, Nr. 17 pag. 185—233.)

DIN TRADIȚIILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC: PREDAREA LIMBII ȘI LITERATURII GERMANE LA IAȘI

Vechea capitală a Moldovei a dat multe personalități culturii naționale. Dacă îi amintim pe Samuil Botezatu, pe Zaharia Columb, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Constantin Meissner, nimeni nu se va gândi — la primul contact cu aceste nume — că toți aceștia au fost și profesori de limba germană în orașul de pe malurile Bahluiului. E drept, Titu Maiorescu a figurat puțin timp pe lista cadrelor didactice de la Liceul Național, iar Mihai Eminescu, suplinitor la catedra de germană de la Institutul Academic, a cauzat prin exigența și prin prin intransigența sa un fel de „grevă" a elevilor, dacă e să-l credem pe Rudolf Șuțu, cronicarul Iașului de altădată.

Oricum, profesorii de germană din Iași s'au impus atenției generale mai ales datorită multiplelor lor prezențe în diverse sectoare ale vieții publice în afara calităților lor de pedagogi și specialiști în predarea unei limbi străine. Așa au stat lucrurile aproximativ până în anul 1913, când Constantin Meissner a afirmat, cu ocazia retragerii sale din învățământ: „Sunt mulți profesori cari înseamnă ceva în societate, pe lângă faptul că sunt profesori. Trebuie însă să ni se recunoască rolul ce-l avem în stat. Cooperarea corpului didactic la treburile statului este necesară. Nu este bine ca numai avocații să aibă apanajul conducerii statului, ci și profesorii să iasă dintre cele patru ziduri ale școlii și cu calitățile lor vor aduce și pe această cale mari servicii țării și neamului."

Ceea ce Constantin Meissner a revendicat pe atunci pentru colegii săi s'a împlinit, în parte, în perioada interbelică. Meissner a ajuns de două ori ministru și a depus multe strădanii pentru îmbunătățirea sistemului românesc de învățământ. Traian Bratu, de mai multe ori rector al Universității Mihăilene, a jucat un rol considerabil și în politica vremii. Recunoașterea unanimă a importanței elementului profesoral, angajarea dascălilor în marele efort de închegare a culturii naționale din România Mare a fost, din păcate, un episod trecător. În scurta perioadă până la 1945, profesorii de germană de la Iași s'au bucurat de considerația profesională și socială la nivelul realizărilor lor. Nu e de mirare, așadar, că atât cei de la liceele și gimnaziile moldave, cât și de la Catedra de limba germană a Universității s'au aflat, pe atunci, în fruntea colegilor din această disciplină din România, bucurându-se de un prestigiu binemeritat și în afara hotarelor țării.

A urmat schimbarea prea cunoscută după cel de-al doilea război mondial. Inițial, s'a crezut că germanistica ieșeană va avea bune șanse de prosperare, deoarece noul titular al Catedrei de germană, Jean Livescu, a ajuns rector în anii 1948—1955, iar mai târziu chiar adjunct al Ministrului Învățământului. Tocmai el însă a reușit să desființeze catedra ieșeană (în 1952), condamnând-o la uitare. Abia în 1964, ea a fost reînființată.

În evoluția învățământului de limba germană de la Iași putem desprinde mai multe faze: înainte de 1828 marii boieri din Moldova, la curent cu perspectivele europene, au angajat dascăli de limbi străine pentru fiii lor. Astfel s'a putut efectua

mai repede deschiderea spre „Europa" — o noțiune cheie în iluminismul românesc. Nu e o întâmplare surprinzătoare faptul că în 1827 romancierul Julius von Voß publică un roman cu titlul „Begebenheiten eines jungen Theologen in der Moldau", arătând cum dascălul german Dultmann vine în Moldova, reușind să contribuie prin educația aplicată elevilor săi la înlesnirea pătrunderii ideilor de libertate și emancipare care au dus la răscoala din 1821.

După 1828 Gheorghe Asachi a organizat pe baze științifice învățământul românesc din Moldova. Datorită lui, în 1830 se înființează la Iași, la Gimnaziul Vasilian, atât o catedră de franceză (suplinită de consulul francez Mouton), cât și una de germană. D. Pompei, primul monograf al Liceului Național din Iași, semnalează: „În Septembrie 1830 Epitropia adaose printre studiile gimnaziei Vasiliene, dar ca obiect neobligator, limba germană." Primul profesor de limba germană la o școală de stat a fost Samuil Botezatu, adus de Asachi de la un liceu din Cernăuți! Până în anul 1848, predarea limbii germane s'a făcut de către dascăli bine pregătiți, preocupați mereu și de popularizarea culturii germane printre conaționalii lor. Această foarte necesară muncă de educație în școală dar și prin intermediul presei, nu le-a îngăduit prea multe eforturi îndreptate către o reflexie teoretică.

După 1848 apar — o dată cu maturizarea întregului învățământ românesc — primele încercări de stabilire a locului germanei în cadrul celorlalte discipline de învățământ și de delimitare a necesităților și posibilităților proprii numai germanisticii românești. Moldova, ajutată de aportul continuu al pedagogilor destoinici veniți de peste munți — din Banat, din Transilvania — s'a aflat, în acest efort, în fruntea învățământului de limba germană din principate. Nicăieri nu s'au întocmit — în al doilea deceniu al secolului al 19-lea și în primul deceniu al secolului nostru — atâtea încercări metodice remarcabile vizând îmbunătățirea calității învățământului ca în Moldova.

Predarea germanei intră pe un făgaș nou o dată cu înființarea celor două catedre universitare de la Iași și București în anul 1905. Deși la București Simion Mândrescu preia din 1905 catedra, Traian Bratu fiind conferențiar suplinitor abia începând cu anul 1907, totuși vechea capitală a Moldovei se va afla în fruntea catedrelor de germanistică în România Mare. Nici Clujul (Gustav Kisch), nici Cernăuții (Victor Morariu) nu poate concura cu catedra lui Bratu, ai cărui colaboratori erau Karl Kurt Klein, Bronislaus Irion, Alexandru Ivănescu ș. a. În această etapă munca depusă de profesorii de învățământ secundar își arată roadele: la Iași se întocmesc lucrări științifice de înaltă ținută în domeniul limbii și literaturii germane.

După 1945 urmează lunga tăcere până în anul 1964. Catedra nou înființată începe să-și sporească efectivele, ajungând — în cele mai bune timpuri — să cuprindă 11 cadre didactice. Astfel în anul 1975 s'a ajuns la un învățământ germanistic oarecum „în masă": pe lângă Bahlui studiau anual aproximativ 200 de studenți la secția germană (la „principal") și 50—70 își alegeau germana ca al doilea obiect de studiu. Dacă adăugăm cele câteva sute de studenți de la facultățile nefilologice care doreau să-și însușească cunoștințe de limbă germană, ne dăm seama că problemele puse în fața dascălilor erau altele decât în anii dece-

niilor trei şi patru, când anual se menţionau câte 3—4 absolvenţi ai secţiei conduse de Traian Bratu. Ceea ce pentru şcolile secundare se făcuse de mult, întocmirea unor manuale, trebuia realizat acum la nivel universitar. Iar dacă dintre profesorii de germană de la Iaşi era valabilă constatarea că ei — de regulă — proveneau din alte provincii româneşti, după 1960 apar succesorii lui Constantin Meissner (singurul germanist reputat născut la Iaşi): absolvenţii noii generaţii. O altă premieră a avut loc în 1978: s'au susţinut la Iaşi primele două teze de doctorat în literatura germană despre eseurile lui August Wilhelm Schlegel şi despre specia literară a jurnalului de călătorie german.

În „perioada" Asachi, învăţământul de limba germană din Moldova a fost marcat de personalitatea lui Samuil Botezatu (1790—1856), care din 1830 şi până în anul 1848 a predat germana atât la Academia Mihăileană, cât şi la prima şcoală de fete din Moldova, al cărei director a şi fost. Botezatu a participat la toate iniţiativele lui Asachi privind crearea bazelor unei culturi româneşti moderne. A sprijinit tânărul Teatru Naţional, traducând piese de Kotzebue, Junger. A lucrat — alături de Asachi, — la traducerea unui Lexicon de conversaţie german (1839) şi a fost un jurnalist intransigent (printre altele, a publicat articole despre Würzburg, Berlin, Berchtesgaden în „Icoana lumei"). Un timp, alături de Botezatu, îl întâlnim pe jurisconsultul sas Christian Flechtenmacher, specialist în literatura germană la cursurile Academiei Mihăilene. Se cunosc meritele lui Flechtenmacher pentru jurisdicţia moldoveană, încercările sale de a înfiinţa o revistă de drept. Şi faptul, că fiul profesorului de drept şi de literatură germană — Alexandru — a ajuns un foarte bun patriot român, unul dintre primii compozitori naţionali, e o dovadă a ataşamentului lui Christian Flechtenmacher pentru Patria sa. Despre Kühlenthal, Fieweger şi alţi profesori ai vremii nu sunt cunoscute activităţi care să depăşească domeniul şcolii..

Un impuls considerabil l-a dat învăţământului limbii germane la Iaşi bănăţeanul Zaharia Columb (1816—1878). Lui îi datorăm prima metodă de predare a germanei din Moldova („Gramatica teoretico-practică de limba germană", 1855), completată în 1861 de o culegere de texte („Chrestomaţia pentru cursulu limbei germane de la Gimnasiulu din Iaşi"). Dar Columb a fost şi un director foarte energic şi consecvent, reformator al Liceului Naţional. Pe lângă germană a predat româna şi latina (încă în 1866 şi-a susţinut la Rostock doctoratul în latină). Este unul dintre remarcabilii autori de manuale şcolare (1852, 1858 de limba latină; 1852 de istorie) şi primul care a încercat să întocmească un dicţionar românesc de mitologie. Cariera lui Columb începe prin colaborări la presa moldovenească („Icoana lumei", „Învăţătura", „Steaua Dunării"), incluzând traduceri, articole de popularizare ale culturii europene, studii de pedagogie. Pe lângă Columb a activat la Liceul Naţional — dacă exceptăm prezenţele efemere de dascăli de germană ale lui Maiorescu, I. Pop Florentin — Josef Meissner, originar din Bucovina. Meissner s'a încadrat din 1851 în încercarea ieşeană de a crea cadre de elită în institute particulare de învăţământ. „Institutul Madeleine Meissner" era, împreună cu Institutul Emiliei Humpel, Institutul Academic, sau Şcoala pentru fii de ofiţeri şi Şcoala luterană, unul din forurile de aleasă ţinută profesională din Iaşi. Mai puţine se cunosc despre profesorul Aywas, autor — în 1860

— al unei „Theoretisch-praktische deutsche Sprachlehre". A funcţionat la mai multe pensioane, iar un urmaş al lui a ajuns clasicist la universitatea bucureşteană. Spre deosebire de Meissner şi Aywas, afirmarea lui Columb între contemporanii lui (era printre altele, un convins adversar politic al junimismului) a fost mult mai vizibilă.

O dată cu apariţia fiului lui Josef Meissner, Constantin (1854—1942), profesorii de germană devin o prezenţă de mare greutate în viaţa culturală şi politică a ţării. Constantin Meissner, autor al unor manuale pentru şcolile primare, pentru cursuri de pedagogie, psihologie, a pregătit împreună cu Ioan Paul (un reputat dascăl de germană şi română la Iaşi) un manual de germană însoţit de o metodică a predării limbii germane (ediţia I-a în 1899). Desigur, Meissner deţinând cu începere din 1892 posturi de conducere la Ministerul Cultelor şi Instrucţiei Publice, atenţia sa s'a îndreptat mai cu seamă asupra posibilităţilor ancorării şi mai profunde a învăţământului românesc în viaţa practică, ceea ce n'a exclus preocuparea permanentă şi pentru specialitatea de limbă şi literatură germană. El a efectuat — în 1886/1887 — o călătorie de studii la Berlin, Jena şi Weißenfels. Analizând învăţământul primar din Prusia, Meissner a tras concluziile cele mai adecvate pentru posibile aplicaţii în sfera şcolii româneşti. Strădaniile sale ulterioare privind reeducarea minorilor şi protejarea copiilor a devenit preocuparea lui principală stimulată şi de studiile efectuate de el în Prusia.

Anul 1905 înseamnă un început nou în predarea germanei la Iaşi, datorită promovării ca obiect de studiu în programele universitare. Dar acest debut este relativ: pe de o parte, Academia Mihăileană a fost şi anterior o instituţie de învăţământ superior, predecesoare a Universităţii, pe de altă parte, profesorii angajaţi în cadrul predării la Universitate — în frunte cu Traian Bratu — proveneau din rândul corpului profesoral de la liceele de frunte din Iaşi. S'a păstrat, în acest fel, o strânsă legătură între şcoala secundară şi universitate (Bratu a continuat să predea la Liceul Naţional până în anul 1916, iar în 1919 a fost afiliat unei şcoli particulare, înfiinţată după războiu în scopul reluării rapide a pregătirii tineretului). Este, de altfel, unul din filoanele cele mai semnificative ale predării limbii şi literaturii germane la Iaşi. Nivelele de predare se aflau mereu într'o strânsă legătură unele cu altele, profesorii de diverse grade colaborau şi continuau neîncetat lucrările predecesorilor. Această muncă plină de abnegaţie, de strictă disciplină pedagogică şi civică, a fost — o putem spune azi, prea puţin semnalată.

Traian Bratu a creat, având sprijinul colegilor de breaslă, unele modele de stabilitate pentru învăţământul românesc. S'a străduit să contribuie la omogenizarea învăţământului românesc, adunând specialişti români şi de limbă germană laolaltă. S'a dovedit, încă o dată, cu o deosebită putere de convingere, cât de eficace poate fi înfăptuit efortul comun, cât de utilă şi de fructuoasă este colaborarea tuturor în aceeaşi patrie comună. Retorica de mai târziu nu are nimic de a face cu acest exemplu, înlesnit atât de personalitatea democratului şi specialistului Traian Bratu, cât şi de abnegaţia colaboratorilor, dintre care se remarcă Karl Kurt Klein (1897—1971). Despre prietenia şi despre influenţa reciprocă în munca ştiinţifică şi didactică dintre Traian Bratu (1875—1940) şi Karl

Kurt Klein s'a scris foarte puțin. Dar politica clarvăzătoare a lui Bratu, curajul său și conștiința sa a înlesnit lui Klein atât reorganizarea Bibliotecii Universitare — azi una din cele mai funcționale biblioteci românești — cât și realizările sale superioare pe plan științific. Pe de altă parte, munca lui Klein l-a stimulat pe Bratu la întocmirea unor lucrări de referință (respectiv continuarea unor idei mai vechi) din domeniul metodicii predării limbii germane ca limbă străină și din domeniul literaturii comparate (de ex. eseul său despre cărțile populare la români). Rodul acestei colaborări, desfășurată într'o perioadă de mari frământări politice interne și internaționale, o constituie seria de manuale școlare din 1935, gramatica lui Traian Bratu din același an, precum și organizarea exemplară a bibliotecii seminarului de germană din acea perioadă, în contrast cu descompletarea ei ulterioară.

Anuarul Universității Mihăilene a rămas și el un model greu de egalat nu numai pe plan național: primul volum apărut în 1936, rămâne un valoros material documentar pentru orice studiu asupra trecutului Universității din Iași. Format în „echipa" ieșeană, Bronislaus Irion a inaugurat studiile dialectelor germane din Bucovina, Alexandru Ivănescu a încercat să analizeze receptarea operei lui Goethe în vremurile moderne. Dar, o dată cu tragicul accident al lui Bratu, cu plecarea lui Klein de la Iași (1939), soarta catedrei a început să stea sub semnul întrebării, chiar dacă între 1942/43 Virgil Tempeanu a reușit să lege nodul continuității atâta timp cât mai era posibil așa ceva.

Având în vedere „noutatea" germanisticii universitare, eclipsarea parțială a învățământului secundar e explicabilă. Dar și după 1905 Iașul a avut profesori secundari excelenți, cu nimic mai prejos decât colegii lor de la Universitate. Vom menționa doar pe Valentin Bude, originar din Ardeal (autor al unei antologii a poeziei germane, al unei culegeri de epigrame, al unor amintiri de la Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov) și pe Constantin Sporea, prieten și compatriot al lui Bude. Sporea a lărgit mult sfera analizei învățământului din Prusia (1916) începută în vremea lui de Constantin Meissner, a elaborat, anticipând studiul lui Bratu din 1916, o foarte bine concepută metodică a predării limbii germane (1909) și nu a încetat, după ce a fost unul dintre stâlpii învățământului pedagogic românesc în Ardeal (Deva) să continue efortul îmbunătățirii învățământului de limba germană, propunând restructurarea manualelor folosite (1940). Specific pentru începutul de veac și pentru perioada interbelică este caracterul militant al activității educatorilor și profesorilor. Limba și literatura germană sunt studiate cu vădit interes de a descoperi în ea un model de cultură națională, capabil să sprijine în România Mare leagănul atât de dorit al românimii, închegarea culturii naționale omogene, la nivelul exigențelor celor mai înalte.

După 1945, când și traducerile din autori ca Anna Seghers sau Willi Bredel se efectuau după versiuni rusești (!), limba și literatura germană și-a pierdut, temporar, rolul de stimulator și de partener de dialog. În 1947 a reapărut manualul lui Traian Bratu (numele lui Klein s'a omis), dar folosirea acestui manual nu a fost de durată. Cum se învăța germana și ce se mai învăța sub acest pretext, se poate afla din diferitele ediții ale manualului „Limba germană", publicat,

începând cu anul 1955, sub numele lui Jean Livescu. Numărul cadrelor didactice care predau limbi străine a sporit, mai cu seamă în perioada 1968—1975. Astfel, în județul Iași s'a ajuns la 38 de profesori de limba germană, iar în învățământul superior (Universitate, Institutul Politehnic, Institutul Agronomic . . .) la aproximativ 20 de cadre didactice. Criteriul calității nu se putea pune, în condițiile date de încadrare, dar cantitatea eforturilor depuse (inclusiv de publicații) a sporit considerabil. Din 1967 s'a început refacerea bibliotecii seminariale (fondul vechi fiind preluat, de mult, de Biblioteca Universității). Datorită sprijinului mărinimos al Institutului Goethe din München, al forului de la Deutsche Forschungsgemeinschaft de la Bonn, Catedra de germană de la Iași dispune azi de aproximativ 10 000 volume, având o foarte serioasă bibliotecă științifică. Cu timpul, s'au reluat stimulentele tradiției: manualele universitare au început să se înmulțească după 1968. Antologiile pentru diferitele trepte de învățământ au fost inaugurate în 1974. În 1982 a apărut și o revistă, rămasă deocamdată la două numere: „Contribuții ieșene — Jassyer Beiträge zur Germanistik". După „Revista de filologie romanică și germanică" (București, 1957—1963), „Contribuțiile ieșene" sunt singura încercare de a susține o revistă științifică însumând studiile germaniștilor români. Amintirea „Revistei germaniștilor români" (Mândrescu, 1932—1939) și „Revistei limbii și culturii germane" (I. V. Pătrășcanu) nu a fost trecută cu vederea la Iași.

Ce se întâmplă azi? Începând cu anul 1983, secția germană de la Universitatea ieșeană are un singur an de studiu și 20 de studenți. Deocamdată mai există la Catedra „Traian Bratu" șase cadre didactice, iar în vara acestui an — când pregătirile unui jubileu (80 de ani de germanistică universitară) ar fi putut începe, — s'a dat doar la București un examen de admitere pentru limba și literatura germană (20 de locuri). În viitor, se preconizează desființarea catedrelor de la Timișoara, Cluj, Sibiu, Iași. O tradiție demnă de admirat a învățământului românesc urmează astfel să fie curmată atunci. Nu e prima, dar regretele noastre rămân la fel de intense. Limbile străine, printre ele și limba germană, sunt un mijloc, de a apropia culturile, popoarele. Știind că în România de azi în ultimele două clase de liceu se predă câte o oră de limbă străină pe săptămână, ne dăm seama cât de avansate sunt intențiile oficiale de autoizolare. Este foarte trist să vezi, cum de un secol și jumătate buni patrioți, excelenți profesori s'au zbătut să ridice prestigiul învățământului românesc, pentru ca atunci, când străduințele s'ar fi cuvenit să dea roade, printr'o simplă trăsătură de condei să se pună capăt unor realizări de certă valoare.

Nu am intenționat aici să expunem un istoric amănunțit al predării limbii și literaturii germane la Iași. Dar chiar și schițarea unei evoluții, menționarea unor merite personale ale unor profesori, pot da imaginea proporției acestui progres al pedagogiei românești. Gândindu-ne la preconizatul sfârșit al acestor eforturi de a instrui spre binele lor pe tinerii școlari și studenți, vom menționa într'un epilog succint meritele incontestabile și de durată ale învățământului limbii germane la Iași:

1. Toți profesorii de limba germană de la Iași, indiferent dacă au venit de la Berlin (Fieweger, Kühlenthal), din Bucovina (Botezatu, Meissner sen.), din

Ardeal (Flechtenmacher, Bratu, Klein) sau din Banat (Columb), s'au angajat cu toate forţele la edificarea unei culturi naţionale închegate şi valoroase în capitala Moldovei. Învăţământul limbii germane a fost considerat un mijloc de emancipare spirituală, un mod de deşteptare a energiilor autohtone creatoare. Înglobarea cunoştinţelor noi în sfera tezaurului naţional, iar nu copierea unor modele străine a fost baza învăţământului limbii germane în toate timpurile şi la toate nivelele în Moldova.

2. S'a urmărit întotdeauna creşterea unor tineri cu o personalitate cât mai complexă, conştienţi de sine, de necesităţile societăţii în care trăiesc. Această intenţie presupunea existenţa unor pedagogi cu o personalitate bine pronunţată, oameni în adevăratul sens al cuvântului. Acolo unde ei au existat, învăţământul — şi cel al limbii germane — a dat roade.

3. Instrumentele de lucru pentru şcoală au fost — de timpuriu şi până azi — o preocupare a profesorilor de germană din Iaşi. Manualele lui Columb, Aywas, Meissner, Bratu/Klein sunt, fiecare în parte, foarte bine adaptate condiţiilor speciale de instruire şi educaţie din România (respectiv din Moldova). Manualul lui Bratu/Klein urma să fie întrebuinţat până şi în America de Sud pentru însuşirea limbii germane ca limbă străină.

4. Elaborarea unor metode proprii de predare a limbii şi literaturii germane. Impulsul dat de Asachi/Botezatu prin a lor: „Despre metod" (1832) a fost preluat de Columb (prima gramatică contrastivă în 1855!), Meissner (a impus concluziile sale teoretice regulamentelor şcolare), Sporea (la care îmbinarea dintre teorie şi practică, dintre intuiţie şi experienţă concretă este exemplară), Bratu. Acesta din urmă s'a dovedit a fi un cronist al metodelor întrebuinţate în şcolile moldoveneşti şi un creator de modele (acceptate şi popularizate de Deutsche Akademie de la München). Calitatea acestor demersuri teoretice, aplicabilitatea lor s'a verificat, aşadar, chiar şi pe plan internaţional (apogeul „Bratu", menţionat anterior).

5. S'au valorificat monumentele de limbă şi cele literare din ţară. Studiul dialectelor germane din România, al literaturii de limbă germană din ţară a atins punctul culminant în lucrările lui Karl Kurt Klein, model actual şi azi (istoria sa literară din 1939) pentru istoriografia literaturilor germane în ţările ne-germane.

6. Relaţiile literare româno-germane au fost obiectivul principal de cercetare la Klein şi Bratu, la care s'au adăugat studiile succesorilor lor. Buna convergenţă, înţelegerea pentru fiecare cultură în parte, rezultă din aceste lucrări.

HORST FASSEL

Bibliografie selectivă:

1907 D. Pompeiu: Monografia Liceului Naţional din Iaşi, Iaşi
1935 De la Academia Mihăileană la Liceul Naţional. 100 de ani. 1835—1935, Iaşi
1936 Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi. 1930—1935, Iaşi
1938 D. Furtună: Căminarul S. Botezatu, în: Cuget Clar, 15. XII.
1938 C. Meissner: Traian Bratu, în: Însemnări ieşene, II, Nr. 1

1976 J. Wolf: Germanistische Studien in Rumänien bis zum Jahr 1944, in: Forschungen zur Volks- und Landeskunde, 1976, Nr. 1
1981 H. Fassel: Traian Bratu şi germanistica ieşeană, Iaşi (cu aproximativ 700 semnalări bibliografice)

A LA CONQUÊTE D'UN TRÔNE: NAPOLÉON III ET CHARLES I-er DE ROUMANIE

(Conferinţă ţinută la Paris în ziua de 23 Aprilie 1985, sub auspiciile instituţiei „ACADÉMIE DU SECOND EMPIRE")

La carrière politique de Ion Balaceano a commencé de bonne heure puisqu'à vingt ans, en 1848, il est nommé par le gouvernement provisoire préfet de Câmpulung. A l'arrivée des troupes russes, il se réfugie en Hongrie, sert un temps dans l'armée hongroise, puis s'exile à Nice. Rappelé dans sa patrie en 1859, il est nommé par le prince Couza préfet de police de Bucarest. Pendant la guerre d'Italie, il est chargé d'une mission auprès de Napoléon III qu'il rejoint au quartier-général de Vallegio. En 1860, il est ministre du Contrôle, puis délégué à la Commission des puissances riveraines du Danube.

En 1866, après l'abdication du Prince Couza, la Lieutenance princière l'envoie en mission à Paris, où il séjournera du 15 février 1866 au 9 mai 1967. Bien que sans titre officiel, car la Lieutenance princière n'est pas reconnue par les puissances, il y remplace *de facto* l'agent diplomatique du prince Couza auquel on ne peut raisonnablement demander de trouver lui-même un successeur à son ancien maître.

Les *divans* de Jassy et de Bucarest s'étaient mis d'accord pour élire un prince étranger. Dans leur zèle, ils avaient même désigné le comte de Flandre, frère du nouveau roi des Belges, Léopold II, mais Napoléon III n'avait pas accepté ce choix, qui donnait un trône au petit fils de Louis-Philippe.

Balaceano a donc pour mission de sonder les intentions de l'Empereur des Français pour savoir quel candidat pourrait lui plaire. Il commence ses démarches par une visite à Drouyn de Lhuys, le ministre des Affaires Étrangères, pour lequel son homologue à Bucarest, le prince Ion Ghica, lui a donné une introduction. Drouyn de Lhuys le reçoit aimablement, mais se récuse lorsque Balaceano le prie de lui obtenir une audience de Napoléon III:

— Y pensez-vous, mon jeune ami, une audience de l'Empereur! Vous n'êtes pas accrédité officiellement... Votre gouvernement n'existe pas aux yeux de la France!

Le jeune agent diplomatique ne se laisse pas décourager. Il fait porter aux Tuileries une lettre dans laquelle il rappelle au souverain qu'il a eu l'honneur de lui être présenté à Vallegio en 1859 et il s'en autorise pour lui demander à être reçu personnellement. Le soir même, Napoléon III lui répond qu'il le recevra le lendemain, dimanche, après la messe, dans la salle des Maréchaux.

Le lendemain donc, en sortant de la chapelle, l'Empereur, reconnaissant Balaceano, vient vers lui. Après quelques minutes de conversation sur les affaires roumaines et la chute du prince Couza, Napoléon lui demande en quoi il peut lui être utile. Balaceano lui révéla alors la mission particulière dont il est investi, en précisant que le candidat proposé par la France serait immédiatement proclamé prince de Roumanie (I). Napoléon III répond qu'il est flatté de cette marque de confiance, mais que pour le moment il ne voit aucun candidat pouvant convenir à la fois à la France et à la Roumanie. Malgré cette fin de recevoir, il poursuit l'entretient et, revenant sur la révolution de palais de Bucarest, il demande à quelle cause son interlocuteur attribue la déposition du prince Couza: comment ce prince, élu avec enthousiasme par les deux principautés, a-t-il pu, en si peu de temps, perdre la confiance et l'amour du pays?

— Sire, répond étourdiment Balaceano, ce qui a perdu le prince Couza, c'est son coup d'État du 2 mai qui a immédiatement séparé de lui le pays et lui a aliéné l'opinion politique!

A quoi Napoléon III répond paisiblement:

— C'est vrai, les coups d'État sont faciles à faire, mais bien difficiles à soutenir à la longue . . .

L'audience terminée, Balaceano court chez Drouyn de Lhuys qui, en apprenant la chose, ne peut «dissimuler un léger mouvement de dépit», mais lui fait néanmoins bon visage. Le lendemain, Balaceano rend visite aux ambassadeurs des grandes puissances qui, tous, l'accueillent fort civilement, mais lui déclarent avec fermeté que leurs gouvernements sont hostiles à la candidature d'un prince étranger. Ceux qui s'y montreraient favorables, comme la Grande-Bretagne, se retranchent derrière la France, signataire avec eux du traité de Paris. Il faut donc, écrit Balaceano dans ses *Mémoires*, «gagner d'abord Napoléon III à la cause de la candidature étrangère, puis les puissances qui n'étaient pas systématiquement, et par intérêt, contraires aux voeux roumaines». Le ministre, prince Ghica, tenu au courant de ces démarches, les approuve et recommande à Balaceano de ne pas s'écarter de cette ligne de conduite.

Quelques jours plus tard, Balaceano est soudain prévenu que l'Empereur veut le voir, sans délai. Aurait-il découvert l'oiseau rare? Il court aux Tuileries où Napoléon III, après quelques propos anodins sur les affaires roumaines, lui demande s'il connait MM. Boeresco et Costaforo. Ces deux personnages, qui faisaient partie d'une délégation moldo-valaque envoyée à travers l'Europe pour y faire connaître l'acord des Chambres roumaines sur l'acceptation d'un prince peut-être dans l'espoir de doubler Balaceano et de ferrer eux-mêmes le poisson.

— Mais ils sont ici!

A la question de l'Empereur, Balaceano, surpris, répond qu'effectivement il les connait.

— Ah! Voulez-vous me les présenter?

— Votre Majesté n'a qu'à décider le jour où je pourrai avoir cet honneur.

— Mais ils sont ici!

Napoléon III sonne et dit à l'huissier qui apparait:

— Faites entrer MM. Boeresco et Costaforo!

«Ceux ci-entrent, raconte Balaceano, et ne peuvent réprimer un mouvement de surprise en m'apercevant en présence de l'Empereur. Napoléon dit: ‹Monsieur l'Agent, veuillez me présenter ces messieurs . . .› Je le fis et il les questionna à tour de rôle . . . Costaforo, il faut lui rendre pleinement justice, se tira admirablement d'affaire et répondit avec clarté et précision. Comme il revenait de Petersbourg, il raconta que le prince Gortchakov lui avait dit, en le concédiant: ‹Si vous ne pouvez pas vous mettre d'accord sur un candidat roumain, proclamez la république! Nous serons les premiers à la reconnaître . . .› L'Empereur rit de bon coeur quand Costaforo lui rapporta ce propos. Il n'en fut pas de même pour Boeresco qui s'embrouilla, bredouilla et finalement ne dit rien qui en valut la peine. L'Empereur nous congédia et tous trois nous descendîmes pour retrouver les voitures qui nous attendaient. Avant de me séparer d'eux, je leur dis en roumain: ‹Il est à espérer que cela vous servira de leçon . . .›»

L'oiseau rare, réclamé par l'Assemblée roumaine, va être déniché finalement d'étrange façon. Balaceano a retrouvé à Paris un certain Ubicini, professeur et publiciste, d'origine italienne, qui connaît bien la Roumanie où il a séjourné. Un jour, Ubicini lui demanda s'il aimerait faire la connaissance de Madame Cornu.

Née en 1809, contemporaine de Napoléon III, cette dame est la fille d'un maître d'hôtel et d'une femme de chambre de la reine Hortense. Elle a été la camarade de jeux des trois fils de la reine et a suivi celle-ci, après 1815, dans ses différents exils. A Rome, elle a épousé un élève d'Ingres, Sebastian Cornu. C'est une personne ardente et redoutable, sceptique et passionnée, d'esprit voltairien, mais, malgré son commerce familier avec les princes, de coeur républicain. Elle s'est montrée fort dévouée à Louis-Napoléon pendant que celui-ci languissait au fort de Ham, après l'échec du débarquement de Boulogne, mais, depuis le coup d'Etat, elle est devenue «une opposante fielleuse», peut-être parce qu'elle a toujours été un peu amoureuse du prince qui, habitué à la traiter en soeur, n'a jamais imaginé qu'il pût la voir d'un autre oeil. Elle a même, dans sa vindicte contre le monarque, participé à la souscription ouverte en 1858 par l'opposition pour secourir la famille d'Orsini . . . En 1862, elle s'est réconciliée avec l'Empereur et, depuis, en profite pour se mêler un peu de tout aux Tuileries.

C'est donc chez cette petite bossue, jouant les Eminence grise, qu'Ubicini amène un jour Balaceano. Malgré ses opinions farouchement démocrates, la dame habite Versailles. «C'est une femme de cinquante ans passés, écrit Balaceano, presque contrefaite, mais douée d'une intelligence hors ligne et d'un sens politique très profond . . .» jugement que la suite des événements démentira, du moins en ce qui concerne le succés de la politique française en Roumanie.

Ce jour là, Madame Cornu dit à Balaceano que l'Empereur a songé pour le trône des principautés au général Bourbaki, puis au général de Ladmirault, mais que tous deux se sont récusés, ne voulant pas abandonner leur carrière et, surtout, la France.

La situation se complique, car les puissances signataires du traité de Paris se réunissent de nouveau pour débattre de la question roumaine et conclure que

l'accession d'un prince étranger en Roumanie serait contraire au voeu de l'Europe. Les délégués rappellent aussi, dans une note résumant leurs discussions, qu'il convient d'élire, dans chacune des principautés, un prince différent et qu'en cas de trouble, la Turquie peut intervenir militairement. En apprenant ces décisions, si peu favorables aux voeux du peuple roumain, Balaceano avertit Napoléon III que le plus beau résultat de cette conférence sera justement de créer des troubles à Bucarest et de fournir ainsi à la Turquie un motif d'intervention. A sa lettre à l'Empereur, Balaceano annexe le double du télégramme qu'il vient d'envoyer à la Lieutenance princière:

> Je vous engage à considérer la décision de la conférence de Paris comme nulle et non avenue; suivez la route que l'honneur et le patriotisme vous ont tracée.

Napoléon III rassure Balaceano: il n'a pas voulu se séparer des signataires du traité de Paris, lui écrit-il, mais aucune des menaces, à peine déguisées, que contient le manifeste de la Conférence, ne sera jamais mise à éxécution. Fort de cette contre-assurance, Balaceano respire et pense qu'il n'y aura donc aucune élection dans les principautés.

Peu après cette mise au point, débarque à Paris le prince Georges Stirbey, un des nombreux délégués envoyés par la Chambre pour faire la tournée des capitales étrangères. Le prince se rend chez Balaceano et s'ouvre à lui de ses ambitions:

— Il n'est pas douteux qu'il faille renoncer à une candidature étrangère puisque l'unanimité de l'Europe s'est prononcée contre ce voeu des Roumains. Vous avez, d'après ce que je sais, l'oreille de l'Empereur. Vous pourriez donc obtenir son patronage en faveur d'une candidature nationale. Ne pourrions nous pas nous entendre sur une candidature possible que nous pourrions faire réussir dans le pays?

A ces mots, Balaceano, qui voit aisément où veut en venir Stirbey, dont il connait les ambitions, lui répond ironiquement:

— En d'autres termes, mon prince, *prenez mon ours!* (2)

Madame Cornu, que Balaceano va voir de temps en temps car elle est pour lui, dit-il, un baromètre politique, lui fait part d'une idée qu'elle vient d'avoir. Que penserait la Lieutenance d'une candidature du prince Charles de Hohenzollern-Sigmaringen, fils du gouverneur militaire de la Prusse rhénane, en résidence à Düsseldorf? Ce prince a l'avantage d'avoir du sang français dans les veines puisqu'il est à la fois petit-fils d'une Murat, nièce du roi de Naples, et de la grande-duchesse de Bade, née Stéphanie de Beauharnais, elle-même fille adoptive de Napoléon Ier. Pendant l'exil de la reine Hortense, Madame Cornu a bien connu tous ces Hohenzollern et répond de leurs sympathies françaises. L'Empereur a été souvent reçu chez eux et toujours traité en membre de la famille. Ce sont plus que des parents, ce sont des amis.

Bref, elle a parlé du prince Charles à l'Empereur qui a trouvé l'idée bonne, mais ne se prononcera qu'après avoir eu l'assurance que les Roumains accepteront ce candidate. Aussi est-elle chargée, par sa Majesté, lui dit-elle, de lui en parler. Balaceano ne laisse pas à l'Empereur le temps de changer d'idée. Il lui demande une audience qu'il obtient aussitôt:

— Je me vois que Mme Cornu m'a trahi, lui dit Napoléon III en lui tendant la main, puis il lui confirme ce que la dame lui avait déjà dit.

Le prince Charles de Hohenzollern nourrirait même de si vifs sentiments francophiles qu'il aurait demandé à l'Empereur de lui accorder la nationalité française pour lui permettre de faire une carrière militaire en France:

— A mon regret, ajoute Napoléon III, je ne pus accéder à sa demande, car je ne voulais pas que le roi de Prusse pût m'accuser de débaucher sa famille.

Puis l'Empereur précise sa position:

— Je vous le déclare personnellement à vous, M. L'Agent, et je vous demande de le dire à Bucarest. Je ne veux pas que l'on se croie obligé d'accepter cette candidature parce qu'elle m'est personnelle. Si le gouvernement roumain en trouve une autre, qu'il ne se croie pas lié envers moi, aussi bien pour l'heure actuelle que pour l'avenir si, plus tard, on trouve une combinaison meilleure que celle-ci.

Enfin, au moment de congédier Balaceano, l'Empereur, effilant sa moustache d'un geste rêveur, murmure:

— Pensez-vous qu'il soit bien nécessaire de communiquer tout ceci à M. Drouyn de Lhuys?

— Nullement, Sire, répond Balaceano, et j'allais précisément demander à Votre Majesté la permission de ne pas le faire.

Rentré chez lui, il télégraphie le compte-rendu de cet entretien à Bucarest et, vingt-quatre heures plus tard, reçoit l'accord sans réserves, de la Lieutenance princière, dont il informe les Tuileries. Tout semble donc bien se passer lorsqu'éclate à Jassy, la capitale de la Moldavie, un mouvement insurrectionnel dirigé contre l'union des principautés et vraisemblablement fomenté par des agents de la Russie. L'ordre est rapidement rétabli, mais non sans effusion de sang.

Sur ces entrefaites, Ion Balaceano réussit deux coups de maître qui renforcent sa position à Paris en montrant au gouvernement de Bucarest que celui-ci ne saurait avoir, à Paris, de meilleur agent que lui.

Il obtient d'abord la révocation d'un certain Tilloz, qui représente la France à Bucarest et la représente assez mal puisque sa femme est compromise dans une affaire douteuse. On pense d'ailleurs que Mme Tilloz a été la maîtresse du prince Couza et qu'elle a fait largement rémunérer ses services. Sur la menace de faire publier la correspondance échangée entre Mme Tilloz et un homme de paille de Couza, Balaceano arrache à Drouyn de Lhuys le rappel de l'agent français et son remplacement par un fort galant homme, le baron d'Avril, qui sera *persona grata* en Roumanie puisqu'il a épousé une Roumaine, Mlle Odobesco.

Il réussit ensuite à négocier, pour la Lieutenance, un emprunt auprès des frères Oppenheim qui avancent treize millions au trésor des principautés, ruiné par de mauvaises récoltes qui ont obligé à faire venir maïs et blé de l'étranger. Ces deux affaires rondement menées, Balaceano revient à la question de la candidature, car il existe une ombre au tableau.

Bien que Charles de Hohenzollern ait été déjà plébiscité prince de Roumanie, la Lieutenance n'a encore aucune acceptation formelle du prétendant, ce qui commence à inquiéter les Tuileries. Mme Cornu avait écrit au prince Antoine, le gouverneur de la Prusse Rhénane, pour lui communiquer les vues de Napoléon III

sur son fils, mais elle n'en avait reçu qu'une réponse évasive, qui n'engageait pas l'avenir. Le prince Antoine n'avait même pas cru bon de répondre aux communications du gouvernement de Bucarest. On ne saurait montrer moins d'empressement. Serait-ce pour mieux se faire désirer, ou bien est-ce déjà de l'ingratitude?

En réalité, le prince Antoine, bon père de famille, craint qu'il ne s'agisse là d'un cadeau empoisonné qui vaille à son fils beaucoup d'ennuis, à commencer par l'hostilité de M. de Bismarck qui n'aime pas que quelque chose d'important se décide en dehors de lui. Le plus urgent est donc de se concilier ou du moins de neutraliser ce personnage, en se rappelant toujours qu'on ne peut rien sans lui. C'est ce que le prince Antoine, qui traite l'affaire au nom de son fils, précise à Ubicini, que Mme Cornu lui a dépêché. Il ajoute qu'il serait plus habile que «l'offre de la couronne de Roumanie lui fût adressée à lui, personnellement, chef de famille, et que, ne pouvant l'accepter, il désignerait son fils Charles pour l'accepter à sa place . . . ».

En apprenant le résultat de la mission d'Ubicini, Balaceano s'empresse d'en aviser la Lieutenance princière qui lui ordonne de partir aussitôt pour Berlin, où le prince Charles de Hohenzollern se trouve en garnison, et de s'entendre avec lui avant d'aller voir ensuite le redoutable Bismarck. En revenant, il fera un détour par Düsseldorf pour obtenir du prince Antoine de Hohenzollern la réponse officielle que celui-ci s'est réservée.

Par les bons offices du ministre de Prusse à Paris, le comte von der Goltz, Balaceano a obtenu la certitude de voir Bismarck. Il part donc pour Berlin, accompagné de son neveu, Philippe de Linche qui fait Saint-Cyr à titre étranger et lui servira de secrétaire.

A Berlin, Balaceano est informé que Bismarck, souffrant, ne le recevra pas au ministère des Affaires Étrangères, mais chez lui, le soir même.

«A l'heure dite, raconte Balaceano, je fus introduit chez M. de Bismarck que je trouvai couché sur une chaise-longue à cause de la sciatique chronique dont il était ateint. Mme de Bismarck était assise à ses côtés.

— Monsieur l'Envoyé, me dit-il dans le plus pur français, veuillez ne voir dans la familiarité de l'accueil que je vous fais, étant malade, que la preuve du désir de vous voir le plus tôt possible et de recevoir de vous, sans délai, vos communications.

La comtesse de Bismarck, après avoir mis une boîte de cigares à portée de main de son mari, se retire discrètement, et Bismarck reprend la parole:

— Vous comprenez, Monsieur l'Envoyé, que nous n'avons, que nous ne pouvons avoir que des simpathies pour votre pays et, sous ce rapport au moins, nous pouvons marcher d'accord avec l'Empereur Napoléon. La désignation d'un prince prussien, parent de notre roi, est particulièrement flatteuse pour mon pays, mais étant donné que nous sommes à la veille d'entreprendre contre l'Autriche une guerre où la Prusse va jouer son existence, l'amitié et la neutralité de la Russie nous sont d'un prix inestimable dans ces circonstances. Elle est, après tout, notre seule alliée en Europe et comme elle ne veut pas entendre parler d'une candidature étrangère au trône de Roumanie, nous ne pouvons, en aucun

cas, nous brouiller avec elle: même s'il s'agissait, non pas seulement d'un parent éloigné du roi, mais du fils du roi lui-même, nous le sacrifierions à l'amitié de la Russie. En conséquence, tout ce que nous pouvons faire, pour cette candidature, c'est d'accepter la démission du prince Charles comme officier prussien afin qu'il puisse se rendre où il voudra, mais ce sera à ses risques et périls. Je prie l'Empereur de ne rien attendre de moi au delà du point que je viens de vous fixer. Il peut, à lui tout seul, s'il le désire, faire réussir cette candidature en pesant assez fortement sur la Turquie pour l'empêcher de faire entrer ses troupes en territoire roumain . . ., mais les Turcs entreraient en Roumanie et mettraient la main au collet du prince Charles que nous ne bougerions pas et ne ferions pas plus que s'il s'agissait du premier sujet prussien venu. Vous m'avez bien compris, n'est-ce pas?

Le lendemain, Balaceano et son neveu essaient de recontrer le prince Charles, mais celui-ci vient de partir, appelé par son père. Il ne leur reste plus qu'à éxécuter la troisième partie de leur programme: rendre visite au prince Antoine de Hohenzollern. Celui-ci, renseignements pris, n'est plus à Düsseldorf, mais prés de Bonn, chez une amie, la baronne Franck.

Par train, bateau et voiture, les deux émissaires roumains arrivent chez la baronne Franck, où le prince Antoine reçoit aussitôt Balaceano qui, suivant le conseil que lui a donné Mme Cornu, lui offre, au nom de la Lieutenance à Bucarest, la couronne de Roumanie. Le prince joue la comédie prévue. Il se déclare flatté, mais refuse, en suggérant que son fils Charles conviendrait parfaitement, car il possède toutes les qualités nécessaires pour faire le bonheur du peuple roumain.

En présence du prince Charles, que son père a fait venir, la conversation se poursuit et roule sur les chances de succès de cette candidature, plus précisément sur le sort qui attend le candidat dans ce pays sous le contrôle des Turcs et dont l'Europe ignore à peu près tout. Balaceano répond de son mieux à toutes les questions, et surtout à toutes les objections, s'adressant de préférence au prince Charles depuis que son père a renoncé en sa faveur, mais cela n'empêche pas le prince Antoine de prendre toujours la parole à la place de son fils, réduit au silence. Enfin Balaceano, ayant plaidé avec éloquence la cause de la Roumanie et vanté les agréments du pays, conclut en se tournant vers le prince Charles de Hohenzollern:

— Monseigneur, c'est officiellement que j'ai l'honneur de proposer à Votre Altesse, et cela de la part du gouvernement roumain, la couronne de Roumanie et j'ose espérer que Votre Altesse fera l'honneur à mon gouvernement de lui rendre une réponse officielle par mon entremise.

Le jeune prince ne répond pas, mais son père formule encore quelques réserves. Ses hésitations cachent mal, cependant, son désir de voire une couronne sur la tête de son fils. Après le dîner, Balaceano revient à la charge auprès du prince Antoine dont les réticences sont dues en grande partie aux paroles de Bismarck qu'il lui a rapportées. «Néanmoins, relate Balaceano, il me dit qu'en principe, il était d'avis que son fils pouvait accepter, mais qu'il voyait bien des difficultés et des obstacles à cette candidature, et même des dangers. Il ajouta que dans

sa famille on n'avait pas l'habitude de se soustraire au danger... Le prince finit par me dire qu'il avait confiance dans l'Empereur et qu'il pensait que Napoléon n'exposerait pas son fils dans une aventure dangereuse; il déclare que si l'Empereur prenait sur lui cette candidature, elle lui paraissait assez sérieuse pour autoriser son fils à l'accepter.»

Fort de cette demi-réponse, Balaceano repart le soire même pour Paris et, le lendemain de son retour, il est reçu par Napoléon III:

— Faut-il vous féliciter sur le résultat de votre mission? lui dit l'Empereur en riant.

— Ma foi! Sire, je n'en sais rien, lui répond Balaceano, mais ce que je puis assurer à Votre Majesté, c'est que le prince Antoine et M. de Bismarck sont d'opinion qu'il dépend uniquement de vous d'assurer la couronne de Roumanie sur la tête du prince Charles de Hohenzollern.

— Je comprende, observe Napoléon III, que M. de Bismarck trouve plus commode pour lui de se décharger complètement sur moi.

Puis, après quelques instants de réflexion, il ajoute:

— Eh! bien, soit! Nous nous passerons de lui et nous ferons tout ce qui dépendra de nous pour donner satisfaction au peuple roumain qui a confiance en moi.

Comme le note finement Balaceano, Napoléon III n'est pas fâché d'agir sans le concours de Bismarck, mais sans recontrer d'opposition formelle de sa part.

C'est à ce stade des négociations, à peu près terminées, qu'intervient Ion Bratiano qui sera, devant l'Histoire, l'auteur de la candidature Hohenzollern au trône de Roumanie.

Ion Bratiano débarque un beau matin à Paris et se présente chez Balaceano. En sa qualité de chef du parti libéral roumain, il n'a jamais entretenu de bonnes relations avec un conservateur tel que Balaceano, mais celui-ci ne l'accueille pas moins courtoisement, assez surpris de cette visite et plus encore de s'entendre demander si le prince Charles de Hohenzollern accepte finalement la couronne de Roumanie.

«Il m'était impossible, dira Balaceano en racontant cette entrevue, de mettre Bratiano dans le secret de ma mission; c'eût été la livrer aux journaux et au parti bruyant dont Bratiano était le chef. Bratiano avait eu la malchance de se trouver à Nice au moment de la révolution qui déposa le prince Couza et ne pouvait se consoler de ne pas jouer un rôle important dans les circonstances actuelles. Depuis son arrivée à Paris, il soffrait de son repos forcé et de son éloignement des affaires... Il venait tous les jours protester auprès de moi contre ce qu'il appelait la léthargie du gouvernement provisoire. Un beau matin, n'y tenant plus, il vint me déclarer qu'il partait pour Düsseldorf où il se rendait pour *forcer la main* au prince Charles. Il le déciderait à se prononcer et lui arracherait son acceptation. Je ne l'encourageai ni ne le dissuadai... Deux jours après, il me télégraphiait: *Si le Docteur Charles ne se charge pas de la cure, j'en ai deux autres à sa place.* Je possède encore ce télégramme, ce qui n'a pas empêché Bratiano de croire, et de faire croire à bien des gens, que la candidature Hohenzollern était son oeuvre. Ce télégramme montrait pourtant que sa démarche à Düsseldorf n'avait pas eu grand succès!»

Pendant ce temps, Hortense Cornu morigène le prince qu'elle a connu enfant et cette vieille républicaine, qui fait profession de mépriser les grandeurs de ce monde, reproche à son protégé de ne pas accepter la couronne qu'elle a envisagée pour lui:

> ... Je ne pensais pas, lui écrit-elle, que vous feriez dépendre votre acceptation d'autre chose que de votre conscience qui doit vous suffire d'accepter un grand et beau rôle que la Providence vous envoie par la voix de tout un peuple! Ne donnez pas dans ce défaut si énervant des Allemands, les *Rücksichten*. C'est en les écoutant qu'on ne fait rien, et qu'on n'est rien.
>
> Acceptez la couronne qu'on vous offre. Si la Conférence ne vous reconnait pas, vous n'en serez pas moins pour votre vie Prince élu de Roumanie et plus tard, quand l'hosporadage (sic) provisoire qu'on veut forcer les Roumains à subir sera ou repoussé ou fini, vous vous retrouverez là, vous, l'élu de la nation. Croyez-moi, ce que je vous dis là est l'opinion publique ici. Tous ceux que je vois, même les moins partisans de votre élection, et il y en a peu en dehors du ministère, me demandent si vous serez assez ferme pour accepter. (3)

Quelques jours après le télégramme que Bratiano lui a expédié de Düsseldorf, Balaceano en reçoit un second, mais celui-là du prince Antoine de Hohenzollern le priant de venir rapidement — et discrètement — à Düsseldorf. Balaceano n'a que le temps de voir Mme Cornu pour la prier d'avertir l'Empereur, et il saute dans le train pour l'Allemagne, accompagné, comme la première fois, par son neveu Philippe de Linche.

Les deux hommes trouvent à Düsseldorf une famille princière «en proie à des alarmes inexprimables». On craint pour la vie du prince Charles. En effet, deux jours plus tôt, un inconnu, s'exprimant fort mal en français, a tenté de corrompre le valet de chambre du jeune prince pour que celui-ci lui procure un uniforme de son maître. De quel abominable complot cette singulière requête n'est-elle pas l'indice? Les uns supposent qu'un rival veut supplanter le prince Charles et partir pour la Roumanie pour s'y faire acclamer à sa place; d'autres soupçonnent la police autrichienne de vouloir habiller un de ses sbires à l'image du prince pour l'arrêter sur le territorie autrichien et en faire un *casus belli* contre la Prusse. Comme le mystérieux inconnu, aussitôt appréhendé, se trouve toujours gardé à vue au château, Balaceano demande à le voir: à sa grande surprise, il reconnait en lui un certain Nacu, le premier tailleur militaire de Bucarest. C'est le parti libéral, auquel il appartient, qui l'a envoyé à Düsseldorf pour prendre les mesures du prince afin qu'on puisse lui confectionner un uniforme de général roumain qu'il endosserait dés son arrivée dans le pays. Tout le monde rit très fort de cette méprise, même la victime qui peut enfin se mettre au travail.

On rit encore, dans l'après-midi, lorsque Bratiano se fait annoncer au château.

Balaceano s'amuse de voir la mine déconfite de son rival en les trouvent déjà dans les lieux, lui et Philippe de Linche. Il remarque avec satisfaction que les princes, de leur côté, ne paraissent pas enchantés de revoir Bratiano. Ils lui font néanmoins bon visage, sachant que l'homme, en fonction de son rôle politique, est à ménager. Bratiano ne fait d'ailleurs que dîner au château et repart dans la nuit.

Aussitôt après son départ, le prince Antoine de Hohenzollern déclare à Balaceano que son fils est prêt a gagner la Roumanie dans le courant de la semaine suivante. Après avoir démissionné de l'armée, il partirait pour la Suisse, où il prendrait un passeport helvétique sous un nom d'emprunt. Le prince Antoine ne mettait à ce départ qu'une condition, flatteuse pour Balaceano: le jeune Philippe de Linche accompagnerait son fils car, dit-il, celui-ci ne pourrait trouver «un compagnon plus loyal et plus dévoué». Après avoir reçu enfin l'acceptation du père, Balaceano doit sécher les pleurs de la mère, la princesse Sophie, qui voit déjà son fils dévoré par les loups et même, sait-on jamais avec de tels pays, par les boyards... Pour assurer la sécurité du prince Charles pendant ce voyage, son père a résolu de garder le secret sur la date du départ comme sur l'itinéraire choisi. Il souhaite même que Balaceano garde ce secret vis-à-vis de Napoléon III lui-même, mais Balaceano juge que le procédé serait par trop inélégant et s'engage seulement à ne rien dire à Bucarest où les *fuites* seraient non seulement possibles, mais certaines.

Balaceano fait à son neveu des adieux touchants, car il sait dans quelle aventure il va s'engager, puis il regagne Paris où, dés son retour, il prévient Napoléon III que le prince Charles va partir incessamment pour ses nouveaux états. Lorsqu'il apprend par une lettre de Linche la date exacte du départ, il en avise l'Empereur au cours d'une visite personnelle qu'il lui rend et le souverain le prie de le tenir au courant des péripéties de ce voyage à la conquête d'un trône.

Le départ s'est fait si secrètement que Bratiano n'en a rien su et, deux jours après que le prince Charles et son compagnon aient quitté Düsseldorf, il vient aux nouvelles chez Balaceano, inquiet, lui confie-t-il, de ne rien avoir appris des princes. Se décideront-ils un jour? Ne ferat-il pas mieux, lui, Bratiano, de repartir pour Bucarest, car il ne voudrait pas continuer à perdre son temps entre Paris et Düsseldorf, surtout s'il lui faut se mettre à la recherche d'un autre candidat?

«Convaincu, raconte Balaceano, que le prince arriverait le lendemain jeudi (4) en Roumanie et que même si Bratiano partait le lendemain, il ne pourrait arriver que deux jours après le prince, je ne cherchai en aucune façon à le retenir et lui dis:

— En effet, je crois que vous feriez bien de retourner à Bucarest; vous y serez beaucoup plus utile à la cause nationale qu'à Paris.»

Et Bratiano, convaincu qu'il n'a plus rien à faire à Paris, part en effet le lendemain pour Bucarest. Malgré son retard, ne va-t-il pas y parvenir avant le prince Charles? C'est ce que Balaceano se demande bientôt en ne recevant pas l'annonce du passage de la frontière par le prince et son neveu. Que leur est-il arrivé? Où sont-ils?

«A partir du jeudi, j'attendais, heure par heure, écrira Balaceano, le télégramme qui devait m'annoncer l'entrée du prince sur le territoire roumain, mais cette journée et même la nuit suivante se passèrent tout entières sans que je reçusse la moindre nouvelle.»

La journée du vendredi parut plus longue encore à mon impatience et fut plus angoissante encore que la veille... Pendant cette période d'attente et d'incertitude, Mme Cornu était venue plus d'une fois, de la part de l'Empereur et de la sienne, me demander si j'avais reçu quelque nouvelles des voyageurs et je ne pouvais répondre que par la négative. Enfin, le samedi matin, je reçus un télégramme expédié de Turnu-Severin:

> S.A.R. le prince Charles de Hohenzollern vient de débarquer à Turnu-Severin où il s'est fait reconnaître par les autorités et acclamer par la population. Le Prince me charge de son affectueux salut pour vous. de Linche

La cause de ce retard, Balaceano l'apprendra bientôt par une lettre de son neveu. «Les voyageurs étaient bien arrivés, le mercredi dans la matinée, à Baziaş, pour prendre le bateau à destination de Turnu-Severin, mais le prince avait contracté en route une rage de dents si violente qu'il eut l'imprudente pensée de soigner ce malaise dans cette petite station. Il n'y avait à Baziaş qu'autorités autrichiennes, police, douane et même un commendement militaire de gardes-frontière. C'était le point le plus mal choisi pour s'y arrêter! D'autant plus que le prince et son compagnon devaient séjourner dans l'unique hôtel de l'endroit qui servait en même temps de gare. C'était dans cet hôtel que les fonctionnaires autrichiens prenaient leurs repas et c'est par miracle que le prince ne fut pas reconnu.»

L'autre miracle, ce fut, pour Bratiano en route vers Bucarest, de retrouver le prince Charles et son compagnon sur le bateau qui descendait le Danube. «Cet incident, poursuit Balaceano, avait suffi à déjouer tous mes calculs et eut pour résultat de faire regagner à Ion Bratiano les deux jours de retard qu'il avait sur les voyageurs. Ce fut donc à la stupéfaction des uns et des autres qu'ils se retrouvèrent sur le pont du bateau... et Bratiano arriva avec eux à Turnu-Severin.»

A peine Balaceano a-t-il lu la bienheureuse dépêche qu'il se précipite aux Tuileries pour la faire remettre à l'Empereur, puis il se rend chez Drouyn de Lhuys pour lui annoncer la nouvelle. Le ministre des Affaires Étrangères, qui vient d'apprendre par l'arrivée du prince à bon port, qu'on lui a tout caché de cette affaire, est évidemment piqué dans son amour-propre et accueille fraîchement Balaceano:

— Monsieur l'Agent, ne pensez-vous pas que vous êtes bien jeune pour vous moquer d'un homme de mon âge? Comment, vous avez mené toute cette affaire d'ici, de Paris même, et vous n'avez pas cru devoir m'en parler! Vous me prenez donc pour un ministre pour rire!

Et, de plus en plus monté contre son visiteur, il poursuit sur ce ton jusqu'au moment où il lui faut faire une pause pour reprendre haleine. Alors Balaceano en profite pour se justifier:

— Monsieur le Ministre, le secret que vous me reprochez d'avoir gardé vis-à-vis de vous appartenait au gouvernement roumain dont je ne suis que l'écho. Il ne dépendait donc pas de moi de vous le communiquer. En ce qui concerne le départ secret du prince, je vous déclare sur l'honneur que le gouvernement roumain lui-même l'a ignoré; il n'a connu l'arrivée du prince que par le télégramme que Son Altesse lui a envoyé en débarquant à Turnu-Severin. Le secret que j'ai été contraint de garder vis-à-vis de Votre Excellence était d'autant plus inviolable que la sûreté du Prince en dépendait.

Apaisé, mais non encore convaincu, Drouyn de Lhuys lui fait observer que cet inviolable secret était pourtant connu de l'Empereur puisque c'était par le souverain lui-même qu'il avait appris l'heureuse arrivée du prince Charles en Roumanie:

— Monsieur le Ministre, lui répond Balaceano avec componction, l'Empereur a des sources d'information que je ne connais pas.

A peine installé dans la minable demeure, triste et délabrée, qui tient lieu de Palais royal, le prince Charles se met à la besogne, forme un gouvernement sous la présidence de Ion Ghica et attend la reconnaissance de son avènement par la Sublime Porte, suzerain du pays. Dépitées d'avoir été trompées, l'Autriche et la Russie font pression sur le Sultan pour que celui-ci refuse de reconnaître le prince Charles de Hohenzollern et use de son droit d'intervention, au besoin par les armes.

Abdul Aziz donne en effet l'ordre à une armée cantonnée en Bulgarie de franchir le Danube et de marcher sur Bucarest. C'est l'affolement dans la capitale roumaine, et à Paris où l'ambassadeur de Turquie, Saafet Pacha, avertit officieusement Balaceano de la décision de son maître:

— C'est un grand malheur pour vous, lui dit-il, mais c'en est encore un plus grand pour la Turquie qui va, une fois de plus, tirer les marrons du feu pour la Russie. Et puis, le sang chrétien ne devrait plus jamais être versé par les armes turques...

Il faut agir vite. Sachant, par une confidence de Mme Cornu, que l'on pouvait, en cas d'extrême urgence, faire prévenir l'Empereur par son valet de chambre particulier, Balaceano court aux Tuileries et demande à parler à cet homme. Il lui explique qu'il doit faire à Sa Majesté une communication d'une extrême importance et, dix minutes plus tard, il est introduit auprès de Napoléon III.

Après avoir écouté Balaceano lui narer la visite de Saafet Pacha, Napoléon III réfléchit et lui demande combien d'hommes la Roumanie peut opposer aux 50 000 soldats d'Omar Pacha, le commandant en chef de l'armée turque stationnée en Bulgarie. Balaceano lui avoue que l'on ne peut guère compter que sur 12 000 hommes...

— Que savez-vous de notre ambassadeur à Constantinople? Lui demande alors l'Empereur. Que fait-il pour empêcher cette faute du gouvernement turc, car c'est une grande faute que le Turc va commettre?

— Sire, répond Balaceano, depuis le commencement de la crise, l'ambassadeur de Votre Majesté, le marquis de Moustier, n'a montré aucune sympathie aux Roumains. Je ne sais rien de plus...

Un moment pensif, Napoléon reprend:

— Aux grands maux, les grands remèdes... J'espère avoir bientôt de meilleures nouvelles à vous communiquer. Au revoir, Monsieur l'Agent.

Ce soir là, Balaceano traite aux *Frères provençaux*, un des plus fameux restaurants de l'époque, quelques journalistes qui ont soutenu la cause roumaine. Il ne peut les décommander et se rend au dîner, la mort dans l'âme. Le repas touche à son fin l'on sert le café, lorsqu'un maître d'hôtel vient discrètement prévenir l'amphytrion qu'on le demande de la part de l'Empereur. C'est Conti, le valet de chambre particulier de Napoléon III, qui lui tend une dépêche que son maître vient de recevoir. Elle émane du Sultan Abdul Aziz:

> Sire, mande le Commandeur des croyants, je regrette de n'avoir pas connu plus tôt les intentions de Votre Majesté qui me seront toujours sacrées. En recevent votre communication, j'ai immédiatement télégraphié à Omar Pacha de ne pas donner suite aux ordres que je lui avais donnés. Je suis heureux de pouvoir rassurer complètement Votre Majesté sur la question qui l'intéresse.

Napoléon III, après que Balaceano l'eût quitté, avait aussitôt télégraphié au Sultan et obtenu, par retour, la réponse apaisante que Conti lui apporte. Rentré chez lui, Balaceano télégraphie aussitôt à Bucarest pour rassurer son gouvernement.

Le danger le plus menaçant est donc ainsi conjuré, grâce à l'intervention personnelle de l'Empereur, mais il reste, comme l'écrit Balaceano, à trouver un *modus vivendi* avec la Turquie. En effet, la reconnaissance du nouveau prince de Roumanie par les grandes puissances dépend de la position adoptée par la Porte. L'ambassadeur de France, celui de Grande-Bretagne et le ministre de Prusse, soucieux de ménager l'amour-propre d'un prince de Hohenzollern, unissent leurs efforts pour obtenir du Sultan qu'il n'exige pas de son nouveau vassal un acte d'allégeance, mais se contente d'une simple visite de politesse.

Même cette visite à Constantinople parait un gros sacrifice au prince Charles qui ne veut pas s'humilier ainsi devant le Grand Turc. Il faut que Mme Cornu, puis Napoléon III insistent auprès de lui pour qu'il accepte enfin d'accomplir cette formalité. Tout se passe bien, d'ailleurs, et, une fois la reconnaissance de la Sublime Porte acquise, les autres puissances signataires du Traité de Paris reconnaissent le prince Charles de Hohenzollern-Sigmaringen comme prince régnant de Roumanie, ce qui vaut à Balaceano d'être enfin agent diplomatique officiel roumain à Paris.

Il ne profite guère de son nouveau statut, car il demande son rappel, voulant revenir dans sa patrie pour s'occuper de ses intérêts familiaux, fort négligés depuis des années. Bucarest désigne pour le remplacer Emmanuel Kretzulesco, mais Napoléon III, qui regrette fort Balaceano, ne veut pas de cette nomination. Comme le gouvernement roumain a déjà commis quelques maladresse à l'égard de la France, la situation entre Bucarest et Paris est devenue assez tendue pour inciter à Bratiano à venir à Paris, tenter d'arranger les choses. Malheursement Bratiano, qui a naguère été mêlé à un complot contre Napoléon III, n'est pas

persona grata aux Tuileries et l'Empereur refuse de le recevoir. Lorsque Mme Cornu lui annonce la décision de Napoléon III, Bratiano, furieux, s'écrie:

— Eh! bien, Madame, dites à l'Empereur que je me jetterai et que je jetterai mon pays dans les bras de la Prusse!

C'est, hélas! ce qui va se produire. Au terme de son mandat diplomatique, Ion Balaceano a pour dernier objectif d'obtenir de Napoléon III le renouvellement de la mission militaire française envoyée à Bucarest pour aider le prince Charles à réorganiser son armée. L'Empereur lui a donné son accord et les officiers désignés pour cette seconde mission sont arrivés à Paris. Estimant que leurs frais de voyage doivent leur être remboursés, Balaceano demande une avance de fonds à Bucarest, mais Golesco, le nouveau ministre des Affaires Étrangères, en remplacement du prince Ghica, lui répond qu'il ne dispose d'aucun crédit, car aucune loi n'a été votée pour instituer une autre mission militaire française. «Cela étant, conclut insolemment Golesco, l'Empereur ne peut pas exiger que nous violons nos lois . . .».

Comme Napoléon III doit déjà connaître la teneur de ce télégramme par sa propre censure, Balaceano riposte à Golesco en lui rappelant que cette mission a été demandée par le prince Charles lui-même et que, ne voulant pas déjuger son souverain, il lui envoie sa démission, à effet immédiat. A ce télégramme vengeur, Golesco répond par une dépêche lui intimant de rester en poste. Furieux, Balaceano réplique que s'il plaît au prince Charles de se laisser désavouer par ses ministres, lui, Balaceano, refuse de continuer à servir sous des ministres incapables et réitère son offre de démission.

Après quelques autres escarmouches de ce style, il se voit remplacé par Emmanuel Kretzulesco. Avant de quitter Paris, il écrit à Napoléon III pour le remercier de la protection que le souverain a personnellement apportée à la Roumanie et l'Empereur, qui n'ignore rien des avanies qu'il a subies, lui adresse une lettre flatteuse. Lors de l'audience de congé qu'il lui accorde, Napoléon III lui dit:

— Ce que vient de se passer à Bucarest est insensé et je suis informé que le prince Charles a remplacé la mission militaire qu'il m'avait demandée par un colonel d'État-major prussien et que celui-ci est déjà entré en fonctions comme instructeur et organisateur de l'armée roumaine.

A son retour en Roumanie, Balaceano, ulcéré par les procédés que l'on avait eus à son égard, se dispense d'aller faire sa cour au prince Charles. «D'ailleurs, écrit-il dans ses *Mémoires,* je n'allais pas tarder à avoir une nouvelle preuve de cette *indépendence de coeur* qui distinguait particulièrement le Prince et que des esprits chagrins auraient qualifiée d'ingratitude!»

Balaceano, l'auteur de ces intéressants souvenirs auxquels j'ai emprunté tous les détails inédits de cette conférence, fera une brillante carrière qui le conduira successivement — et avec succès — à Constantinople, à Vienne, à Rome, à Paris et enfin à Londres, qui sera son dernier poste diplomatique. Il prendra sa retraite en 1902 et mourra, comme son souverain, en 1914.

Quant à la Roumanie elle-même, on sait ce qu'elle est devenue et l'on ne peut que souhaiter qu'elle retrouve un jour la liberté pour laquelle, à travers les siècles, elle a si courageusement lutté.

GHISLAIN DE DIESBACH

1. La Roumanie ne sera érigée en royaume qu'au mois de mars 1881.
2. Allusion à la réplique d'un vaudeville de Scribe, *l'Ours et le pacha.*
3. *Lettres de Napoléon III à Mme Cornu,* Tome 1er, p. 68. (Lettres publiées par Marcel Emerit. Editions des Presses modernes, Paris, 1937.)
4. Le prince n'arrivera que le 10/22 mai à Bucarest.

AUGUST SCRIBAN INEDIT

Cele peste 15 000 de volume şi periodice, plus manuscrise, acte, fotografii, hărţi, pe care fostul profesor de limba şi literatura română dela Universitatea din Milano le-a lăsat prin testament Bibliotecii Române din Freiburg, reprezintă nu numai un câştig cantitativ, ci şi o întregire şi lărgire a bazei de documentare şi cercetare în domenii de românistică (istorie, filologie, etnografie ş. a.), pe care o are această Instituţie. Vom documenta aprecierea noastră, publicând, în timp, mai multe contribuţii, rezultate din studiul materialelor existente în Fondul Gino Lupi.

Autor al unei Istorii a literaturii române în două volume (primul intitulat *Storia della letteratura romena,* Sansoni, Firenze, 1955, 431 p., reeditat în prestigioasa colecţie „Le letterature del mondo", sub titlul *La letteratura romena,* Sansoni, Firenze, 1968, 436 pp., iar al doilea denumit *Novecento letterario romeno,* Milano, 1965/1966, 595 pp.) Gino Lupi a mai publicat numeroase studii, articole, conferinţe despre istoria, limba şi literatura Românilor, şi a întreţinut contacte cu numeroase personalităţi, mai ales din perioada interbelică făcându-se astfel cunoscut şi apreciat. Dovada evidentă a acestor bune relaţii o constituie mărturisirea făcută de Gino Lupi în *Premessa* din primul volum citat mai sus, unde el îşi exprimă recunoştinţa faţă de binevoitorii care i-au înlesnit să-şi formeze o bogată bibliotecă românească, aşa cum rar se găseşte în Italia.[1])

La înregistrarea parţială efectuată până în prezent a cărţilor din Fondul Gino Lupi, am găsit numeroase volume trimise cu dedicaţii şi semnături dela o seamă de autori, printre care nume de frunte în cultura românească modernă şi contemporană. Dintre cei care i-au trimis cărţi profesorului Lupi înainte de războiu şi ale căror iscălituri şi dedicaţii măresc valoarea atâtor tomuri, citǎm aici pe I. A. Bassarabescu, G. Bezviconi, Al. Busuioceanu şi Victor Buescu (pe cei doi din urmă avându-i apropiaţi şi în perioada lor de exil postbelic), Th. Capidan, N. Cartojan, Aron Cotruş, de care l-a legat o lungă şi temeinică prietenie şi căruia i-a dedicat primul volum din incursiunea sa în literatura română; mai citǎm apoi pe Ilie Dăianu (care a semnat şi cu pseudonimul Pascu Ludeanu), Georgescu Delafras, Nina Façon (cu publicaţiile de italienistică de dinainte de războiu), Onisifor Ghibu, Anastase N. Hânciu, D. Ionescu Morel, Nicolae Iorga, de care, de asemenea, ca şi de Aron Cotruş, pe Gino Lupi l-au unit fire de amiciţie şi la ale cărui cursuri de vară dela Vălenii-de-Munte a fost un asiduu participant;

ca omagiu adus memoriei acestuia, Gino Lupi i-a dedicat volumul *Novecento letterario romeno*. Amintim în continuarea şirului de mai sus pe Ion Mihăescu, George Moroianu, G. T. Niculescu-Varone, Vasile Netea, Claudiu Isopescu, Em. Panaitescu, Dan Petraşincu, Ioan Petrovici, Victor Ion Popa, Al. Popescu-Telega, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Sever Pop, Al. Rosetti (cu publicaţii de până la războiu), Damian Stănoiu, M. Sevastos (la care notăm curajul de a-i fi trimis, în virtutea vechilor legături literare, şi amintirile dela „Viaţa românească" pe care le-a publicat în 1966 — este adevărat că-şi expedia cartea dela Paris, cum notează în dedicaţia manuscrisă) — D. Şandru, Al. O. Teodoreanu (Păstorel). După războiu, s'au mai alăturat acestui şir de nume, printre alţii: A. E. Baconsky, C. D. Zeletin şi Mircea Zaciu.[2])

Dintre numele celor ce şi-au trimis cărţile cu semnături, însoţite de cuvinte de admiraţie şi preţuire, celui care, dela catedră sau scriind, difuza între Italieni cunoştinţe adânci de limba română şi istoria culturii româneşti, ne vom opri la acela al lui August Scriban. Este vorba de filologul, ieşan prin adopţiune, asupra căruia stăruie o nedreaptă tăcere, căci, în afară de recenzia lui Iorgu Iordan la dicţionarul său din 1939[3]) şi de capitolul pe care Mircea Seche i-l dedică în a sa *Schiţă de istorie a lexicografiei române*[4]) şi care se referă exclusiv la dicţionarul menţionat, activitatea filologică şi didactică a lui August Scriban continuă să rămână în umbră. Cel mai trist lucru, însă, l-am constatat în pe drept mult criticatul *Dicţionar de lingvişti şi filologi români* (Editura Albatros, Bucureşti, 1978, p. 225—226), unde Jana Balacciu şi Rodica Chiriacescu pun semnul întrebării în locul anului morţii acestui filolog român, ca şi cum viaţa şi activitatea lui s'ar fi desfăşurat cine ştie cu câte sute de ani în urmă, într'o vreme când lipseau documentele trebuitoare... Dicţionarele enciclopedice româneşti anterioare, tot din perioada critică postbelică — 1966 şi 1972 — cel puţin trec anul 1950, ca an al stingerii din viaţă a lui August Scriban şi era de datoria celor două autoare să se informeze dacă acesta era exact sau nu.

În 1930, Gino Lupi a publicat în revista „La rassegna italo-romena" (Nr. 11, 4 Novembre, pp. 2—4) articolul *Bassarabia romena*, în care pleda, referindu-se la numiri geografice, pentru drepturile Românilor pe acest pământ străvechi.[5])

Este foarte probabil ca, drept urmare a acestei luări de atitudine din partea lui Gino Lupi, profesorul dela Iaşi, August Scriban, să-i fi trimis la Milano *Gramatica* sa[6]) abia la şapte ani după apariţie; dedicaţia poartă data de 1 Septembrie 1932 şi este făcută „Domnului Gino Lupi, în semn de mare stimă". Bănuiala noastră precum că August Scriban i-ar fi trimis acum şi nu mai devreme această lucrare, ca referire la articolul lui Lupi despre Basarabia, ne-o întemeiem pe conţinutul celor 12 versuri, cu titlul *Garda Nistrului*, pe care Scriban le tipărise înaintea *Precuvîntării* gramaticii sale, poezie, cum scrie el, „închinată romînimii nemuritoare":

„Sînt Romîn, venit din Roma cu oştirea lui Traian
Ca să fiu pe tot-de-a-una gardă Nistrului roman
Şi s'arăt acelui care va cerca să năvălească
De la care rîu începe stăpînirea romînească

Ca să ştie că'ntre Nistru, Tisa, Dunăre şi mare
Se ntinde Romînia cu-ale ei străvechi hotare,
Peste care nici-odată nu va trece vre-un duşman
Fără ca să ţie minte ce-i Romînu lui Traian.
Între-aceste patru ape munca mea desfăşura-voi,
Lumii, care mă priveşte, grîu şi aur arăta-voi,
Şi, ca bradu de la munte în bătaia vijăliii,
Neclintit voi sta de pază la hotaru Romîniii!"

Exemplarul acesta de carte, însă, în afară de dedicaţia citată mai sus, mai conţine, tot sub semnătura autorului, şi o întregire cu 4 versuri la poezia tipărită:

„Pentruca Traian din ceruri, cînd spre Decebal privi-va,
Să tresalte şi să zică: VIRTUS ROMAE REDIVIVA!
Iar Italia, ca mamă, să rămîie'n admirare
Că păstrăm şi astăzi încă ale Daciii hotare!"

Desigur, Scriban cunoscând simţămintele confrăţeşti care l-au îndemnat pe Gino Lupi ca, din romanist şi germanist, să îmbrăţişeze, în activitatea sa didactică şi publicistică, domeniul special de românistică, şi-a întregit poezia tipărită cu versurile de mai sus, fiind sigur de reacţia pozitivă a prietenului nostru din Italia la lectura lor. Ulterior, în 1939, poezia apare publicată în această formă amplificată, ca preambul la *Dicţionarul* său. Singura deosebire constă în faptul că aici citatul latinesc urmează o topică diferită: ROMAE VIRTUS REDIVIVA!, îndepărtând astfel iniţiala aliteraţie cu *r-*, care dăuna eufoniei. Nu avem, deocamdată, posibilitatea de a şti dacă adăugirea versurilor scrise de mână de către Scriban s'ar afla şi în alte exemplare de donaţie particulară, înainte ca autorul să se fi decis a le tipări în varianta dela *Dicţionar*. Semnalarea publică făcută de noi aici sperăm să ne aducă, cu timpul, lămurirea faptelor.

Lucrările pe care le-a lăsat filologul August Scriban, *Gramatica* şi *Dicţionarul*, deşi puţine, sunt rezultatul unei îndelungi strădanii, iar cea din urmă rămâne şi azi o operă lexicografică indispensabilă cercetătorului istoriei limbii române, cu toate obiecţiile făcute. Aceste realizări fundamentale sunt rezultatul unui profund sentiment de dragoste de ţară, manifestată nu contemplativ, ci sub formă pragmatică, ce are la bază o filosofie de viaţă românească, expusă de el în *Precuvântarea* gramaticii sale: „Se impune să muncim sistematic ca să păstrăm cele redobîndite şi să arătăm că sîntem doritori de ordine, disciplină şi cultură, fără de care nici un popor nu merită să fie independent!" Această echivalenţă pe care August Scriban o punea între *cultură* şi *independenţă* reprezintă esenţial scopul activităţii lui cărturăreşti, ca atitudine patriotică. Tot astfel trebuie înţelese şi cuvintele de *Mulţămire* dela sfârşitul *Dicţionarului*, unde August Scriban, înşiră gratificator persoanele care l-au ajutat la publicarea acestei lucrări, se îndreaptă în special către Biserica Catolică ieşeană, în al cărei tipar s'a imprimat valoroasa carte şi spune: „Onoare bisericii catolice c'a contribuit la întărirea patriii noastre!"

Revelatoare în acelaşi sens este o carte poştală cu data de „27 Iuliu 1941", aflată tot în Fondul Gino Lupi dela Biblioteca Română din Freiburg, ca răspuns la o scrisoare a profesorului dela Milano. În cele câteva rânduri, pe lângă rugămitea pe care filologul ieşean o face lui Gino Lupi de a-i recenza dicţionarul, îşi comunică şi părerea sa privitoare la starea politică a momentului: „A fost o mare greşeală că s'a permis Ruşilor să ocupe Basarabia şi altă greşeală (oribilă!) că s'a permis ca strănepoţii Hunilor să ocupe o parte a Daciii lui Traian, ori-ce ar fi, n'o vom răbda mult timp. ‚Murim mai bine'n luptă cu glorie deplină de cît să fim sclavi iarăşi pe-al nostru vechi pământ!' Ce a făcut Traian nu trebuia să strice tocmai Italia! E prea dureros, iar Romînu preferă moartea de cît ciuntirea Daciii Traiane!"[8])

August Scriban îi scria acestea lui Gino Lupi, ştiind că invectiva sa la adresa politicii reale a Italiei faţă de România nu avea cum să-l ofenseze pe prietenul nostru de la Universitatea din Milano, care a fost printre puţinii Italieni ce ne-au apărat drepturile istorice în faţa publicului şi a oficialităţilor ţării sale, cu pana şi cuvântul, fapt pe care îl vom releva în curând în scris.

LUMINIŢA FASSEL

NOTE

[1]) „Devo dirmi grato ai vari istituti culturali romeni che durante i miei ripetuti de lunghi soggiorni, spesso dovuti a loro diretto invito, mi agevolarono in ogni modo gli studi e i contatti col mondo letterario ed artistico; agli editori che mi fornirono le collezioni dei loro classici e moderni e varie altre pubblicazioni interessanti. Né mi mancarono le migliori riviste letterarie e i quotidiani della capitale e delle maggiori città di provincia. Ho potuto così formarmi una ricca biblioteca romena quasi completa nel ramo letterario e linguistico, cosa rara in Italia dove, anche nelle biblioteche maggiori, questa letteratura non è rappresentata o quasi."

[2]) Mircea Zaciu a şi publicat, de altfel, placheta *Profiluri italiene: Gino Lupi*, în „Tribuna", Cluj, nr. 7 din 16 Februarie 1967, retipărită în volumul *Glose*, Editura Dacia, Cluj, 1970, pp. 218—223. După Mircea Zaciu, au urmat, în încercările de reabilitare a activităţii lui Gino Lupi, Alexandru Balaci şi Şt. Cuciureanu, ceea ce constituie extrem de puţin în comparaţie cu tot ceea ce a făcut pentru Români profesorul italian. Căci, aşa cum spune Mircea Zaciu, „un studios înarmat cu un formidabil arsenal informativ şi înzestrat cu o patimă a frumosului ca Gino Lupi ar fi meritat de mult o mai largă preţuire". Mult mai bogată în aprecieri asupra activităţii lui Gino Lupi este presa românească din exil. Dar şi aici, cu toată multitudinea articolelor şi recenziilor asupra lucrărilor profesorului italian, trebuie să spunem că lipseşte încă exegeza esenţială a contribuţiei lupiene la propagarea şi valorificarea culturii româneşti în afara României.

[3]) Iorgu Iordan, *Dicţionarul limbii româneşti*, în „Buletinul Institutului de Filologie Română Alexandru Philippide", VII—VIII (1940—1941), p. 350.

[4]) Vol. II de la 1880 până astăzi, pp. 122—134.

[5]) „E non si tratta già di coloni, di emigranti venuti da pochi decenni, ma di razza vecchia, di nomi antichi ‚din moşi strămoşi' che ricordano ancora i tempi romeni di alcune fra le mille località: *Cornești, Cucorești, Milești, Mircești, Coșcodeni, Bădiceni, Cărnățeni*, ecc.... che indicano la evidente derivazione della popolazione locale da un comune antenato: *Cornea, Mircea, Bădică*, etc...., e che invano il governo degli Zar ha cercato di storpiare corrompendone la semplice ortografia. Troviamo pure nomi come *Lapușna* famosi nella storia moldava; e fiumi e valli e colline ci ricordano secoli di lotte contro polacchi, contro tartari, contro turchi, ma quasi mai contro i russi, questi ultimi venuti, che fino ad un secolo fa si puo dire quasi non avessero avuto contatto diretto coi romeni. E sono appunto loro i moscoviti (muscali), gli ultimi arrivati che pretendono ora di sollevare il problema della Bessarabia." (După aproape doi ani, articolul a fost republicat în traducere, în „Neamul Românesc" dela Bucureşti, la 4, 6 şi 7 Septembrie 1932.)

[6]) *Gramatica limbii romînești (Morfologia). Pentru folosința tuturor*, Iaşi, „Viaţa Românească", 1925. August Scriban este şi autorul unui sistem ortografic (cf. *Ortografia romînească*, Iaşi, 1912), alcătuit pe principii fonetice. De aceea, *Romîn* apare la el scris cu litera *î*, ca şi *rîu*, nefăcându-se diferenţierea ortografică obişnuită, după criteriul etimologic (lat. *romanus*, dar *rivus*). Ortografia lui este, în linii mari, ortografia cercului dela „Viaţa Românească". Fonetismul a caracterizat scrierea şi altor reprezentanţi ai şcolii filologice ieşene (cf. A. Philippide, *Originea Romînilor*, vol. 1—2, Iaşi, 1925—1928).

[7]) *Dicționaru limbii românești. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*, Iaşi, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună", 1939. De remarcat consecvenţa în a nu scrie articolul hotărît, întocmai ca în rostirea obişnuită în schimb, concesia făcută de Scriban în ortografierea etimologică a lui *Român* şi familia derivaţională a lui (cf. în interiorul *Dicţionarului*, pp. 1136—1137).

[8]) Scriban motivează corespondenţa în această formă descoperită: „Vă scriu în cartă postală fiind-că aşa e porunca censurii".

BRITANICII ŞI ŢIGANII

— „De oe nu scrii ceva despre ţigani?" m'a întrebat Ella D., fostă secretară a lui Nicolae Titulescu atunci când el era Trimisul României la Londra şi pentru care ea avusese admiraţie şi devotament, traducându-i — mai simplificat — discursurile în limba engleză şi câştigând din partea marelui om de stat lauda: „*Vous ne trahissez jamais ma pensée!*"

Strâmtoraţi în chiostecile puritanismului religios, social şi mai ales familial, englezii care nu-şi simţeau vocaţia de „gentilom" par să fi privit pe „aristocraţii drumului" cu adevărată invidie. Cărturari, filologi şi artişti doritori de a

se elibera de cătuşele convenţionalismului împins la extrem, le-au studiat dialectele şi obiceiele până la identificarea cu felul lor de a trăi „sănătos şi tradiţional", năzuind a fi primiţi în caravanele şi corturile lăieţilor, îndrăgostindu-se de femeile lor până a le lua în căsătorie.

John Sampson de pildă, profesor universitar la Liverpool, a cerut prin testament ca cenuşa lui să fie împrăştiată pe muntele Foel-Goch din ţara Galilor, şi pictorul Augustus John povesteşte în memoriile sale:

„Adunaţi la locul de întâlnire am găsit sute de oameni printre care profesorii O. E., G. J., Miss D. Y. şi alţi reprezentanţi ai Universităţii din Liverpool. De faţă se mai afla şi un grup de Ţigani din Wales, cu instrumentele lor muzicale printre care se afla şi o ‚triplă harfă' foarte grea. Riturile funebre transcrise în dialectul Welsh ţigănesc au fost celebrate de mine. Fiul lui Sampson, Michael, a împrăştiat din lădiţă cenuşa pe care Ţiganii avuseseră grijă s'o mai ardă înainte de a da glas unor arii vioaie tipice. La hanul din Cerrig-y-Druidion în seara aceea, urmând instrucţiunilor *Rai*-ului Sampson, a fost veselie, dans şi cântece." (Augustus John, *Chiaroscuro*, Fragmente de Autobiografie, 1952).

Nu e deci de mirare că, citind în statistici despre numărul mare al ţiganilor din România, şi făcând totodată o apropiere cu termenul *Rom* = om pe care şi-l atribuie acest neam — provenind pare-se de la apelaţiunea *Romei* a bizantinilor reprezentanţi ai celei de a doua Roma, în ţinuturile balcanice unde au apărut mai întâi *atzikanii*, majoritatea călătorilor să fi descris, pictat şi fotografiat, în timp ce explorau Sud-Estul European, pe nomazii sau ţiganii stabiliţi în aceste locuri, neglijând de multe ori băştinaşii.

Dar ce le pot spune eu din experienţa proprie? Că în Teleorman, la Dracea, vătaful unei „cupanii" venea la vremea secerişului să semneze contract de muncă pentru ceata lui, an de an? Că, în cortul lui, părinţilor mei invitaţi la un ospăţ de botez li s'au arătat, scoase din basma salbe grele de aur şi giuvaeruri scumpe, pe când puradeii forfoteau în pielea goală pe la picioarele lor?

Când li s'a dat loc de bordei, de cum se topea zăpada în care fuseseră „căliţi" pruncii, împământeniţii părăseau adăpostul ridicându-şi corturile ca mai înainte, ne-suferind închisoarea şi năduful dintre pereţi chiar când se aflau fixaţi de mai multe generaţii în marginea satului. Verişoara mea desena copii cu dinţi lucind dintre buze violete, sprinţari, şi purtând nume sugestive: Fluturel, Zorilă, Smochină, Râureanca — ultima se născuse în bâlciul de la Râureni, în Vâlcea. Basarabia şi Bucovina erau numele gemenelor sugace care se târau în jurul vetrei când, aflând că moare Velicu — văcarul nostru de la Budeşti în Oltenia, (pe care-l prinsese administratorul smulgând scânduri din uluci şi ascunzând pâini în claia de fân) — am luat pe doctorul dispensarului şi am mers la coliba unde Velicu zăcea de friguri cu lumânarea în mână; o doză straşnică de chinină l-a pus pe picioare.

Tot la Budeşti pe valea Olteţului, primit de lătratul câinilor din sat, a sosit căutând clientelă cositorarul: „spoim, spoim, tingiiri!" Cu monete şi lănţuşele în pletele unsuroase, cercei în urechi, purtând nădragi încăpători cu turul pe vine, petecit cu verde şi roşu, vârîţi în cizme ungureşti, iar fâşiile a ce fusese cândva cămaşă ieşind de sub ilicul îngreunat de aplicaţii de argint, Romul era o adevărată figură originală. Ne-am învoit să ne cositorească vesela de aramă, tingiri şi cazane, alambicul pentru ţuică recolta prunelor apropiindu-se. Ca din pământ au răsărit alţi membri ai familiei: bărbatul cu pieptul gol, femeia cu sânii pietroşi scăpând din gura cămăşii lăsată pe-un umăr, copiii cu desăvârşire goi, cerşind în cor cu glasuri plângătoare fustă, iţari, un miel sau măcar o găină, ochii lor arătându-şi albul şi fugind în toate părţile.

Şeful familiei îşi vedea de treabă nepăsător. După ce a pus pirostriile pe jar, a scos din desagă ţipirig şi cositor şi s'a pornit pe bodogăneala descântecului. Dar până să se înfierbânte metalul mi-a povestit că el nu e ţigan de rând, că de el au vorbit ziarele, el fiind proprietarul hotelului „Dinu" din Mahalaua Craiovei, la care s'au găsit după un denunţ cei 2000 de galbeni; că el ne ştia curtea din tată în fiu, din bunici şi străbunici; că şi-a cumpărat loc de casă în deal la Bălceşti — fosta sub-prefectură unde se ţinea târg Duminica — „ştii, de cum treci Pesceana, după pod, apa aia care seacă vara de rămâne ududoi, ai şi văzut vila mea". Un cubuleţ tencuit, cu ferestre cât palma în muchea dealului era „vila" hotelierului din Craiova.

Când în 1948 ni se acordase dreptul iluzoriu de a ne alege 100 de hectare din moşie plus terenurile din vatra satului, ajunsă la Dracea, au intervenit pe lângă mine nu numai autorităţile dar şi foştii învoitori să gonesc ţiganii care se instalaseră în „insula" formată din două scurgeri ale Călmăţuiului numită „La Moară" folosind coteţele unde se creşteau gâştele drept locuinţă şi începând să sape bordeie. La sosirea mea — trecusem apa mică în căruţă — s'a ridicat o larmă greu de redat: voci subţiri şi altele răguşite, guiţat de porci, scâncet de copii, gâgâit de gâşte, sburătăcit de orătenii. Din cele două coteţe zidite au ieşit babe vrăjitoare despletite, cărunte şi grase, copii viermuind de te miri unde încăpuseră. Bărbaţii care potriveau grinzile (lemne furate din pădurea mea de salcâmi) au lăsat lucrul şi m'au împresurat cu văicăreli, cerşeli, până să înţeleagă că nu venisem să-i gonesc — spre uimirea autorităţilor comuniste, veniţi în păr la faţa locului să vadă ce se'ntâmplă — ci să-i asigur că despre mine puteau stăpâni „insula" în pace pentru că lucraseră ani şi ani pe pământul nostru. Ţiganii mi s'au aruncat la picioare, m'au prins de genunchi de nu mă mai puteam mişca, sărutându-mi care de care mâinile şi invocând numele părinţilor şi bunicilor, ba chiar ale strămoşilor mei, pomeniţi de dânşii cu veneraţia poruncită de clipă în timpurile de ură sistematic stârnită. Ce s'a ales din tabăra lor pe locul râvnit de agenţii duşmănoşi şi chiar de învoitorii nehotărîţi — cine, din ce ghioc, mi-ar putea spune azi?

Majoritatea nomazilor în trecere prin ţinuturile noastre erau musulmani când aveau vreo credinţă. Se botezau însă de formă când se stabileau în vreo localitate; aşa se face că patruzeci de inşi au cerut unchiului meu Racotta — atunci prefect de Teleorman — să fie botezaţi în catedrala din Alexandria. Două putini zăcătoare au fost aşezate în pridvorul bisericii, cu câte o scăriţă ca să uşureze imersiunea şi, îmbrăcaţi în cămăşile albe anume împărţite, Romii au ieşit după slujbă creştinaţi.

Maica Veronica, stareţa din Vladimireşti lângă Galaţi, mi-a povestit cum într'o noapte cele patru călugăriţe care asigurau rugăciunea ne-întreruptă, s'au pomenit cu vreo zece bandiţi strecurându-se în biserica mânăstirii — iar una dintr'însele

apucând să se urce în clopotniţă a tras clopotele cu bătaie de alarmă. La care, trei sute de călugăriţe au ieşit într'un suflet din cetatea de chilii împresurând lăcaşul, astfel împiedicând ieşirea ţiganilor care nu pomeniseră asemenea împotrivire în ocaziile când le reuşiseră furturile de odoare. Stareţa mărunţică îşi pusese pe gât crucea de sărbători, luase cârja arhierească în mână, şi, cu glasul blând dar plin de autoritate şi-a făcut drum printre maici întâmpinând pe banditii fâstâciţi:

— „Aţi venit să vă spovediţi? Bine aţi făcut. Părintele Ioan e gata să vă asculte. Treceţi pe rând unul câte unul."

Curând după noaptea de pomină un alai sgomotos se'ndrepta în pocnete de bici, strigăte şi nori de praf, peste câmp, spre mănăstire. Vătaful cu douăsprezece perechi veneau să se cunune! Ca şi botezul din Alexandria singura soluţie era ca slujba de cununie să fie celebrată pentru toţi deodată. Dar de unde cununi? La mănăstire se lucrau flori artificiale şi călugăriţele s'au gândit să facă în grabă pirostrii de flori de lămâiţă păstrând unica pereche de cununi de argint pentru vătaf şi mireasa lui. El n'a vrut însă să renunţe la flori, insistând să poarte în timpul oficierii pe amândouă cununile.

Se pare că de atunci, în fiecare an, de praznicul mănăstirii cu hramul Adormirea Maicii Domnului, când se adunau credincioşii din depărtare — Bucovineni cu daruri de vite, Basarabeni cu faguri de miere, Moldoveni cu tot soiul de merinde — Ţiganii erau nelipsiţi de la masa „năşichii", prezidată de severul arhiepiscop de Roman. Când acesta i-a îndemnat şi pe ei să cânte — după bucovineni — starita s'a simţit tare îngrijorată, temându-se ca nu cumva să pornească cântece lumeşti nepotrivite, dar s'a liniştit când unul singur cu voce puternică de bariton a cântat despre drumeţia ţiganilor şi meseriile lor. „Finişorii" n'au dat-o de ruşine!

Pentru a reveni la englezi. Când s'a ţinut la Bucureşti un Congres de Istoria Universală în 1932 (!), Eliza Brătianu dând o recepţie în Biblioteca şi grădina din strada Amzei pentru congresişti, m'a rugat din partea organizatorilor să mă ocup de mătuşa profesorului H. care nu cunoştea nicio limbă străină. M'am prezentat în dimineaţa următoare la Hotel Splendid — proprietar era Ion Stănescu, fost arendaş al mamii la Moţăţei în Dolj, înainte de a face cariera strălucită de hotelier milionar şi fondator de cămin studenţesc şi alte binefaceri, ca să întreb pe Miss H. ce ar vrea să viziteze la Bucureşti înainte de a lua masa la noi. Răspunsul a venit prompt şi hotărît: „I want to see where the musicians come from, and I want to ride in a carriage with two little ponies".

Automobilul nu a fost deci folosit, iar după o scurtă convorbire cu birjarul am pornit spre Tei şi Bulevardul Plăcintei. De fapt, ar fi trebuit să aleg direcţia opusă, spre drumul Alexandriei şi strada Lăutari. S'a dovedit însă că alegerea nu juca nici un rol, deoarece Miss H. a rămas cu ochii fixaţi pe faldurile de catifea vânătă ale costumului birjarului. Degeaba defilau în trecerea noastră coteţele pitite în dosul gardurilor de scăeţi, degeaba ne ieşeau înainte ţigănuşii cu dibla miniatură! Am aflat ulterior că totuşi acesta fusese punctul culminant al călătoriei: putea spune prietenei care scrisese despre ţiganii lăutari că-i-o luase înainte, fusese într'adevăr în cartierul de unde veneau muzicanţii!

— — —

„Inundaţii la Dracea. Se pare că din cauza ploilor neîncetate din Septembrie s'a revărsat Călmăţuiul transformându-se într'un puhoi înalt de şase metri, măturând totul în cale, satele cele mai încercate fiind Florica şi Dracea. Se zice că numărul morţilor ar fi fost de 240" (scrisoare din 22. XII. 72). Ce s'o fi întâmplat cu „insula"?

MARIA GOLESCU

In memoriam

GENERALUL ION GHEORGHE

1893—1985

Prin dispariţia generalului Ion Gheorghe, întregul exil românesc şi mai ales compatrioţii din Germania au pierdut o distinsă personalitate, un patriot desăvârşit, un îndrumător şi un animator al realizărilor şi afirmărilor româneşti. Militar de frunte, apreciat în mod deosebit chiar de mareşalul Antonescu — din încredinţarea căruia el devenise reprezentantul diplomatic al ţării la Berlin — generalul Gheorghe şi-a continuat activitatea patriotică şi după război, în mijlocul refugiaţilor români din lumea liberă. Cu experienţa lui de organizator şi sfătuitor, el a iniţiat sau a participat la orice afirmare românească între străini, mai ales la manifestările cu caracter cultural sau naţional.

Apreciind crearea Societăţii Academice Române drept o înfăptuire importantă, generalul Ion Gheorghe s'a alăturat acestei iniţiative chiar dela înfiinţarea organizaţiei, participând ulterior la aproape toate congresele anuale. Cu aceste ocazii, prezenţa lui se evidenţia prin comunicări interesante sub formă de referate sau prin participarea la discuţii.

În expunerile generalului Ion Gheorghe la diverse congrese problemele militare au constituit doar incidental temele pe care le-a tratat, aşa de exemplu: analiza influenţelor străine în dezvoltarea doctrinei militare româneşti sau evidenţierea importanţei strategice şi politice pe care o prezintă România în spaţiul sudest-european.

Cu aceeaşi competenţă, generalul Ion Gheorghe a abordat la alte congrese subiecte de politică generală contemporană, precum: coaliţia balcanică, concepţia de federaţie, importanţa strategică a Dunării, sau posibilităţi de scoaterea popoarelor sudesteuropene de sub influenţa sovietică şi trecerea lor în sfera lumii libere.

Situaţia fraţilor din ţară, aflaţi sub dominaţie străină, a constituit permanent preocuparea de frunte a generalului Ion Gheorghe, concretizată în organizarea de reuniuni ale compatrioţilor, articole de presă, editarea de periodice şi străduinţa de a ajuta, după puteri, pe Românii lipsiţi de sprijin. În cadrul acestor străduinţe,

el a prezentat la congresele SAR şi referate care actualizau teme legate de însăşi existenţa poporului nostru: latinitatea Românilor, locul pe care-l ocupă ţara noastră în Răsărit şi Apus, sau despre presiunile marxiste ce se fac în ţară, străine de firea poporului român.

Dându-şi seama de rolul important pe care-l poate avea o organizaţie culturală de mare prestigiu în Germania, generalul Ion Gheorghe a fost unul dintre fondatorii Ramurii SAR din această ţară. Chiar înainte de a lua fiinţă această instituţie, el a organizat în numele SAR în anul 1959 o impunătoare serbare românească pentru comemorarea centenarului Unirii Principatelor. Ulterior, după ce Ramura SAR din Germania şi-a început activitatea, generalul Ion Gheorghe a fost un participant fidel la adunările noii instituţii, contribuind eficient prin aportul său la buna desfăşurare a activităţii organizaţiei.

Prin decesul generalului Ion Gheorghe, Societatea Academică Română pierde pe unul dintre cei mai de seamă colaboratori, un membru distins căruia compatrioţii îi sunt şi-i vor rămâne recunoscători pentru iniţiativele şi înfăptuirile sale.

CONSTANTIN SPOREA

ION V. EMILIAN

1906—1985

Tradiţie ostăşească, vocaţie politică, talent de orator rar întâlnit, o cultură aleasă, acestea sunt caracteristicile celui care a fost Ion Emilian, calităţi care i-au imprimat în viaţă modul de comportare al unui mare patriot. Studiile elogioase la şcoli renumite au îmbogăţit tezaurul spiritual al celui care toată viaţa avea să pună în cumpănă cele două mari pasiuni, spre care se simţea puternic atras: viaţa de militar şi cariera politică. Dacă aceste două pasiuni i-au determinat alternativ activitatea zilnică în timpul când se afla în patria de altădată, după război, ca desţărat, Emilian a ştiut să le îmbine armonios şi să le dea un colorit strălucit, prin talentul lui oratoric şi vastele cunoştinţe în cele mai diferite domenii.

Nu este de mirare că aceste calităţi, puse în slujba unui adânc patriotism, au făcut ca Ion Emilian să se afirme timp de patru decenii ca una din personalităţile de frunte ale exilului românesc. Cunoscut în întreaga lume, în special prin ziarul „STINDARDUL", creat şi condus de el, Emilian era în cercul compatrioţilor din Germania, unde trăia, nelipsit dela orice manifestare culturală sau patriotică. Fie că era vorba de o afirmare românească cu caracter naţional, de o serbare culturală sau o reuniune cu caracter ştiinţific — organizat de români sau de străini, dar unde se dezbăteau probleme româneşti — orice astfel de manifestare nu se putea desfăşura fără prezenţa lui Ion Emilian. Şi aceasta nu se rezuma la o asistenţă pasivă. El anima discuţiile, adeseori trasând chiar hotărîtor concluziile, participând ca referent sau ţinând însuşi o cuvântare; de fiecare dată se evidenţia printr'o expunere clară, precisă, documentată, plină de elan, convingătoare chiar pentru cei ce aveau alte păreri.

Societatea Academică Română a avut în Emilian un membru de valoare, care atât prin aportul personal, cât şi prin relatările publicate în STINDARDUL a adus valoroase contribuţii la activitatea organizaţiei. Caracteristic pentru preocupările permanente ale celui dispărut este faptul că în comunicările făcute la congrese el îşi alegea aproape totdeauna astfel de subiecte, menite să evidenţieze caracterele alese ale soldatului român sau elementele de bază ale firei ţăranului nostru, stâlpul de bază al poporului, pe care Emilian îl iubea, îl aprecia şi îl lăuda la orice ocazie.

Atât pentru exilul românesc cât şi pentru Societatea Academică Română plecarea dintre noi a lui Ion Emilian înseamnă o enormă pierdere care nu va putea fi înlocuită. Aceasta cu atât mai mult, cu cât decedatul păstra încă până în ultimele zile ale vieţii putere de muncă, luciditate în expunere şi un entuziasm patriotic ca al unui adolescent.

CONSTANTIN SPOREA

PROFESORUL GEORG STADTMÜLLER

17 Martie 1909 — 1 Noembrie 1985

Nu este posibil într'un scurt necrolog să se menţioneze tot ce a însemnat pentru Români personalitatea profesorului Georg Stadtmüller. Trebuie totuşi subliniată rezumativ însemnătatea conlucrării cu el, contribuţia lui la mai buna cunoaştere a poporului nostru pe plan internaţional.

Încă dela începutul carierii sale universitare, istoria şi cultura poporului român au constituit pentru Georg Stadtmüller un punct central al preocupărilor, el exprimându-şi la fiecare ocazie aprecieri elogioase în această privinţă.

În anii 1939—1945, când profesorul Georg Stadtmüller a funcţionat ca profesor la universitatea din Lipsca, el a manifestat acest interes special mai ales la prelegerile şi seminariile pe care le ţinea în cadrul catedrei de Istoria şi Cultura Sudesteuropeană. În unele semestre, cărturarul german a tratat direct problema poporului nostru; în altele a vorbit despre Români în complexul popoarelor sudesteuropene, exprimând părerile sale măgulitoare, evidenţiate mai târziu şi cu alte ocazii. Profesorul Stadtmüller se arăta entuziasmat în special de aptitudinile spirituale ale poporului român, de calităţile lui, datorită cărora — preciza istoricul german — el adăposteşte un tezaur spiritual preţios pentru civilizaţia europeană. Spre sfârşitul vieţii, el a concretizat într'un articol calităţile poporului român, aşa cum îl caracterizase de repetate ori în decurs de patru decenii:

> „Substanţa spirituală aleasă a poporului român, flexibilitatea lui, predispoziţia lui pentru receptivitate, francheţa ce posedă în interpretarea problemelor universale, pasiunea adâncă pentru probleme filozofice şi religioase, înclinaţia puternică pentru literatură — toate acestea constituie după mine esenţialul spiritualităţii româneşti." (Saeculum, 3—4/82 p. 335)

Prelegerile profesorului Stadtmüller se desfăşurau la Lipsca paralel cu activitatea lui redacţională la conducerea publicaţiei trimestriale „Leipziger Vierteljahresschrift für Südosteuropa". În paginile acestei prestigioase reviste el redacta

o cronică documentară a evenimentelor din Europa sudestică, acordând o atenţie deosebită aspectelor culturale din România. Fie că era vorba de manifestări importante din ţară, de relaţii româno-germane, de cărţi apărute în România în legătură cu Germania, sau în Germania despre România, revista oferea cercurilor străine internaţionale o oglindă fidelă a vieţii culturale româneşti din acel timp.

Interesul arătat de G. Stadtmüller relaţiilor germano-române şi-a găsit o remarcabilă exemplificare în valoroasa bibliografie prelucrată de el privind traducerile în limba germană din literatura română, apărută în 1943, ca o complectare a Istoriei Literaturii Române de Basil Munteanu, în ediţie germană.

După război, profesorul Stadtmüller şi-a continuat activitatea didactică la München, manifestând în continuare un deosebit interes de a colabora cu poporul român. Cum însă în ţară domina acuma o dictatură influenţată de forţă străină, cărturarul german, ca istoric clarvăzător, a considerat de datoria lui de om de ştiinţă obiectiv, pe de o parte să sprijine afirmarea culturii româneşti în deplină libertate — aşa cum în ţară nu mai era posibil —, iar pe de altă parte să analizeze la fiecare ocazie cu discernământ situaţia reală din România şi să explice în cercuri străine cum trebuie judecată evoluţia istorică a poporului român.

Plin de înţelegere faţă de străduinţele compatrioţilor desţăraţi de a face cunoscut adevărul privitor la suferinţele fraţilor subjugaţi, prof. Stadtmüller le-a stat permanent în ajutor, aducându-şi contribuţia la lămurirea evenimentelor contemporane din istoria poporului român.

Un astfel de prilej l-a constituit comemorarea momentelor hotărîtoare care au dus la formarea statului român. Astfel, în 1954, invitat de Românii din München, el a ţinut o elocventă alocuţiune intitulată: „Carol I şi întemeierea statului român". Cu acest prilej, distinsul istoric a descris modul cum poporul român, separat în trei provincii, a reuşit să-şi creeze statul unitar prin Unirea Principatelor şi apoi să-l consolideze prin transformarea lui în Regat şi aducerea lui Carol de Hohenzollern la conducerea ţării. El a subliniat asemănarea existentă între unificarea statelor român, german şi italian, accentuând că în toate aceste trei ţări premisele pentru unificarea statului au apărut abia atunci când a început să scadă influenţa puternică a Rusiei ţariste. Vorbind despre situaţia din România şi pericolul de rusificare, Stadtmüller a spus:

> „Limba română, spiritul şi moştenirea de sânge romane ale Românilor, precum şi orientarea lor istorică spre Occident, predominarea ideilor culturale apusene constituie garanţia că poporul român, care a reuşit să se afirme în perioada seculară de stăpânire turcească şi să reziste împotriva pericolului de înstrăinare grecească, îşi va păstra specificul şi pe mai departe, graţie puterii lui nezdruncinate de rezistenţă."

Cinci ani mai târziu, la 24 Ianuarie 1959, profesorul Stadtmüller a conferenţiat cu prilejul aniversării Unirii Principatelor. Şi de data aceasta, el a elogiat rezistenţa poporului român faţă de stăpânirea străină, subliniind convingerea lui:

> „Chiar printr'o stăpânire străină îndelungată nu se va putea periclita unitatea naţională a statului, căci această unitate este întărită şi consolidată."

Dacă vorbele rostite la aceste manifestări au putut fi ascultate doar de cercul ocazional al auditorilor, cărturarul german a considerat drept o necesitate ştiinţifică a prezenta adevărul despre falsificarea istoriei sub influenţa străină în cercuri de cunoscători cât mai largi. În acest scop, el a luat iniţiativa de a se cerceta şi publica un serial de studii de specialitate, în care să se analizeze reinterpretarea istoriei în ţările blocului sovietic. Concluziile acestor studii — privind Uniunea Sovietcă, România (p. 220—246) şi Cehoslovacia — au apărut în 1960 în cunoscuta revistă condusă de prof. Stadtmüller SAECULUM. Tot după sugestia lui, cinci ani mai târziu, o teză de doctorat dela Universitatea münchenează analiza amănunţit cum este reinterpretată istoria, sub influenţa politică, în România contemporană.

În ceea ce priveşte Societatea Academică Română, profesorul Stadtmüller a sprijinit această realizare în mod permanent şi eficace. El a participat efectiv la 7 din cele 14 congrese internaţionale organizate de SAR, precum şi la ultima reuniune germano-română desfăşurată în 1981 la München. Lui i se datoreşte chiar înfiinţarea Ramurii SAR din Germania, care a devenit în decursul timpului centrul activităţii acestei organizaţii. Tot profesorul Georg Stadtmüller a sugerat şi a invitat să se ţină două congrese în Bavaria — 1960 în München şi 1964 în Regensburg — contribuind substanţial la desfăşurarea acestor importante manifestări în condiţii optime.

La congresele SAR, încadrându-se în tema generală a reuniunii, profesorul Stadtmüller a conferenţiat fie despre probleme generale sudesteuropene, fie despre teme care se refereau direct la România, precum: „Ideea de libertate" (Mainz, 1958) sau „Limba şi scrisul românesc" (Regensburg, 1964). Unele dintre expunerile lui au apărut ulterior în diferite periodice. De semnalat este în special conferinţa ţinută în 1964 la Regensburg, publicată după mulţi ani în revista SAECULUM (XXXIII, caietul 3/4—1982), în care istoricul german sintetizează părerile lui privind spiritualitatea poporului român, menţionând în special religiozitatea adânc înrădăcinată a naţiunii noastre care „constituie un bastion impenetrabil de rezistenţă". (p. 335).

Referindu-se la contribuţia pe care ar putea-o aduce oamenii de ştiinţă români la cultura universală, profesorul Stadtmüller aminteşte de proiecte discutate de dânsul cu marii istorici români Nicolae Iorga şi Gheorghe Bratianu privitoare la conceperea unei noi istorii mondiale, precizând: „Aceste concepţii ar fi fost nu numai demne de discutat, dar şi promiţătoare de noi orientări". (p. 328).

Nu putem încheia această succintă prezentare fără a exprima regretul că profesorul Stadtmüller nu a putut aduce la îndeplinire un proiect care-l preocupa mereu. El ar fi dorit să înfăţişeze Românilor în mod amănunţit aprecierile sale elogioase — aşa cum şi le-a exprimat în repetate rânduri — prin publicarea unui volum cu textele cuvântărilor rostite despre poporul nostru în diferite împrejurări: la congrese, reuniuni culturale, sau aniversări patriotice. Chiar dacă această broşură nu a apărut, Românii îi vor păstra mereu o amintire scumpă, aşa cum merită marele istoric, pentru străduinţa depusă întru cunoaşterea şi afirmarea poporului nostru pe plan internaţional.

CONSTANTIN SPOREA

CUPRINSUL

SERGIU GROSSU: O inimă, un gând, o amintire 5
TITUS BĂRBULESCU: Sărutări dragi din Ungaria 8
ALEXANDRU MIRCEA: Din sihăstria de la Palma de Mallorca . . . 25
VINTILĂ HORIA: Memoriile unui fost săgetător II 32
DUMITRU ICHIM: Piatra centrului 53
ALEXANDRU BADIN: Câinele doamnei 54
ŞTEFAN BACIU: Fapte diverse – Cântec român în rime – Singur în Singapur – Carnet de identitate 59
MIHAI NICULESCU: Ieşirea la mare 63
P. P. STĂNESCU: Iubire – Ţi-aduci aminte – Flori târzii – April – Eternitate 67
J. N. MANZATTI: Gânduri muzicale 77
JUSTIN LIUBA: King Kong 80
RENE THÉO: Oameni fără identitate 82
S. G. THEODORU: Drum de ţară – Scrisoare de-acasă – Nimicurile – Raze întunecoase – De ziua ta – Do, Re, Mi 91
ALEXANDRU BADIN: Dimineaţă 98
NICU CARANICA: Trenuri – Dar arderile . . . – Sine muzica – Ceas – Floarea răspunde 106
FLORICA BAŢU: Cognito – Autoportret – Nevoia de tu 110
TITUS BARBU: Te cânt în vers dulce de-atunci – Ziua judecăţii de apoi 113
S. G. THEODORU: Directorul general Gaură şi planul 118
ION CICALĂ: În căutarea patriei – Unde-i ţara? – Părintelui Florian Müller 134
D. PAULESCU: Primăvara din vis 139
NICOLAE NOVAC: Mărţişoare 140
+ NICU SPOREA: Epistolă către Grigore Alexandrescu – Imn creatorului – Glossa 144

NEGRU PE ALB

HANS BERGEL: Contacte cu alţii 153
HORST FASSEL: Dn tradiţiile învăţământului românesc: predarea limbii şi literaturii germane la Iaşi 160
GHISLAIN DE DIESBACH: A la conquète d'un trône: Napoléon III et Charles I-er de Roumanie 167
LUMINIŢA FASSEL: August Scriban inedit 181
MARIA GOLESCU: Britanicii şi ţiganii 185

IN MEMORIAM

CONSTANTIN SPOREA: Generalul Ion Gheorghe 189
CONSTANTIN SPOREA: Ion V. Emilian 190
CONSTANTIN SPOREA: Profesorul Georg Stadtmüller 191

*

Domnișoara SILVIA NAGACEVSCHI a ilustrat numărul 22 din „Revista Scriitorilor Români".

Partea redacțională a revistei a fost îngrijită de IOANA ANGELESCU, ION CICALĂ, CONSTANTIN NAGACEVSCHI și CONSTANTIN SPOREA.

Bayerische Vereinsbank München, Konto Nr. 326 436

25,– DM